Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

FELTTOGENE

1848.49.50.

af

Vilhelm Holſt.

Illuſtreret, udgivet og forlagt af **Kittendorff & Aagaard.**

Kjøbenhavn, 1852.

I Commiſſion hos C. W. Stinck.

Thieles Bogtrykkeri.

Rettelser.

Side 83 er Portraitet i nogle Exemplarer urigtigt angivet som Portrait af Lieutenant Sommelius istedetfor af Lieutenant Baron Lejonhufvud.

– 208, Linie 13 f. n. fra Herredsfoged, Fuldmægtig Mazanti, læs: fra Fuldmægtig Mazanti.

– „ – 9 f. n. Fraværelse, som Landthingsmand, læs: Fraværelse som Landthingsmand.

Til Kongen.

For hvad Du gav og hvad ved Dig vi blev,
Taknemlighedens Taare Øiet væder;
Og hver Erindring, ſom min Haand nedſkrev,
Skal vidne høit, o Konge! om Din Hæder.
Thi ved Dit Ord den danſke Mand blev fri,
Og paa Dit Bud Soldaten gik i Slaget.
Faſt var Din Villie; Folket ſtod den bi —
Derfor er det i Danmark atter daget.

allerunderdanigſt

Forfatteren.

Kong Frederik den Syvende.

1848.

ong **Frederik den Syvende** gav den 22de Marts sit Folk Friheden! Det danske Folk skulde fra nu af være sin egen Lovgiver. Glæden derover og Begeistringen for Kongen var ubeskrivelig; fædrelandske Sange og jublende Hurra udenfor Slottet hver Aften i længere Tid var en Taknemmelighedes-Tribut, den store Masse af Folket bragte den folkelige Konge, medens alle Klasser i Samfundet ilede med at bringe ham deres Tak i Ord og Skrift.

Medens denne Begeistringens klare Lue flammede over hele Danmark, havde giftbefængte Mosedunster fra Syden hos Holstenerne qvalt al nedarvet Kjærlighed til Konge og al Følelse af et flere hundredaarigt Broderskab til det danske Folk. De vare i lang Tid hemmeligt blevne bearbeidede af de to Landsforrædere: Hertugen af Augustenborg og hans Broder, Prindsen af Noer; nu, da Revolutionen i Tydskland rasede paa sit Høieste, vare de taabelige nok til at bryde

Blodets Baand, bryde Troskabs Ed til deres Konge-Hertug, der sikkert vilde have skjænket dem deres Deel af Frihedens kostelige Gave, for at kaste sig i Armene paa den berusede Frihed fra Syden, der nu, da den efter 3 Aars Opofrelser og Kamp er bortdunstet, kun har efterladt dem Anger, Bitterhed og Taarer.

Hertugen af Augustenborg havde længe arbeidet hemmeligt paa at skabe sig et Hertugdomme af Slesvig og Holsteen tilsammenlagt; men han benyttede sig først kun af den ham hengivne Adel, af Embedsmænd og Præster ɔc., for ved dem at indvirke paa den menige Mand; han var selv for stolt, til at han vilde have en saakaldet Pøbel-Revolution at takke for sin Krone. Dog „Tiderne forandre sig, og vi forandre os i dem", siger Ordsproget. Da Revolutionen i Tydskland var udbrudt, og Kongen af Preussen havde stillet sig i Spidsen af den, fandt Hertugen, at han, uden at forringe sig selv, kunde gjøre det Samme i Holsteen. Den 18de Marts udbrød Oproret, udgaaet fra en Forsamling i Rendsborg, som fordrede af Kong Frederik den Syvende, at Slesvig skulde forenes med Holsteen og indlemmes i det tydske Forbund. En Deputation vovede, stolende paa vor Svaghed eller Godmodighed, eller, som Herr Olshausen yttrede om os, „at det danske Folk var et dovent, dorsk og usammenhængende Folk", at afgaae til Kjøbenhavn med disse uforskammede Fordringer, medens Hertugen af Augustenborg paa samme Tid skrev til Kongen af Preussen, for at udbede sig hans Hjælp, hvis den

var fornøden. Kongen af Preussen lovede sin „kjære Fætter“ at hjælpe til, at „Hertugdømmerne bleve selvstændige Stater, at de bleve fast med hinanden forbundne Stater, og at kun Mandsstammen skulde arve og herske der.“

Men Hertugen af Augustenborg, hans Broder Prindsen og deres Medhjælpere, som stode i Spidsen for Oproret, kunde hverken oppebie Kongen af Danmarks, eller Kongen af Preussens Svar. Den 24de Marts afgik Prindsen af Noer, dansk General, Sønderson af Kong Frederik den Sjette, Broder til Enke-Dronning Amalie af Danmark, med et Par Compagnier af 5te Jægercorps, paa Jernbanen fra Kiel til Rendsborg, hvor han modtoges af en stor Deel af

Befolkningen, der var Medvider i Forræderiet. Commandanten, General Lützow, en gammel Mand, lod sig forbløffe; Besætningen blev sammenkaldt, og Prindsen oplæste nu en falsk Beretning af en formodentlig eftertrykt Berlings-Tidende, hvori der stod, at der var udbrudt Oprør i Kjøbenhavn, at Pøblen havde Magten, at den havde indsat et Pøbel-ministerium og afbrændt Christiansborg Slot, samt at Kongen var ufri, ɔc. Enkelte, der vovede høit at drage denne Beretnings Sandhed i Tvivl, bleve haardt og grovt tiltalte af Prindsen. Besætningen begyndte at vakle i sin Pligt og gik endelig over til Prindsens Parti, da han opfordrede dem til med ham at gaae imod det danske Folk, for at befrie deres Konge-Hertug. De danske og de i Holsteen fødte Officerer, som vilde blive deres Ed tro, bleve fængslede og maatte, før de fik Lov at reise, aflægge Ed paa, at de ikke vilde kjæmpe mod Holstenerne; de, som vægrede sig ved at aflægge denne Ed, maatte forblive i Fangenskab. Dog var der et Par raske, unge Officerer, som saae Leilighed til at snige sig bort fra Paradepladsen; de ilede til deres Logi, aflagde deres Uniformer, iførte sig civile Klæder og flygtede, inden man endnu havde tænkt paa at spærre Passagen ud af Rendsborg. Disse Officerer bragte, efter Sigende, den første Underretning til Kjøbenhavn om Rendsborgs Overrumpling.

Intet formaaer at beskrive den Harme og Forbittrelse, hvormed denne Efterretning modtoges i Kjøbenhavn. Aldrig havde heller et Oprør før havt en uædlere Characteer, og

aldrig havde Forræderiet traadt frem med større Frækhed. Men Kongen betroede de holsteenske Afsendinge til sit Folks Ære; de bleve modtagne paa en alvorsfuld og værdig Maade og afskedigede med et Svar, Kongen og Landet værdigt:

Kongens Hilsen til Kjøbenhavns Indvaanere!

„For to Dage siden takkede I Os jublende, fordi Vi havde forekommet Eders Ønsker. Nu takke Vi Eder for den Orden og Ro, I have vedligeholdt i disse Dage. De slesvig-holsteenske Afsendinge have Vi svaret, at Vi hverken have Magt eller Villie til at lade Slesvig gaae ind i det tydske Forbund, eller adskilles fra Vort elskede Fædreland; men at tvertimod Danmark og Slesvig skulle samles under een fri Forfatning, med saa stor som mulig provindsiel Selvstændighed for Slesvig, og at Holsteen derimod som tydsk Forbundsstat skal have sin egen frie Forfatning. Vi have saaledes gjort de Indrømmelser, Vi kunne; modtages ikke Vort Tilbud, skulle vi med Vort hele danske Folk hævde Danmarks Værdighed. De slesvig-holsteenske Afsendinges Sikkerhed betroe Vi Vort danske Folks Ære."

Som ved et electrisk Stød gik Efterretningen Landet rundt, og fra alle Sider lode kun de Ord: „Tag, hvad vi have,

men kuus Forræderne!" Frifolket blev indkaldt, Frivillige

ſtillede ſig ſom ſimple Soldater, og inden 10 Dage vare forløbne, marſcherede vore brave Soldater fra deres forſkjellige Cantonnementer, for at ſamles i det ſydlige Jylland, ſamt et Flankecorps i det ſydlige Fyen, tilſammen en Hær paa lidt over 10,000 Mand. Desværre ſavnedes baade Vaaben, Munderinger, Officerer og Penge, for at kunne ſtille en Hær i Marken, der paa et eneſte Ord af Kongen vilde, ſom ved et Trylleſlag, være voxet til 100,000 Mand; thi næſten Enhver, ſom kunde bære Vaaben, ſtillede ſig, eller var villig dertil, og i Kjøbenhavn bleve ogſaa ſtrax 1400 unge Mænd af alle Klaſſer indſkrevne og inderercerede. Af denne Skole afgik efterhaanden Frivillige til Armeen, og en ſtor Deel af diſſe Begeiſtringens Mænd have med deres Liv beſeglet deres Fædrelandskjærlighed.

Paa Exerceerpladſen i Kjøbenhavn tog Kongen Afſked

med Garniſonen, ſom ſkulde afmarſchere. „Drag bort med Gud, vi ſees ſnart igjen paa Kamppladſen!“ Disſe Ord, udtalte af deres Konge, gjorde et mageløſt Indtryk paa Soldaterne, og Jublen for ham ſteg næſten til Vildhed. Kongens Liv var — iſærdeleshed under de Forhold — altfor koſtbart, til at han ſkulde have udſat det paa Kampens Dag for Fare, ſkjøndt han viſtnok havde baade Lyſt og Mod dertil, men han holdt dog Ord; thi den 10de April, Dagen efter Slaget ved Bau, holdt han ſit Indtog i Flensborg i Spidſen for ſin Garde.

Imedens Tropperne vare paa Marſchen til deres Samlingsſted, ſeilede Corvetten Najaden, ført af Capitain Dirckinck-Holmfeld, til Als og ankrede den 28de Marts udenfor Sønderborg. Hertugen og hans Familie vare flygtede over Hals og Hoved fra Auguſtenborg, Toiletteſager, Sytøi ꝛc. laae endnu, da 5te Bataillon nogle Dage ſenere beſatte Als, ligeſom Damerne havde forladt det. Man fortalte ogſaa i Sønderborg, at, da Hertuginden med ſine Døttre og en Hofcavaleer var kommen kjørende ned til Færgen, der fra Sønderborg fører over til Düppel i Slesvig, havde hun nikket ſaa mildt og muntert til alle Sider, ſom om hun vilde ſige: „Farvel, vi ſees ſnart igjen.“ Stakkel! det har vel ogſaa hendes Herr Gemal indbildt hende, eller rettere: han har maaſkee ſelv heller ikke troet Andet. At han idetmindſte ikke har troet at blive ſaa hurtig afſkaaren fra ſin Eiendom, beviſer det, at han ikke havde tilintetgjort ſin Brevveerling; denne faldt i Regjeringens Hænder. Den er ſenere bleven trykt i flere Sprog og har for hele Verden ſtemplet Forræderne.

De brave Alſinger vare deres Konge troe, hvilket de ſtrax ved Corvettens Ankomſt erklærede, og de have ogſaa under hele Krigen viiſt det meeſt opoffrende Fædrelandsſind. Valget til Gouverneur paa Als kunde heller ikke træffe paa en mere human og dog energiſk Mand end den evig virkſomme og ufortrødne Kammerherre Riegels. Han forſtod at omgaaes og lede Befolkningen, og den erkjendte ogſaa hans Værd.

imidlertid var den lille kamplyſtne Armees Hovedſtyrke ſamlet omkring Kolding. Avantgarden, under Oberſtlieutenant Magius's Commando, beſtod af 3die Jægercorps, 12te Bataillon, en Eſcadron Huſarer og 4 Kanoner; Hovedcorpſet beſtod af 1ſte, 2den, 4de, 7de, 9de, 11te, 13de Bataillon, 3die, 5te, 6te og 2 Eſcadroner af det 4de Dragonregiment, ſamt $2\frac{1}{2}$ Batteri Artilleri. Flankecorpſet, der ſamledes paa Als under Oberſt Schleppegrells Commando, beſtod af 1ſte og 2det Jægercorps, 5te og 10de Bataillon, 60 Dragoner af 4de Regiment, 4 Stykker 12pundige Granatkanoner og 2 Kuglekanoner. Den hele Armee, 10,500 Mand, commanderedes af Generalmajor Hedemann. Flere norſke og ſvenſke Frivillige vare ved den første Efterretning om Oprorets Udbrud ilede til os og havde ſtillet ſig i vore Geleder; hjerteligt bleve de modtagne; ædel og tapper var deres Færd; Broderſind beſjælede alle tre Nationer under Kampen og vedligeholdt ſig uafbrudt; og de Norſkes og Svenſkes Antal ſteg det følgende Aar til flere Hundrede.

General Hedemann.

Armeen marſcherede nu ind i Slesvig, gik over Chriſtiansfeldt, Hadersleb, Aabenraa, bleb overalt modtagen med Jubel af Befolkningen og ſtod den 8de April ved Klipleb, med Avantgarden ved Bommerlund, Cavalleriet Veſter ude ved Medelby og Holdt. Flankecorpſet, der var gaaet over i det Sundevedſke fra Als, marſcherede over Graaſteen og ſtod paa ſamme Tid med Hovedquarteer i Rinkenis. Dette Corps's Avantgarde, under Major Schepelern, havde et Par Dage for en lille Skjærmydſel ved denne By med et fjendtligt

Recognoſceringscorps, hvorved en Mand, en Menig af 1ſte Jægercorps, blev ſkudt. Et frivilligt Corps, der under Capitain Mecklenborgs Commando fra Jylland var gaaet langs Slesvigs Veſtkyſt, blev i Tønder meget godt modtaget, og Beboerne udleverede alle deres Vaaben.

Inſurgenterne, forſtærkede ved flere tuſinde Friſkaremænd, der vare ſtrømmede ind fra Tydſkland, for, ſom de ſagde, „at hjælpe deres tydſke Brødre at tugte de Danſke," havde taget en faſt Stilling en lille Miil Norden for Flensborg, ved Landsbyen Bau, og ſtrakte deres Linie derfra ned til Crusaa; den ſaakaldte Kobbermølleſkov, der ſtøder til Flensborgfjord, var beſat af Jægere og Friſkaremænd. Den første Beſtemmelſe var, at Cavalleriet ſkulde gjøre en omgaaende Bevægelſe, for at afſkjære Fjenden Retraiten Syd efter, men det coupeerte Terrain gjorde det farligt. Oberſtlieutenant Bülow fik derfor Ordre til med 3 Bataillioner at omgaae Fjendens venſtre Flanke og gaae lige los paa Harrisleb og Ellund, medens Avantgarden angreb Bau, og Oberſt Schleppegrell lod et Par Bataillioner af Flankecorpſet gjøre et ſvagt Angreb paa Kobbermølleſkoven. Den 8de April recognoſceredes fra Bommerlund henimod Bau, og den 9de April Kl. 8 om Morgenen ſtod vor Armee ſlagfærdig. Oberſt Bülow afmarſcherede Veſter om Bau og Trosleb; Oberſtlieutenant Magius angreb Bau fra den nordveſtlige Side med Avantgarden; Oberſt Schleppegrell ledede Hovedangrebet mod Bau og Crusaa, og Oberſtlieutenant Harthauſen

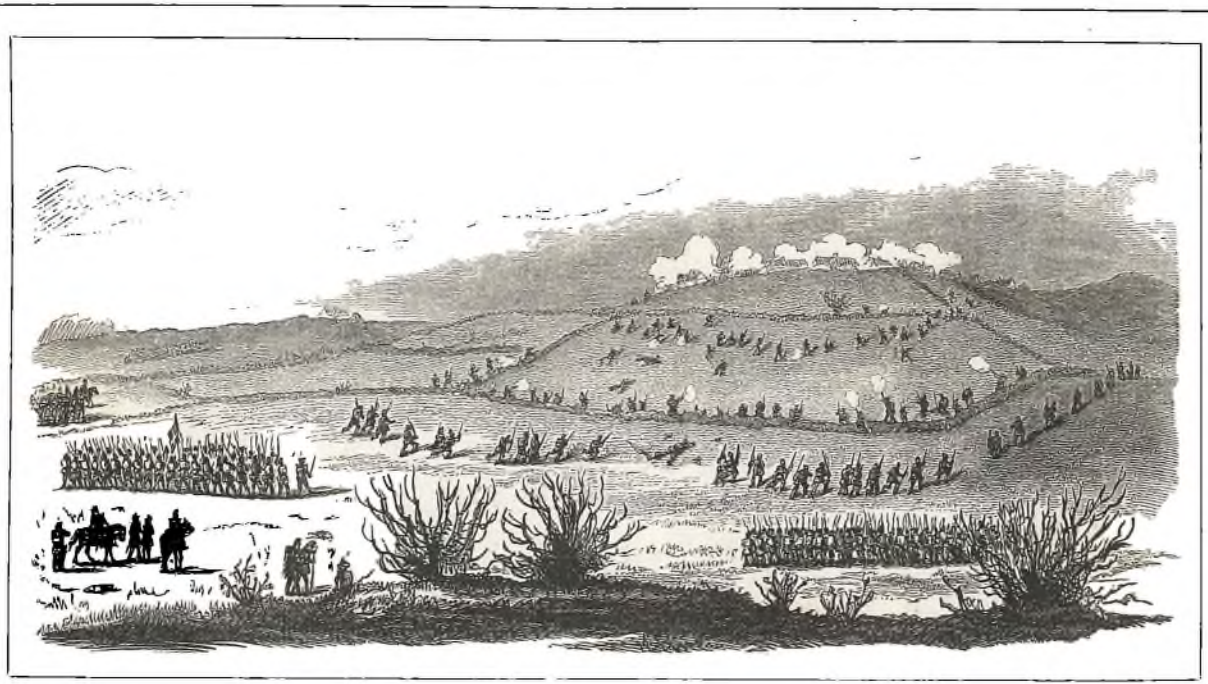

Slaget ved Bau.

gjorde med 5te Bataillon, 2det Jægercorps og 2 Kanoner Skinangrebet paa Kobbermølleskoven. Alt udfortes med Raskhed og Bestemthed. Et fjendtligt Batteri aabnede sin Ild fra Bau mod Avantgarden, men Batteriet Fuhrmann besvarede den kraftigt og bragte det til Taushed. 3die Jægercorps attaquerede, rensede Terrainet foran Byen og havde snart fast Fod i Byen. Strax i Begyndelsen af Angrebet faldt Capitain Hegermann-Lindencrone af 3die Jægercorps, en herlig Officeer, som Folkene hængte ved med Liv og Sjæl. „Jeg har faaet Forfald" var hans sidste Afskedsord til

de brave Jægere. Han var den første Officeer, der faldt; siden have flere Hundrede som han faaet „Forfald". Danmark har følt Tabet, men det kan med Rette være stolt af disse Helte. Da vore Tropper vilde rykke ud af Bau, bleve de

ſtærkt beſkudte af Artilleri, hvorfor Batteriet Dineſen beordredes frem, for, i Forening med 4 Kanoner af Batteriet Fuhrmann, at beſvare den fjendtlige Ild. Fjendens Kanonild ophørte nu; men aldrig ſaaſnart vare de fjendtlige Kanoner kjørte ud paa Veien til Harrisleb, før de atter aabnede en voldſom Ild imod Vore; denne Ild maatte bringes til at ophøre, da vore fremrykkende Tropper bleve for meget udſatte ved den; 2 Kanoner opmarſcherede derfor paa en Bakke til Venſtre af Veien, og tvende andre begyndte at beſkyde en fjendtlig Forſkandsning, hvori vare 3 Kanoner; endelig lod Major de Meza endnu 4 Kanoner kjøre op, og denne overlegne Ild tvang det fjendtlige Artilleri til aldeles at forlade Kampplabſen. Paſet ved Niehuus, der var barricaderet, bleb ſtormet og taget af første Brigade, hvorpaa Avantgarden marſcherede lige paa Flensborg. 1ſte Brigade gik lige los paa Harrisleb, der var beſat af Fjenden; 1ſte og 11te Bataillon angreb Byen fra den østlige Side, 2den Bataillon fra den ſydlige, underſtøttet af Batteriet Brunn; Fjenden bleb efter en heftig Kamp fordreven henimod Flensborg, hvor han atter ſatte ſig faſt i Skoven, Norden for Byen. Brigaden marſcherede frem, kaſtede, ikke uden haardnakket Kamp, Alt, hvad der modſtod den, og naaede ſaaledes et af Fjenden meget ſtærkt beſat Teglværk, tæt udenfor Byen. Her var Kampen atter hidſig, men Fjenden maatte vige. I Spidſen for 2den Bataillon angreb Oberſt Bülow ſelv de tvende af Inſurgenter ſtærkt beſatte Møller, der ligge ved

den nordlige Indgang til Flensborg, og først efter gjentagne Stormløb bleve Mollerne og de omliggende Huse rensede, og Insurgenterne tvungne til Flugt eller Overgivelse. Hele Bataillonen udviste her en beundringsværdig Raskhed, ligesom det ogsaa var den, der i denne Affaire led størst Tab. Samtidig blev den 1ste Bataillon, anført af Oberstlieutenant Rye, beordret til at rense Skoven Marienholz og derfra at gaae lige paa Byen. Oberstlieutenanten gik selv frem med Blænkerkjæden; Skovkanten toges med Hurra, og Fjenden blev fordreven fra den ene Jordvold til den anden. I Spidsen for 100 Mand trængte den brave Rye gjennem Marienstraße ind i Byen og vendte sig mod den nordlige Udkant for at afskjære, hvad der endnu var udenfor. Strax udenfor Porten mødte han en Afdeling Friskaremænd og en Trup af 5te Jægercorps, anførte af Capitain Michelsen, der selv var haardt saaret; de bleve nedskudte eller tagne tilfange. Et Huus i Forstaden blev modigt forsvaret af fjendtlige Jægere, men da 11te Bataillon havde forenet sig med de af Oberstlieutenant Rye førte 100 Mand, bleve alle Insurgenter, som endnu vare udenfor Byen, tagne; thi da de ingen Udvei saae, bade de om Naade. Venstre Fløi af Oberst Schleppegrells Flankecorps: 5te Bataillon og 2det Jægercorps, havde renset Kobbermølle-Skoven og gjort en Deel Fanger. Da Insurgenterne i vild Flugt derfra maatte følge Hovedlandeveien til Flensborg, der løber langs Stranden, bleve de heftigt beskudte med Kardætscher fra vore

Kanonbaade, og neppe kan man tænke ſig et mere fortvivlet Tilbagetog end det, de ulykkelige Friſkarer og Jægere her gjorde; thi Eſcadronen Sauerbrey huggede ind imellem dem, ligeſom de troede at have reddet ſig ved at naae Byen;

den var ogſaa ſpærret for dem, og nu var der intet Andet tilbage end at overgive ſig.

En Afdeling Inſurgenter havde beſat Glücksborg, ſom ligger paa den ſøndre Side af Flensborgfjorden. Den 6te April var et Compagni af 9de Bataillon, under Commando af Capitain Holm, bleven overført til Holnæs af Dampſkibet Hekla. En Forſkandsning blev i en Haſt opkaſtet paa Landeveien ſaaledes, at Dampſkibet og 3 Kanonbaade kunde aſſiſtere i Tilfælde af et Angreb om Natten

fra Insurgenternes Side; men det vovede de ikke. Den næste Dag aabnede et Batteri sin Ild mod Dampskibet og Kanonbaadene; men disse svarede saa kraftigt, at Fjenden snart trak sine Kanoner tilbage. Resten af 9de Bataillon, anført af Major Thestrup, blev den samme Dag (7de April) overført fra Rinkenæs, og Holnæs fuldkomment besat, uagtet 2 Bataillioner og et Batteri Insurgenter stode imod den. Samtidig med Fægtningen ved Bau forjog denne Bataillon hele Besætningen fra Glücksborg og satte sig selv fast der.

Prindsen af Noer, skjøndt Overgeneral for Insurgenthæren, var ikke ved Armeen, ja ikke engang i Flensborg, da Angrebet skete paa Bau; først henad Middag kom han i største Skynding fra Slesvig til Flensborg og gav strax Ordre til et Tilbagetog baade fra Bau og Glücksborg, der allerede var i fuld Gang overalt. Strax derpaa red han atter i al Hast ad Veien til Slesvig, og hans slagne Hær fulgte ham, deels ad denne Vei, deels gjennem Anglen, eller Vester ud ad Veien til Husum. Paa denne Maade holdt Prindsen af Noer sine Ord i den stortalende Proclamation, han udstedte for Slaget: „Lader os slaae de Danske og selv plukke Laurbærrene, inden fremmede Tropper tage dem fra os". Vor tappre lille Hær udhvilede nu en Dag i og om Flensborg, hvis Borgere modtoge den med en magelos Jubel, hvorpaa Marschen gik til Slesvig By.

Kongen, som havde opholdt sig i nogle Dage paa Als, ankom til Flensborg den 10de om Eftermiddagen. I Spidsen

for ſin Garde holdt han ſit Indtog i Byen; Huſene vare udſmykkede med Dannebrogsflag; man kunde næſten paaſtaae, at der vaiede eet fra hvert Vindue, og de brave Borgere gave deres Glæde over at ſee den elſkede Konge i deres Midte Luft i Jubelraab, der ſyntes aldrig at ville ophøre. Herfra ſendte Kongen ſin Fodgarde til Slesvig, for at deeltage i Fædrelandets Forſvar, da han allerede paa Als var bleven underrettet om, at 7000 Mand preusſiſke Tropper vare rykkede ind i Rendsborg. Kongen af Preusſen, der havde ladet ſin Garde nedſkyde Oprørere i ſin egen Hovedſtad, ilede med at ſende lignende Oprørere Hjælp, uden at have erklæret deres retmæssige Herre Krig, og uden at det tydſke Forbund, der havde beſluttet at tage ſig af Oprørernes Sag, endnu havde givet ham Fuldmagt til at handle i dets Navn; og dog paaſtod Preusſerkongen, at han ikke havde Krig med Kongen af Danmark.

Kongen i Flensborg.

Tra Flankecorpſet blev Oberſtlieutenant Hartmann affendt med 5te Bataillon og 2 Kanoner, for at beſætte Midſunde, den nærmeſte Overgang over Slien ved Slesvig, og fra denne Bataillon rykkede atter et Compagni frem til Eckernförde, for at beſætte denne By, ſom forreſten allerede var beſat af Skibsſoldateſken; thi Commandeur Paludan var den 12te ankommen dertil med 2 Corvetter, 2 Dampſkibe og en Kanonchalup.

Hovedſtyrken cantonnerede deels i Byen Slesvig, deels i Omegnen Norden for. Avantgarden ſtod langs Dannevirke, Syd og Veſt for Slesvig med Forpoſter, længere Syd paa i Landsbyerne Jübek, Ellingſted, Silberſted, Hollingſted, Klein-Reide, Jagel og Gettorf. Major Holm commanderede Forpoſtkjæden; Major Funch aſſiſterede ham for Cavalleriets Vedkommende.

General Hedemann erholdt ſtrax Underretning om, at foruden de 7 à 8000 Mand Preuſſere, ſom ſtode i Rendsborg, var det 10de Armeecorps af den tydſke Forbundscon-

tingent allerede i Holſteen eller paa Marſchen dertil. Den preusſiſke Oberſt v. Bonin ſkrev til General Hedemann, at han, ifølge ſine Inſtrurer, maatte betragte ethvert Angreb fra danſk Side paa holſteenſke Tropper ſom en Krigserklæring. Han fik naturligviis et Svar, den krænkede danſke Ære værdigt. Senere forlangte en anden preusſiſk Underhandler af vor Udenrigsminiſter, Grev Knuth, at de danſke Tropper ſkulde romme Sydſlesvig til Stillingen ved Bau, og at vore Krigsſkibe ſkulde forlade de ſlesvigſke Havne. Derpaa blev kun ſvaret, at Danmark vilde, hvis det blev overfaldet af Preusſen, ſøge Erſtatning i at opbringe den preusſiſke

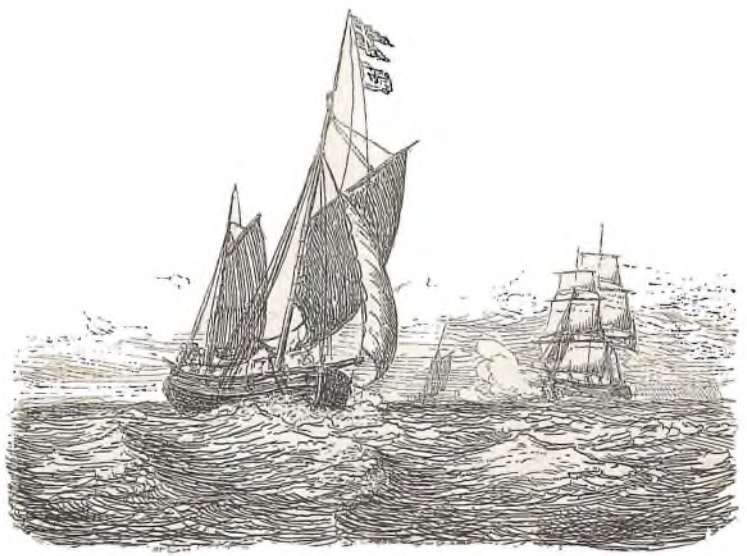

Handelsmarine og i at blokere de preusſiſke Havne ved Oſterſøen. At alt dette Skriveri fra preusſiſk Side kun var Ud-

flugter for at trække Tiden ud, til alle de tydske Tropper vare samlede i Holsteen, indsaae Enhver, da man fra Frankfurt erfarede, at der i Parlamentet den 12te April var taget den Beslutning at fordrive de Danske fra Slesvig med Vaabenmagt og at indlemme det i det tydske Forbund. Derfor ventede Overgeneralen, efter den 19de April, da han vidste, at de Tydske vare samlede, hver Dag et alvorligt Angreb. For imidlertid at holde de uvante Soldater i Aande og Øvelse, besluttedes et Par smaa Expeditioner; den ene gik mod Husum, under Major Raders Commando, den anden over Eckernförde Syd efter, under Major Schepelern. I Husum og Omegn lob Alt heldigt af; Borgere og Bønder, endogsaa de forsamlede Frisere, afleverede deres Vaaben, og Dannebrog blev atter heiset paa Byens Kirketaarn. Den anden Expedition mod Eckernfördeegnen derimod kostede Blod og viste tydeligt vore Officerers Uvanthed endnu med at føre Krig, idet Ubekjendtskabet med Terrainet gjorde, at enkelte Afdelinger, som skulde være paa den ene Side, vare paa den anden, og denne Uorden bidrog en Deel til, at Expeditionen, om ikke mislykkedes, saa dog ikke lob videre heldig af. Ved Sandkrug paa den sydlige Side af Eckernfördefjord gik det temmelig varmt til; Skoven var besat af de saakaldte Turnere, en Afdeling af Friskarerne. Vore Soldater havde jaget dem derind, men kunde ikke tage selve Skoven, hvorfor de fra Hegnet udenfor vedligeholdt en heftig Ild imod den i længere Tid. Men, unge i Krigen, syntes

det dem for langvarigt, og derfor gik de af ſig ſelv tilbage; denne tilfældige Tilbagegaaen var nær bleven til en vild Flugt, ved at Turnerne med tordnende Hurraer forfulgte dem, hvis ikke en Kanonbaad, ſom under Maanedslieutenant Stages

Commando laae i Fjorden, med ſine Kardætſcher havde hindret dem i at trænge videre frem. Vore havde paa denne Dag 5 Døde og 20 Saarede; de havde taget 58 Fanger, ſom afgik fra Eckernförde paa Hekla til Kjøbenhavn.

Commandeurcapitain Ellbrecht, der var affendt til Veſterhavet med en Krydsflotille, havde bemægtiget ſig Oerne Fanø, Sylt, Fohr og heiſet det danſke Flag. Derfra gjorde han i Forening med Capitain P. Wulff ſmaa Expeditioner ind paa Slesvigs Veſtkyſt, hvor han afvæbnede Befolkningen og fangede flere forræderſke Embedsmænd.

I et Krigsraad paa Gottorp Slot toges følgende Beſtemmelſer i Tilfælde af et Angreb af Fjenden, ſom man med hver Dag ventede: Derſom Fienden rykkede frem fra

Sorgfloden, ſkulde Avantgarden modtage ham ved Dannevirke, og Hovedkampen først finde Sted paa Høiderne mellem Gottorp og Husby. Dersom Fjenden efter Fremrykningen tog Stilling foran Dannevirke, for at bivouakere om Natten og angribe den næste Dag, ſkulde Armeecorpset modtage hans Angreb paa Høiderne Nord for Skoven ved Slesvig. Til Rendezvousstilling bestemtes for Avantgarden, under Oberstlieutenant Magius: Dannevirke Syd for Slesvig; for første Brigade, under Oberst Bülow: Erdbeerenberg; for anden Brigade, under Oberst Meyer: Ziegelei; og for Flankecorpset, under Oberst Schleppegrell: Hühnerhäuser.

Imedens man saaledes vel forberedt ventede et Angreb af en langt overlegen Fjende, var paa Fehmern begaaet en ægte Nidingsdaad. Den 15de April var Capitain Dirckinck-Holmfeld gaaet i Land som Parlamentair ved

Burgtiefe. Man havde fra Land besvaret hans Parlamentairflag, og dog blev han strax, efter at have sat Foden paa Land, forræderisk overfalden, afvæbnet og gjort til Fange; hans ene Jolleroer, Constabel Anton Snystrup, blev skudt, idet han vilde forsvare sin Chef; den anden reddede sig ved Flugten og bragte denne harmelige Efterretning ombord i Corvetten Najaden. Capitainen blev strax, trods alle Modforestillinger, ført som Fange til Rendsborg. Dengang vakte dette hidindtil uhørte Forræderi Forbauselse; siden have vi Danske hos vore Fjender saa ofte seet Prover paa lignende uærlige Handlinger, at det ikke mere forbauser at høre dem.

Et Træk, der characteriserer de to Forrædere, Hertugen af Augustenborg og hans Broder, bør ikke forbigaaes, da det viser, at de ikke lode nogen nok saa ubetydelig Leilighed gaae forbi, som de kunde, selv med en tilsyneladende Høimodighed, benytte til deres Fordeel og vor Skade. Ved Byen Aschaffel var, Natten mellem den 17de og 18de April, en Cavalleripost bleven tagen tilfange af en Escadron Holstenere, efter at have gjort en tapper Modstand, hvorved Vagtmesteren faldt og flere Mand saaredes. Da de vare ankomne til Rendsborg, fik de Besøg af Hertugen og Prindsen, der naadigt tiltalte dem og sagde, at de havde besluttet at skjænke Fire af dem Friheden, imod det Løfte, ikke at kjæmpe mod Holstenerne. De valgte først selv tvende gifte Mænd og dernæst maatte de ti Andre trække Lod. Disse fire Frigivne fik nu nogle Specier i Reisepenge, bleve godt beværtede og vandrede der-

paa atter tilbage til deres Kammerater i Slesvig. At de høie Herrer have lovet sig noget Stort af det Indtryk, som denne Høimodighed vilde gjøre paa den danske Soldat, er vist; at de bleve skuffede og udlete, er lige saa vist.

Tvende smukke og rørende Breve, det ene fra Hertuginde Wilhelmine af Glücksborg til hendes Mand Hertugen, General i Oprørshæren, det andet fra Prinds Wilhelm af Glücksborg, Capitain i østerrigsk Tjeneste, til hans Broder, den ovennævnte Hertug, der bleve fundne paa Flensborgs Postcontoir efter Slaget ved Bau, fortjene at erindres, om de end ikke passe til at optages i denne kortfattede Fremstilling. I begge Brevene bebreides Hertugen paa en kjærlig og rørende Maade hans Kamp mod Danmark, og inderlige Bønner søge at overtale ham til at afstaae fra at fortsætte den. Det var ogsaa glædeligt for os Danske, at disse Breve bleve fundne, forat, naar vi med harmfulde Blikke saae mod Syden, et Par smaa Lyspunkter kunde møde Øiet og mildne Bitterheden i Hjertet.

Paaskesolen hævede sig pragtfuldt den 23de April, for at belyse den Verden, hvori, som vi jo engang alle vide, ingen Enighed kan herske. Paaskesolen hævede sig og belyste den Plads, der faa Timer efter skulde ryge af Menneske-blod og skjules af Kruddamp. Ikke ofte har man seet en mere haardnakket Kamp end den, der holdtes paa denne Dag; ikke ofte har en Armee kjæmpet med større Mod og Udholdenhed mod en mere end dobbelt overlegen Fjende; og i denne Kamp stod det lille Danmark ene mod det store Tydskland.

Allerede flere Gange var Armeen alarmeret ved uhjemlede Meldinger, da der den 23de om Morgenen indtraf

Ordonnantſer fra Forpoſten ved Jagel, ſom meldte, at Fjenden var i ſtærk Fremrykning. Avantgarden under Oberſt-

lieutenant Magius: 12te Bataillon, 3die Jægercorps, 4 Kanoner og en Eſcadron Huſarer beſatte Hadeby og Buſtorf, og et Compagni beſatte den Deel af Dannevirke, der ligger oſtlig for Hovedlandeveien til Rendsborg. Forpoſterne havde trukket ſig fægtende tilbage, og Kl. 10½ Formiddag blev Avantgarden angreben i Buſtorf. I den ſydoſtlige Deel af Byens Udkant udholdt vore brave Jægere en heftig Tirailleurild, medens Artilleriet gjorde Underværker af Tapperhed. Lige udenfor Frederiksberg, ſaaledes kaldes den ſydlige Deel af Slesvig, deler Veien ſig i to, hvoraf den ene gaaer Oſter efter til Haddeby, den anden ind i det tæt ved liggende Buſtorf; hvor disſe Veie dele ſig, var Sergeant Seerup, fra Batteriet Fuhrmann, poſteret med 2 Kanoner; lidt længere

tilbage, udenfor Frederiksberg, stod Lieutenant Glud fra Batteriet Jessen ligeledes med 2 Kanoner; disse 4 Kanoner vedligeholdt en morderisk Ild mod Fjenden, der stormede frem bag Bustorfer-Teich. Preusserne kjørte ogsaa Kanoner op paa de lige overfor liggende Bakker, for at bringe vor Ild til Tavshed, men Glud og Seerup udholdt hines, skjøndt velrettede, Skud, og man saae den brave Lieutenant selv at gjøre Menigmands Tjeneste, da han havde mistet en stor Deel af

sit Mandskab. Denne Kanonild skal have været den voldsomste under hele Slaget. Henimod Kl. 1 fik Oberstlieutenant Magius Ordre til ikke at holde Bustorf til det Yderste. Han traf sig derfor tilbage gjennem Byen, men, forstærket med 13de Bataillon, der havde staaet i Reserve, gjorde han atter et Angreb ud efter; men de sydlige Huse og Hegn i Byen vare saa stærkt besatte af Preussere, at Vore maatte trække sig tilbage til Frederiksberg. Her holdt en Deling af Batteriet Fuhrmann ikke alene Fjenden oppe, men bragte

endvidere hans Kanoner bag Bustorfer-Teich til Taushed, medens Lieutenant Theſtrup, fra Batteriet Brunn, raſk rykkede frem Veſten om Bustorfer-Teich og tog Fjenden i Flanken. Kugleregnen blev imidlertid mere og mere voldſom fra den forſtærkede Fjende; Oberſtlieutenant Magius faldt til ſtor Sorg for Alle; flere brave Officeer, ſom Capitainerne Hveberg og Mecklenburg, vare allerede gaaede ham forud; et ſtort Antal Menige vare døde og ſaarede; men Avantgarden holdt tappert ud endnu henved 2 Timer, under Major Holms Commando, for der blæſtes Retraite. Oberſt Bülow rykkede raſk frem med 1ſte Brigade Veſt og Syd om Bustorfer-Teich; Oberſtlieutenant Rye lod 1ſte Bataillon formere Compagni-Colonner, vadede kjækt, under en heftig Kugleregn fra

de nærliggende Høider, gjennem Moſen, ſtormede Høiderne, kaſtede Fjenden ud over Dannevirke og forſvarede nu ſin vundne Stilling med utrætteligt Mod. 11te Bataillon,

der var fulgt efter 1ste Bataillon, havde ligeledes stormet de omliggende Høgn og gjorde derfra Fjenden en saadan Skade, at han begyndte at vige med hele sin høire Fløi. Imidlertid rykkede fjendtlig Forstærkning frem; svære Colonner udviklede sig mere og mere Vester om Brigadens høire Fløi, saa den maatte vige for denne Overmagt og atter vade over Mosen og opad Høiderne paa den anden Side, hvilket ikke kunde skee uden et betydeligt Tab. Preusserne fulgte saa nær efter Vore, at Artilleriet maatte med Blikkardætsker holde dem fra Livet, hvorved ogsaa de lede et stort Tab. Livgarden, under Oberst Juels Commando, havde tillige med 16 Espingoler besat Gottorp Slot, som var forskandset og barricaderet, og et Par Kanoner af Batteriet Fuhrmann bleve placerede saaledes, at de kunde bestryge Alleen, der fører til Slottet. Flankecorpset, under Oberst Schleppegrells Commando, med Undtagelse af 5te Bataillon, 1 Compagni af 9de Bataillon og Ritmester Flindts Detaschement, som stode ved Midsunde, bleve Kl. $11\frac{1}{2}$ beordrede til Hühnerhäuser, hvor det forenede sig med Eskadronen Barner og rykkede frem, for at indtage en Stilling ved Ziegelei, der ligger mellem de to Skove Pöhlergehege og Thiergarten. Derfra udsendte Oberst Schleppegrell 1ste Jægercorps til Pulvermühle, hvor Kampen paa den Tid var i fuld Gang, medens svære Cavallerimasser med Infanteri og Kanoner truede vor høire Fløi ved lille Dannevirke, der kun var svagt besat af Infanteri, hvorimod hele vort Cavalleri og 4 Kanoner af

Batteriet Fuhrmann stode rede til at modtage dem. Da 1ste Jægercorps arriverede til Pulvermühle, lod Major Schepelern Corpset formere Compagnicolonner med Kjæde foran, og Høiderne Syd for Skoven bleve to Gange angrebne af de raske Jægere. Ved det sidste Angreb blev en Peloton af 3die Compagni kastet tilbage i Skoven; Capitain Michaelsen rykkede frem med en Reserve, som i rask Løb under Hurraraab ilede gjennem Skoven; de Flygtende vendte om, og uden Modstand naaede de den sydlige Kant af Skoven, hvor Fjenden fra et derværende Huus beskjød Jægerne. Huset blev stormet, og en fuldkommen Nedsabling paa Preusserne endte denne Fortvivlelsens Kamp. Udkanten af Skoven blev nu besat og holdt i længere Tid, uagtet Corpset mistede den kjække Major Schepelern, der haardt saaret bragtes bort. Men Overmagten blev større og større ved friske Folk, og de tappre Jægere maatte opgive Skovkanten og trække sig længere tilbage. Major Thestrup førte nu 9de Bataillon i Ilden og forsøgte over Kratbankerne Vesten for Annettenhöhe at gjøre et Flankeangreb; men uagtet 10de Bataillon, under Major Ræder, kom ham til Undsætning, og begge Bataillioner dristigt trodsede Overmagten, formaaede de dog ikke at trænge frem, men maatte lade sig nøie med kraftigt at besvare Fjendens Ild. Her blev Major Ræder, Capitain Bonnichsen, Lieutenanterne Husum, Tronier og Blom saarede; desuagtet udholdt de brave Soldater denne voldsomme Ild og vege ikke af Pletten, før der kom Ordre, at de skulde

trække sig tilbage, da fjendtlige Jægere truede dem i Flanken. De besatte nu nogle Slugter længere tilbage, og Oberst Schleppegrell befalede, at de skulde forsvare dem saa længe som muligt.

Det Øieblik, da Oberstерne Bülow og Nye tilfods i Spidsen for 1ste Brigade vare trængte frem Vesten om Bustorfer-Teich, havde været meget critisk for Fjenden, som General Wrangel selv udtrykker sig i sin Rapport; thi hans høire Fløi var lige ved at blive overfløiet, og han var derfor lige ved at ville holde inde med Kampen for denne Dag og trække sine Tropper ud af Ilden. Men da han fik Underretning om, at Oberst Bonin, til hvem han havde henvendt sig om Undsætning, var trængt frem over lille Dannevirke, maatte han atter, for ikke at udsætte den venstre Fløi for den samme Fare, hvori han selv var, sende Alt, hvad han havde i Nærheden af Infanteri, i Ilden, og denne Overmagt var det, der nødte 1ste Brigade til den tilbagegaaende Bevægelse, der kostede saamange Brave Livet. Cavalleriet, der kun havde to Compagnier Infanteri og 4 Kanoner til at modstaae Oberst Bonins Angreb, trak sig tilbage Norden for Hunsby med de to Kanoner, medens de tvende andre under Lieutenant Gottsche bleve sendte frem Sydvest for Hunsby, hvor de fra en derværende Høi beskjøde preussiske Cuirasserer, der nærmede sig; men da fjendtlige Jægere trængte frem Østen for Hunsby, fik de to Kanoner atter Ordre til at trække sig tilbage. I strygende Galop gik det ind igjennem Byen, men

pludſelig ſeer Lieutenant Gottſche ſig ſtandſet af Fjenden, der allerede var i Byen. Lieutenanten flyver affted gjennem en Gyde, over en Mark, og er ſaa heldig at naae vor Cavalleri-brigade, af hvis Commandeur han udbeder ſig Hjælp for ſine Kanoner. Ritmeſter Würtzen af 6te Dragonregiment blev

Ritmeſter Würtzen.

beordret til at udføre dette farefulde Indhug med ſin Eſcadron, og han udførte det. Veien til Byen var beſat med en Pe-loton preusſiſk Infanteri, ſom modtog den med en Salve, der dræbte og ſaarede Flere; men Eſcadronen, med Ritmeſteren i Spidſen, ſprængte Pelotonen til begge Sider og ned-huggede og nedtrampede Alt, hvad der kom den i Veien. Et halvhundrede Skridt nærmere Byen bleve imidlertid Dra-

gonerne modtagne af en saa heftig Ild fra Huse, Grøfter og

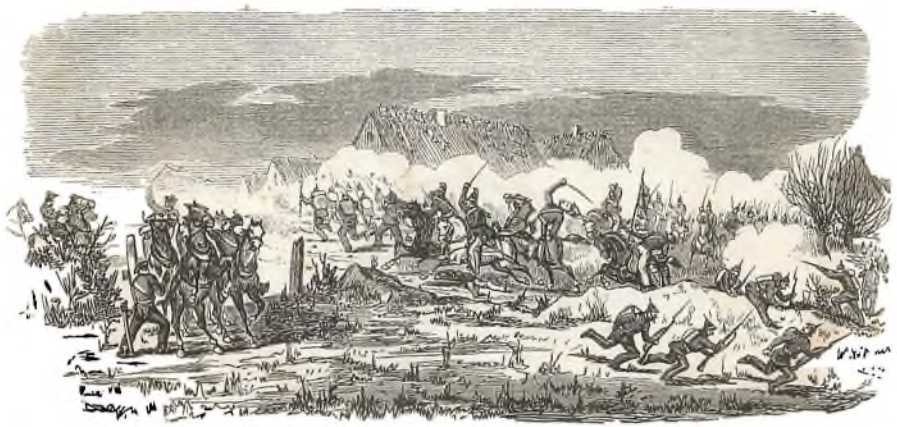

Gjærder, at Heste og Folk styrtede imellem hverandre. Ritmesteren havde Møie med at standse sine brave Dragoner, der, skjøndt Døden ventede dem ved hvert Skridt, dog vilde fremad; de maatte nu tilbage igjennem den samme Ild, hvorunder de vare gaaede frem, og derved blev Tabet naturligviis endnu større. Lieutenant Wedels Hest blev skudt under ham, han selv faldt i Fangenskab; Standartføreren faldt, og derved gik Standarten tabt; da Escadronen kom tilbage, savnedes henved 30 Mand. Imedens Preusserne vare beskjæftigede med Cavalleriet, saae Artilleristerne, opmuntrede af den raske Overconstabel Lundegaardshuus, Leilighed til at komme ud af Byen med deres 2 Kanoner, og til stor Glæde for Dragonerne, der ikke forgjæves havde udført deres raske Indhug, sluttede de sig atter til Brigaden.

Kl. 5 Eftermiddag var Fægtningen ſtaaende over hele Linien. General Hedemann vilde juſt til at give Kampen en fornyet Kraft ved at lade Reſerven, ſom beſtod af 4de og 7de Bataillon, rykke frem; allerede havde disſe Bataillioner naaet Ziegelei, da Melding indtraf, at Oberſt Juel havde forladt Gottorp Slot, fordi han troede ſig omgaaet, og Reſerven blev nu ſtandſet for i det Tilfælde, at Gottorp var taget af Fjenden, da at underſtøtte ved Retraiten, ſom ikke kunde undgaaes. Imidlertid indtraf ſnart en anden Melding fra Oberſten, at han atter havde beſat Gottorp Slot, da den Efterretning, at Fjenden var i den nordlige Deel af Byen, var falſk. Imidlertid var en Time gaaet tabt, og Reſerven maatte nu anvendes til at afløſe de udmattede Tropper, der næſten hele Dagen havde været i Ilden. De tvende Bataillioner ſluttede ſig nu til 12te Bataillon, der kjæmpede haardnakket i Granſkoven ved Pulvermühle, hvorfra den flere Gange gjorde driſtige Angreb, men atter maatte trække ſig tilbage til Skoven. Capitain Neraa og Lieutenant Bie bleve her ſaarede, og tilſidſt faldt den af ſin Bataillon ſaa afholdte Capitain Frederikſen. Fjenden forſøgte at omgaae Skoven Thiergarten; men Oberſt Bülow angreb ham med 1ſte og 11te Bataillon ſaa eftertrykkeligt, at han atter maatte retirere Sønden for Skoven. Vore Tropper trak ſig nu langſomt og i god Orden tilbage, kun ſvagt forfulgte af Fjenden. Paa Høiderne bag Skovene Thaterkrug og Pöhlergehege ſtod Artilleri og Cavalleri for at optage de retirerende Bataillioner, og da Fjenden viſte ſig

Norden for Skovene, modtoges han af en saa levende Kanonild, at han tabte Lysten til at gaae videre og blev derfor rolig staaende i Skovene. Under Fægtningen gjennem Skoven traf en af de sidste Kugler den tappre, geniefulde Major Holm; han skal flere Gange paa denne hæderfulde Dag have givet Ideen til Angreb og Manøvrer, der roses af Kyndige. Rygtet sagde, at en civil Mand havde skudt ham med en Jagtriffel; det er aldrig senere blevet bekræftet; dog kan det

derfor godt være muligt. I 9 Timer havde Kampen raset uafbrudt; i 9 Timer havde 10,000 Mand budt 28,000 Mand

Spidsen; efter 9 Timers Kamp var den lille Hær ikke trykket mere end en halv Miil tilbage af den overlegne Fjende, og dog pralede Preussерne af det vundne Slag ved Slesvig. Da Mørket faldt paa, gik vor Armee en god halv Miil længere tilbage og tog en Bivouakstilling mellem Arnholz og Langesøen. Den næste Morgen, 2den Paaskedag, afmarscheredes til Flensborg.

Ved Midsunde stod, som alt forhen er berettet, Oberst Harthausen med 5te Bataillon, en Cavalleri-Afdeling, ført af Ritmester Flindt, og en Afdeling Granatkanoner, under Lieutenant Jürgensen. Kl. $7\frac{1}{2}$ om Morgenen den 23de rykkede Fjenden frem med en Styrke, sammensat af alle Vaabenarter. Kl. $8\frac{1}{2}$ blev Stillingen ved Midsunde heftigt beskudt, og tvende Kanoner af vore besvarede strax denne Ild, som vedvarede til Kl. 1 Eftermiddag. Fra denne Tid til Kl. 4 var Artilleriet taust, og kun Geværskud lode sig høre; men Kl. 4 begyndte Artilleriet sin Ild med fornyet Kraft og vedblev i samfulde 4 Timer at buldre løs. Da Oberſten erholdt Underretning om, at han stod Fare for at blive omgaaet, lod han Touget paa Midsunde Færge overhugge, beordrede Artilleriet tilbage til Geel og gik selv med 5te Bataillon og Cavalleriet til Broderby, som han fandt forladt af Fjenden, hvorpaa han dirigerede sin Marsch over Tolk lige paa Flensborg.

Rapporten angiver vort Tab af Døde paa denne Dag til 150 og af Saarede til henved 500.

Vore udmattede og af Regn gjennemblødte Tropper naaede, efter et kort Hvil ved Overſo, Flensborg Kl. 12 om Middagen. For at forſkaffe dem ſaa god Forpleining ſom muligt, bleve ſaa Mange, Byen kunde rumme, indqvarterede i den. Reſten: 5 Bataillioner og Cavalleriet, indqvarteredes deels Nord, deels Veſt og Oſt for Byen. Een Bataillon laae Sonden for Byen og er formodentlig den, ſom var lovet Forpoſterne til Reſerve, hvorom ſiden ſkal berettes. Arrieregarden, beſtaaende af 2det Jægercorps, 4 Kanoner, en Afdeling af 12te Bataillon, Eſpingolbatteriet ſamt 12 Eſcadroner Dragoner, under Commando af Oberſt Juel, havde Ordre til at holde Poſitionen ved Arnholz til Kl. 6 Formiddag; men da ingen Fjende viſte ſig, commanderede Oberſten forſt Kl. 7 Tilbagetog, ſom uhindret fortſattes til Flensborg og Omegn af Cavalleriet, Eſpingolbatterierne ꝛc., hvorimod 2det Jægercorps og 2 Kanoner beordredes at tage Stilling bag Aalobene fra det Veſten for Chausſeen liggende

Barderup, gjennem Overſø ved ſelve Chauſſeen, til Groß-Solt, og 5te Dragonregiment, under Oberſt Aſtrups Commando, at cantonnere i Munkvolſtrup, Jarplund og Juelſkov; den halve Eſcadron Leth, der ikke kunde faae Plads i Juelſkov, blev forlagt til Munkvolſtrup og Bilſkovkro. Længere inde i Angeln ſkulde 6te Dragonregiment og noget Infanteri fortſætte Forpoſtkjæden; men da de ſtødte paa Fjenden, ſom havde fulgt vort venſtre Flankecorps paa dets Retraite, i de for dem beſtemte Cantonnements, maatte de atter trække ſig tilbage nærmere Flensborg. Oberſtlieutenant Styrup, Chefen for 2det Jægercorps, var bleven underrettet om, at en Bataillon Infanteri ſtod i Reſerve mellem Overſø og Flensborg; men der var ikke givet ham en eneſte Dragon til at gjøre Ordonnantstjeneſte, og han vidſte ikke, hvem der var Forpoſtcommandeur, eller om han maaſkee ſelv var det. Cavalleriet var i Nærheden, men han havde intet under ſin Commando til at lade patrouillere. Han ſtod ſaaledes aldeles overladt til ſig ſelv og maatte handle efter Conduite. Compagniet Branner afſendtes mod Barderup, for at beſætte Broen og Paſſet ved Sankelmark-Sø; Compagniet Weſtergaard tog Poſition mellem Chauſſeen og Groß-Solt, og Compagnierne Scharffenberg og Wolle med 2 Kanoner, under Lieutenant Buntzen, ſtode i Overſø, under Corpschefens Commando; en Feltvagt, under Lieutenant Hein, blev fremſkudt til Frorup. Generalſtabens Chef har ſenere ſelv erkjendt, at der var begaaet den Feil ikke at udnævne en For-

poſtcommandeur, under hvem altſaa baade Infanteri og Cavalleri ſtode; men han paaſtaaer, at Oberſt Aſtrup var underrettet ved en Adjutant om Jægernes Stilling ved Overſø. Oberſten var altſaa ikke uvidende om ſin Stilling lige bag Forpoſtkjæden, og dog lod han Dragonerne ſadle af

og fodre, idet de bleve beordrede til atter Kl. 6 Eftermiddag at ſadle op og af hver Eſcadron afgive 12 Mand og en Underofficeer til Feltvagter. Man kan neppe betvivle, at havde Dragonregimentet holdt opſadlet og ſtrax havt ſine Feltvagter ude, vilde meget Blod være ſparet, og megen Forvirring og mange Feil være undgaaede.

Omtrent Kl. 3 blev af nogle Bønder, ſom kom til Overſø, fortalt, at fjendtligt Cavalleri ryfkede frem, men da Oberſtlieutenant Styrup formodede, at Dragonregimentet

havde udsendt Patrouille, vilde han ikke fæste Lid til disse Fortællinger, fordi han ingen Melding havde faaet fra nogen Patrouille derom. En god halv Time efter kom Melding fra Feltvagten i Frorup, at fjendtligt Cavalleri og Infanteri rykkede frem; den trak sig derfor selv tilbage. Ordre udsendtes strax af Corpschefen til de tvende detacherede Compagnier om at trække sig tilbage; de to Kanoner bleve forspændte, og Retraiten begyndte, idet Compagniet Wolle dannede Tirailleurkjæden. Neppe vare de to Compagnier gaaede $\frac{1}{4}$ Miil tilbage, før de saae sig omringede paa to Sider af fjendtligt Cavalleri og paa den tredie af Jægere. Kanonerne bleve sendte i Galop ad Flensborg til, for dog at redde disse, medens Veien var fri; og da det var lykkedes Compagniet Westergaard at støde til Compagnierne paa Chaussèen, søgte Oberstlieutenant Styrup at sikre sine Jægere for Cavalleriet ved at trække fra Chaussèen ned i en Mose, der var tæt ved Veien, for muligt at holde sig der, indtil den Bataillon, der stod til hans Reserve, kom til Undsætning. I Mosen formerede Compagnierne Scharffenberg og Westergaard Carrè, Compagniet Wolle sluttede sammen fra Kjæden og søgte ned til de Andre i Mosen; det var allerede anraabt af en hannoveransk Officeer, at det skulde strække Gevær, men Compagniet formerede hastig en Kreds til høire Side af Carréen, og Corpset modtog nu en hannoveransk Husarescadron, der forsøgte et Choc ud mod det, med en Salve paa mindre end hundrede Alens Afstand, der gjorde

den halve Eſcadron ukampdygtig; Heſte og Mennesker væltede ſig imellem hverandre eller ſade faſte i Dyndet, og Jægerne vedbleve endnu en Stund efter den første Salve at beſkyde dem med god Virkning; thi det var ikke saa hurtigt for de arme Hannoveranere at komme op af, ſom ned i Moſen. Men nu var det fjendtlige Infanteri kommet frem og begyndte at beſkyde vore Jægere, og da Chefen endnu ikke havde opgivet Haabet om, at Reſervebataillonen vilde arrivere, beſluttede han at forſøge et Tilbagetog. Der var ikke Plads i Moſen til at manøvrere med alle tre Compagnier ſamlede, han commanderede derfor at formere Compagni-Colonner. Hvert Compagni ſøgte nu Dækning for de fjendtlige Kugler bag Grøfter og Gjærder. Compagniet Brønner, der havde holdt Barderup og Overgangen ved Sankelmark beſat, var

kastet tilbage, og Forbindelsen mellem Hovedstyrken ved Oversø og Compagniet var afskaaren; det maatte trække sig ad Flensborg til, uden at kunne melde Corpscommandeuren, at hans Position ved Oversø var omgaaet. Da Oberstlieutenant Styrup vilde forsøge Retraiten Vester igjennem Mosen, viste sig allerede fjendtlige Husarer paa Retraitelinien. Compagniet Wolle kastede sig imod dem, og det lykkedes ved en levende Chargering at faae saamegen Luft, at Compagniet kom længere bort fra den fjendtlige Ild; men derved blev dette Compagni skilt fra de tvende andre; det gjorde derfor Holdt, for at oppebie dem, og dette gav Cavalleriet Tid til atter at samle sig og i Forening med Infanteri at angribe fra to Sider. Compagniet gjorde Front mod begge Sider, og Cavalleriet veg anden Gang for de tappre Jægeres Kugler, hvis Stilling nogle Grøfter holdt dækket for Infanteriets Ild. Compagnichefen troede nu at holde Retraitelinien aaben for de tvende efterfølgende Compagnier, om hvis haardt betrængte Stilling Terrainet ikke tillod at faae Kundskab; men da endelig al Venten og alle Signaler havde været forgjæves i næsten to Timer, og Overmagten bestandig tiltog, retirerede Compagniet gjennem Mosedrag og bag Grøfter, snart løbende, snart staaende færdigt til Kamp paa Liv og Død mod Dragoner og Husarer, der omsværmede det, og naaede lykkelig Flensborg Kl. 8 om Aftenen. Compagnierne Scharffenberg og Westergaard, som endnu stode i den for omtalte Mose, bleve beskudte fra tre Sider; det var umuligt for dem

at slippe ud imellem tre fjendtlige Bataillioner foruden Cavalleri. I to Timer udholdt de den meest morderiske Ild; den tjække Oberstlieutenant Styrup faldt, truffen af to Kugler; men Capitain Westergaard vedblev, uagtet et smerteligt Skudsaar i Armen, med Mod og Koldblodighed at commandere Jægerne, indtil de ikke havde en Patron mere, ja indtil de Saaredes og Faldnes Tasker vare tomte og bortskudte; da vinkede Capitainen med et Tørklæde til Tegn paa Overgivelse, og Skydningen ophørte. Halvandet Compagni med 2 Capitainer: Westergaard og Scharffenberg, og 3 Lieutenanter: Beisenherz (saaret), Hein og Borch, var Byttet for 3 Bataillioners Kamp i flere Timer. Søg Europas Krigshistorie igjennem og see, om det er muligt at finde et Exempel paa Heltemod, større end det, 2det Jægercorps viste ved Oversø!

Da de fangne Jægere marscherede forbi den hannoveranske General Halkett, erholdt de en velfortjent Roes af ham, idet han yttrede, at han havde viist dem altfor megen Ære ved at bruge 2 Bataillioner til at tage halvandet Compagni tilfange. I General Wrangels Rapport roses ligeledes „deres standhaftige Modstand".

En Escadron hannoveranske Husarer havde, som før er sagt, forceret Passet ved Sankelmark; den trak lige paa Chaussеen, for at afskjære de to Kanoner, der vare kjørte fra Oversø; men den kom for seent og gjorde derfor kun nogle Dragoner, som vare indqvarterede i Bilskov Kro, til

Fanger. Kun een Dragon, ved Navn Borup, vilde ikke lade ſig tage; han var hurtigt kommen paa ſin Heſt og foer i Galop afſted; en Trup Huſarer, ſom holdt paa Chausſeen, vilde ſpærre

ham Veien; men han huggede til begge Sider og ſlap igjennem med et Saar i Armen og nogle Hug i Munderingen. Mecklenburgſke Dragoner nærmede ſig Kl. 3½ Munkvolſtrup, og deres Blænkere vare lige ved Byen, inden de bleve bemærkede. Vore Dragoner ſprængte til alle Sider baade paa ſadlede og uſadlede Heſte, og Forvirringen udbredte ſig til de andre Cantonnementer. Oberſt Aſtrup med 20 Mand og Standarten, under Lieutenant Morgenſtjerne, ſøgte at naae Chausſeen ved Bilſkov-Kro, for om muligt der at hugge ſig igjennem til Flensborg; men han blev omringet af en ſaa overlegen Styrke, at han maatte give ſig tilfange. 3 Officerer

og 25 Mand kom bag efter Oberſten og hans Trup; disſe bleve ligeledes omringede og tagne. Reſten af 1½ Eſcadron, der havde været indqvarterede i Munkvolſtrup, var heldig nok til at ſlippe igjennem, ved at tage Veien Øſter over, og naae Flensborg. Den Eſcadron, der laae i Jarplund, kom ſpredt, men dog uden Tab, til Flensborg, og ligeledes den halve Eſcadron Leth i Jnelſkov, ſom ikke havde havt afſadlet. En Corporal og 12 Mand, der havde været ude at patrouillere, bleve forfulgte af fjendtlige Dragoner. Corporal Hörning, ſom med 3 Mand var ved at indqvartere ſig i en Udflyttergaard, ſeer dette, og uden at betænke ſig kaſte disſe fire modige Karle ſig imod de fjendtlige Dragoner, ſom øieblikkelig ſtandſe og trække ſig tilbage, overraſkede af dette driſtige Choc. Jmidlertid naaer Meldingen til Ritmeſter Leth i Jnelſkov, at Fjenden nærmer ſig, og han kan takke den brave Corporal Hörning og hans 3 Mand for, at han fik Tid til at komme til Heſt med ſin halve Eſcadron og trække bort. Han rider forſt mod Munkvolſtrup; den er allerede beſat af Fjenden; han dreier af ad Veien til Overſø, men ſtøder atter paa Fjenden, der modtager ham med Geværild; men den uforſagte Ritmeſter taber hverken Modet eller Beſindighed; han gjør omkring og ſøger over Marken, for at naae den østlige Landevei, der forer over Klein-Solt til Flensborg; her ſtøder han ſammen med en Afdeling af 2det Jægercorps: 20 Mand under Lieutenant Recke, der var afſkaaren fra Corpſet, og forenet med denne Trup fortſætter

han den vanskelige og farefulde Retraite til Flensborg imellem de af Fjenden opfyldte Byer, idet Jægerne bestandig fra Hegn og Grøfter dække ham mod det forfølgende fjendtlige Cavalleri.

I Flensborg havde vore Soldater i de gode Quarterer ret gjort sig det mageligt efter deres Anstrengelser, da der med Eet blæses og trommes Allarm. Ingen veed, hvad der er paafærde, Alle tro det Værste, og Skræk og Forvirring udbreder sig over hele Staden. Soldaterne, atter

iførte de vaade Munderinger, rystende af Kulde, forvirrede efter at være revne op af en tryg Søvn, uden at vide, hvor de skulde

finde deres Faner, løb imellem hverandre, medens Raabet: „Preusserne! Preusserne!“ lød baade fra Huse og Gader. Trainconstablerne joge i Carriere med deres Forspandsheste ned ad Gaden, Bagagevogne rullede op ad Gaden, Alle raabte og skreg, og man skulde i det første Øieblik have troet, at Verdens sidste Dag var kommen. Men denne Uorden varede kun kort; enkelte Afdelinger samlede sig med Ro og Orden og marscherede saaledes ud af Byen Nord efter, og med sand Beundring saae man den i alle Farer rolige og uforsagte Oberst Bülow med en Deel af sin Brigade at marschere Syd paa og gjøre Front mod den foregivne Fjende; thi den virkelige stod endnu dengang 1 Miil borte. Norden for Flensborg samledes og ordnedes atter de spredte Bataillioner, og efter Ordre fra Generalcommandoen marscherede hele Styrken, omtrent 8000 Mand, til Bau. Herfra udgik atter Befaling til hele Cavalleriet, 3die Linie-Bataillon og Batteriet Marcussen at trække sig tilbage for Fjenden igjennem hele Slesvig, medens den øvrige Deel af Armeen gik gjennem Sundeved over til Als. I Mørket begyndte Afmarschen til Sundeved; Artilleriet maatte ved Lygter sikkre sig mod at kjøre i Grøfterne; Veiret var koldt og regnfuldt, og derfor ankom Armeen i en høist ubyggelig Stemning til Alssund, hvor den i Færgerne maatte overskibes til Sønderborg, da Commandanten, Kammerherre Riegels, ved et til Sønderborg bragt Rygte om vor Armees Tilbagetog

til Jylland, havde ladet den ufuldendte Skibsbro over Sundet afkaste af Frygt for en Overrumpling af Tydskerne.

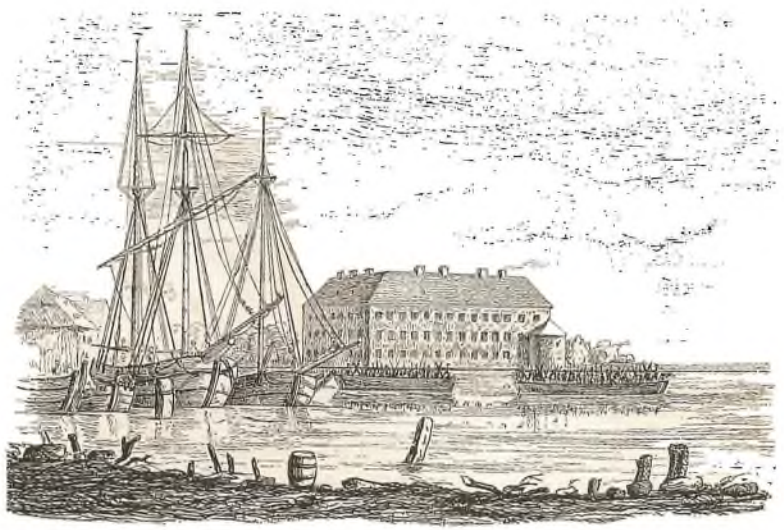

Rapporten om den hæderfulde Kamp i 9 Timer mod en tredobbelt Overmagt ved Dannevirke var Natten imellem den 23de og 24de April affendt fra Idstedkro. Som en knittrende Lobeild, der tænder, hvor den farer forbi, gik ogsaa denne Gang Beretningen Landet rundt. Alle kom i Bevægelse. I Nordslesvig begyndte en Landstorm at danne sig under den brave, behjertede Krüger fra Beftofte; i Jylland lode baade gifte og ugifte Mænd fra Byer og Landet sig indøve i Brugen af Vaaben, og flere frivillige Corps

afgik efterhaanden til Armeen; i Sjælland og Fyen samledes

et beredent Herregaardsſkytte-Corps, ſom ſkulde forene ſig med et lignende fra Jylland; begge ſtødte ſenere til Armeen, dog uden at blive forenede; Ritmeſter Hegermann Lindencrone dannede en frivillig Huſareſcadron af gamle udtjente Cavalleriſter; fra Centralſkolen i Kjøbenhavn afgik det ene Hold Frivillige efter det andet; ſelv fra Sverrig og Norge ankom en Deel unge behjertede Mænd, for at deeltage i Kampen for Nordens Selvſtændighed. Flere nye Bataillioner bleve dannede, ſom ligeledes efterhaanden afgik til Als eller Fyen, hvor Hæren ſenere ſtod, ſaa at Tabet ved Dannevirke ikke alene ſnart var oprettet, hvad Tallet angik, men Armeen endog betydeligt forſtærket.

Af Landſtormen i Nordſlesvig blev der imidlertid Intet; thi efterat den hannoveranſke General Halkett havde beſat Sundeved med Forbundscontingentet, rykkede General

Wrangel frem i det Slesvigske med sine Preussere, hvorfor der øieblikkelig afgik Ordre fra Ministeriet i Kjøbenhavn, at Landstormen skulde skilles ad, formodentlig for ikke at udsætte Land og Folk for Fjendens Hevnlyst. I Jylland blev ogsaa Modet og Begeistringen dæmpet, ved at Minister Lehmann, da Preusserne truede med at gaae over Kongeaaen, sendtes derover og formanede Befolkningen til at vise Ro og Besindighed, gjemme alle Vaaben og modtage Fjenden uden Modstand og Modstridighed. Dette var maaskee nødvendigt, men smerteligt; dog, man taug og adlød.

I Norge og Sverrig var Enthusiasmen for vor Sag næsten lige saa stor som i Danmark; ikke alene ilede unge Mænd til vore Faner, men Pengebidrag indsamledes, og Kong Oscar, der, efterat hele Tydskland havde angrebet os, ansaae vor Sag for hele Nordens, forlangte af Storthinget i Norge og Stænderne i Sverrig Pengebidrag, for at udruste en Hær til vor Understøttelse. Den afgik ogsaa, fulgt af Landsmænds Jubel; men kun 6000 Mand naaede til Fyen under General Løvenhjelms Commando; den øvrige Deel af Armeen blev staaende ved Malmø i Skaane.

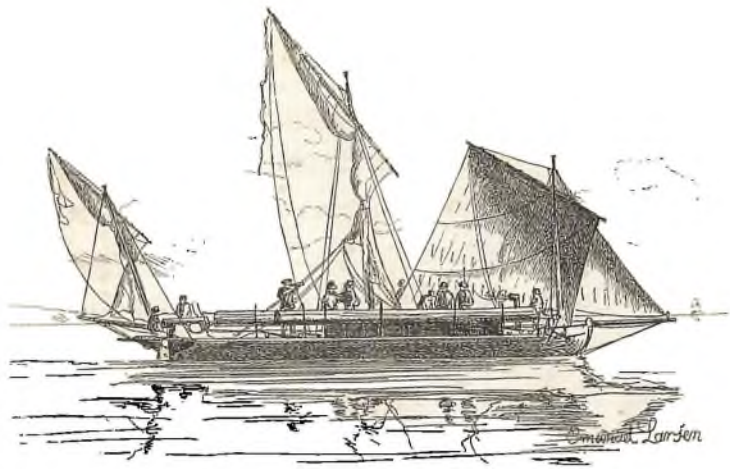

eneral Wedell-Wedelsborg, der havde erholdt Commandoen over de Tropper, som den 24de vare blevne staaende ved Bau, for at dække vor Armees Marsch gjennem Sundeved, og som tilligemed flere nyankomne nu skulde danne et saakaldet høire Flankecorps, trak sig langsomt tilbage gjennem Slesvig, efterfulgt af General Wrangel med 25,000 Preussere. Den 29de April gik dette Flankecorps over Kongeaaen og stod Dagen efter mellem Veile og Horsens, da der indløb Ordre til at søge Havnene paa Østkysten, for derfra at overskibes til Fyen. 5te og 6te Dragonregiment, 2 Escadroner Husarer og Garden til Hest, der var kommen til Slesvig med Kongen og nu gjorde activ Tjeneste, bleve den 1ste Mai overførte fra Snoghøi til Middelfart; Artilleriet og en Deel Infanteri gik til Aarhuus og blev der indskibet,

og Reſten af Cavalleri og Infanteri maatte marſchere længere Nord paa til Udbyhøi ved Randersfjord, ja Nogle endogſaa lige til Aalborg, for at finde Skibe. Preusſerne gik den 2den Mai over Kongeaaen og beſatte ſtrax Kyſten langs Beltet lige til Frederits. Fra denne By vare alle de Kanoner, der hørte til de aldeles forfaldne Fæſtningsværker og Kaſtellet, enten overførte til Fyen, nedſænkede i Vandet eller nedgravede. Ved Forræderi fandt Preusſerne de nedgravede Kanoner; men de vare ubrugelige; Kaſtellets Vold blev derfor kun beſat med Feltſkyts, hvilket var til Held for vor Marine, da Capitain Bille den 8de Mai angreb det med Dampſkibet

Commandeur Bille.

Hekla og 6 Kanonbaade. Han løb op i Bugten, der danner sig paa den sydlige Side af den lange Odde, som skyder over mod Strib i Fyen, og paa hvis yderste Pynt Kastellet ligger. Kampen varede i 2 Timer, men uden andet Resultat mod en saa vel dækket Fjende, end at Arsenalbygningen brændte og Krudmagasinet sløi i Luften. Dampskibet og Kanonbaadene vare udsatte for en dobbelt Ild, baade fra Kastellet og fra Byen, hvor Preusserne bag en lav Vold, som løber langs Stranden, havde opkjørt Kanoner, der i al Ro og Mag kunde bestryge vore Fartøier, idet de vel vidste, at vor Marine ikke vilde skyde til den Side, for ikke at stikke Byen i Brand. Da Capitain Bille gav Signal til Kanonbaadene, at de skulde trække sig ud af Kampen, kom Dampskibet i stor Fare for at blive boret i Sænk; thi for at dække Baadenes Retraite maatte Skibet ene udholde hele den fjendtlige Ild, hvorved det fik 16 Kugler i Skroget; dog var Tabet af Mandskab ikke stort; thi hele Flotillen havde kun 6 Døde, 7 Haardtsaarede og 10 Letsaarede. Neppe var denne Kamp tilende, før Fjenden, for at hevne sig, først kjørte Granatkanoner op paa Eritslovbanke og skjød Kroen og nogle Huse paa Strib i Brand og dernæst samme Eftermiddag lod Middelfart By bombardere fra Snoghøi, hvorved ligeledes et Par Huse kom i Brand. Da Kanonerne fra et Batteri ved Hindsgavl begyndte at besvare Fjendens Skud, trak han sine Kanoner tilbage, og Sagen endte uden andet Tab end det Par nedbrændte Huse

Affairen ved Frederitia.

og den Skræk, hvori Byens Befolkning var bleven sat, og som holdt den under aaben Himmel med alt dens Flyttegods til den følgende Dag.

Preusserne havde ved deres Indmarsch i Jylland benyttet en Trup Insurgenter til Avantgarde, omtrent 1600 Mand Cavalleri, Infanteri og Artilleri, under en preussisk Oberstlieutenant Zastrows Commando. Denne Trup ilede Nord efter, for at opsnappe vort Artilleri paa Marschen til Aarhuus; men den kom forsilde, og den benyttede nu Tiden til at inddrive Contributioner; dog kom den ikke længere end til Aarhuus, men sendte nogle Dragoner til Randers og Viborg med Ordre til Contributioner, som inden en bestemt Tid skulde leveres i Horsens. Hvor Insurgenterne kom, vistes dem en tilbørlig Foragt; i Horsens bleve alle Boutikker lukkede, og alle Gardiner nedrullede ved deres Ankomst; Byen var som uddød. Dette udbredte en uhyggelig Stemning blandt Forræderne, af hvilke Flere talte flydende Dansk, og de turde derfor ikke indqvartere sig, men bivouaquerede paa Gader og Torve. Naar man nu ved, at Preusserne med Ringeagt saae ned paa disse Mennesker, og til Spot, naar de mødte en Insurgent, rakte de 3 Fingre i Veiret, kan man tænke sig, hvilket Liv disse have ført, og forstaae den Aengstelse og Skamfuldhed, der var udbredt over dem, naar de kom i nærmere Berørelse med Danske. De følgende Aar forsvandt desværre dette Tegn paa Anger og en mulig Omvendelse og gik over til den meest storskrydende Uforskammenhed.

Det var heller intet Under, at Preusserne foragtede Insurgenterne; thi de vare komne til Slesvig med den Overbevisning, at de skulde kjæmpe for tydske Brødres retfærdige Fordringer, og nu traf de paa deres Marsch igjennem Slesvig en Befolkning, hvoraf Storstedelen ikke forstod et tydsk Ord, og dog var Slesvig det Stridens Æble, hvorom man sloges. At General Wrangel benyttede disse Oprørere mod deres Konge til at inddrive sine Contributioner, var maaskee mindre klogt; thi de mødte kun Modvillie, hvor de kom; imidlertid fik han dog, hvad han forlangte, og det var vel vigtigere for ham, end hvorledes Stemningen var i et Land, som han dog vist har havt en Formodning om, at han snart maatte forlade. Han bebreider imidlertid dog Jyderne i en Skrivelse, dateret den 18de Mai, deres Modstand og Vrangvillie og forlanger, at en Brandskat af 4 Millioner skal inddrives til Erstatning for det Tab, som Opbringelsen af tydske Skibe havde foraarsaget den tydske Handel og Eiendom.

I Kjøbenhavn var nemlig oplagt over hundrede fortrinsmeste preussiske Skibe, som vare stoppede i Sundet eller tagne i Østersøen af vor Marine, og det Tab, som Preussen led ved, at al Handel og Sofart standsede, var uhyre. Diplomatiken havde under alt dette været i fuldt Arbeide. Kongen af Sverrig havde ved sin Gesandt i Berlin ladet den preussiske Regjering tilkjendegive sin Frygt for, at et preussisk Overgreb mod Danmark kunde bringe Fare for Nordens Selvstændighed, og underrettede den derfor om, at en Eskadre

vilde løbe ud fra Sverrig samtidig med, at et Armeecorps afmarscherede, for at sikkre Danmark til Kongeaaen; hvorimod han Intet vilde have at gjøre med Striden om Slesvig, der var Danmark garanteret af England og Frankrig.

Fra den russiske Keiser ankom et Forslag til en Vaabenstilstand; men General Wrangel forkastede det og skrev selv Betingelser, hvilke Danmark ikke kunde modtage. I England udkastede Lord Palmerston (Udenrigsministeren) ligeledes et Forslag, som den preussiske Gesandt Buntzen forkastede. Endelig ankom en kraftig Note fra den russiske Keiser til Berlin; og da Kongen af Preussen frygtede Ruslands Magt, fik General Wrangel Ordre til øieblikkelig at forlade Jylland, hvilket han ogsaa udførte saa hurtigt, at den 26de Mai vare alle Preussere Syden for Kongeaaen, efterat Generalen havde modtaget Ordren den 23de. Dette var en stor og uventet Lykke for vore jydske Landsmænd; thi Preusserne afmarscherede uden at have faaet de 4 Millioner udbetalte eller inddrevne.

Imedens alt dette foregik, havde Størstedelen af vor Armee ganske rolig cantonneret i Fyen, hvortil den, nogle Dage efter Ankomsten til Als, var bleven overført. Paa Als var et 12pundigt og to 6pundige Batterier, en Eskadron Dragoner og 2000 Mand Infanteri bleyne tilbage under Oberst Hansens Commando, hvilken Styrke, i Forening med en Division Kanonbaade og Joller og den alsingske Landstorm, var tilstrækkelig til at sikkre Den mod et Overfald eller Angreb af

Tydskerne. Fra Sønderborg og langs med den Kyst af Als, der vender over mod Slesvig, saae man nu Batterier blive anlagte og monterede med Skyts af svær Kaliber, og Løbegrave til Dækning for Infanteri bleve opkastede langs Skrænten, der fører ned til Vandet. Lige over for Sønderborg paa Dyppel stod en Færgegaard, en Teglovn og nogle flere Huse, bag hvilke Fjenden havde en stadig Observation med Alt, hvad der foregik paa Skibsbroen, paa Slotspladsen og i flere Gader. Oberst Hansen gav derfor Ordre til at kaste den fjendtlige Kjæde tilbage og begynde paa Anlæggelsen af et Brohoved lige over for Byen. 2 Compagnier Jægere, Fodgarden og 2 Compagnier af 12te Bataillon gik om Morgenen den 6te Mai over i Færgerne; Feltskyts var opkjørt paa flere Puncter i Byen, hvorfra Dyppel kunde bestrygges; Kanonjoller laae mellem Slottet og Færgen, Orlogsbriggen Merkurius, Capitain Raffenberg, laae til Ankers udenfor Slottet med Kanonerne vendte mod Kysten, og Dampskibet Hekla løb ud, for langs den sydlige Pynt af Dyppel, der vender mod Bugten Vemmingbon, at dække Flanken. Jægerne kastede øieblikkelig den fjendtlige Kjæde tilbage, hvorpaa en Arbeidercolonne paa 400 Mand af 7de Bataillon gik over og begyndte Arbeidet med at brænde alle de Huse af, der stode langs Vandet. Fjenden vilde atter vise sig; men et Par Bomber fra Hekla holdt ham i Respect, og han stod nu bag Dyppel Mølle og langs Kammen af Bjerget og betragtede vore Skandsearbeideres Færd. I ti Dage gjentog sig denne

ſamme Manœuvre; kun een Dag, Mandagen den 8de, forſøgte Fjenden med en betydelig Styrke at omgaae vor Kjædes venſtre

Flanke; men nogle velrettede Skud fra Briggen Mercurius, Capitain Raffenberg, og en Kanonjolle, Holſt, nødte ham til at ſtandſe og ſøge Dækning bag en Bondegaard og de omliggende Hegn; en Granat fra Mercurius traf i Rygningen af Taget paa Gaarden, og et Øieblik efter ſtod den i Flammer; det var den første Gaard paa Dyppel, ſom blev ſkudt i Brand; ſenere havde mange flere dens Skjæbne. Efter 10 Dages Forløb ſtod et Brohoved med ſine Volde og Grave, Blokhuſe og paliſaderede Struber, ſom i 2 Aar har trodſet Tydſkernes

Anstrengelser og bestandig holdt os Indmarschen i Slesvig aaben. Saasnart dette var færdigt, blev en Skibsbro kastet over Alssund, der førte lige ind i Brohovedet, og Intet hindrede os nu fra med vor hele Styrke at kaste os over vor Fjende, naar vi vilde, og atter, naar Overmagten blev for stor, at trække os tilbage til Brohovedet og over Broen til Als.

Hver dansk Mand beklagede hjerteligt Jydernes betrængte Stilling, og Raabene bleve stedse lydeligere, at Armeen maatte gjøre Noget, for at befrie dem, istedetfor at staae unyttesløs i Fyen. Helgenæs, den sydligste Pynt af den Halvø, der under Navn af Molslandet, Nordøst for Aarhuus, danner Kalø Bugt, var bleven befæstet. Ved at landsætte Tropper der, kunde disse uhindrede marschere ind i Jylland imellem Aarhuus og Randers og altsaa afspærre en videre Fremrykken af Prøusserne, der, altsom de gik frem, maatte blive svagere i Styrke og lettere at slaae. Det var derfor en almindelig Mening, at dette vilde skee, og selv den prøussiske General frygtede det maaskee; thi han gik ikke længere op i Jylland med sin samlede Styrke end til Veile. Men General Hedemann havde en bedre Plan i Baghaanden, som Ministeren bifaldt, og den blev udført i al Stilhed. General Wrangel kunde kun trækkes fra Jylland ved, at hans Operationslinie gjennem Slesvig blev overskaaren, og dette var nu udførligt, da vi paa Dyppel havde et Brohoved og en Skibsbro over Alssund. Vore Tropper

marſcherede ad forſkjellige Veie, for at ſkjule den egentlige Hensigt, thi der vrimlede af Spioner overalt, og samledes ved Assens og Faaborg den 26de og 27de Mai; de indskibedes strax paa Transportflaaden, der under Marine-Capitain Tegners Commando var fordeelt saavel i disse to Byer som ved Korsør og Nyborg, hvorfra ogsaa nogle Bataillioner kom, og Natten mellem den 27de og 28de Mai var vor hele Armee, betydelig forstærket, atter samlet paa Als. Midt under denne Troppebevægelse havde man saavel i Hovedqvarteret som i Ministeriet faaet Underretning om, at Preusserne marscherede ud af Jylland. Krigsministerens Adjudant blev øieblikkelig afsendt til Hovedqvarteret med Ordre til at standse det paatænkte Angreb; men han arriverede først til Als den 28de om Morgenen, da vore Tropper vare i rask Fremrykning, og det vilde være farligt at beordre dem tilbage, hvorimod et godt Resultat var at vente ved at lade dem gaae frem; thi ikke at tale om det unyttige Mennesketab ved en Tilbagegang, vilde Disciplinen have lidt et stort Skaar iblandt de kamplystne Soldater, der havde lagt sig hver Aften og vare staaede op hver Morgen med den Bøn at faae Lov til at banke løs paa Tydskerne; de vilde ikke have kunnet forstaae den egentlige Grund og derfor kastet Skylden paa deres Officerer og især deres General, hvem Ondskab eller maaskee Misundelse allerede havde villet stemple som Slesvig-Holstener, skjøndt Enhver, der kjender ham noiere, aldrig har tvivlet paa, han var saa brav dansk Mand som Nogen. Altsaa, det gik fremad,

maaskee til Skade for os i politisk Henseende; men Soldaterne maatte tilfredsstilles. Den 27de Mai om Aftenen, just som Transportflaaden var under Opseiling, brændte pludselig, ikke Baunen, som var opreist, men en stor Ild paa Egebjerg, et af de høieste Puncter paa Als; den skulde formodentlig give Tydskerne Underretning om, at der var Fare paa Færde; men det blev nok neppe forstaaet. Forgjæves blev der af Kanonbaads-Divisionens Chef, Capitainlieutenant v. Dockum, foretaget en Slags Undersøgelse; Alt, hvad man kunde faae ud deraf, var, at Svendstrup Sogn havde havt Vagtholdet paa Den den Dag.

Om Morgenen, den 28de Mai, hørte man i Sønderborg, hvor Soldaterne ſtode opſtillede i Gaderne, hule Dron at buldre Nord paa; det var Kanonbaadene, der vækkede Tydſkerne fra Drøm til Virkelighed. Utaalmodigheden vorede hos vore brave Soldater; men deres Utaalmodighed giver ſig aldrig Luft i Vredesyttringer. En af dem finder paa at ſige Noget derom, ſom de Andre ſynes er moerſomt; der bliver leet deraf en Stund; Haanden gaaer uvilkaarlig ned i Brødpoſen eller til Feltflaſken, og den lange Venten er glemt. Kl. 11 kom Ordre til at defilere over Broen. Centrum commanderedes af General Bülow, venſtre Floi af General Schleppegrell, og høire Floi af Oberſt Rye. Den ſamlede Styrke udgjorde omtrent 14,000 Mand, Forbundscontingentet, under General

Halkett, der ſtod i det Sundevedſke og paa Dyppel, udgjorde tilſammen omtrent 10,000 Mand. 1ſte, 2den og 11te Bataillon gik under en levende Tirailleurild raſk op ad Bjerget; ved Mollen vilde Tydſkerne ſtandſe deres tilbagegaaende Bevægelſe, ſom de vare vante til fra de foregaaende Udfald; men Lieutenant Kühle af 11te Bataillon ſtormede Mollen med ſin Afdeling og kaſtede dem ud af den; 1ſte Jægercorps og 10de Bataillon tillige med en Afdeling Herregaardsſkytter,

der gjorde Tjeneſte til Fods, da deres Heſte vare blevne tilbage i Fyen, kom op i Fjendens høire Flanke, og nu maatte han tilbage over Kammen af Bjerget og ned, raſk forfulgt af vort Centrum og høire Fløi. General Schleppegrell fandt en tapper Modſtand af den mecklenborgſke Garde, der kun Skridt for Skridt lod ſig drive tilbage, hvorfor Centrum og høire Fløi maatte ſtandſe i Fremrykningen for

at oppebie, at venſtre Floi kunde komme i Høide med dem. Dette Ophold benyttede Fjenden til at kjøre tvende Batterier op i Nærheden af Nübel Mølle og derfra at beſtryge vore Linier, ſaa at de maatte ſøge Dækning bag Hegn og Grøfter. Da det 12pundige Batteri Baggeſen ikke var beordret til at rykke ud med, og det halve Batteri Jeſſen var detaſcheret, havde man kun det andet halve Batteri, under Capitain Jeſſens

Major Jeſſen.

egen Commando, at ſtille mod de fjendtlige 16 Kanoner; men de brave Artilleriſter vare uforfærdede; midt i den vold-

ſomſte Kugleregn, eue udſatte for hele den fjendtlige Ild, vedbleve de over en Time at ſvare Skud for Skud; det halve Mandſkab var dræbt eller ſaaret; en Forſtilling var ſprungen i Luften, og Halvbatteriet ſelv næſten bragt til Taushed, da det venſtre Flankecorps naaede i Linie med Centrum, og Batteriet Bruun i flyvende Galop kom til Undſætning;

det prodſede af i Flanken af de fjendtlige Batterier og gjorde en ſaadan Ødelæggelſe imellem dem, at de øieblikkelig tang og kjorte bort over Hals og Hoved. Hele Linien gik nu raſk frem. De ſjællandſke Herregaardsſkytter gjorde ypperlig Tjeneſte ved beſtandig at følge Kjæden, hvorfra de ſikkert toge paa Kornet hver Fjende, der blot ſtak Hovedet oven for en Grøvt. Odenſe frivillige Jægercorps udmærkede ſig ogſaa her, ved, i Forening med to Compagnier af 10de Bataillon, at

ſtorme en Gaard, der var ſtærkt beſat af Fjenden. Da Mørket faldt paa, ophørte Forfølgningen; Forpoſter udſtilledes hen imod Graaſteen, og en Deel af Armeen marſcherede tilbage til Als.

Fra Sundeved ſkyder en Halvø ud imellem Venningbonn og Nübel-Noer mod Flensborgfjord; den kaldes almindelig Broagerland efter Byen Broager, der ligger paa den; dette var beſat af et fjendtligt Corps paa 200 Mand, ſom ved vor Armees Fremrykning var bleven afſkaaret, hvorfor Oberſt Harthauſen med 5te Bataillon beordredes ud for at tage det. Uheldigvis er Halvøen af en temmelig Udſtrækning, og Oberſten havde ingen Underretning om, hvor Corpſet ſtod; han deelte derfor Bataillonen i flere Afdelinger, for at ſøge fremad, og denne Feil benyttede den determinerede Anfører for Corpſet til driſtig at bryde igjennem og marſchere bort; ved at følge Stranden til Graaſteen undgik han at ſtøde paa vort Flankecorps, og hans Conduite blev belønnet med Held. Oberſt Harthauſen, der af dette ikke kunde formode Andet, end at vore Tropper vare kaſtede tilbage, og han ſelv afſkaaren, ſøgte ſtrax ned til Egernſund, hvor Capitain Krenchel laae med Corvetten Najaden. Bataillonen blev indſkibet og ført til Sønderborg, hvor Oberſten for ſilde erfarede en Feiltagelſe, han maatte bøde for med Tabet af ſin Commando. Fjenden havde lidt et ſtort Tab paa denne Dag. Mange Døde og Saarede laae rundt om bag Hegn og Grøfter, uagtet han viſtnok har ført Størſtedelen med

ſig derfra; paa Dyppel ſtod en Hjulbor, hvorpaa en død Officeer laae; den, der havde kjørt denne ſimple Ligvogn, var

løben ſin Vei. Pikkelhuer, Geværer, Tornyſtre ꝛc. gjordes til Bytte i Mængde tillige med en ſtor Deel Tømmer, ſom Nogle paaſtode ſkulde været til en Bro over Alsſund, Andre derimod, at det var beſtemt til at bygge et Blokhuus af. Seiren var let vunden; af døde Officierer havde vi Capitain Theſtrup af 10de Bataillon og Lieutenant Colſtrup af Artilleriet; af ſaarede: Capitain Benzon, Lieutenanterne Caroc, Rothe og Schau; af Menige var Tabet ligeledes ringe. Store Fordele kunde ikke høſtes af denne Seier; thi General Wrangel var allerede paa ſin Tilbagemarſch i Omegnen af Flensborg, kunde altſaa let forene ſig med General Halkett, der trak ſig ned mellem Graaſteen og Flensborg. Dagen efter Slaget gik Fjenden igjen frem, og man ventede nu at faae en Kamp med begge de forenede Armeecorps; men

det blev ikke til Noget af Betydenhed; Fjenden gik tilbage, efter at have recognoſceret vor Stilling. Vor Forpoſtkjæde blev derfor trukken noget nærmere til Dyppel, ſaaledes at den dannede en Linie fra Rübel-Noer gjennem Satterup til Alsſundet, lige over for Arnkilore paa Als. Forpoſterne fik Ordre til, i Tilfælde af et Angreb, at forſvare haardnakket hver Fodsbred Jord; der behøvedes kun et ſaadant Ord til vore Soldater, og man kunde ſikkert ſtole paa, det var dem en ſand Glæde at udføre det; thi de havde faaet en ſaadan Tiltro til deres phyſiſke Overlegenhed i Forhold til Tydſkerne, at de troede, de kunde ſlaae hele den tydſke Armee, naar de bare kunde faae fat paa dem med Hænderne; Kugler brøde de ſig ikke om: „Naar vi bare gaae tæt paa Livet af dem, ſagde de, ſaa ſkyde de over Hovedet paa os.“ Den 28de Mai havde givet vor lille Hær et nyt Opſving; der var kommen en Stolthed igjen over den ſimple Mand, ſom klædte ham godt; thi den udartede aldrig; man kunde ſee paa ham, at han var glad, naar man talte med ham om Seiren, og Flere yttrede, at nu havde vi hævnet Dannevirke-Slaget. „Den tappre Landſoldat“ blev atter ſungen med et lettet Bryſt, og havde vi ingen anden Fordeel af Seiren, ſaa havde vi dog den, at vore Soldater vare blevne i godt Humeur, og det vil ikke ſige ſaa lidet.

Ved Egernſund er et ſmalt Indløb fra Flensborgfjord til det temmelig brede Rübel-Noer, ved hvis vndige Bredder Slottet Graaſteen, Flækken af ſamme Navn og utallige Tegl-

værker ligge maleriſk placerede. Capitain Krenchel havde den 28de ſendt tvende Kanonjoller, Rothe og Winding, ind i Noret for at underſtotte vor Armees Bevægelſer, idet han antog, at den vilde rykke videre frem i det Slesvigſke. Den 29de, da Fjenden atter gik frem, kunde Kanonjollerne naturligviis ikke længere blive i Nübel-Noer og ſøgte derfor ud ved Egernſund; men Fjenden havde beſat Skoven ved Indlobet, hvorfra han med ſine Riffelkugler kunde pille hver Mand bort paa Jollerne, og det blev altſaa umuligt for dem at komme igjennem, for Corvetten Najaden havde renſet Skoven med Kugler og Kardætſcher. Tydſkerne havde nu den Ærgrelſe i Fraſtand at ſee begge Jollerne, ſom de ſikkert havde antaget for gode Priſer, lobe igjennem Sundet uden mindſte Tab eller Skade.

Alt den samlede tydske Armees Overstcommanderende, General Wrangel, var rasende over dette, som det kaldtes, „lumpne Overfald af de Danske", kan man let forstaae; at man i det tydske Hovedqvarteer kun ventede paa Hevnens Time, og at man i det danske var forberedt derpaa, er lige saa begribeligt. Imidlertid hengik dog flere Dage i Fred. Endelig oprandt den 5te Juni, Kongen af Hannovers Fødselsdag. Om Morgenen Kl. 4 rykkede 6000 Mand Preussere ud af Flensborg og marscherede Nord efter, for at støde til det Halkettske Corps ved Graasteen; Alle vare i Galladragt; thi man vilde høitideligholde den gamle Konges Fødselsdag ved en — Parade. — Vore Forposter vare just under Af-

losning omtrent Kl. 11, da Fjenden pludſelig viſer ſig foran Poſitionen. 5te, 10de, 12te og 2den Reſerve-Bataillon ſamt

1ſte Jægercorps vare deels paa Forpoſt, deels afløſte og ſkulde lige til at trække bort, men der blev Intet af; Fjenden

gik saa voldsomt paa, at Alle maatte i Ilden. 10de Bataillon havde besat Nübel-Molle og forsvarede den kjækt; 1ste Jægercorps, 5te Bataillon og 2den Reservebataillon trak sig nu i Forening med 10de Bataillon langsomt tilbage, idet de forsvarede Hegn for Hegn, hvilke den i Masse fremtrængende Fjende maatte storme, for han kunde drive Vore derfra. 12te Bataillon havde besat Nübelby, men blev trængt ud af den; imellem Byen og den bagved liggende Skov holdt Bataillonen sig en heel Time, og Kampen var staaende over hele Linien. 12te Bataillon blev et Øieblik kastet tilbage gjennem Skoven, og Fjenden vilde allerede til at sætte sig fast i den; men forstærket ved Herregaardsskytternes Ankomst, tog Bataillonen Skoven igjen og holdt nu sin Stilling til midt paa Eftermiddagen. Den gamle hæderværdige Oberst Morgenstjerne, Commandeur for 12te Bataillon, faldt her, truffen af en Kugle i Brystet. „Er det dødeligt?" spurgte Nogle af hans Folk, der trængte sig om ham. „Ja, dødeligt," var hans Svar, og han sank af Hesten og udaandede sin kjække Sjæl. Den næsten til Exaltation begeistrede Lieutenant Lovenskjold, norsk Frivillig, faldt strax om Formiddagen, idet han med sin Peloton tappert forsvarede et Hegn mod den fremtrængende Fjende. I det Øieblik, de maatte forlade Hegnet, traf en Kugle ham i Underlivet. „Tag mig med, Kammerater!" raabte han til dem. „Vi kan ikke, saa tage de os alle," var Svaret, og nu blev denne djærve Normand,

der baade havde kjæmpet, talt og virket for vor Sag, af Tydskere baaret fra Valpladsen, for at udaande sin rastløse

Lieutenant Lovenskjold.

Sjæl paa et fjendtligt Lazareth. Samme Skjæbne havde den tappre Svensker: Lieutenant Sommelius; han blev ogsaa haardt saaret, idet vor Kjæde maatte retirere, og døde under Transporten til Lazarethet i Flensborg.

Lieutenant Lejonhufvud.

Kl. 4 om Eftermiddagen forſtærkede Fjenden ſin Kjæde og trængte atter paa med Heftighed. Vore Tropper havde kjæmpet med Udholdenhed og Mod. 4de, 8de, 13de Bataillon og 3die Jægercorps afløſte nu den udmattede Kjæde, og Retraiten gik Skridt for Skridt til Düppelby og langſomt op ad Düppelbjerg; Fjenden maatte med blodige Offre tiltvinge ſig hver Fodbred Land. Imidlertid vare vore Reſerver komne over fra Als og ſtode bag Düppelmølle paa Kammen af

Bjerget, hvortil Kjæden traf sig. Det 12pundige Batteri Baggesen, Batterierne Jessen og Brunn havde taget Stilling paa den vestlige Side ud imod Düppelby. Øieblikket var kommet, da General Wrangel vilde udføre sin Plan, at kaste os i Forvirring ned af Bakken i Brohovedet og over Broen, selv at trænge over i Øieblikkets Forvirring og erobre Als. Det maatte efter hans Mening være en let Sag med 18,000 Mand Tydskere at tilintetgjøre 9000 Danske, thi flere deeltoge ikke i Slaget, og han sendte derfor sin hele Styrke igjennem Satterup, for at kaste sig over vor høire Floi, der langsomt veg tilbage. Allerede havde de tætte Masser af Fjender naaet Sunlykkegaardene ved den nordlige Side af Düppelbjerg, og med Hurra stormede de frem, overbeviste om, at nu var Seiren deres; men de faste Batterier paa Als og en Kanonbaad under Capitain v. Dockum, der hidindtil havde været tause, kunde nu først række; de aabnede en voldsom Granatild, der, i Forening med Feltartilleriets Kugler, begyndte at gjøre lyst i de fjendtlige Colonner; disse vaklede, vidste ikke mere, om de kunde gaae frem eller tilbage, og i dette critiske Moment kom General Bülow i Stormskridt med sin Brigade og kastede de vaklende Bataillioner; det fjendtlige Artilleri bliver hurtig trukket tilbage, og hele General Wrangels Plan, at omgaae vor Stilling, var strandet.

Paa venstre Floi havde Fjenden, siden han kom frem af Nübel Skov, hvor han blev modtagen med nogle Granater

fra tvende Kanonjoller i Vemmingbon, under Lieutenant Holſt's

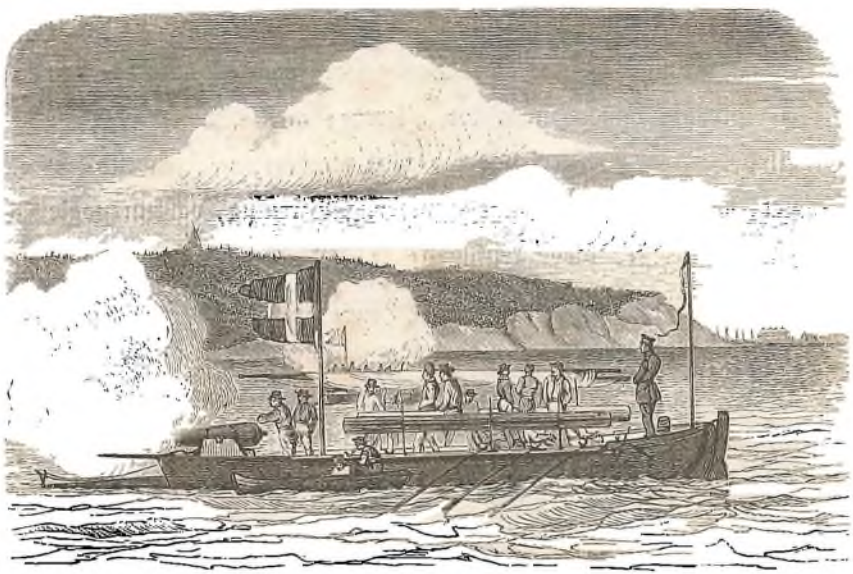

Commando, ikke viiſt ſtørre Masſer, og det laae heller ikke i Planen; Kjæderne havde flere Gange bevæget ſig frem og tilbage, og en jævn Tirailleurild vedligeholdtes mellem Kjæderne og imod Kanonjollerne, ſom disſe beſvarede med Kardætſche-ſkud langs op ad Gjærderne; førſt, da Angrebet paa vor høire Fløi var mislykket, kom Kanoner op ad Veien fra Nübel, der gave ſig til at buldre paa Kanonjollerne, men uden at kunne ramme dem.

Foran Düppelby var imidlertid hele det fjendtlige Artilleri kjørt op, og den voldſomme Artillerikamp, der ligeſom var ſagtnet lidt efter Angrebet paa høire Fløi, begyndte

paa ny. Man saae tydeligt, at General Wrangel vilde bringe vort Artilleri til Taushed, for derefter at storme Bjerget. Flere Gange under denne en Time lange Artillerikamp saae man Fjenden gjøre Bevægelser fremad, som tydede paa en Storm; hans Hurra lod allerede; men det blev ikke til Alvor. Vort Artilleri var for godt placeret, og Fjendens for slet; hans Ild gjorde ingen synderlig Virkning, og kun nogle faa Artillerister bleve truffne af hans Kugler, hvorimod vor havde en ødelæggende Virkning paa ham, thi flere Kanoner maatte trækkes tilbage midt under Kampen; een Kanon var aldeles demonteret; to Gange kom de frem med Forspand, for at slæbe den bort, men begge Gange blev det bortskudt af en 12pundiger, som Capitain Baggesen havde ladet rette lige paa Stedet; ubegribeligt er det derfor, at det dog lykkedes at slæbe den bort med Menneskekraft, da de ikke turde komme frem med flere Heste. Man besluttede nu at gaae angrebsviis til Værks, da vore Bataillioner atter vare ordnede, og Reserven havde forenet sig med dem. Artilleriilden ophørte med Et, og et tordnende Hurra lod fra hele den danske Linie. 1ste Brigade, under General Bülow, trængte frem paa begge Sider af Aabenraaveien, Garden til Fods, under Oberst Wickede, gik i Stormskridt frem med venstre Floi, og Fjenden kastedes overalt. Hans Artilleri kjørte bort i flyvende Galop, og Infanteriet fulgte det saa hurtigt, det formaaede. Forgjeves forsøgte Fjenden at sætte sig fast i Düppelby, den blev stormet; Forfølgningen gik saa hurtigt, at Mange maatte kaste sig ned,

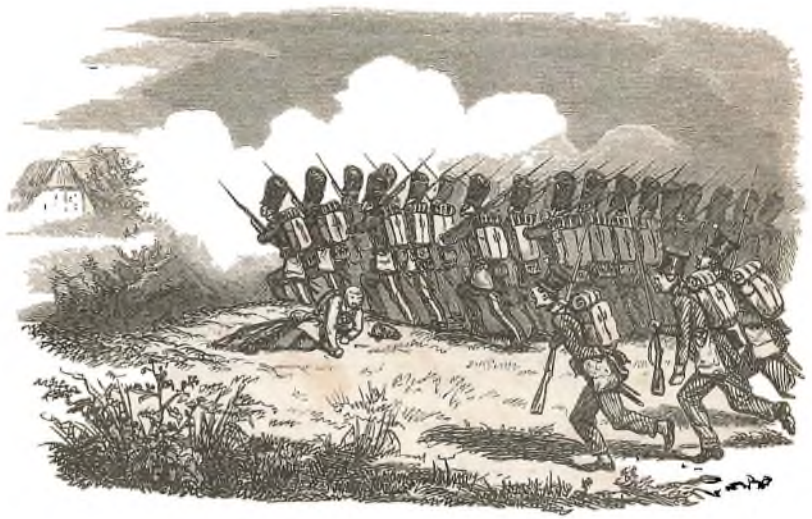

fordi de tabte Veiret ved at løbe, skrige Hurra, lade og skyde paa een Gang. Mørket faldt paa, da de Danske fra Stendrup ilede mod Satrup, og der kom Befaling til at holde inde med Fremrykningen. Geværilden hendøde af sig selv, og Fjenden vedblev at trække sig længer tilbage, medens vore Forposter udsattes, hvor de havde staaet om Morgenen. Armeen bivouakerede, efter denne for de Danske saa hæderfulde Dag, i det Sundevedske Natten over. Den følgende Dag trak General Wrangel sig tilbage til Flensborg. Ogsaa vor Armee gik til Als, og vore Forposter bleve trukne tilbage til Foden af Düppelbjerget fra Venningbon til Smurlykke ved Alssund. Vort Tab paa denne Dag var omtrent 200 Døde

og Saarede; af Officerer faldt, foruden Oberst Morgenstjerne, Lieutenanterne Lovenskjold og Sommelius, ligeledes den unge Lieutenant Munk, en elskværdig og begavet ung Mand, der gjorde sin første Vaabendaad paa sin Dødsdag, tillige den svenske Frivillige Lieutenant Baron Lejonhufvud, en smuk og tapper Mand; han fik Kuglen lige i Brystet, idet han sprang op paa et Gjærde og raabte til Soldaterne, at følge ham — i Døden. Marinen havde intet Tab, thi kun een Kanonbaad og to Kanonjoller deeltoge paa denne Dag i Kampen, og den Slags Fartøier ere ikke gode at træffe, da de ligge saa lavt paa Vandet. Fjendens Tab var vistnok meget større end vort, thi, efter tydsk Angivelse, som man nok tør paastaae er den laveste, vare henved 300 Saarede bragte til Lazarethet.

Desværre formørkedes Glæden over denne Seier ved forskjellige Efterretninger om det nørrejydske Armeecorps, under Oberst Juels Commando. Dette Corps, noget over 5000 Mand stærkt, var nogle Dage, efter at Preusserne havde rømmet Jylland, gaaet over fra Middelfart til Snoghøi og havde Ordre til at følge Preusserne gjennem det Slesvigske og besætte de Byer, disse forlode. For ringe til at gjøre nogen kraftig Modstand, maatte Corpset gaae meget varligt frem, og derfor bleve Patrouiller udsendte og Recognoscæringer foretagne til alle Sider. Hekla bragte saaledes den 5te Juni til Sønderborg 20 Mand og en Underofficeer af Insurgenterne, som Cavalleriet havde opsnappet, men bragte tillige den Efterretning, at Dagen før, altsaa den 4de Juni, var den

brave Ritmeſter Würtzen, Lieutenant Paulſen og 19 Dragoner tagne tilfange ved en Recognoſcering. Ritmeſteren var med 3 Eſcadroner ved Hellevadaa bleven angreben af 4 Eſcadroner Cavalleri og 2 Bataillioner Infanteri; nødt til at retirere, ſtyrtede hans Heſt med ham ved at ſætte over en Grøft, og han blev liggende under den, indtil Fjenden kom og hjalp ham op. Et Par Dage efter bragte en Doctor den Efterretning til Als, at det hele nørrejydſke Armeecorps var opreſet og ſprængt til alle Sider. Nogle ſloge Hænderne ſammen af Fortvivlelſe, Andre loe og erklærede Efterretningen for Uſandhed, atter Andre ryſtede betænkelig paa Hovedet og ſagde: „Den 28de Mai! den 28de Mai er vor Ulykke!“ Man vil erindre, at Forholdene havde ſtillet ſig ſaaledes for Preusſen for denne Tid, ved Ruslands truende Noter og Troppeſamling i Polen, at det neppe havde tilladt ſin General at angribe os, hvis vi ikke havde angrebet ham, eller dog en Deel af den Armee, der ſtod under hans Befaling. Imidlertid fik man nærmere Underretning fra Oberſt Juel, og, ſkjøndt Affairen havde ſin ubehagelige Side, var den dog ikke ſaa fortvivlet, ſom den gode Doctor havde berettet den. Det nørrejydſke Armeecorps var naaet til Omegnen af Hadersleb, med Cavalleriet heelt Veſter ude, ideligt ſpeidende efter General Wrangel og hans Preusſere, ſom man af gode Underretninger vidſte vilde omgaae Corpſet og tage det tilfange, ſkjøndt han endnu ſtod ved Flensborg, og kun nogle Inſurgentbataillioner havde belagt Lygumkloſter og flere Steder Veſter paa. Denne Frygt for

at blive omgaaet og tagen tilfange havde fra Hovedqvarteret ſmittet hele Corpſet, og paa de nye udſkrevne Bataillioner, af hvilke hverken Officerer eller Soldater endnu havde lugtet Krudtet og juſt ikke vare meget indøvede i Tjeneſten i Felten, havde dette ikke den bedſte Indflydelſe; intet Under var det derfor, at man ideligt ſtod paa Springet til at retirere for det Mindſte, der forſtorrede Frygten. 3die Reſerve-Jægercorps, under Capitain Goſch, havde Forpoſt Natten mellem den 6te og 7de Juni ved Hoptrup med Poſter imod Bartenberg Kro paa Hovedlandeveien til Flensborg, hvor et Compagni ſtod med en Eſcadron Huſarer bag ved ſig; 3 andre Eſcadroner cantonnerede i Byerne bag Hoptrup, alle hørende til Forpoſten, hvis Commandeur var Oberſt Benzon. Naar man kjender Slesvig og veed, at hver Vei, ja, hver Mark er indhegnet med høie Grøfter, bevoxede med levende Hegn, kan man ikke forſtaae, hvorfor 4 Eſcadroner Huſarer ſkulde udſættes for ſaamegen Fare, uden at kunne gjøre den mindſte Nytte. Henimod Midnat indkom Melding fra Patrouillerne, at fjendtligt Cavalleri nærmede ſig, og at man kunde høre ſvært Skyts at rumle paa Veien. Denne Melding afgik atter til Hovedqvarteret i Hadersleb, og Ingen tvivlede paa, at det var Wrangel og Preusſerne. Compagniet, der ſtod ved Bartenberg Kro, trak ſig tilbage; Huſar-Eſcadronen, der holdt paa Landeveien midt i en Skov, kunde Intet gjøre uden Infanteri; den gik ogſaa tilbage, og paa den ubeſatte Vei rullede raſk 50 Vogne med henved 500 Friſkaremænd, der,

under Anførſel af den baierſke Oberſtlieutenant Tann, vilde

overrumple Hadersleb, ſom de havde hørt var ſvagt beſat. Cavalleriet, hvorom der var givet Melding, var kun en lille Eſcorte holſteenſke Dragoner, ſom rede foran Vognene. 1ſte Reſerve-Jægercorps, under Oberſt Lønborg, var imidlertid, ved Meldingens Ankomſt til Hovedqvarteret, rykket ud og havde taget Stilling paa Flensborg Landevei hen imod Landsbyen Marſtrup. Dette blev Tann underrettet om, formodentlig af Bønder, og, da han ſaaledes ſaae ſin Plan mislykket, dreiede han med hele ſit Vogntog om ad en Bivei, der fører Øſter paa og ſtøder til Landeveien fra Hadersleb til Aabenraa, for over denne By at vende tilbage. Men derved kom han lige i Ryggen paa vore Forpoſter, der vare ved at trække ſig tilbage, og Skræk og Forvirring udbredte ſig paa

begge Sider, thi begge Parter troede sig afskaarne. Friskaren besluttede at slaae sig igjennem de Danske; de tvende Husar-Escadroner, Hegermann-Lindenerone og Torp, besluttede at hugge sig igjennem de Tydske, og i Carriere gik begge Esca-droner igjennem den tætsluttede Masse og kom med Tabet af 7 Mand lykkelig og vel til Hadersley. Friskaren, der var bleven sprængt til alle Sider ved dette Choc, beskjød nu den tilbageblevne Escadron Marcker, hvorved Forpostcommandeuren, som holdt ved den, fik sin Hest skudt under sig; 3die Reserve-Jægercorps, som var sendt frem imod dem og kunde have omringet og taget dem alle, holdt ikke Stand, uagtet 2 Kanoner, under Lieutenant Moltke, understottede det; de gik tilbage og lode Kanonerne i Stikken; flere Gange vilde Husarerne med Klingen tvinge Jægerne til at blive staaende eller gaae frem, men Officererne gik først, og Karlene fulgte efter, trods alle Trudsler og Bonner. En af Compagni-Cheferne tilbod endogsaa en Cavallerilieutenant at overtage hans Commando, thi „han nedlagde den." Corpscommandeuren, der havde kaldet Vedetkjæden ind, søgte forgjeves at bringe Orden i Forvirringen; Frygten, som Nattens Morke forhoiede, opløste al Disciplin, og han havde kun den Satisfaction, fuldkommen at kunne retfærdiggjøre sig for Krigs-retten. Ritmester Marcker maatte nu selv see at skaffe sig Luft for at komme igjennem, og Escadronen gjorde derfor en Sværm-attaque ud i en Rugmark, hvori Friskaremændene havde søgt Skjul, og hvorfra de vedligeholdt en levende Ild. Attaquen

blev udført med Raskhed, og Friskaremændene raabte fra alle Sider om Pardon, men Husarerne havde hverken Tid til at give eller tage Pardon, de huggede ned Enhver, de traf paa, og snart var hele Marken renset. Eskadronen trak nu Vester efter, og over Torningmølle naaede den til Hovedcorpset. Vort Tab i denne Nat var, foruden de første 7 Husarer af Eskadronen Hegermann-Lindencrone: Lieutenant Kier og Frivillig v. Düring, som bleve fangne ved, at deres Heste bleve skudte under dem, og 14 Husarer, som døde og saarede faldt i Fjendens Hænder; en Kanon gik ligeledes tabt, ved at Hestene løbe lydsk, idet Kanonen holdt afprodset, og den maatte altsaa blive staaende. Jægercorpset, som Aaret efter ved Ulderup hæderligt afvaskede denne Plet paa dets Ære, gik deels til Kysten af Gjennerbugt, hvor det blev optaget af Marinen og ført Nord efter til Hovedcorpset, deels ad Aabenraaveien til Hadersley. Oberst Juel befalede derefter et almindeligt Tilbagetog, og nogle Dage efter stod det norrejydske Armeecorps Norden for Kongeaaen. Da Efterretningen om denne Affaire kom til Hovedqvarteret i Sønderborg, afsendtes strax General Bülow med sin Brigade, som paa Transportskibe, slæbte af Dampskibe, Dagen efter landsattes ved Snoghoi i Jylland. Saasnart Generalen var ankommen til Kolding, og Brigaden forenet med det norrejydske Armeecorps, overtog han Overcommandoen og rykkede atter ind i Slesvig, lige til Hadersley, som nogle Friskarer strax efter Hoptrup Affairen havde besat, men nu atter iilsomt forlode.

Den ſvenſke Konge havde imidlertid været virkſom med at underhandle om en Vaabenſtilſtand og forlangte Preusſens Tilſagn om, at ingen tydſke Tropper ſkulde overſkride Kongeaaen, der adſkiller Jylland fra Slesvig, eller angribe de danſke Øer; han vilde da lade ſine Tropper forblive i Skaane og Fyen; i modſat Fald vilde han med ſin hele Styrke ile de Danſke til Hjælp. Kongen af Preusſen, der handlede efter Fuldmagt af Forbundet, gik ogſaa ind paa diſſe Betingelſer; men paa ſamme Tid var en øſterrigſk Prinds, Erkehertug Johan, valgt til Rigsforſtander, og nu forlangte Kongen af Preusſen, at begge de commanderende Generaler ſkulde underſkrive Vaabenſtilſtanden, medens han hurtigt ſendte General Wrangel Befaling *ikke at underſkrive*. Da altſaa Vaabenſtilſtands Betingelſerne kom til den preusſiſke General, negtede denne at adlyde ſin Konge, *da han var tydſk Forbunds-*

General og kun kunde modtage Befalinger af Rigsforstanderen, Erkehertug Johan. Denne i Europas Historie mageløse Trædskhed og Underfundighed opbragte alle ikke tydske Cabinetter imod Preussen, og i de sidste Dage af Juli Maaned kom saa kraftige Skrivelser fra England, Frankrig, Rusland og Sverrig, at Kongen af Preussen blev nødt til at sende sin Befuldmægtigede i Malmø og sin General i Slesvig Ordre til at modtage Betingelserne.

Imedens alt dette foregik i Diplomatiken, var General Hedemann med den danske Armee midt i Juni Maaned kommen til Jylland, og General Hansen commanderede atter paa Als. Man vovede ikke fra nogen af Siderne at foretage Noget i det Større, da de diplomatiske Forhandlinger havde bragt Vaklen i de militaire Combinationer, og dog frygtede man fra begge Sider for Angreb. De Tydske forskandsede sig ved Graasteen. De danske Tropper, der bleve overførte fra Als til Jylland, bleve først landsatte ved Aarøsunds Færgegaard, hvor der er en nogenlunde god Bro at gaae i Land paa; men da de havde marscheret en Fjerdingvei, kom der pludselig Ordre til at trække tilbage og indskibe igjen. At der ved denne uventede Forandring af Plan maatte opstaae endeel Uordener, der, hvis en Fjende havde været i Nærheden, kunde havt Armeens Undergang til Følge, er begribeligt; imidlertid blev Indskibningen foretaget med Orden og Ro, og kun nogle malicieuse Vittigheder lode sig høre blandt Folkene, der rigtignok

tiltoge i Mængde og Dreihed, da Udſkibningen, een en halv Miil længere Nord paa ved Heilsminde, atter gik for ſig; thi Bugten er flad Sandbund, hvor de med Folk tungt laſtede Baade ikke kunde flyde Landet paa en 3 à 400 Alen nær. Soldaterne maatte derfor ſmoge af, ſom de kaldte det, og vade i Land. Tambour- og Hornblæſerdrengene hængte paa Nakken af Karlene, og af og til ſaae man ogſaa en Officeer

at ſidde bag paa en Soldats Tornyſter med de lange Been hoit ſtrittende forud, for ikke at gjøre Vandſtøvlerne vaade. Det gode Humeur, hvormed vore tappre Krigere have døiet ſaamange Strabadſer, fornægtede ſig dog heller ikke her, trods Enkeltes Misfornøielſe og Knurren, og Lyſtigheden tog til, efterſom det Comiſke i Situationen voxede.

Det nørrejydſke Armeecorps, under General Hedemanns Commando, udgjorde nu 17,000 Mand. Hovedqvarteret blev, to Dage efter, at Armeen var bleven ſamlet, forlagt til Chriſtiansfeldt, og otte Dage ſenere gik hele Armeen over Kongeaaen, for at cantonnere i det ſydlige Jylland, da

Preusserne, formodentlig for at give deres Forslag Vægt ved Underhandlingerne om Vaabenstilstanden, vilde holde hele Slesvig besat og derfor atter rykkede frem. Hvorfor bleve de Danske ikke staaende og tilbøde et Slag, førend de gik tilbage, begge Hære vare jo næsten lige store, ville vist Mange sporge. Derpaa maae kyndige Militaire svare, naar de først blive enige, om der Norden for det Sundevedske er en holdbar Stilling, hvor en Hær kan modtage eller tilbyde et Slag. Men Grunden kan ogsaa være, at Sverrig havde forlangt, at vi, medens Underhandlingerne stode paa, skulde afholde os fra alle større Demonstrationer. Imidlertid forefaldt, samme Dag, Ordren var givet om Tilbagetoget over Kongeaaen, en hidsig Fægtning ved Hadersleb mellem vore Forposter og fjendtlige Jægere og Friskarer med Artilleri. Byen var barricaderet, og et Espingolbatteri forsvarede den sydlige Indgang. Tydskerne stormede rask frem, i den Tro, at de kunde tage Byen i en Haandevending; men de bleve modtagne med en saa levende Ild af to Compagnier af tredie Reserve-Bataillon og to Compagnier af ottende Bataillon, under Major Kæsemodel, og Espingolerne, under Lieutenant Falsen, at de forfærdede tumlede tilbage og lode mange Døde og Saarede paa Pladsen; især gjorde nogle Espingoler, der vare placerede oppe paa en Mølle, en fortræffelig Virkning. Det fjendtlige Artilleri beskjød en Tidlang baade Barricaderne og Mølleu, men uden at gjøre nogen stor Skade. Mølleren, der var en ægte Slesvigholstener og, som man

paastod, havde givet Fjenden Signaler fra Mollen, fik sin Arm knuust af en Kanonkugle. Da Angrebet var afslaaet, traf Forposterne sig, ifølge Ordren, tilbage, og Tydskerne fortalte nu, at de havde taget Byen med Storm. General Hansen foretog en større Recognoscering fra Als henimod Graasteen, hvor Tydskerne havde opkastet Forskandsninger, hvilke de forlode over Hals og Hoved og flygtede til Flensborg, hvor de udbredte Skræk og Forvirring; Lazaretter og Magaziner bleve flyttede Syd efter, og de værste Wühlere toge Flugten, men kom snart igjen, da Efterretningen atter indlob, at de Danske vare gaaede tilbage.

Ved nye ankomne Reserver var Armeen i Slutningen af Juli Maaned voret til et Antal af omtrent 20,000 Mand. Den 22de Juli holdt General Hedemann, der hæderlig havde fort den lille Armee igjennem mange Farer, en Revue over den ved Veile og tog derpaa Afsked fra sine brave Soldater, idet han takkede dem for deres Udholdenhed og Mod. Han overgav derefter Commandoen til General Krogh og reiste til Kjobenhavn, for at overtage Præsidiet i en af Krigsministeriet nedsat raadgivende Comitee.

Ved Holnæs i Flensborgfjord havde Tydskerne opkastet et Batteri, for derfra at beskyde vore Orlogsskibe. Capitain Krenchel, der med Corvetten Najaden og tvende Kanonbaade: Treschow og Stage, havde Station ved Holnæs, var udseet som Offer for deres gloende Kugler. Den 6te August om Aftenen rettede de deres Kanoner paa Corvetten, for om

Natten at ſkyde den i Sænk; men Capitainen var underrettet om den Fare, der truede ham, og forandrede derfor Skibets Plads, ſaa ſnart det var blevet mørkt. Tydſkerne begyndte nu et Par Timer før Dag en voldſom Kanonade; gloende Kugler og Granater regnede ned — i Vandet, medens Na-

jaden vedblev taus og ſtolt at bære ſin Reisning over dets Speil. Først da det blev Dag, og Tydſkerne ſaae, at de ſom Narre havde bortodſlet næſten al deres Ammunition, ſuſede Najadens og Kanonbaadenes Kugler og Granater dem om Ørene og tvang dem efter en Times Kamp aldeles til Taushed.

Den ſidſte Affaire i dette Felttog lob af uden Tab eller Blodsudgydelſe. General Bülow rykkede den 7de Auguſt med en Brigade Infanteri, to Batterier og Cavalleri-Brigaden ind i det Slesvigſke. En Afdeling, under Ritmeſter Marchers

Commando, beſtaaende af Huſarer, jydſke Herregaardsſkytter og Jægere, gik frem imod Bondebyen Steppinge. Speidere bragte det Budſkab, at en Afdeling preusſiſke Cuirasſerer var i en af de yderſte Bondergaarde. Gaarden blev i en Haſt omringet af Jægere og Herregaardsſkytter, og disſes Forer, Holſtein Rathlow, ſprængte raſk ind i Gaarden og opfordrede de forbauſede Cuirasſerer til at overgive ſig. Efter et Øiebliks Betænkning indſaae de, at der var intet Andet for dem at gjøre og 33 af General Wrangels egne Liv-

cuirasſerer fulgte med ſom Fanger. Tydſkerne vare imidlertid blevne underrettede om, at de Danſke vare gaaede over Kongeaaen, og de nærmede ſig derfor i ſtore Maſſer. Da det ikke laae i Generalens Plan at indlade ſig i nogen Kamp, gik han tilbage igjen, og Tydſke og Danſke ſaae ikke mere hinanden i Øinene dette Aar.

Blokaderne af de tydſke Havne og Opbringelſen af Skibene havde i den Grad udpiint Handelsſtanden i Søhavnene,

at Regjeringen i Berlin frygtede for Uroligheder, og deels derfor, deels tvungen af de andre Magter, der, som ovenfor er sagt, vare opbragte over Preussens trædske Handlemaade, saae dets Konge sig nødsaget til at forlange Fuldmagt af den dengang Alt formaaende Rigsforstander i Frankfurt til at afslutte en ny Vaabenstilstand med de Danske. Den blev ogsaa, under visse Betingelser, given, hvorefter en Vaabenstilstand afsluttedes i Malmø den 26de August; men da Preussen havde faaet sine Skibe frigivne og sine Havne aabnede, overholdt det ikke en Tøddel af den hele Vaabenstilstand, lod derimod Slesvigholsteenerne skalte og valte i Slesvig lige saa galt, de vilde, ja understøttede dem endogsaa baade med Raad og Daad. I syv Maaneder skulde Vaabenstilstanden vedvare, og i den Tid skulde Slesvig og Holsteen regjeres af en fælles Commission, bestaaende af 5 Medlemmer, hvoraf Kongen af Danmark valgte to, Kongen af Preussen to, og det femte Medlem skulde vælges efter Overeenskomst mellem begge. Denne Commission kaldtes Fællesregjeringen og skulde styre Landet i Kongen af Danmarks Navn, som Hertug til Slesvig og Holsteen; men den regjerede i eget Navn. Dette kunde den gjøre saa meget dristigere, som den aabenlyst understøttedes af Rigsforstanderen i Frankfurt, der erklærede, at Kongen af Preussen havde, ved Afslutningen af Vaabenstilstanden, overskredet den Fuldmagt, der var given ham, hvorfor han (Rigsforstanderen) ikke anerkjendte den, og hemmeligt understøttedes den af Kongen af Preussen, der altid skjød

Skylden over paa Rigsforstanderen, naar der klagedes over Brud paa Vaabenstilstanden.

Mandagen den 18de September holdt Kongen Revue over Tropperne i Jylland. Klokken henimod 12, Middag, ankom han til Leerbæk, en lille Miil Norden for Veile. Paa de vidtstrakte Plainer her var Armeen opstillet paa en imposant Linie i Regiments- og Bataillons-Colonner. Den hele Opstilling dannede en Firkant og frembød for Øiet det meest glimrende Skue. Da Soldaterne defilerede forbi Kongen, hvem de første Gang saae igjen efter saamange Omverlinger, beundredes almindelig deres ypperlige Holdning og fortrinlige Marsch. Enthousiasmen for Kongen var ved denne Leilighed ubeskrivelig og vedblev uafladelig, medens han red omkring fra den ene Troppeafdeling til den anden, uddeelte Decorationer til de Tappre og havde et velvilligt og opmuntrende Ord til Enhver, der blev stedet for ham. Begeistringen naaede sit Høidepunct, da den bekjendte Sang af H. P. Holst: „Det skal ei skee!" blev afsungen under Krigernes Jubel. Momentet greb ogsaa Kongen, og det er bekjendt nok, hvorledes han høitideligt gjorde disse Ord til sine egne; Historien skal vidne, at han har holdt sit Løvte, ligesom Soldaterne deres! Endnu flere Timer efter, indtil den sildige Aften, hørte man Sangen gjentages overalt, og Kongens Navn, ledsaget af tordnende Hurraraab, gjenlød over hele Egnen.

Revuen 1848.

Kong Oskar den Forſte.

1849.

verrigs og Norges Konge, hvis ivrige Bestræbelser det var lykkedes at bringe Conventionen til Malmø istand, saae sit hele Værk mislykket og saa godt som tilintetgjort ved Tydskernes og Slesvig-Holstenernes svigfulde Adfærd og sin gode Villie miskjendt af dem, der ikke kunde skille Mandens Sympathier for en Sag fra Regentens Pligter mod sit Land. Men en Konge er ophøiet over Smaalighed! Derfor see vi ham ved Krigens Udbrud i 1849 at give Officerer og Underofficerer, som ansøgte derom, Tilladelse til at stille sig i vore Rækker, der høilig trængte til dem, og senere, da Vaabenstilstanden i Juli Maaned blev affluttet, strax at være villig til at sende 4000 Mand af sin Armee for at besætte Nordslesvig. Lad os derfor aldrig, naar vi med Taknemlighed mindes de tvende Broderfolks Sympathier for vor Sag, glemme deres Konge, Oskar den Første.

Det nye Aar bragte os strax i sine første Dage et Manifest fra den tydske Centralmagt i Frankfurt, som havde til Hensigt at rense den for Beskyldninger fra Danmark for Overgreb og Krænkelser af de indgaaede Forpligtelser. Men dette Manifest beviser netop, at Danmark havde den største Grund for sine Klager og Beskyldninger, og at det, de bebreider Kongen af Danmark som en Overtrædelse af Malmoer-Vaabenstilstanden, netop er en Følge af, at den midlertidige Regjering, som var indsat for at bestyre Hertugdømmerne, med den tydske Centralmagts Samtykke, havde brudt enhver Forpligtelse, der var vedtagen i Vaabenstilstanden. I Manifestet siges: „Det var lykkedes de danske Underhandlere i Malmo at „opnaae Bestemmelser om Hertugdømmernes Civilforvaltning „under Vaabenstilstanden, som, naar de skulde fortolkes i dansk „Aand, ikke kunde udføres, med mindre Tydskland skulde have „vendt sine Vaaben mod Slesvig-Holsteen." Altsaa blev Vaabenstilstanden afsluttet, underskreven og udvexlet, uden at Tydskland havde i Sinde at overholde den! Artikel 7 i Vaabenstilstanden bestemmer, at alle Love og Forordninger, udstedte siden 17de Marts 1848 af Oprørsregjeringen i Hertugdømmerne, sættes ud af Kraft; og Dagen efter, at den saakaldte Fællesregjering var bleven indsat, bleve alle disse Love og Forordninger, uden Undtagelse, stadfæstede som gyldige; dette siger Manifestet, „ikke at være bevirket ved en af Tractaten flydende Ret, men som en practisk Nødvendighed i den offentlige Ordens og Hertugdømmernes Forsonings Interesse." „Det er

forklarligt," siger videre Manifestet, „at denne Kundgjørelse „maatte vække Beklagelse og Spænding i Danmark, men for „den danske Regjering indeholdt denne Tildragelse ingen Over„raskelse." Ak nei! baade Regjeringen og Folket havde allerede dengang faaet Øinene op og seet, med hvilke Folk de havde at gjøre. Endelig beklager Centralmagten sig over, at Kongen af Danmark, istedetfor at overgive Als til Fællesregjeringens Omraade, havde trukket flere Tropper derhen, og indsat paa egen Haand en Regjering i Sønderborg, som i en Proclamation til Slesvigerne var erklæret for deres eneste lovlige Auctoritet. Det er fuldkommen Sandhed, men Fællesregjeringens lovløse Adfærd og Slesvigernes Klager over Undertrykkelser og Mishandlinger af den havde gjort, at Kongen af Danmark, i hvis Navn Fællesregjeringen skulde handle, maatte vise sine troe Undersaatter, at det ikke var med hans Villie, de skete Overlast; og, da den oprørske Regjering kun ventede paa Frosten, for at gaae over Isen til Als med Tropper og voldelig tiltvinge sig Herredømmet over Øen — hvilken Beslutning temmelig tydelig blev udtalt — maatte Kongen forøge Besætningen, for at vise dem, at han i Nøds-Tilfælde var til Sinds at sætte Haardt imod Haardt. Det vilde blive for vidtløftig at gjennemgaae alle de diplomatiske Kunstgreb, den frankfurtske Centralregjering opfinder i sit Manifest for at gjøre Hvidt til Sort, og omvendt; det sluttes med en Phrase: „Rigsforstanderens Regjering har ved nærværende Fremstilling ikke havt til

Henſigt at ſaare en hæderlig Modſtanders Følelſer", ſom naturligviis Intet betydede, thi Krigen var allerede i fuld Gang, om end ikke tvende Hærmagter endnu ſtode lige over for hinanden. Oprørsregjeringen indbrev Skatter med Magt, hvor man ikke godvillig betalte, og flere Steder gik det blodigt til; thi i enkelte Sogne reiſte Landſtormen ſig, f. Ex. i Hvidding, Reisby, Wodder, Brons, Skjerbeck, Medolden og

Randrup, og udjoge Inſurgenterne; disſe kom forſtærkede tilbage og overfaldt atter Bønderne, der kun undgik aldeles at blive nedhuggede ved, at de flygtede over en Moſe. Mange forlode Huus og Gaard og lode Soldaterne ſkalte og valte, ſom de vilde; Udpantninger og Auctioner over det Udpantede hørte til Dagens Orden. Denne Tilſtand blev tilſidſt utaalelig, og Kongen af Danmark lovede derfor i en Proclamation ſine troe Underſaatter, at han ikke vilde forlænge Vaabenſtilſtanden ud over den faſtſatte Tid: ſyv Maaneder; og han holdt Ord. — Forløsningens Time ſlog, det haabede man idetmindſte, thi Vaabenſtilſtanden blev opſagt

af Kongen, og den 26de Marts skulde en blodig Kamp atter begynde.

En Protest, udstedt af Hertugen af Augustenborg den 28de Januar 1849, mod nogle Udtryk i en dansk Note til Frankfurter-Ministeriet, havde, ligesom det for omtalte Manifest fra Centralmagten, den Egenskab, netop at bevise det, den skulde modbevise, nemlig: at Hertugen af Augustenborg er en Forræder! (Besynderligt er det dog, at hans Broder, Prindsen af Noer, aldrig har protesteret mod Forrædernavnet.) Imidlertid havde den allerede vaklende Frankfurter-Forsamling for Meget at gjøre med østerrigske og preussiske Noter, med at holde den i Partier adsplittede Forsamling samlet og endelig med at vælge en tydsk Keiser, til at den skulde bryde sig om en Protest fra Hertugen af Augustenborg. Til alt det Øvrige kom den danske Opsigelse af Vaabenstilstanden. Det forbausede hele Tydskland, at det lille Danmark turde vove at opsige den, og Udenrigsministeren erklærede, da han underrettede Forsamlingen i Frankfurt derom, „at Skylden „og Ansvaret skulde falde paa Danmark, og at Europa vilde „vide at anerkjende det tydske Maadehold."

Preussiske, sachsiske, badenske, baierske og flere tydske Smaastaters Tropper marscherede efterhaanden til Holsteen, medens der i Stilhed byggedes Kanonbaade, og nogle kjøbte Dampskibe armeredes, til at forhindre Blokade af Havnene i Nord- og Østersøen. Den 24de Marts bekjendtgjordes i Kjøbenhavn, at England havde fordret 8 Dages Forlængelse

af Vaabenstilstanden, da der muligen i den Tid kunde komme nogle Fredsforslag i Stand, der vare antagelige, og Krigen derved forhindres. Folket var langt fra at være tilfreds dermed; thi til Fred havde Ingen Tro; men otte Dage er dog ingen Evighed. Den danske Armee udgjorde 28 Bataillioner med et betydeligt Artilleri og tre Divisioner Cavalleri; den var saaledes Slesvig-Holstenerne langt overlegen. Disse havde, under General Bonin, en Preusser, først forskandset sig ved Bau og Crusaa og vare rykkede frem i det Sundevedske, endog før Vaabenstilstandens Udlob. General Bülow havde i en Skrivelse til Bonin protesteret mod denne Overtrædelse; men Bonin svarede: „at de Danske havde forskandset sig paa Als og begyndt paa at kaste en Bro over Alssund; man havde altsaa Intet at bebreide ham." Alle ventede med Utaalmodighed paa den anden April, forat man kunde slaae den slesvig-holstenske Armee, der omtrent var 20,000 Mand stærk, før de tydske Rigstropper naaede op i Slesvig til dens Undsætning. Krigsministeren, General Hansen, var kommen til Sonderborg, for, hvis alle Underhandlinger glippede, da strax at kunne give de fornødne Befalinger, og man ventede Kongen hver Dag dertil. At det danske Ministerium indrømmede de otte Dages Forlængelse af Vaabenstilstanden, kan ikke have været af anden Grund end Hofligheb mod Lord Palmerston, den engelske Udenrigsminister, eller maaskee af en utidig Frygt for at stode ham for Hovedet; thi, hvad ikke en Tid af syv Maaneder var tilstrækkelig til, det skulde nu

udføres i otte Dage. Sandſynligviis har Frankfurter-Miniſteriet frygtet for, at vi ſkulde knuſe den ſlesvig-holſteenſke Armee, inden den tydſke Rigshær var ſamlet, og derfor ved ſin Geſandt i London, Ridder Buntzen, der var en god Ven af Lord Palmerſton, faaet denne til at forlange de otte Dages Forlængelſe, for at vinde Tid. Vi ſee ſaaledes alle

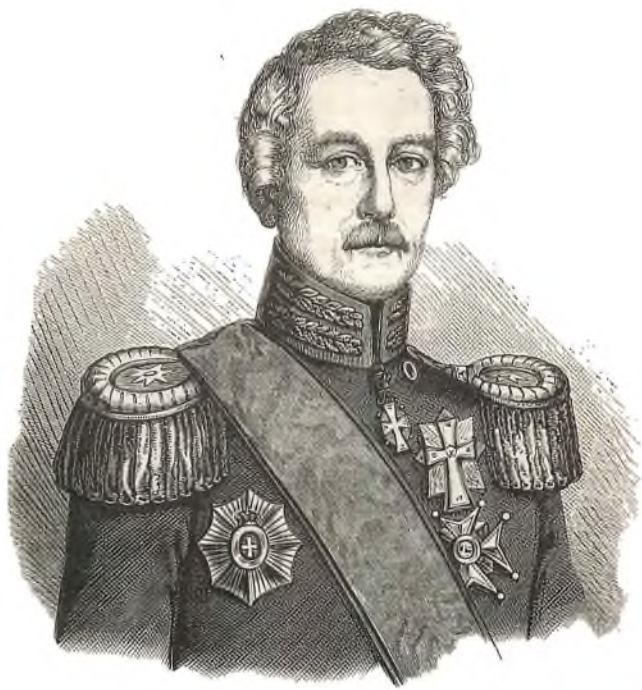

General Krogh.

de tydſke Tropper vedblive at marſchere ind i Holſteen, uagtet en Vaabenſtilſtand betinger, at alle Troppebevægelſer ſtandſe,

indtil den er udløben. Endelig slog Klokken 12 Midnat, og den anden April skred frem! Kl. 1 gik i al Stilhed tvende Færger over fra Sønderborg til Dyppel med en Bataillon, der taus marscherede op ad Bjerget. Færgemanden havde nemlig rapporteret til Sønderborg, at slesvig-holsteenske Dragoner havde været ved haus Huus før Midnat; det var altsaa ikke umuligt at opsnappe dem et eller andet Sted paa Bjerget. Kl. 4 om Morgenen begyndte vor Armee al defilere over Skibsbroen og trække ind i Sundeved. General Krogh var Overstcommanderende, og under ham Generalerne Bülow, Schleppegrell, Meza og Moltke. Et norrejydsk Armeecorps, 8000 Mand stærk, under General Rye, marscherede paa samme Tid gjennem Kolding ind i det Slesvigske. Marinen var allerede afgaaet fra Kjøbenhavn, for at lægge sig for de Havne, der vare bestemte at skulle blokeres, saavel i Østersøen som Nordsøen. Linieskibet Christian den Ottende ankom til Als og ankrede ved Mommark, 3 Divisioner Kanonbaade og Joller, Briggen Mercurius og alle Dampskibene laae ved Sonderborg. Denne Flotille, tilligemed de forskjellige Skibe, der blokerede Hertugdommernes Havne, stod under Commandeur Gardes Befaling; i Nordsøen commanderede Commandeur-Capitain Bille; paa de øvrige Blokade-Stationer var den ældste Capitain altid, naar flere vare samlede, den Overstcommanderende.

Den 3die April om Morgenen foretoges en stor Recognoscering af en Brigade, under General de Meza, mod

Atsböll, medens General Schleppegrell med en Brigade

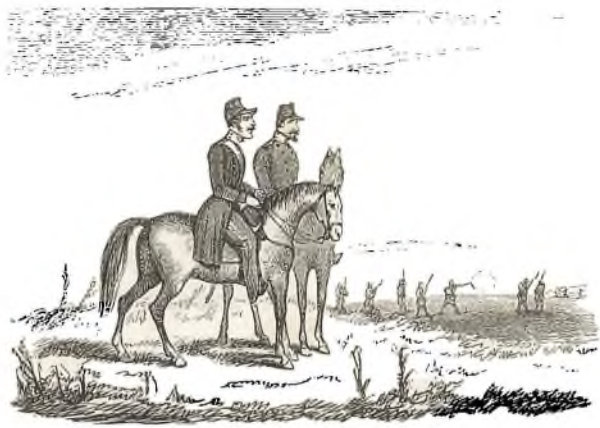

gjorde en omgaaende Bevægelſe, for at afſkjære, hvad der af fjendtlige Tropper ſtod Norden for Graaſteen. Ved Atsböll ſtødte General de Mezas Brigade paa 4 Batailloner og et Batteri Inſurgenter. Vore Soldater vare ſaa ivrige paa at komme i Kaſt med Slesvig-Holſtenerne, at

de, uden at ſtandſe, joge dem igjennem By og Skov. Da Fjenden ſaaledes uden ſynderlig Modſtand tog Flugten, mislykkedes General Schleppegrells omgaaende Marſch, idet han ikke var kommen Halvveien, da Fjenden allerede var langt bag Graaſteen; Inſurgenterne efterlode en Deel Saarede, og vi toge nogle faa Fanger.

Samme Dag foretoges tvende Demonſtrationer til Sees: den ene mod et Batteri paa den veſtre Kyſt ved Eckenſund (det ſmalle Indløb til Nübelnoer, en Bugt i Flensborgfjorden) af Fregatten Havfruen, Capitain Peterſen, og en Diviſion Kanonbaade, under Capitain-Lieutenant v. Dockum, hvor Fjenden først med ſine 5 Stkr. 12pundige Kanoner blev dreven ud af Batteriet; og ſenere, da han havde taget Stilling paa Bankerne ovenfor, ligeledes derfra. Marinen forſøgte paa at demolere Batteriet, men det var bygget bombefaſt, med et ſtærkt Bjælkelag forinden, ſom Tiden ikke tillod at opbryde. Fregatten havde flere Kugler i Skroget og een Mand dræbt; Kanonbaadene havde intet Tab. Den næſte Dag, da Dampſkibet Skirner (Standerfører for Commandeuren), under Lieutenant Seidelin, kom til Eckenſund, trængte en Deel Jægere ſig ned til Færgegaarden og fyrede, men bleve atter fordrevne ved en Snees Skud fra Dampſkibet. Den anden Demonſtration foretoges mod Aabenraa med Corvetten Najaden, Capitain Dirckinck-Holmfeldt, og en Diviſion Kanonbaade, under Capitain-Lieutenant Gottlieb. 1000 Mand Inſurgenter, Badenſer og Würtem-

bergere, med 4 Kanoner og noget Cavalleri, forlode iilsomt Byen og toge Stilling paa en Hoi udenfor den, men fordreves derfra af Kanonbaadenes Granater, hvorpaa Byen besattes af Marinen. En fjendtlig Jæger var bleven tilbage i Byen; han toges til Fange, og nogle Vaaben, der vare efterladte i et Vagthuus, gjordes til Bytte. Alle Embedsmænd vare flygtede, efter at have tomt de offentlige Kasser og medtaget Boger og Archiver.

En Forpoſtfægtning forefaldt den 4de April ved Atsböll, hvori 6 Mand bleve ſaarede; men Fægtningen var uden videre Følger. Planen til at gaae lige løs paa Bau kom ikke til Udførelſe, da man fik Underretning om, at Inſurgenterne havde opgivet denne Stilling. Et paatænkt Angreb paa hele den fjendtlige Styrke ved Flensborg havde til Følge, at Linieſkibet Chriſtian den Ottende, i Forening med Fregatten Gefion, Dampſkibene Hekla og Geiſer og trende Transportfartøier, med et Compagni Jægere, bleve beordrede til at alarmere Eckernfordefjord, angribe Batterierne, og, om muligt, demontere, demolere og beſætte dem og Byen. Den 4de om Aftenen vare de til Expeditionen beſtemte Skibe udenfor Eckernförderfjord; men da det blæſte en rebet Mersſeils-Kuling af Oſten Vind, ſom ſtod lige ind ad Fjorden, var det umuligt den Dag at foretage Noget,

uagtet Ordren lod paa allerede om Aftenen at begynde Alarmeringen; tilmed vare alle Jægerne søsyge, som skulde være ilandsatte. Den 5te April Kl. 4 om Morgenen sammenkaldte Høistcommanderende for Expeditionen, Chefen paa Linieskibet Christian den Ottende, Commandeur-Capitain F. Paludan, et Krigsraad, hvori Ordren atter blev gjennemgaaet, og alle Skibschefere vare af den Mening, at den lod bestemt og tydeligt paa, at man skulde gaae ind og alarmere og, om muligt, tage eller ødelægge Batterierne ɔc. Ingen af Krigsraadet kunde tvivle om Nødvendigheden af at udføre Ordren, da man vidste, det gjaldt om at understøtte et Hovedangreb paa Flensborg, hvorfra denne Alarmering skulde afvende Opmærksomheden blandt de i Omegnen af Rendsborg og Slesvig staaende Rigstropper. At Angrebet fra dansk Side var opgivet, havde Ingen Underretning om. Høistcommanderende frafaldt i Krigsraadet sin første Beslutning, at de tvende større Skibe skulde flankere Batterierne, da han havde Stemmerne imod sig, og Angrebsplanen blev altsaa, at Linieskibet og Fregatten skulde løbe ind og ankre imellem begge Batterierne, hvoraf et befandtes paa den nordre og et paa den søndre Side af Bugten eller Fjorden, ved hvis indre Midte Byen Eckernförde ligger. Begge Batterierne vare anlagte ikke et Kanonskuds Distance fra Byen. Dampskibene derimod skulde holde sig længere ude i en saadan Afstand, at de med Bombeskud fra deres forreste Kanoner kunde flankere Batterierne, og,

naar Signal gaves, da lobe ind til Skibene, for enten at assistere dem paa Stedet, eller slæbe dem ud af Ilden. Kl. 7½ lob Linieskibet for smaa Seil ind langs den nordre Landgrund, efterfulgt af Fregatten Gefion, commanderet af Capitain Meyer. Efter dem fulgte Dampskibet Hekla, under Capitain Aschlund, og Geiser, under Capitain Wulff, som begge indtoge de for dem bestemte Pladser. Saasnart det nordre Batteri kunde række Linieskibet, gav det Ild, som strax besvaredes, først af Linieskibet, derpaa af Fregatten, hvorpaa begge ankrede op for Daglig-Ankeret, med et Varp-anker tværs agter fra, for at kunne rette begge Skibenes Bredsider mod begge Batterier. Kanonaden fortsattes nu med en Voldsomhed, som bragte Jorden til at ryste; ja, paa Kiknæs, det sydlige Als, som ligger 10 Mile derfra, dandsede Theekopperne paa Bøndernes Dragkister ved Dronet af Lagene. Det nordre Batteri blev efter en kort Beskydning bragt til Taushed; men uheldigvis gav Fregattens Agter-varp efter, og Skibet svaiede med Agterenden lige mod det søndre Batteri, som ikke undlod at give Fregatten alle Kug-lerne langskibs, hvorved mange Folk faldt, og Skibet tog stor Skade. Det var ikke muligt, uagtet den vedholdende Ild fra Linieskibet, og uagtet hver Kugle og Granat slog i Batterivolden, at bringe dette til Taushed. Capitain Meyer, der kun nu kunde bruge sine tvende agterste Kanoner, heisede Signal til Dampskibet Geiser, at komme ham til Hjælp, for at bugsere ham Agterdelen af Skibet saa meget

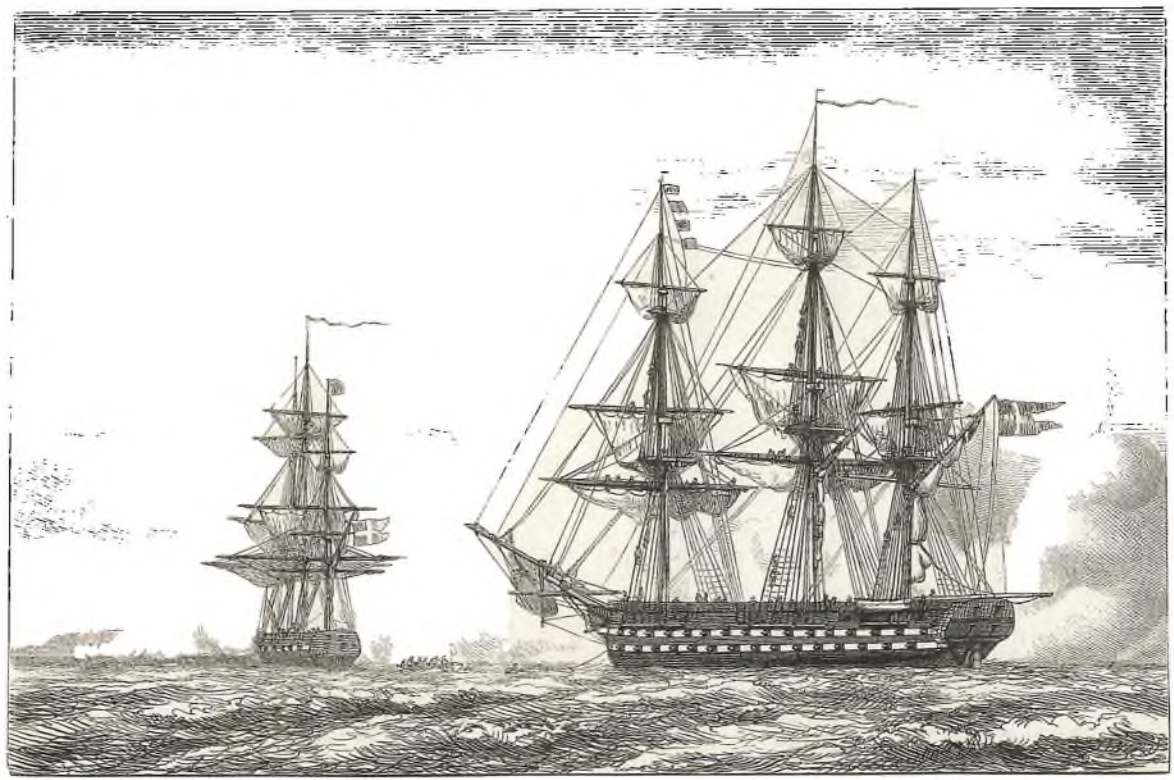

Affairen ved Eckernförde.

op mod Vinden, at han kunde lade et nyt Varpanker falde og derved holde Bredſiden mod Fjenden. Men neppe havde Dampſkibet faaet Bureertouget ſtivet, før uheldigviis en Kugle traf det, og det ſprang. Capitain Meyer beordrede nu Dampſkibet at ſlæbe Fregatten ud af Ilden, da hans Tab af Mandſkab var meget ſtort, og Takkelagen var ſkudt i Stykker; men neppe var Dampſkibet kommet forud, for at bugſere, før en Kugle gik igjennem dets Maſkineri og ſlog flere Dele af dette i Stykker, hvorfor Capitain Wulff, der neppe kunde hjælpe ſig ſelv, maatte opgive at hjælpe Fregatten. Capitain Meyer ſignaliſerede nu til Høiſtcommanderende, der ſelv havde ſeet disſe Sammenſtød af Ulykker, at han behøvede Aſſiſtance af Læger og Folk, for at forſøge paa at varpe ud, og Commandeuren ſendte ham derfor et Fartøi med 17 Mand, ſamt en Læge. Commandeuren havde imidlertid vedvarende beſkudt Batteriet; men da nu hele Kyſten opfyldtes af Militaire, og han altſaa indſaae, at Ordren til at gjøre Landgang ſlet ikke kunde udføres, og der var alarmeret meer end tilſtrækkeligt, gav han Signal til Dampſkibet Hekla, at det ſkulde komme ind og tage Linieſkibet ud, men fik ved Signal fra Capitain Aſchlund det Svar, at Dampſkibets Roer var beſkadiget af en Kugle. Man maae virkelig forundres over alle de ſmaa Uheld, der ſtødte ſammen for at frembringe en ſtor Ulykke, og ſande Commandeurens Ord i hans Rapport til Marineminiſteren: „Men det var den Dag, ſom alt Held, hvoraf altid hører

Noget til, for at komme vel fra ethvert Angreb, skulde være os berøvet." Det havde hele Formiddagen kun blæst svagt, og Commandeur Paludan gav derfor Ordre til at begynde paa at varpe Fregatten ud, medens Ilden jævnt vedligeholdtes mod Batteriet, i hvilket endnu kun een Kanon var demonteret; men under Varpningen blæste det mere og mere op, Fregattens Takkelage var saa forskudt, at Seilene ikke kunde sættes, og da Capitain Meyer signaliserede, at han ikke saae sig i Stand til at fortsætte Slaget, maatte Commandeuren, for om muligt derved at vinde Tid til at redde Fregatten, heise Parlamentairflag. Skydningen ophørte, og Lieutenant Ulrich blev sendt fra Borde med en Skrivelse til

den Overstcommanderende og Civilautoriteterne i Byen, at Man vilde afstaae fra Angrebet paa Batteriet, hvis dette vilde ophøre med at beskyde Skibene, i modsat Fald vilde Byen blive skudt i Brand. Klokken var eet, da Lieutenant Ulrich afgik, og der arbeidedes imidlertid af alle Kræfter

med at varpe; men Kulingen tiltog beſtandig, og Varpningen gik kun langſomt. Først Kl. 4 kom Svar fra Land, og dette lod, at man ikke fandt ſig tilbøielig til at lade Skibene uændſede trække ſig tilbage; blev Byen ſkudt i Brand, da var det en Vandalisme, ſom faldt de Danſke til Laſt. Der var nu intet Andet for Commandeuren at gjøre, end at opgive Fregatten og ſøge at redde Linieſkibet ved at gjøre Seil og krydſe ud. Dette iværkſattes ſtrax under den fjendtlige Ild; men desværre havde Fjenden bedre kunnet benytte den tre Timers Friſt end vi; thi han havde faaet friſk Ammunition, Feltartilleri kjørt op paa en forſkandſet Bakke, og Ovne bragte ind i Batteriet, hvori Kugler vare glødede, og neppe havde Linieſkibet faaet Mersſeil i Top, før Schrepnels Granater fra Feltartilleriet og gloende Kugler fra Batteriet deels ſloge ned i Skibet, deels ſønderſkjøde Takkelagen. Linieſkibet begyndte at ſkyde over Stevn og faae Fart, idet dets Kanoner beſvarede de fjendtlige, og Alt lovede en heldig Udgang for dette Skib, da Haabet med Et blev tilintetgjort ved, at de Touge, hvormed man ſtyrer og retter Mersſeilet, bleve overſkudte, og Seilet derved ſlog med Fladen mod Vinden, hvorved Farten ſtandſede, og Skibet drev efter Siden lige ind paa Grunden, hvor det endelig ſtod faſt. Capitain Meyer havde paa ſamme Tid ſeet ſig nødſaget til at ſtryge ſit Flag, da han ikke formaaede at varpe Fregatten ud og hvert Øieblik fik flere og flere Døde og Saarede, og Commandeur Paludan ſaae ſig efter en

halv Times forgjeves Anſtrengelſer, for at faae Linieſkibet af Grund, nødt til det Samme; thi Skibet brændte allerede paa flere Steder. Endnu vedblev Batteriet i nogen Tid at ſkyde, indtil Vedkommende af En eller Anden blev gjort opmærkſom paa, hvad det betydede at ſtryge Flaget. Da ophørte ogſaa dets Ild, og en tre Timers Pauſe indtraadte atter, for med et frygteligt Knald at ende dette blodige og ſørgelige Drama, der udførtes af tappre Mænd, men med en maaſkee for ſtreng Tro paa blind Lydighed og en endnu ſtærkere Tro til, hvad et Linieſkibs og en Fregats Kanoner formaaede. Saaſnart Skydningen ophørte, bleve alle Vandhaner i Linieſkibet aabnede, og Trykværket ſat i Gang, for at pompe Vand i Skibet, ſom brændte paa 6 à 8 forſkjellige Steder; Krudet blev taget op af Krudkammeret, og man vilde til at kaſte det overbord, da en Baad ankom fra Land, hvori var en Ordonnants, der i den Overſtcommanderende, Hertugen af Sachſen-Coburg-Gothas, Navn beordrede Chefen i Land. Commandeur Paludan proteſterede, da han maatte ſørge for at faae Ilden ſlukket, og tilbød at ſende en Officeer med ſin Kaarde til Tegn paa Overgivelſen, men Ordonnantſen havde beſtemte Ordre, og Commandeuren var Fange og maatte lyde. Denne Ordonnants forbød ſtrax, at Krudet maatte kaſtes overbord; det blev altſaa ſtaaende paa det øverſte Batteri og bidrog tildeels til, at Erploſionen ſkete ſaa hurtigt, ſom den gjorde. Commandeuren anbefalede ſin Næſtcommand-

derende, Capitain-Lieutenant Krieger, at ſørge for, at de Saarede kom i Land, og at Ilden, hvorover man troede at være Herre, blev aldeles ſlukket, og gik derpaa ſørgmodig fra Borde. Capitain Meyer blev hentet fra Fregatten Gefion omtrent paa ſamme Tid og ſamme Maade, og de tilbageblevne Officerer ſørgede nu for, at Baadene efter-haanden bragte Mandſkabet i Land. Den for omtalte tydſke Ordonnants havde befalet, at de Saarede ſkulde forblive ombord til om Morgenen, og Capitain Krieger ſendte derfor Lieutenant Albeck i Land, for at udvirke Tilladelſe til ſtrax at føre dem ind, men inden han kom tilbage var det for ſilde. Klokken var bleven henad 9, da Capitain Hohlenberg, ſom commanderede Soldatæſken ombord i Linieſkibet, vilde gaae i Land; han erindrede i det Samme, at han havde nogle af Mandſkabets Uhre i Forvaring, og ilede derfor ned i Kahytten, for at hente dem, men fik ikke Tid til at komme op igjen; Capitain Krieger maa være ſprunget ned, maaſkee for at kalde ham op, thi begge fandtes ſammen i det brændte Vrag. Lieutenant Wedel-Jarlsberg, en raſk Nordmand, kom tilborde med et af Fartøierne, der landſatte Folkene, og vilde juſt entre over Faldrebet, da han ſeer et Ildhav at hæve ſig op af Forlugen; han vender ſig hurtig og ſpringer i Soen; Kanonerne, antændte af Luen og Heden, gik af, og Kuglerne føre bort over hans Hoved; han dukkede to Gange under Vandet og undgik ſaaledes at blive kuuſt af Ræer og Stænger, Bjælker og Bræder, der floi til alle

Sider, da den frygtelige Explosion skete, som sprængte et af de skjønneste Skibe, Danmark har eiet, i Luften.

En utallig Menneskemasse, Civile og Militaire, havde forsamlet sig paa Strandbredden, for at fryde Die og Hjerte ved Synet af det brændende Skib. Da Explosionen skete, styrtede Alle, som trufne af Lynet, til Jorden, og Mange reiste sig aldrig mere, thi Kanonkugler fore ind imellem dem, og Tusinde Stykker og Stumper af Skibet styrtede ned fra Himlen og knuste dem. Et frygteligt Nødselsskrig afloste Braget af Explosionen, og en næsten vanvittig Fortvivlelse stod malet i alle Ansigter; thi selv de, der havde undgaaet Faren, kunde ikke fatte Muligheden deraf, hvorfor Enhver troede sig meer eller mindre lemlæstet. Denne Forvirring benyttede Lieutenant Ulrich, der er en født Slesviger og taler godt Plattydsk, til at trække sin Kappe tæt om sig, for at skjule Uniformen, og tage Flugten. Bekjendte eller Familie i Eckernforde hjalp ham paa en Vogn, og ifølge med en Marketender, forklædt som simpel Karl, slap han, efter flere pudsige Eventyr og Forviklinger, gjennem den fjendtlige Linie og kom til Sonderborg til Alles store Forundring og Glæde. Han havde bestandig havt sin Uniform under Forklædningen, for at blive behandlet ordentlig, ifald han var bleven anholdt.

Ombord i Linieskibet var, da Explosionen skete, omtrent et Par hundrede Mand, samt Capitain-Lieutenant Krieger, Capitain-Lieutenant Marstrand, Capitain af Landetaten Hoh-

lenberg, Underlægerne Ibſen og Schmidt, Cadetterne Braëm og Wolf, Maanedslieutenant og bekjendt Mand Boje, Overſtyrmand Carl og Flere. Overdoctoren Courlænder var kommen op paa Dækket, for at faae nogle Saarede i Fartøierne, da Ilden ſlog op af Forlugen; hurtig løber han ned i den agterſte Kahyt, for at ſpringe i Vandet; men der opdager han, at Jolle-Taillerne hang ned fra de agterſte Bomme, og i nogen Fraſtand ſeer han en Fiſkerbaad; han ſpringer atter op paa Dækket, griber fat i Taillerne og firer ſig ned af dem, idet han anraaber Baaden, ſom ogſaa ſtrax lægger til og tager ham op, tilligemed en Soldat, der havde fulgt hans Exempel; og neppe havde Baaden naaet Land, før Skibet ſprang. En Soldat ſtod paa en af de aabne Kanonporte og vilde ſpringe i Søen, da han i det ſamme Øieblik ved et voldſomt Stød blev kaſtet ud; inſtinctmæſſig og næſten ubevidſt ſvømmede han til Land, og da han følte Bund under Fødderne, kunde han kun ſtaae paa det ene Been; det andet var brækket, formodentlig af Stødet. Fregatten Gefion havde omtrent 100 Mand døde og ſaarede, deriblandt tvende Officerer: Lieutenant W. Skibſted, hvis Been var knuſt, og Lieutenant W. Peterſen, der, uagtet han var ſaaret, dog vedblev ſin Tjeneſte under hele Kampen. Det var først, efterat Mandſkabet var bortſkudt fra Kanonerne, og diſſe gjorte ubrugbare ved, at Skibet i fem Timer blev beſkudt langſkibs, og efter at have ſeet, at al Varpning var forgjeves, at Capitain Meyer ſtrog ſit Flag, for ikke

til Unytte at opoffre flere Menneskeliv. Folk have været meget strenge i deres Dom over denne Affaire i Eckernførde-fjord; men da det for det Meste er Udfaldet af en Handling, der bestemmer Dommen, vil den vel med Tiden mildnes, naar Enkelthederne, der bidroge til det uheldige Udfald, træde tydeligere frem.

Aarsagen til, at Overgeneralen opgav, eller rettere ikke kunde udføre sin Plan mod Flensborg, samtidig med Alarmeringen ved Eckernførde, var, at Størstedelen af den tydske Armee allerede havde forenet sig med Insurgenterne, og vor Armee maatte derfor gaae tilbage istedetfor frem. Et Ilbud blev afsendt med Dampskibet Hertha til General Rye, hvis Avantgarde, under Oberst Irminger, efter en hidsig Kamp ved og i Hadersleb, den anden April, havde besat denne By. Saasnart han blev underrettet om Forbunds-Armeens Nærmelse, trak han sig atter længer Nord paa, for at indtage en bedre Stilling end den efter Alles Mening uholdbare ved Hadersleb. Den femte April foretog Fjenden en stærk Reconnoscering mod vore Forposter i det Sundevedske; da dette gjerne er et Varsel for et større Angreb, ventede man dette den næste Dag, og det udeblev heller ikke.

Ulderup, Auensbøl og Atsbøl vare besatte af vore Forposter. Kjæden strakte sig fra Alssund til Nybbel-Noer. Paa høire Fløi stod 1ste Brigade, under Oberst Krabbe, af hvilke anden Forstærknings-Bataillon, under Major du Plat, dannede Linien ved Ulderup og Snogbeck, og 3die Reserve-Bataillon, under Major Lorentzen, stod som Hovedpost ved Philipsborg, medens den øvrige Deel af Brigaden cantonnerede i Sattrup. Paa venstre Fløi vare Forposterne besatte af 2den Brigade, under Oberst Thestrup; deraf stod 13de Bataillon ved Nybbel Mølle, Livgarden til Fods ved Lundsgaard. 1ste Forstærknings-Bataillon, under Major Stockfleth, skulde netop afløses af 2den Reserve-Bataillon, under Oberst-Lieutenant Schou, da

Fjenden viſte ſig i ſtore Maſſer. Vedetkjæden blev kaſtet tilbage, og Forpoſterne angrebne af 6 Bataillioner Hannoveranere, Würtembergere, Badenſere og Bairere ꝛc.; Major Lorentzen ſøgte at opholde Fjenden foran Ulderup og veg kun ſkridtviis for den overlegne Fjende. General Bülow ſendte tvende Kanoner af Batteriet Dineſen og et Compagni af 1ſte Reſerve-Bataillon frem ad Aabenraaveien; disſe toge Stilling til Venſtre af Veien og beſkjød Fjenden, der trængte frem igjennem Ulderup. Sønden for Byen kjørte et fjendligt Batteri op og beſkjød vore Tropper, dog uden Virkning. Af 3die Reſerve-Jægercorps, ſom ikke vilde ſtaae ved Hopdrup

Aaret iforveien, rykkede nu 2de Compagnier frem til Undſætning

for den haardt betrængte høire Flvi. Med Hurra og i Stormſkridt gik de paa, og denne Raſkhed gav de allerede Kjæmpende fornyet Kraft, Fjenden maatte vige tilbage til Ulderup; her var Terrainet gunſtigt for ham, og han ſatte ſig faſt i det og forſvarede det haardnakket. Major du Plat, ſkjondt ſaaret, vedblev ufortrodent at commandere og føre ſin Bataillon frem, for atter at drive Fjenden ud af Ulderup. De tvende andre Compagnier af 3die Reſerve-Jægercorps, der endnu ikke havde været i Ilden, rykkede frem, gik Veſten om Byen og angrebe den, i Forening med de tvende førſte Compagnier,

med en saadan Raskhed og Djærvhed, at Fjenden maatte vige. I Byen saae man Jægerne skiftevis at kjæmpe, at hjælpe til at slukke de brændende Huse og at flytte Tøi for de Brandlidte; de bleve derfor paa denne Dag af deres Kammerater omdøbte og fik Hædersnavnet: Ulderupjægerne. Bairerne, der hidindtil havde staaet i Reserve, afløste nu de haardt medtagne Hannoveranere og Würtembergere, Sachsen-Altenborgere, Badensere og Flere, men bleve saaledes modtagne af Batteriet Dinesen og 2den Forstærknings-Bataillon, at de maatte rømme Terrainet. Om Besiddelsen af Auensbøl havde en blodig Kamp fundet Sted, hvori et halvt Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps, under Lieutenant Klein, og en Afdeling af 3die Reserve-Bataillon, under Lieutenant Kohl, tre Gange af Overmagten blev kastet ud af Byen og tre Gange tog den igjen med stormende Haand. Endelig kom Livgarden til Fods den til Undsætning, og Fjenden veg nu paa alle Sider, efterat Kampen havde varet fra Kl. 1 til Kl. 7 Eftermiddag. Venstre Fløi var ikke bleven angreben med den Heftighed som den høire; Vedetter og Feltvagter vare vel kastede tilbage; men da 2den Brigades Hovedstyrke tog en fast Stilling fra Nybbel Mølle over Flensborgveien, vovede Fjenden ikke at gaae angrebsvis tilværks. Efterat Auensbøl var taget sidste Gang tilbage, rykkede 2den Reserve-Bataillon med Cavalleriet, under Major Sauerbrey, rask frem ad Flensborgveien, og dette nødte Fjenden til iilsomt at retirere gjennem Atsbøl ad Graasteen til. Vore Forposter

stode om Aftenen i den samme Stilling, de havde havt om Formiddagen. Denne Kamp havde kostet meget Blod, og selv de tydske Blade kunde ikke undlade at beklage de mange Døde og Saarede, som efter denne Dag fyldte deres Lazaretter; især var deres Tab af Officerer forholdsvis meget stort. Vi havde 27 Døde, deriblandt Lieutenanterne Jahn og Kohl, og 117 Saarede, deriblandt 12 Officerer. Man vil i denne 6 Timer haarde Kamp bemærke, at det næsten ene var Reserver og Forstærknings-Bataillioner, der vare i Ilden; gamle Karle, kaldte bort fra Koner og Børn, for at kjæmpe for Fædrelandet, gik for første Gang mod Fjenden, saa glade og tilfredse, som paa deres Bryllupsdag, thi: „De vilde lære Drengene (Linie-Bataillonerne) at slaaes", og sandelig, de have lige til den sidste haarde Dag ved Frederiksstad, da 1ste Forstærknings-Bataillon, under Oberst Henchel, drivvaade af Regn, lige fra Forpost kjørte paa Vogne fra Slesvig, for at deeltage i et af de meest storartede Forsvar af en By, været et Mønster for de Yngre i Heltemod, Opofrelse og Udholdenhed. Mange ere blevne Krøblinger; men at de aldrig ville komme til at lide Mangel, derfor sikrer det store Invalide-Fond og deres Medborgeres Agtelse og Kjærlighed. Et Bevis paa dette Sidste er, at ved Paasken i Foraaret 1850, da Menigheden i en Landsby i Nærheden af Roeskilde havde været til Offers i Kirken, gik den lige derfra hen til tvende Husmænd, der vare Invalider, og offrede, og en Tilstedeværende forsikrede, at flere Fattige

havde laant en Otteskilling, blot for at have en Skjærv at give Invaliderne. Dette Trak er saa skjønt, at det fortjener at opbevares.

Alle tydske Havne i Østersøen og Nordsøen bleve blokerede, og Derne Vesten for Slesvig: Fanø, Silk, Fohr og flere bleve under Major Kjerulfs Commando besatte af Soldater, der vare stillede til Commandeur-Capitain Elbrechts Disposition. Han havde Overbefalingen over den Krigsflotille, der sikkrede Farvandet imellem Derne, medens fire Fregatter, under Commandeur-Capitain Billes Overcommando, krydsede for Elben og Weseren, hvor den tydske Flaade laae, men som aldrig turde komme udenfor Floden. I Kjøbenhavn blev, strax samme Dag Efterretningen kom om Eckernförde-Affairen, begyndt paa Udrustningen af et andet Linieskib: Skjold; og tre Uger efter var det paa sin Blokade-Station i Kielerfjord. Ulykken kan ikke knuse den Stærke i Aanden; den ansporer ham tvertimod til at udvikle fornyet Kraft; derfor var Danmark rolig, taus og bestemt, medens Tydskland loe, jublede og raabte: „Danmark er tilintetgjort!" Prindsen af Noer sendte sin Søn til Frankfurt med Linieskibet Christian den Ottendes Flag, og idet han udfoldede det for Forsamlingen, udbrød denne i et jublende Hoch, thi nu var det opfyldt, hvad en Tydsker havde truet med: „Bjørnen havde lagt sin Lab paa Skrubtudsen og knuust den!" Denne Jubel i alle Hjørner af Tydskland blev dog for en Deel dæmpet ved Efterretningen om Bataillen

ved Ulderup, og man læste i de hannoveranske Blade, at Hannoveranerne for deres Part alene havde havt et Tab af 258 Mand; men de havde naturligviis, ligeledes ifølge de tydske Efterretninger, kjæmpet mod en betydelig Overmagt.

Als var befæstet paa alle Puncter, og med en tilstrækkelig Besætning, kunde man næsten sige, at den var uindtagelig. I Jylland var Frederits ligeledes bleven stærkt befæstet og, efter Commandantens, Oberst Lundings, Mening, ogsaa uindtagelig. Rigtignok trak Mange paa Smilebaandet, eller rystede paa Hovedet, men Tiden gav dog Commandantens Mening for en Deel Ret; den var idetmindste ikke saa let at erobre; om dette kom af Fæstningsværkernes Fasthed, eller Besætningens Tapperhed, eller de Commanderendes Conduite, maae Kyndige afgjøre; Lægfolk troe, at det Ene rakte det Andet Haanden, og derved kommer man nok Sandheden nærmest. Helgenæs, den sydligste Pynt af det saakaldte Molsland i Jylland, var, som forhen er berettet, befæstet tværs over den smalle Landtunge, der forbinder det med Mols, og saaledes gjort til et sikkert Punct, hvortil vor Armee i Jylland kunde trække sig, for derfra at indskibes til Fyen, og ligeledes kunde her sikkert landsættes Tropper, uden at Fjenden kunde faae det Mindste at vide derom. Der er en Miil til Helgenæs fra Fastlandet, og Landgangs-Broerne vare anlagte paa den yderste Side.

Saaſnart General Rye havde forladt Hadersley, rykkede Inſurgenterne ind, og disſe holdt nu et frygteligt Huus med

de arme danſkſindede Indvaanere. Dog var det næſten gaaet værre til i Aabenraa, da Marinen, ſamtidig med General Ryes Afmarſch, forlod denne By. Byen blev beſat af 9de og 10de Bataillon Inſurgenter; disſe to Bataillioner vare for Størſtedelen ſammenſatte af Friſkaremændene fra det foregaaende Aar, og deres Tøileſloshed kjendte ingen Grændſer, iſær da Efterretningen om Eckernførde-Affairen kom dertil. Provſt Rehoff holdt en Prædiken, hvori han takkede Gud for, at han nu havde befriet dem fra deres Arvefjender: de Danſke. Placater bleve opſlaaede paa Gadehjørnerne med Efterretningen om Seiren i Eckernförderfjord, og med ſtore

Bogſtaver ſtod paa Foden af dem: „Folkets Frihedstime ſlaaer, Forſynet kjæmper med os og vor retfærdige Sag.“ Alle danſkſindede Borgere bleve kaldte op paa Raadhuſet, og Borgermeſter Schou holdt en tordnende Tale til dem, hvori han udſkjældte dem for „lumpent Pak“ og truede dem med Bold og Jern, hvis de yttrede danſke Sympathier, „thi nu ſkulde Slesvig-Holſteen træde Danmark under ſine Fødder.“ Til Skræk og Advarſel for de Andre bleve tre Borgere førte til Rendsborg, den ene, Smedemeſter Jacobſen, i Lænker.

Som Curioſum fremſættes her en Beretning af et preusſiſk Blad, der formodentlig ſkulde beviſe den preusſiſke Marines Mod og Dygtighed: „Eftermiddag (den 10de April) „ſignaliſeredes en danſk Fregat og Corvet at ſtyre mod Landet. „Commodor Schröder med Dampbaaden „die Oder“ forlod „Havnen (Swinemünde) og ſeilede Skibene imøde, „medens Kanonbaadene ſatte ſig i Bevægelſe og fulgte med „ud i Søen. Pludſelig, omtrent en Miil fra Landet, vendte „først Fregatten og i længere Afſtand ligeledes Corvetten, „hvorefter Dampbaaden die Oder ogſaa vendte og „retournerede med Kanonbaadene til Havnen.“ Mon Herr Commodoren troede, at Skibene vendte af Frygt for ham? Det lader idetmindſte til, at han har indbildt de ukyndige Tydſkere det, ſiden de omtale denne Øvelſestour for Commodoren i deres Blade.

I den første Tid efter Ulderup-Affairen holdt Tydskerne sig rolige. General Prittwitz commanderede Preusserne, General Wynecken, en Hannoveraner, Forbundstropperne, som for Størstedelen forbleve i det Sundevedske, og General Bonin commanderede Insurgenterne. Den bekjendte von der Tann, der Aaret i forveien havde commanderet Friskarerne, var kommen igjen med det baierske Forbunds-Contingent og commanderede under General Wynecken.

Nogle Forſkandsninger vare, ſtrax efter Armeens Indrykning i Slesvig, blevne paabegyndte langs den veſtre Side af Dyppel Bjerg, da man den 5te Juni 1848 havde ſeet, hvad man fra denne faſte Stilling formaaede. Dette Arbeide blev igjen opgivet efter Ordre fra Krigsminiſteren, da Hans Majeſtæt Kongen ſelv havde været paa Als under disſe ſmaa, men blodige Fægtninger, og derfor i en Proclamation, idet han udtalte ſin Tak til Armeen for dens kjække Forhold, tillige ſagde, at, da Tydſklands Konger og Fyrſter vedbleve at ſende Tropper ind i Landet, vilde, i den daglige Kamp, kun tabes Kræfter og udgydes Blod, uden at Noget derved opnaaedes. Han gav derfor Armeen Ordre til at forlade det Sundevedſke og trække ſig over paa Als, indtil det Øieblik kom, at den atter kunde møde Fjenden Mand

mod Mand. Ikke uden lidt Knurren forlod Armeen den 8de April det Sundevedſke og Dyppel, thi dens inderligſte Ønſke var, endnu engang at lokke Fjenden til at angribe Stillingen paa Dyppel Bjerg; derfra troede den beſtemt at kunne knuſe ham, og man kan næſten ikke tvivle derpaa, naar man har været Øienvidne til Kampen den 5te Juni 1848. En Vedetkjæde blev nu trukken fra Bugten Venningbomn Veſter over Bjerget, hvor de halv færdige Skandſevolde endnu ſtode, og ned til Alsſund. Armeen cantonnerede paa

General Bülow.

Als. Nogle Dage efter forlod General Krogh med Hovedqvarteret Als og tog til Fyen, og General Bülow blev Høistcommanderende paa Den. Et Rygte havde udbredt sig, at Tydskerne vilde angribe den 12te April; Batteriet Jessen var derfor kjørt op bag de paabegyndte Forskandsninger; men Fjenden kom ikke den Dag, og General Bülow foretog derfor en Recognoscering henad Aften med 11te Bataillon igjennem Dyppel By. Da han kom tilbage, bleve Kanonerne kjørte over Broen til Sønderborg, og Vedetkjæden, bestaaende af 3die Jægercorps, under Major Cock, blev trukken tilbage til lidt Vesten for Mollen, hvori stod en Feltvagt. Brohovedet var besat af 4de Bataillon, under Oberstlieutenant Blom. Den 13de om Morgenen, før Dag, kastede sig pludselig en overlegen fjendtlig Styrke paa Vedetkjæden, nedstødte nogle af Jægerne, fangede andre og kastede næsten uden Modstand Resten over Kammen af Bjerget, og sprødte til alle Sider, søgte forskjellige Afdelinger af Corpset ned til Stranden, for skjulte af Klinten, langs med den, at kunne naae Brohovedet. Kuglerne fløi Bataillonen, der stod i Brohovedet, om Ørene, næsten inden den havde Tanke om at blive angreben. Oberstlieutenant Blom befalede, at Ingen maatte fyre, for Fjenden var paa hundrede Skridts Afstand. Et Compagni gik ud til Undsætning for de retirerende Jægere, og Tydskerne troede allerede at have Brohovedet, idetmindste skulde man troe det, efter den ubetænksomme Maade, hvorpaa de stormede frem, da en Salve bundrede dem imøde og standsede det

første Tilløb. Imidlertid kom flere og flere til af de Fjendtlige, og Mørket begunstigede deres Fremtrængen. Allerede havde de udbredt sig over hele Bjerget fra Syd til Nord, da Morgenen begyndte at graane og lod vore Artilleriſter i Batterierne paa Als kunne skimte deres Colonner. General Bülow, som personlig var tilstede, opmuntrede nu Constablerne til at tage godt Sigte og skyde rask; neppe vare disse Ord udtalte, før Granater fløi ind i de fremrykkende Colonner, saa de skiltes ad, og Folkene spredte sig. Skud fulgte nu paa Skud fra alle vore Batterier. Kanonbaadene, under

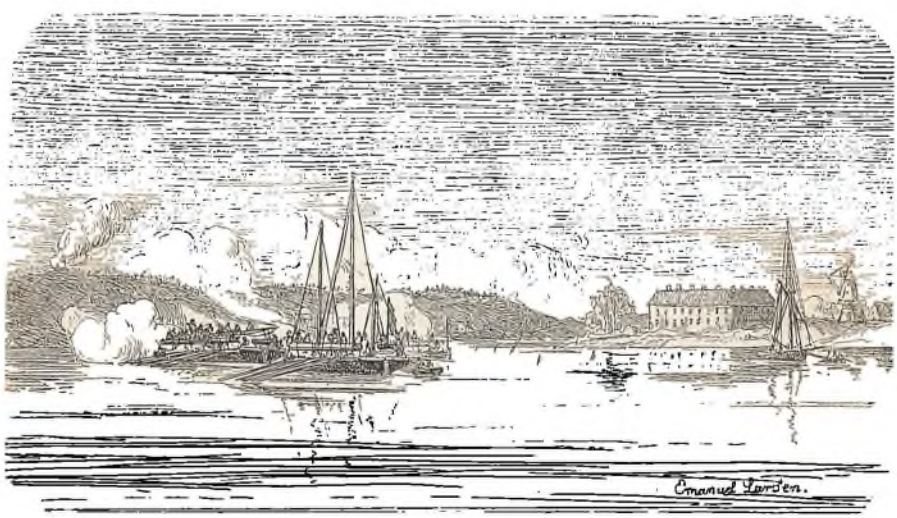

Capitainlieutenant v. Dockum, laae deels udenfor Slottet, deels i Venningbonn, hvorfra de med deres Granater kunde flankere Fjenden, og han formaaede derfor ikke at trænge

længere frem, men vedblev med Haardnakkethed at holde Stillingen midt paa den østlige Side af Bjerget. Det var imidlertid blevet Dag, og man saae nu tydeligt ikke alene Fjendens Bevægelser, men ogsaa at det var sachsiske og baierske Tropper, som denne Gang gjorde os den Ære at angribe, medens Hannoveranerne stode i Reserve. Et 12pundigt fjendtligt Batteri kjørte op og aabnede sin Ild mod vore Batterier; men en halv Times Kamp var tilstrækkelig til at bringe de fjendtlige Kanoner til Taushed; Heste og Folk væltede sig imellem hverandre, og Forvirringen var saa stor, at man tydeligt kunde see, at Kanonerne snart bleve prodsede af og snart paa; Commandoen maa have været slet, eller ogsaa vare Officererne skudte og Folkene raadvilde. Endelig slap de bort, men efterlode dog tre Kanoner og en Krudkarre. Da man fra Batterierne paa Als først kun havde opdaget een Kanon at være efterladt af Fjenden, red Capitain Kauffmann af Staben over Broen med en Forstilling, medens 10de Bataillon, under Oberstlieutenant Ræder, gik frem i Kjæde og angreb. Kampen om Kanonen blev levende, idet Tydskerne vilde forhindre, at den blev tagen. Først paa Kamppladsen opdagedes den anden Kanon, og Lieutenant Rosen af Artilleriet, der var fulgt over med Capitain Kauffmann, jog tilbage og hentede endnu en Forstilling. Begge Kanoner bleve efter en hidsig Kamp tagne og førte i Triumf til Sønderborg, hvor de bleve op-

kjørte paa Slotsgaarden; det var de første erobrede Kanoner i dette Felttog. Den tredie Kanon og Krudkarren stode længere tilbage, og dækkede af Hegn og Grøfter forsvarede

Fjenden dem med Udholdenhed, skjøndt 10de Bataillon gjorde svære Offre for at erobre dem. 3die Bataillon afløste de tappre Slesvigere, hvoraf 10de Bataillon bestaaer, som havde tilkjæmpet sig blodige Laurbær paa deres Fædrenejord.

Begge Kjæder bleve ſtaaende ligeover for hinanden uden at fornye Angrebet; dog vedblev Skydningen hele Dagen, hvilket dog meeſt kom af, at vore Soldater endelig vilde ſkyde Ild i Krudkarren, for dog idetmindſte at ſprænge den i Luften; men det vilde ikke lykkes. Kampen havde ikke været mindre hidſig paa den øvrige Deel af Linien; Dyppel Molle ſtod i Brand, tilligemed en Gaard i Nærheden af den. Om Danſke eller Tydſke have ſkudt den i Brand, vides ikke; men da Tydſkerne i deres Beretning beklage det, ſkulde man næſten troe, at de have gjort det. Capitain Otteſens Gaard paa den nordre Side af Bjerget var i flere Timer et Punct, hvorom den hidſigſte Kamp dreiede ſig; den blev flere Gange tagen og tabt, indtil endelig 10de Bataillons 1ſte og 3die Compagni ſkjød Ild i den med Geværbrandraketter og ſaaledes nødte Fjenden til at opgive den. 3die Jægercorps, der atter var rykket ud, for at danne Forpoſtkjæden, havde først en haard Modſtand at beſeire, indtil endelig Fjenden trak ſig tilbage til Kammen af Bjerget, og vore Tropper toge Stilling tværs over Bjergets østre Side. Vort Tab var 5 Døde og 49 Saarede, deriblandt 3 Officerer, Lieutenanterne Reſling, Arntzen og Dorſcheus; den Sidſte døde kort efter af ſine Saar. Fjendens Tab maa efter Alles Mening have været meget ſtort; thi Kanonkugler og Granater gjorde frygteligt lyſt i hans Rækker, og da man meget tydeligt fra Als kan ſee, hvad der ſkeer øvre paa Dyppel, blev det ikke ubemærket, hvilken Mængde Døde og Saarede der

bragtes bort, og dog bleve flere Døde liggende imellem Kjæderne, som først et Par Dage efter, da der fra dansk Side var parlementeret om de Dødes Begravelse, bleve bortførte. Hannoveranerne, som den Dag havde Forpost, paastode, at de ingen Døde havde at begrave, thi det var Sachsere der laae, og de tilhørte ikke dem. Efter sachsiske Beretninger havde disse alene paa denne Dag et Tab af 3 faldne og 4 saarede Officerer, deriblandt 3 Oberstlieutenanter; selv deres General Heintz var nær efter det, thi hans Hest blev skudt under ham. Foruden de tvende behjertede unge Mænd Capitain Kauffmann og Lieutenant Rosen fremhæver Generalen i sin Rapport ogsaa Artillericonstablerne Meelløse, Sødovre, Forstballe, Thorsen og Kloster, der uforsagte midt i den voldsomste Kugleregn prøvede de erobrede Kanoner paa og førte dem bort.

Som Bevis paa det Praleri, hvormed Tydskerne udbasune deres Heltegjerninger, kan Efterretningen om denne Affaire tjene, der udkom i et Flyveblad i Hamborg og naturligvis derfra fløi hele Tydskland rundt. Overskriften var: „Bestormelsen af Skandserne paa Dyppel, Sønderborg i Flammer, Tilintetgjørelsen af Brohovedet ved Als-Sund." I Beretningen selv hedder det: „Den 13de April have de tydske Tropper tilkjæmpet sig „en ny Seier, som giver et betydningsfuldt Vidnesbyrd „om den tydske Ungdoms høie Mod og urokkelige Tapperhed, „naar det gjælder om at kjæmpe for en betrængt Broder-

„ſtammes Ret og Frihed!" — Efter at have localiſeret Læſerne i Beliggenheden af Sønderborg, ſom det kalder en Rævehule, hvorfra vi ove vore Rovertog mod Tydſkerne paa Dyppel, fortæller det videre: „at Angrebet ſkete med „3000 Bairere og 6000 Sachſere og et forenet Artilleri af „6 Batterier, og at de Danſke modtoge dem med en voldſom „Ild fra Dyppelſkandſerne af 36 Kanoner; men det rokkede „ikke de tydſke Troppers Mod, og med et begeiſtret Hurra „modtoge de Ordren til at ſtorme. Nu udviklede ſig et „Bajonetangreb, ſom man ikke har oplevet ſiden den napo„leonſke Keiſergardes Tider ꝛc. ꝛc." Det ſlutter naturligviis med, at de toge alle vore 36 Kanoner og ſloge 3000 Danſke ihjel, og, ligeſom ved Efterretningen om Eckernførde-Affairen i Aabenraa, med det Udraab: „Danmark er tilintetgjort!" — Senere maatte de tydſke Blade ſelv tilbagekalde denne Fabel. Imidlertid havde vi dog, efter Ordre, opgivet at forſvare Stillingen paa Dyppel, idet vi kun holdt Brohovedet og den oſtre Side til midt paa Bjerget beſat, og Tydſkerne benyttede denne frivillige Indrømmelſe af Herredømmet over Høiderne til ſtrax at begynde paa at anlægge Forſkandsninger og ſkjære Løbegrave for Infanteri, der ſenere, da Arbeidet var færdigt, ſtrakte ſig lige fra Venningbonn til Alsſund, tværs over Kammen af Bjerget. Ingen kunde forſtaae, at man rolig lod dem arbeide; men det var jo befalet ikke at gaae offenſivt frem.

Dagen efter den ſidſte Bataille paa Dyppel blev General Bülow kaldet til at efterfølge General Krogh i Overcommandoen, og Oberſtlieutenant Flensborg traadte i Oberſtlieutenant Læsſoes Sted ſom Stabschef. En Deel af Hæren, ſamt en Diviſion Kanonbaade, under Capitain Krenchel, vare allerede afgaaede til Fyen og de nordlige Farvande i Beltet, og General Bülow afgik til Middelfart, hvor Hovedqvarteret og Staben var; ſenere fulgte flere Tropper efter, ſaa at den egentlige Armee nu ſtod i Fyen, medens kun et Flankecorps, under General de Meza, forblev paa Als. Af og til fandt ſmaa Sammenſtød Sted mellem Forpoſterne, eller Batterierne paa Als ſendte nogle Kugler over, naar for mange Tydſkere ſamlede ſig paa eet Sted; men den egentlige Kamp hvilede for en Tid paa dette Punct. Imidlertid bleve Batterierne

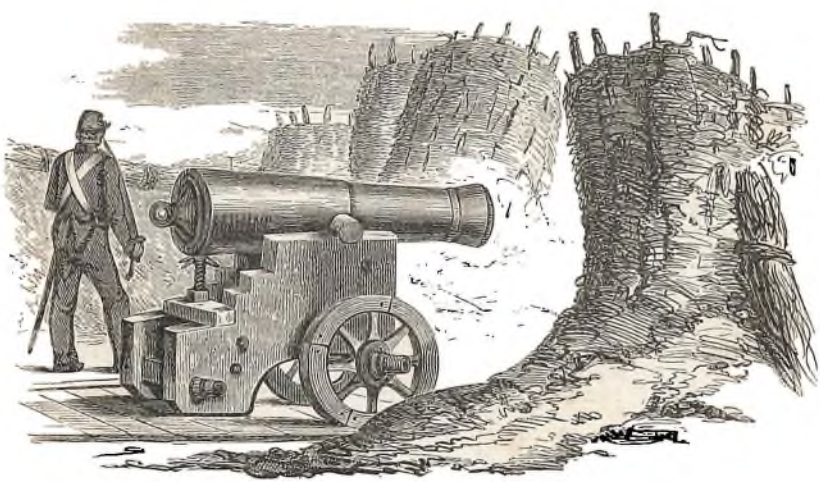

paa Als forøgede og monterede med Skyts af svær Kaliber; hele den vestre Strandbred blev godt bevogtet; Brohovederne bleve bedre palisaderede, og et Blokhuus af svære Bjælker bygget i det Nordre. Skibsbroen blev hver Nat holdt aaben, og tvende Fartøier, et paa hver Side af Broen, bleve armerede med Espingoler. Beboerne vare i Begyndelsen lidt ængstelige; de frygtede, at Fjenden skulde falde paa at ville tage Als med Storm; men de bleve snart overtydede om, at dette var en Umulighed. Nu frygtede de for, at han skulde skyde Byen i Brand; men den ene Dag gik efter den anden, og det skete ikke. Da sloge de sig til Ro og saae med Ligegyldighed op til hans Batterier, hvis Kanoner syntes at gabe lige ned mod Byen. Saaledes forløb en Maaned.

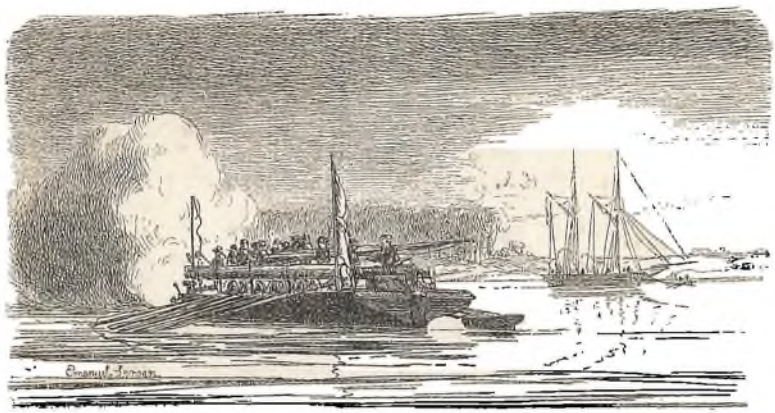

Efterat General Ryes Flankecorps havde forladt det Slesvigſke, holdt det Kolding beſat. Hovedſtyrken af den danſke Armee ſtod imidlertid i Fyen. Den ſlesvig-holſteenſke Armee var, ſom Avantgarde for den tydſke Rigsarmee, der endnu ſtod i og ved Hadersleb, rykket frem til Chriſtiansfeldt med tvende Bataillioner og et Batteri mere nordlig ved Tap. Da man fra Frankfurt erfarede, at Rigsminiſteren havde givet Rigsarmeen, under den preusſiſke General Pritzwitz, Ordre til at rykke ind i Jylland, og at den tydſke Nationalforſamling havde lovet de Skibsredere, der i 1848 havde lidt Tab ved Opbringelſen til Kjøbenhavn af deres Skibe, at de i dette Aar ſkulde have Erſtatning af de Contributioner, den tydſke

Hær skulde indbrive i de Landsdele, den erobrede, saa kunde man jo ikke tvivle paa, at Fjenden vilde overskride Kongeaaen. Rigtignok paastode Mange, at hvis dette skete, vilde Sverrig, Rusland, Frankrig, ja selv England erklære Tydskland Krig; men det forblev ved det Gamle. Man sendte Noter og underhandlede om Fred, medens vi Danske sloges og sandede det gamle Ordsprog. „Hjælp Dig selv, saa hjælper Gud Dig."

Den 16de April lod General Rye foretage en Recognoscering, men stødte i over en Miils Afstand fra Kolding kun paa enkelte smaa Piketter, der trak sig hurtig tilbage. Den 19de recognoscerede Fjenden først med en stor Patrouille om Middagen og derefter Kl. 6 om Aftenen med en Bataillon, 4 Kanoner og en Deling Cavalleri. Vedetkjæden trak sig tilbage til i Nærheden af Kolding, beskudt af Fjendens Kanoner, hvis Kugler endogsaa naaede ind i Byen; efter et Par Timers Kanonade gik Fjenden atter tilbage. Man ventede, efter denne Recognoscering, et større Angreb den følgende Dag, og det udeblev heller ikke. Kolding ligger i en Dal, der gjennemskjæres af den saakaldte „Konge-Aa", med Høider baade mod Syd og Nord. Aaen løber saa godt som igjennem Byen, og en Bro forbinder den søndre Deel af den med den nordre. Ved denne Bro var reist et stærkt Palisadeværk, og en lignende Port lukkede for Broen. I Husene nærmest Palisadernes

nordre Side vare Vinduerne tilmurede og Skydeſkaar indrettede iſtedet. For den ſydligſte Indgang til Byen var ligeledes en Paliſadeport, men ikke til ſynderlig Nytte, da Fjenden kunde omgaae Huſene paa begge Sider og ſaaledes trænge ind i den Deel af Byen. For at ſkaane Byen ſaa meget ſom muligt, var der givet Ordre til Forpoſtcommandeuren, Major Faber, ikke at forſvare Byen til det Yderſte i Tilfælde af et Angreb. Kl. 6½ om Morgenen den 20de April rykkede Fjenden frem. 3 Colonner, tilſammen omtrent to Bataillioner, gik mod Kolding. Vedetkjæden blev ſtrax ind-

dragen og den ydre Paliſadeport lukket. I Byen ſtod nu 2 Compagnier af 1ſte Jægercorps, under Capitainerne Caroc

og Michaelsen, og 4 Espingoler, under Lieutenant Schow; paa Høiderne Norden for Byen stode de andre 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, under Corpschefen Major Wilsters Commando; ved Harthe, som ligger lidt vestligere, stode to Kanoner, med Cavalleri og Infanteri til Dækning. Da de tre fjendtlige Colonner rykkede frem mod Byen, bleve de modtagne af en levende Ild fra Jægerne, der stode bag Porten; men Fjenden omgik Husene og trængte ind i Gaden fra begge Sider, hvorfor vore Jægere hurtig maatte retirere over Broen og bag Palisaderne Norden for Aaen. En fjendtlig Colonne forsøgte at forcere Broen, men blev øieblikkelig splittet ad af en velrettet Ild fra Espingolerne. Slesvig-Holstenerne sprang derpaa ind i de nærmeststaaende Huse, fra hvis Tage og Vinduer de kunde skyde over Palisaderne, og hvorved de ogsaa tilfoiede Jægerne et betydeligt Tab. Pladsen tillod ikke flere end eet Compagni at være i Ilden, hvorfor Compagniet Michaelsen trak sig ud af Byen og stillede sig som Reserve for de 2 Compagnier, der stode Norden for den. Compagniet Caroc og Espingolerne udholdt endnu to Timer denne ødelæggende Ild. Fra Lofterne paa Husene blev Fjenden snart fordreven af Espingolerne; men han brød Huller igjennem Murene og stod saaledes vel dækket, medens han kunde skyde Jægerne bort, der stode bag Palisaderne. Endelig blæstes Retraite; men denne skulde foretages under Fjendens Beskydning, hvorfor enkelte Afdelinger søgte en mere dækket Vei, ved at bryde gjennem

Huse og Gaarde; men Fjenden, der strax havde sprængt Porten ved Broen, fulgte dem lige i Hælene, saa at Compagniet kun ved et forceret Løb undgik at blive taget eller nedskudt; kun 17 Mand, som formodentlig have forsinket sig med at søge Omveie, bleve afskaarne og tagne. Saasnart Fjenden kom frem paa den nordre Side af Byen, modtoges han af de to Compagnier Jægere, som stode der; han kastede hurtig Folk ind i den paa hans høire Fløi liggende Skov, hvorfor Compagniet Michaelsen, der stod som Reserve, maatte frem for at dække de to Compagniers (Dreier og Mathisen) venstre Flanke. Tirailleurfægtningen vedligeholdtes nu temmelig levende over hele Linien, uden nogen Fordeel for Fjenden. General Rye havde sendt 4de Reservebataillon frem til Bramdrup, for at understøtte Major Wilsters venstre Fløi; selv stod Generalen med sit hele Flankecorps bag Alminde-Dalen, for at optage sine Forposter, hvis fornødent gjordes, og byde Fjenden en Kamp. Forpostcommandeuren gav efter en Times Fægtning Ordre til Tilbagetog, og dette skete i god Orden. Ved Bramdrup, hvor 4de Reservebataillon stod, ophørte Fjenden at forfølge, og kun en Eskadron Cavalleri nærmede sig, men blev øieblikkelig viist tilbage med et Par Kanonskud. Vort Tab var kun 2 Døde og 26 Saarede, iblandt de Sidste: Lieutenant Schow af Espingolbatteriet og Lieutenant Wind af 1ste Jægercorps; Savnede: de for omtalte 17 Mand. Vi have maaskee opholdt os noget for længe ved en Forpost-

fægtning, hvoraf der gaves saamange, som næsten aldrig ere blevne omtalte, eller kun med nogle faa Ord bemærkede; men man maa erindre, at denne Forpostfægtning var af en vis Betydning, deels fordi 1ste Jægercorps saa godt som ene bestod den med en magelos Tapperhed, saa at Fjendens Respect for „Castelsjægerne" steg til Beundring, deels fordi den afgav et Vendepunct i Krigsbegivenhederne. Det omtvistede Spørgsmaal var nu afgjort; Fjenden var gaaet over den jydske Grændse! Hvad vilde Stormagterne sige dertil? Hvilken Vending kunde dette give den danske Sag? Det var disse Spørgsmaal, som skulde bryde vore Diplomaters Hoveder; men hvad der maatte vække Harme og Forbittrelse i ethvert dansk Hjerte, det var, at Slesvig-Holstenere, Oprørere og Forrædere mod deres Landsherre, skulde være de Første, der satte Foden paa dansk Grund, uden at et Kanonskud blev løsnet imod dem. — For ikke at udsætte Kolding? — 3 Dage derefter udsatte man den for at blive afbrændt, og dens Borgere lemlæstede og udplyndrede! — Rigsarmeen var muligviis i Nærheden og kunde komme Insurgenterne til Undsætning? Det var altfor vel bekjendt, at den endnu stod ved Hadersley. Var Terrainet da ikke gunstigt til at modstaae et Angreb? — var det da gunstigere til et Angreb fra vor Side 3 Dage derefter? — og endelig, var General Ryes Corps for lidet til at modtage Holstenerne ved Kolding, eller til strax at fordrive dem derfra, da vidste man i Forveien, at et Angreb var i Vente, og paa

een Dag blev næsten hele Armeen, der stod i Fyen, overført til Jylland, to Dage efter denne Forpostfægtning. Hvorfor havde vi da ikke vor hele Styrke ved Grændsen, for at vise disse Uslinge tilbage, der vanhelligede den Jordbund, de betraadte? — Et større og bedre Resultat end det senere vilde sikkert være opnaaet; men man vaklede, var ubestemt, vidste ikke rigtig, hvad man paa egen Haand turde vove, og beregnede Følger, der aldrig kunde opstaae.

Slesvig-Holstenerne besatte nu Kolding og stillede deres Forposter fra Høiderne ved Hvidsminde til Veile Landevei i en Afstand af omtrent 2000 Alen udenfor de nordre Veirmøller. Veiene bleve gjennemgravede, Skandser til Dækning for Infanteri opkastede, og den nordre Port barricaderet. Saasnart General Bülow havde erfaret, at Slesvig-Holstenerne havde overskredet Grændsen, gav han Armeen Ordre til Opbrud. Transportfartøier og Færger, fulde af Folk, Heste, Kanoner, Ammunitionsvogne, Bagagevogne ɔc., bleve hele Dagen den 22de af Dampskibe slæbte over Bæltet mellem Middelfart og Snoghøi. Ved Solens Nedgang vare alle Tropper overskibede, og den største Deel allerede paa Marschen. Armeen var delt i 3 Divisioner: Høire Fløi, under General Rye, gik mod Eistrup, en Miil Vesten for Kolding, Centrum, General Moltke, over Bramdrup, og venstre Fløi, General Schleppegrell, gik over Gudsø mod Kolding. General Rye skulde omgaae Fjendens venstre Flanke og derved nøde ham til at opgive Kolding

By og trække ſig tilbage til det Slesvigſke. Men faae vore Soldater forſt Lov til at gaae los paa Fjenden, ſaa ſkye de hverken Ild eller Vand; dette bidrog maaſkee en Deel til, at Byen led ſaa meget, thi den blev ſtormet og tagen, inden General Rye kunde beſeire den ſtore Overmagt, han havde imod ſig.

Kl. 4½ marſcherede General Schleppegrell med ſin Brigade fra Natſtillingen paa Bankerne ved Krybily Kro ned igjennem Gudſø By. Avantgarden beſtod af 3die Jægercorps, 4 Kanoner af Batteriet Marcusſen, 2 Delinger af 2den Eſcadron Huſarer og en Afdeling Pionerer. Forſt udenfor Kolding ſtodte Brigaden paa Fjenden, ſom ſatte ſig faſt i en Forſkandsning bag en 300 Alen bred Eng, der ligger imellem Byen og Dyrehaven. 2 Kanoner aabnede Ilden imod Forſkandsningen, medens 2 Compagnier Jægere og 2 Compagnier af 5te Liniebataillon tiraillerede. Dette blev Generalen noget for langvarigt; han befalede de to Delinger

Husarer, under Lieutenant Castenskjolds Commando, til at gjøre et Choc, medens Jægerne stormede. I et Nu saae man Alle myldre frem til et forenet Angreb mod Forskandsningen, der var besat af 2det slesvig-holsteenske Jægercorps; men Engen, Jægerne skulde storme over, var fuld af Grøfter; Husarerne gave Hestene Tøilen og fore afsted ad Landeveien, og inden Infanteriet var Halvveien, vare disse ved Forskandsningen, ja enkelte Husarer endogsaa oppe paa Brystværnet, hvor de bleve modtagne med en Salve, der kastede henved en Snees Mand og nogle og tyve Heste til Jorden. Lieutenant Castenskjolds Hest blev ligeledes skudt under ham, og dette frelste maaskee hans Liv. Batteriet Marcussen var imidlertid kjørt op og beskjød nu Skandsen; 2 Compagnier Jægere angreb den i Fronten, og 2 Compagnier af 5te Bataillon, under Major Schindels egen Commando, angreb og stormede den i Flanken, og nu maatte Fjenden med et stort Tab forlade Stillingen og redde sig ved Flugten. General Moltkes Brigade var ad Veile-Chaussee naaet til Veirmøllerne udenfor Kolding, hvor den stødte paa en betydelig Styrke, der velforskandset modtog den med en levende Ild; men Brigaden gik paa, og Fjenden maatte forlade sin faste Stilling og trække sig tilbage. Terrainet var imidlertid gunstigt for Slesvig-Holstenerne, og da Generalen ikke kunde faae Kanoner placerede paa noget Sted, hvorfra de kunde gjøre tilbørlig Virkning, forstærkede han Kjæden med 5te Reservebataillon, under Oberstlieutenant Arnfeldt, der drev Fjenden

Kampen i Kolding.

Veſten for Byen, medens 6te Reſerve, under Major la Cour, beordredes til at ſtorme Byen. Denne Storm blev udført med Mod og Dygtighed; kun een Gang ſtandſede Colonnerne for en betydelig Overmagt; men 2 Compagnier af 9de Bataillon ſtødte til dem, og nu gik det atter fremad; Paliſadeporten blev tagen og ſprængt efter en haardnakket Modſtand af Fjenden, der holdt ſig til det Yderſte og kun retirerede, for atter at ſætte ſig faſt i Huſene. Fra Kjældere og Lofter, fra Gadedøre og Vinduer knaldede det ud paa vore Landſoldater, der gik gjennem Gaden med fældet Bajonet. Næſten i hvert Huus maatte de ind for at rydde det for Fjenden, og ikke Faa bleve i Forbittrelſens Øieblik nedſtødte, dog Flere bleve ſkaanede, da de, ſaaſnart vore Soldater kom op til dem, ſtrax kaſtede deres Geværer og bade om Pardon, Nogle endogſaa knælende; de meeſt forſagte vare de, der bleve fangne af 9de ſlesvig-holſteenſke Bataillon; denne var ſammenſat af v. d. Tanns Friſkarer fra det foregaaende Aar. 5te Linie-bataillon og 3die Jægercorps vare paa ſamme Tid, ſom 6te Reſervebataillon ſtormede Porten, trængte ind i Byen fra den oſtre Side, og General Moltke, i Spidſen for 11te Bataillon, under Oberſt Staggemeyer, fra den veſtre, uagtet et fjendtligt 12pundigt Batteri fra den ſydlige Side af Byen beſtrøg Veien. Saaledes fra alle Sider indeklemt, maatte Fjenden iilſomt flygte over den ſøndre Bro og ud af Byen, hvilket ikke kunde ſkee uden et betydeligt Tab. Det 6pundige Batteri Marcuſſen kjørte op paa

Slotsbanken, og 2 Granatkanoner af Batteriet Jessen bleve placerede paa Snoghøiveien, og deres forenede Ild tvang det fjendtlige Artilleri til at trække sig udenfor Skudvidde. Men dets 12pundige Kugle- og 24pundige Granatkanoner kunde atter fra et fjernere Maal række vort Artilleri, uden at dette var istand til at gjøre Gjengjæld, hvorfor det søgte at dække sig ved at kjøre op bag de gamle Slotsruiner,

som strax efter tilligemed Byen bleve beskudte af tre eller fire Batterier, deels 12pundige deels 24pundige Granatkanoner, hvorved flere Huse i Byen kom i Brand. General Schleppegrell, der holdt i Slotsbygningen, hvor tillige endeel Fanger vare samlede, som slet ikke syntes godt om denne Kugleregn, befalede Batteriet Marcussen at forlade dette farefulde Sted; men idet den sidste Halvdeel af Batteriet skulde igjennem Slottet, blev den uhyre massive Port skudt ned fra det øverste Hængsel; den faldt tværs i Veien og blev kun med Tidsspilde og megen Besvær atter løftet op og kastet tilside.

Medens alt Dette foregik i og ved Kolding, bestod General Ryes Brigade en haard Kamp ved Skovene paa den sydlige Side af Koldingaaen ved Eistrup. Kl. 6 om Morgenen stod Brigaden ved Harthe Kirke; derfra udsendtes Patrouiller, som kom tilbage med den Melding, at Eistrup var besat af Fjenden. Et Compagni af 12te Bataillon, efterfulgt af 4de Reservebataillon, under Major Thrane, gik frem mod Byen, kastede Fjenden ud af den og over Aaen; men Skoven paa den sydlige Side af den var stærkt besat, og efterat vore Tropper havde taget en Gaard, der ligger mellem Skoven og Aaen, med Bajonetten og renset Terrainet til Skovens Udkant, var det umuligt for dem at gaae videre frem, før de fik Forstærkning. En Bro blev imidlertid slaaet over Aaen, og alt som Infanteriet kom over den, blev det sendt i Ilden, da Fjenden bestandig trak

F. L.

Forſtærkning til ſig for at holde Skoven. 1ſte Jægercorps blev ſørſt ſendt over, derefter 6te Bataillon og tilſidſt 2 Compagnier af 7de Bataillon. Artilleriet kunde ikke paſſere Broen og tog derfor en Stilling paa den nordre Side af Aaen og beſvarede Ilden fra et 12pundigt Granat-Batteri, der uafladeligt beſkjød vore fremrykkende Tropper. De 3 Compagnier af 12te Bataillon, under Oberſtlieutenant Irminger, vare imidlertid paſſerede Aaen ved Paaby og forenede ſig med de andre Afdelinger i Kampen om Skoven. Fjenden brød tre Gange frem til Angreb, men blev hver Gang kaſtet tilbage; endelig Kl. 1½ Eftermiddag opgav han ſin Stilling og trak ſig længere tilbage, og Brigaden var Herre over Valpladſen. Men for at trænge videre frem mod en ſaa betydelig Styrke behøvede General Rye Forſtærkning, og han ſendte derfor Bud derom til Overgeneralen ved Kolding. Denne By brændte, ſom før er

sagt, paa flere Steder, og ikke alene bleve mange af vore Soldater saarede; men selv Indbyggerne svævede i Livsfare. General Bülow indsaae da, at et fortsat Forsvar vilde have hele Byens Ødelæggelse til Følge, og han besluttede at opgive det og at trække sig tilbage. Med Forstærkningen fulgte derfor tillige Ordre til General Rye om Tilbagetog, hvilket skete over hele Linien med Ro og Orden, uden at Fjenden vovede at forfølge eller gjøre noget Angreb. En stærk fjendtlig Cavalleri-Afdeling fulgte efter General Ryes Brigade, men holdt sig stedse udenfor Skudvidde. Kampen havde varet uafbrudt fra Kl. 6 om Morgenen til Kl. 3½ Eftermiddag; vort Tab var ikke ubetydeligt, vi havde flere hundrede Døde og Saarede. 5te Bataillon maatte beklage Tabet af dens tappre Fører, den humane og elskværdige Major Schindel; han blev skudt under Gadekampen, efter Sigende fra et Kjældervindue, bragt ind i et Huus og forglemt; Fjenden afholdt hans Jordefærd med militair Honneur. Capitainerne Bonnichsen og Rothe, Lieutenanterne Meincke, Høyer (Ingenieur), Mammen, en Nordmand, Füssel og flere vare Dagens Offre; henved en Snees Officerer af alle Grader, deriblandt flere Nordmænd og Svenske, bleve bragte til Lazaretherne, for der at døe eller vaande sig paa et langvarigt Smertensleie. Af Koldings Beboere flygtede en stor Deel Nord efter; de bleve gjæstmildt modtagne overalt; men den største Fortvivlelse herskede blandt Mange af dem, thi Familierne vare i Forvirringen blevne skilte

fra hverandre, saaledes at enkelte Medlemmer vare flygtede til Veile og Horsens, medens de andre vare tagne til Fyen. Man hørte dog ikke, skjøndt Rygtet i Forstningen fortalte det, at Nogen var dræbt; men et Par Mænd og et Fruentimmer vare saarede af Granatstumper; 16 à 17 Bygninger vare nedbrændte og flere beskadigede. Da Slesvig-Holstenerne atter besatte Byen, lode de deres Harme gaae ud over de stakkels Borgere, idet de plyndrede og røvede, hvad de fandt forgodt. Deres Overdrivelser og Pralerier i tydske Blade overgik al Beskrivelse; saaledes hed det, at det smukke danske Husarregiment, 750 Mand stærkt, var aldeles tilintetgjort, at 13de Bataillon (som hørte til General Mezas Division paa Als og altsaa slet ikke var i Jylland), der bestaaer af lutter Slesvigere, midt under Kampen havde bortkastet deres Vaaben og gjort omkring; senere berigtigedes dette til, at de ikke havde bortkastet Vaabnene, men at de vare flygtede ɔc. Bonin, den slesvig-holsteenske Overgeneral, meldte i sin Rapport, at han var bleven angreben af 18 Bataillioner, uagtet kun 11 vare tilstede; han angav Tabet paa begge Sider tilsammenlagt til 1000 Mand; da vi paa vor Side omtrent havde 586 Døde, Saarede og Savnede, har Fjendens Tab altsaa efter hiin Opgivelse været idetmindste over 400. Vi gjorde 87 Fanger, deriblandt 2 Officerer og 2 Læger. Aftenen efter Slaget blev en Feltvagt fra 7de Bataillon, 70 Mand og en Officeer, Lieutenant Baron Adeler, tagen af en Escadron slesvig-holsteensk Cavalleri. Feltvagten var udsat paa

et ſlet valgt Sted; den blev aldeles omringet, og Karlene ſtrakte paa Opfordring Gevær, uagtet Lieutenanten befalede det Modſatte. Et Beviis paa ſlesvig-holſteenſk Raadhed er, at Amtmand Lehmann, der havde erfaret, at Fjenden havde beſat Kolding, og vilde begive ſig derhen, for ſom Embedsmand at varetage Byens Tarv, blev ført ſom Fange ud af Kolding under Trudſler, Forhaanelſer og Spot, og at General Bonin, til hvem han blev bragt, ikke vilde losgive ham, uagtet han erklærede, at han var Byens civile Øvrighed og Intet havde med Militairet at ſkaffe, blot fordi han var Lehmann, og ſendte ham derfor ſom Fange til Slesvig. Fjenden gik ikke længere frem efter Slaget, end han havde ſtaaet før det. Hans Forpoſter ſtode tæt Norden for Byen, og kun enkelte Piketter nærmede ſig Almindedalen. Det danſke Hovedqvarteer forflyttedes fra Middelfart til Frederits. Ingenieurerne toge atter fat paa den ufuldendte Bro, der ſtrakte ſig ud fra den nordre Side af Citadellet og var beſtemt til Landingsſted i det Tilfælde, at Byen ſkulde blive beleiret. Ligeledes bleve tvende Broer, een paa den nordre og een paa den ſondre Side af Strib, fuldendte ved Ingenieurer, med Aſſiſtance af Kanonbaadenes Mandſkab. Stribs Batteri blev i al Haſt monteret, hvortil ogſaa Kanonbaadene afgav Mandſkab, da Artilleriſterne vare for faa til at udføre Arbeidet. General Rye havde trukket ſig tilbage til Veile, og venſtre Fløi havde ſin Vedetkjæde paa Bankerne ved Krybily, ſtrax ovenfor Gudſø.

Ridende baierſke Jægere rykkede den 30te April ind i Ribe og afmarſcherede den følgende Dag til Foldingbro. Dette var de første-Forbundstropper, der nærmede ſig den jydſke Grændſe. Inſurgenterne i Kolding begyndte nu at røre ſig, da Rigstropperne kom Nord efter; den 3die Mai gik 2 Bataillioner, 2 Eſcadroner og et Batteri gjennem Paſſet ved Gudſø og trængte frem til Taulov, der ligger paa et af de høieſte Puncter i det ſydlige Jylland. Major la Cour gik med en halv Brigade imod dem, kaſtede dem ud af Taulov og, efter en hidſig Kamp, ned igjennem Paſſet, hvorefter han beſatte dette. Den anden halve Deel af 4de Brigade (General Moltke) var imidlertid gaaet frem til Paſſet ved Havreballe, uden at ſtøde paa Fjenden; den

F. L.

fortſatte ſin Marſch, til den var i Linie med Halvbrigaden ved Gudſø og General Rye, der var beordret fra Veile at rykke frem til Stillingen bag Almindedalen. Brigadens Avantgarde traf ved Blaakjær paa nogle Blænkere, der hurtigt trak ſig tilbage, og Brigaden indtog ſin Stilling uden Modſtand. General Schleppegrells Brigade ſtod imidlertid ſom Reſerve for General Moltke, hvorfor den holdt Elbodalen beſat, ſamt Fæſtningen Frederits. Samme Dags Eftermiddag angreb en fjendtlig Cavalleriſtyrke med nogle Kanoner General Ryes venſtre Flanke, men trak ſig ſtrax igjen tilbage.

Forbundsarmeen havde imidlertid naaet den jydſke Grændſe, og Rygtet ſagde, at den ſkulde rykke ind i Jylland

den 6te. Alt paa vor Side var beredt til at modtage den, og da man ventede en Forcering af Passet ved Vilstrup og Havreballe, eller ved Gudsø, vare 2 Kanonbaade og 2 Kanonjoller samt Dampskibet Hertha inde i Koldingfjord og Gudsøvig. Men først den 7de om Morgenen blev det til Alvor.

De tvende Brigader Moltke og Rye stode, som ovenfor er sagt, i en Linie fra Almindedalens nordre Side over Mosevraa til Stranden ved Gudsø. General Schleppegrell stod paa begge Sider af Elbodalen som Reserve for Brigaden Moltke. Natten imellem den 6te og 7de gik Forbundsarmeens Cavalleri over den jydske Grændse og rykkede frem i høire Flanke af General Ryes Brigade. Kl. henved 8 om Morgenen angreb Slesvig-Holstenerne Passet ved Gudsø; 1ste Reserve-Jægercorps under Major Bonnez havde Forposterne; det trak sig fægtende tilbage. 1ste Forstærknings-Bataillon stod i Gudsø By, og tilhøire af Chaussèen stod 9de Bataillon, under Oberst Thestrup, medens 6te Reserve-Bataillon stod i Reserve. Batteriet Marcussen havde 6 Kanoner foran Byen, og senere kom to 24pundige Kanoner af Batteriet Tillisch; 4 Espingoler stode i Udkanten af Byen. Artilleriet, under Capitain Marcussen, modtog den fremrykkende Fjende, som derfor lod 16 Kanoner, deels 12pundige, deels 24pundige Granatkanoner kjøre op, for at fordrive vore Kanoner; men forstærket med de tvende 24pundige Granatkanoner holdt Capitain Marcussen den overlegne Ild ud i 3½ Time. Den østligste Gaard i Gudsø By blev truffen af en fjendtlig Granat,

ſom ſtrax tændte den, og da det blæſte ſtærkt af Øſten, greb Ilden mere og mere om ſig. Artilleriet fik Ordre til at trække ſig tilbage til de Indſkjæringer, der vare gjorte til Kanonerne paa Bankerne mellem Krybily Kro og Gudſø. Det fjendtlige Artilleri beſkjød nu vort Infanteri, hvis Colonner, vel dækkede, dog ikke lede noget ſtort Tab, medens Eſpingolerne og Tirailleurkjæden hindrede Fjenden fra at trænge frem. Paa ſamme Tid blev Brigadens høire Fløi ved Vilſtrup-Paſſet angreben. Forpoſterne trak ſig tilbage til Slugterne i Paſſet, og Fjenden gik ikke paa dem, men forſøgte at bryde Veien ved et Angreb mod en Sideſlugt, der ſtrækker ſig henad Vilſtrup Kirke. Dette blev afſlaaet ved 2 Kanoners virkſomme Ild, og det uagtet Fjenden var ſaa nær Kanonerne, at flere Artilleriſter bleve ſaarede af Geværkugler. Kl. 12 maatte Stillingen ved Gudſø opgives, og Infanteriet trak ſig til Høiderne mellem Taulov og Krybily. Svære fjendtlige Colonner kom nu tilſyne i Gudſødalen, og Batteriet Marcuſſen begyndte atter at give Ild; fjendtlige Tirailleurer beſkjøde Kanonbaadene i Gudſøbugten; men Granater og Kardætſker joge dem ſnart fra Kyſten, og Kanonjollerne, der kunde flyde længſt ind i Bugten, rettede nu deres Skud mod de Colonner, der viſte ſig Øſten for Gudſø. Imidlertid blev Overmagten ſtedſe ſtørre; 5 à 6 fjendtlige Bataillonner og 2 Batterier trængte længere og længere frem; Batteriet Marcuſſen brugte tilſidſt ikke Andet end Blikkardætſker til at holde Colonnerne fra Livet, da der endelig kom

Ordre til Tilbagetog, hvilket maatte skee hurtigt til paa den anden Side af Taulov, da Fjenden fulgte lige i Hælene paa vor Kjæde. Kanonbaadene vedbleve at fyre opad mod Krybily Kro, hvor et fjendtligt Batteri prøvede af og besvarede Baadenes Ild, men fulgte snart efter Colonnerne ad Snoghøiveien. Brigadens høire Fløi havde imidlertid tilbageviist flere Angreb, og Fjenden havde her grebet til det samme Middel, han troede overalt at virke bedst med, nemlig 12pundige og 24pundige Granatkanoner; men vore Bataillioner havde Roligheb nok til at staae for den Hagl af Kugler, der udslyngedes imod dem, uden at vige af Pletten, før der kom Ordre til at gaae tilbage over hele Linien, da en Melding fra General Rye indløb, at han maatte retirere for de store Masser af Rigstropper, der vilde omgaae hans høire Flanke. General Moltkes Brigade traf sig langsomt og i god Orden tilbage; dens høire Fløi over Taarup og Stoustrup, dens venstre Fløi, under Major la Cour, over Erritsø til Frederits. General Schleppegrells Brigade, som stod i Elbodalen, blev ikke angreben, da Fjenden allerede, inden Brigaden Moltke naaede Stoustrup og Erritsø, havde ophørt med Forfølgningen. Af Brigaden Schleppegrell havde kun 1ste Reserve-Jægercorps (Major Bonnez), 1ste Forstærkningsbataillon (Major Stockfleth) og 2 Compagnier af 5te Liniebataillon været i Ilden. 2den Cavalleri-Division, under Major Hegermann-Lindencrone, der havde været detascheret til 4de Brigade, kunde ikke vende

tilbage til Cavalleribrigaden, der trak sig Nord paa, da Veien til Veile allerede om Eftermiddagen var besat af Forbundstropper, der fulgte Brigaden Rye. Denne Brigade blev om Morgenen Kl. 7 i Stillingen bag Almindedalen og ved Dons Mølle, som blev skudt i Brand, angreben af en overlegen Artilleriild, medens Fjenden forsøgte over Dons og Aagaard at omgaae høire Fløi, der commanderedes af Oberst Juel. Stillingen maatte opgives, for ikke at blive afskaaren fra Retraitelinien. Generalen sendte 6te Linie-bataillon (Major Buntzen), en Escadron og 2 Kanoner til Starup, for at dække Retraiten, og Brigaden trak sig langsomt igjennem Vinf. Escadronen Bruhn var især udsat for Fjendens Kugler og Granater; Lieutenant Schultz blev derved let saaret. Ved Blaakjær Skov toges en ny Stilling; 1ste Jægercorps (Major Wilster) holdt Skoven besat, medens Artilleriet, under Capitain Schultz, tog en Stilling Norden for Skoven, for at bestryge Udgangen. En heftig Tirailleurild udspandt sig over hele Skoven; 4de Reserve-Bataillon (Major Thrane) gik frem, for at understotte 1ste Jægercorps, der havde en haard Dyst. Henad Middag var Fjenden avanceret til Udkanten af Skoven, hvor 2 Kanoner modtoge ham med deres Ild. Da 7de Bataillon (Oberstlieutenant Ernst), 2 Compagnier af 12te lette Bataillon og 2 Kanoner, der havde været Vester ude, for at dække Flanken, stødte til Brigaden igjen, gav General Rye Ordre til Tilbagetog til en Stilling, nærmere mod Høien. Fjenden, der allerede

havde stukket flere Huse i Brand, i Brigadens venstre Flanke, kom atter her frem med sit svære Artilleri, som blev besvaret saa godt som muligt af 6 Kanoner. Efterat ogsaa denne Stilling var opgiven, trak Brigaden sig igjennem Høien, omtrent Kl. $2\frac{1}{2}$, og her ophørte Fjenden med at forfølge. Hovedstyrken gik til Veile, og Forposterne udsattes Syd for Byen. Fra denne Dag var General Ryes Brigade i Forening med Cavalleri-Brigaden et selvstændigt Armeecorps, der med et mageløst Mod vidste at modstaae Overmagten og med stor Klogskab undgik alle Farer og udholdt utrolige Besværligheder lige til Vaabenstilstandens Afslutning.

4de Brigade (General Moltke) havde kjæmpet med 10 à 11 Bataillioner Slesvig-Holstenere, med 4 à 5 Batterier, foruden Cavalleri og nogle Bataillioner Forbundstropper i Reserve. General Ryes Brigade havde Forbundsarmeen mod sig, som vedblev at rykke frem i Jylland, medens Slesvig-Holstenerne beleirede Frederits. Et fjendtligt Batteri kjørte om Eftermiddagen op ved Snoghøi, for at affkjære Dampskibet Hertha (Capitain Sommer), der med 3 Kanonbaade (Stage, Holst og Rothe) paa Slæb var beordret fra Gudsøbugten til Frederits. Kampen varede en god halv Time, og Borgerne i Middelfart vare i stor Angstelse, da Kuglerne rakte lige ind i Land; men Dampskibet og Baadene slap uskadte igjennem. Strax efter denne Kamp begyndte en ny, idet Batterierne paa Fyen, der hidindtil havde været tause af Mangel paa Mandskab, aabnede

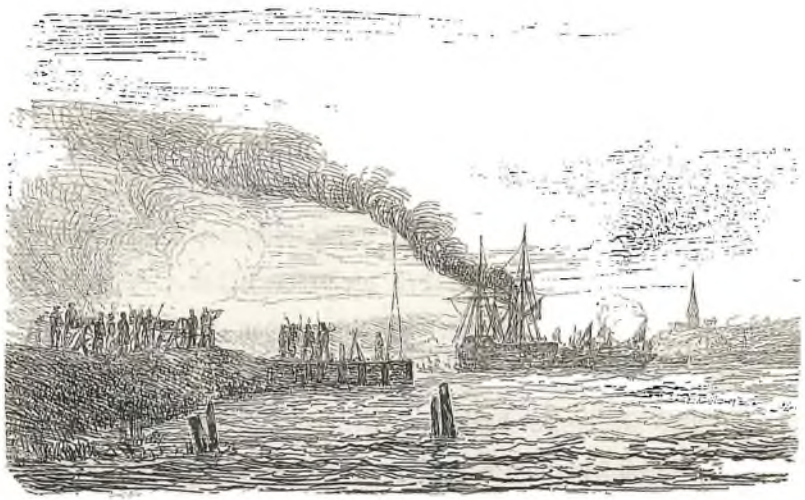

en voldſom Ild mod det fjendtlige Batteri, ſaa det nødtes til hurtigt at fortrække. Fjenden beſatte Snoghøi, men kun med enkelte ſmaa Afdelinger, af Frygt for Batterierne, der fra Fyen kunde ſkyde langt ind i Landet. Vort Tab var paa denne Dag, efter 8 à 9 Timers Kamp: 8 Døde, 133 Saarede og 23 Savnede, alle af 4de Brigade; 6 Officerer vare ſaarede, af hvilke Capitain Silberloh, af 9de Bataillon, ſenere døde, ligeledes Underlæge Silfverberg, af 1ſte Forſtærknings-Bataillon; han blev først amputeret, men døde nogen Tid efter. Da det ikke var muligt at tilveiebringe Vogne til at kjøre de Saarede bort, faldt flere af dem i Fjendens Hænder; blandt dem var Lieutenant Faber, af 8de Bataillon.

Fjendens Tab vides ikke; men man fulgte altid den gode Skik at troste sig med, at det var større end vort. General Ryes Tab var 6 Døde og 29 Saarede, deriblandt 2 Officerer: Lieutenanterne Schultz og Lohse. Derne i Vesterhavet bleve rømmede ved Efterretningen om, at Fjenden var gaaet mod den jydske Grændse. Den militaire Besætning blev sendt til de Bataillioner, hvorfra den var detacheret, og Marinen gik ombord paa Escadren, der blokerede Elben. Paa Als var Alt roligt, og Fjenden vedblev uden Forstyrrelse at befæste Dyppelbjerg.

Ved Frederits begyndte Fjenden allerede den 8de at opkaste Skandser, men i en længere Afstand fra Fæstningen; især arbeidedes stærkt paa Erritsø Mark tæt ved Stranden, hvor Landeveien til Snoghøi blev overskaaren, og en Skandse anlagt paa Bakken; formodentlig troede han derfra at kunne forhindre Overfarten fra Strib til Fæstningen. Et Blokhuus, der stod midt imellem Havnen og denne nye Skandse, tæt ved Stranden under de høie Banker, blev den 9de stærkt beskudt; men det lykkedes ikke at fordrive Besætningen. Dette Blokhuus var egentlig bygget saa langt udenfor Fæstningen, for at hindre Fjenden i at overskjære den smalle Strimmel Land, der skiller Stranden fra den saakaldte Oversvømning, og derved udtørre dette Vandbassin, der kommer fra nogle dybe Slugter, Nordvest for Fæstningen, og danner ved flere Opdæmninger de smaa Søer, der under Navnet Oversvømninger afgive udmærkede Fæstnings-

grave mod Veſt og Syd. Den 10de prøvede Fjenden, hvor langt han kunde række med ſit Skyts, idet han gjorde en halv Snees Granat- og Kugleſkud mod Fæſtningen. Byens Beboere bleve derover aldeles forfærdede. Allerede den 8de havde de begyndt at tage over til Fyen, og nu tog de Flygtendes Antal til i den Grad, at Broerne og Landingsſtederne paa begge Sider af Beltet formelig bleve opfyldte og næſten ſpærrede med Meubler og Sengklæder, ja Trængſelen var ſaa ſtor, at Militairet neppe kunde komme frem, da det ſkulde overføres til Fyen. Huſarer, Dragoner,

Infanteriſter, Kvinder og Børn, Matroſer og Cavalerer opfyldte Ud- og Indſkibningsſtederne i mange Dage, og midt under denne Forvirring, Støien og Skrigen løde af og til Bombeſkud, ſnart fra Batteriet paa Strib, ſnart fra Kanonbaadene eller fra Fjenden, hvad der juſt ikke bidrog

til at berolige. Hovedqvarteret var atter forlagt til Fyen, og Oberſtlieutenant Lunding var Commandant i Frederits. Den 13de Mai gjordes et Udfald, for at erfare, hvilken Fjende man havde for Fæſtningen. Kl. 3 om Morgenen angrebe vore Tropper den hele fiendtlige Linie, og da de efter et Par Timers Kamp havde faaet den hele Styrke paa Benene, traf de ſig atter tilbage til Fæſtningen, dækkede af dennes Kanoner og af Kanonbaadene, der laae i Møllebugten mellem det af Fjenden opkaſtede Sandager-Batteri paa Erritſø Mark og Frederits. Det viſte ſig ved denne Recognoſcering, at kun Slesvig-Holſtenere havde indeſluttet Fæſtningen, og at de vare omtrent 10 à 12,000 Mand med 5 Feltbatterier.

Fjenden havde engang faaet den Idee, at det første krigerſke Foretagende ſkulde ſkee mod det for omtalte Blokhuus; derfor blev det flere Gange, paa forſkjellige Tider af Dagen, beſkudt. Endelig lykkedes det, den 22de om Morgenen Klokken 4, efter en heftig Kanonade, at drive Beſætningen, hvis Officeer, Lieutenant Hanſen, var bleven haardt ſaaret, ud af det, og nu ſprang ſtrax nogle Soldater med Krudſække paa Nakken ned i det og ſtak det i Brand. En Skandſe blev paabegyndt ovenfor det, imellem Bankerne, og da Stribs Batteri beſværliggjorde Arbeidet, gik Ingenieurerne frem med Løbegrave. Ved Koldingveien og veſtligere mod Igum, bag nogle Banker, blev ligeledes arbeidet paa Skandſer, og ſkjøndt man fra Fæſtningsvolden

ſøgte at forſtyrre Arbeidet, kom det dog ſaa vidt, at et Slags Bombardement begyndte den 16de Mai. De faa Beboere af den ringere Klaſſe, der havde troet, at de enten kunde blive i Byen, eller idetmindſte lade deres Sager ſtaae i Huſene, flyttede nu til Fyen over Hals og Hoved, og Byen blev aldeles menneſketom; kun Køer og Heſte græsſede paa Markerne, der ligge indenfor Voldene, og da Militairet opholdt ſig tæt bag Voldene, ſaae man kun Soldater i Gaderne og paa Markerne, naar de gik hen for at malke

Koerne. I de første Bombardementsdage var det rigtignok befalet Borgerne at være behjælpelige ved Slukning af Ilden i de Steder, hvor Bomberne ſloge ned og tændte; men da Kjøbmand Ahlmanns Gaard var kommen i Brand den 17de, rettede Fjenden alle ſine Kaſt derhen, hvor Ilden

og Rogen ſteg i Veiret, da han ikke kunde ſee Bygningerne, fordi Volden er temmelig høi, og derved opſtod for ſtor Fare paa diſſe Steder, til at man kunde forlange, at Borgerne ſkulde udſætte ſig derfor. De forlode derfor Frederits og overlode dette Arbeide til Soldaterne, hvoraf allerede i de første Dage 2 bleve dræbte og nogle og tyve ſaarede. Til Slutningen opgav man at ſlukke, da Faren med hver Dag voxede ved Brandſtederne, og for mange Mennesker lemlæſtedes til ingen Nytte; thi at redde Byen var en Umulighed. Man maa roſe det Mod og den Rolighed, hvormed ſaavel Ingenieurerne ſom de øvrige Soldater, ledede af Capitain Arnholtz, ſaalænge holdt ud.

Statholderſkabet i Slesvig troede nu, at Danmark var ſaaledes ſtedet i Nød, at det vilde gaae ind paa enhver Betingelſe, og derfor fremkom det med en hykleriſk offentlig Erklæring af 12te Mai, hvori det ſkriver: „At en Fortſættelſe „af Blodsudgydelſen ikke førte til Noget; det ønſkede derfor, at „udvalgte Mænd fra Kongeriget og Hertugdømmerne maatte „træde ſammen for at raadſlaae om Freden, da denne letteſt „maatte kunne bringes iſtand af dem, ſom vare bekjendte „med og indviede i Forholdene. Kun Kjærlighed til Freden „havde bevæget det til at komme frem med dette Forſlag.“ Man kan nok ſlutte ſig til, hvilke Fordringer Statholderſkabet vilde fremkomme med, og vi have havt Beviſer paa, hvormeget ſlige Sammenkomſter have nyttet ſelv da, naar Statholderſkabets Stilling nødte det til at være mindre høirøſtet.

Imidlertid arbeidede alle Stormagternes Ministre paa at skaffe en Fred tilveie, og den engelske Udenrigsminister fremkom med flere Forslag, men som enten vare uantagelige for os, eller bleve erklærede for ikke at stemme overeens med den tydske Æresfølelse og „Troskab mod Bundsforvandte" (Oprørerne). Krigen fortsattes altsaa, og Preussen følte ligesaa meget Trykket deraf som vi; thi al dets Handel var stoppet ved Blokaden af dets Havne.

Medens Ilden rasede i Frederits og afbrændte et heelt Qvarteer, den skjønneste Deel af Byen, og smaa Udfald gjordes for at forstyrre Fjendens Arbeider, som dog skrede videre frem, saa at man i Fæstningen baade ventede og ønskede, at Slesvig-Holstenerne vilde storme, levede Alsingerne i fuldkommen Roligheed, indtil den 17de Mai om Eftermiddagen, da et Par Kanonbaade, der laae i Bugten Venningbonn, kom et der opkastet Batteri lidt for nær. Dette gav Baadene et Par Skud, som disse besvarede, og pludselig aabnede alle de tydske Batterier paa Dyppel deres Ild mod Batterierne paa Als. Det var, som de kun havde ventet paa Leilighed til at brænde los, og vore Batterier paa begge Sider af Sønderborg vare heller ikke sene til at sende dem af deres 84pundige Granater over igjen. Denne Artillerikamp varede i to Timer uden Resultat, og da Fjenden ophørte med at skyde, taug ogsaa vore Kanoner. Han havde rettet flere af sine Skud efter Broen, hvorover just 2den Reserve-Bataillon (Oberstlieu-

tenant Schow) trak, efter at være afløst i Brohovedet af 4de Liniebataillon (Oberſtlieutenant Blom). En Granat traf Broen, men uden at gjøre anden Skade end ſlaae nogle Planker løſe; een ſprang i Brohovedet uden at ſaare Nogen, og een gik ind i et Huus i Sønderborg, ligeledes uden at gjøre Skade. Efter denne Dag indtraadte atter i lang Tid Rolighed for Als, medens Krigen vedblev at raſe i Jylland; men den 5te Juni, Aarsdagen efter Slaget paa Dyppel, blev atter en Kampens Dag, omend ikke ſaa blodig ſom i 1848. 1ſte Reſerve-Bataillon (Major Hänckel) havde Forpoſt og holdt Brohovedet beſat. Fjenden begyndte at grave en Løbegrav foran ſine Skandſer, fra det Sted ved Aabenraa-Veien, hvor den ſtore Kampeſteen ligger i nordoſtlig Retning. Fra denne Løbegrav vilde han kunne tvinge vor Kjæde til at trække ſig længere tilbage og maaſkee ſaaledes efterhaanden nærme ſig Brohovedet. Kjæden begyndte altſaa at fyre, for at forhindre dette Arbeide, og Fjenden beſvarede Ilden; derved udſpandt ſig en Tirailleurfægtning; Kjæderne forſtærkedes paa begge Sider, og Kampen blev mere og mere hidſig, da Tydſkerne vedbleve at arbeide og allerede efter en halv Times Forløb havde kaſtet en god Dækningsvold op. Imidlertid kom Eſpingolerne over, disſe begyndte ſtrax at give Ild, og nu ſtormede vor Kjæde paa, for at tage en mere fremſkudt Stilling. Baunerne brændte paa Dyppelbjerg, et Tegn for Tydſkerne, at de bleve angrebne; ſtørre Maſſer viſte ſig paa Bjergkammen, og nu først

aabnede det saakaldte Baadsager-Batteri sin Ild. Fjenden svarede strax fra sine Batterier, og Skud paa Skud gaves fra begge Sider. Kanonbaadene roede atter ud for at deeltage i Kampen, og Alt truede med at gjøre det til en alvorlig Dag. Sønderborgs Beboere begyndte at flytte ud paa en Mark bag Byen; thi Kugler susede allerede hen over Husene, og flere Brandgranater faldt i Sundet, et Tegn paa, at Fjenden havde isinde at skyde Byen i Brand. Dog syntes Fjendens Ild, ligesom forrige Gang, især at være rettet efter Broen og Brohovedet og mod Møllebatteriet, der laae ved den sydlige Ende af Byen, paa Skraaningen af en Møllebanke. Dette Batteri skal have skudt med en udmærket Virkning paa denne Dag og blev endogsaa rost af Fjenden. Efter et Par Timers Kamp befalede General de Meza at holde inde med Kanonilden, da det paa den Distance kun var at spilde Ammunition mod Jordvolde. Fjenden vedblev imidlertid at kaste Kugler og Granater over, og flere Huse i Nærheden af Broen bleve slemt medtagne, eet endogsaa saaledes, at det var faldefærdigt. Det ene af de to med Espingoler armerede Fartøier, der laae ved Broen, blev skudt i Sænk, ligeledes et lille Dampskib (Glückstadt), der havde tilhørt Hertugen af Augustenborg, men næsten var ubrugeligt. Et Par Fruentimmer og en Soldat bleve saarede i Husene; men ellers kom ingen af Beboerne tilskade.

3die Reserve-Bataillon (Major Lorentzen) havde afløst 1ste Reserve-Bataillon i Kjæden, og Fægtningen fortsattes

uafladelig, men vor fremſkudte Stilling holdt vi ikke alene hele Dagen, men for beſtandig fra den Dag. Først Mørket gjorde en Ende paa denne Kamp, der havde koſtet os 2 Døde og 21 Saarede. Fra denne Dag blev kun Rolighéden i Sønderborg forſtyrret ved nogle ſmaa natlige Sammenſtød i Kjæden. En Nat, da nogle Slesvig-Holſtenere ſtode paa Forpoſt, gik de frem og ſtak Ild i et Huus, i den Mening, at Feltvagten ſad inde i Stuerne og

ſov; men den ſtod bag Huſet og gav ſtrax Slesvig-Holſtenerne nogle Kugler, hvorved en Tirailleurfægtning udſpandt ſig, der atter ophørte i Morgenſtunden.

Det er allerede omtalt, at Preusſen følte Trykket af Krigen ligeſaa meget, maaſkee mere end vi. Dette beviſer

den Indbydelse, Danmark fik fra Preussen, midt i Mai Maaned, til at sende en Befuldmægtiget til Berlin, for muligviis at komme overeens om Præliminarierne til et Fredsforslag, der kunde oversendes til England, som nu engang havde paataget sig at være den mæglende Magt. Den oprørske Regjering i Hertugdømmerne, der havde faaet at vide, hvilke Betingelser for Freden vor Regjering havde opstillet i London, afkastede nu den fredelige Maske, den i sin „offentlige Erklæring" havde paataget sig. I en, som det synes, officiel Skrivelse fra Slesvig, siges: „Rigtignok har „Statholderskabet sagt, at det var villigt til at underhandle „og afslutte en Fred, for at standse Blodsudgydelse; men „Statholderskabet har betragtet det som en nødvendig For„udsætning, at den danske Regjering anerkjender Statsgrund„loven af 15de September forrige Aar (den selvgivne tydske) „som Basis for videre Underhandlinger. Ligeledes maatte „Als og Ærø rømmes — endvidere skulde Statholderskabet „vedblive at bestaae indtil en Fred; ogsaa Anerkjendelsen af „et slesvig-holsteensk Flag skulde indrømmes, ikke alene i „danske Havne, men ogsaa i udenlandske!" — For den Priis kunde vi have havt Fred for længe siden! Var dette Forslag til Fred gjort i den Tanke, at Danmarks daværende Stilling krævede Fred for enhver Priis, saa var det ret fornuftigt at gribe Leiligheden, især dersom Landet tidligere havde været beboet af et modløst Folk; men man tør dristig og uden Selvroes sige, at det danske Folk har viist sig størst, da det

næsten syntes at være tilintetgjort; Ro, Besindighed, Haab og Tillid forlod det ikke under de største Farer, og det kunde og burde Slesvig-Holstenerne vide og erkjende, da de deels stedse have staaet i Slægtskabsforhold til Danmark, deels under hele Krigen havde en saa stor Mængde Venner og Landsmænd midt iblandt os, der kunde give dem Underretning om Stemningen. Men den Tanke, at vi Danske besade Noget, der kunde kaldes en Dyd, var dem saa modbydelig, at de forjoge den som en Giftur, der ikke maatte slaae en eneste Rod. De stak, ligesom Børn, der Intet ville høre, en Finger i hvert Øre og sagde: „De Danske skulle være usle, „fordi det er til vor Fordeel, og derfor ere de ogsaa usle!" Senere, da de syntes at have Fordeel deraf, tillagde de os, hvad vi aldrig have besiddet: Fiffighed, og gjorde os den Ære at gjøre os til gode Diplomater, skjøndt det er nokſom bekjendt, at dette aldrig har været vor stærke Side; og seirer vor Diplomatik denne Gang, er det kun ved den Fasthed og Udholdenhed, der characteriserer hele Nationen.

Den 4de Juni kom tre tydske Dampskibe, eet større og to mindre, ud af Floden Weseren og søgte, da Blokadeskibene kun havde en svag Kuling og altsaa ikke kunde manevrere eller seile hurtigt, at afskjære Corvetten Valkyrien, commanderet af Capitain Polder. Dampskibene lagde sig i en Linie, og da Corvetten var paa Skudvidde, aabnedes Ilden fra begge Sider. Dampskibene skjøde meest med

Granater, dog uden at træffe Corvetten. Eſcadrechefen, Commandeur-Capitain Bille, ſendte Dampſkibet Geiſer til

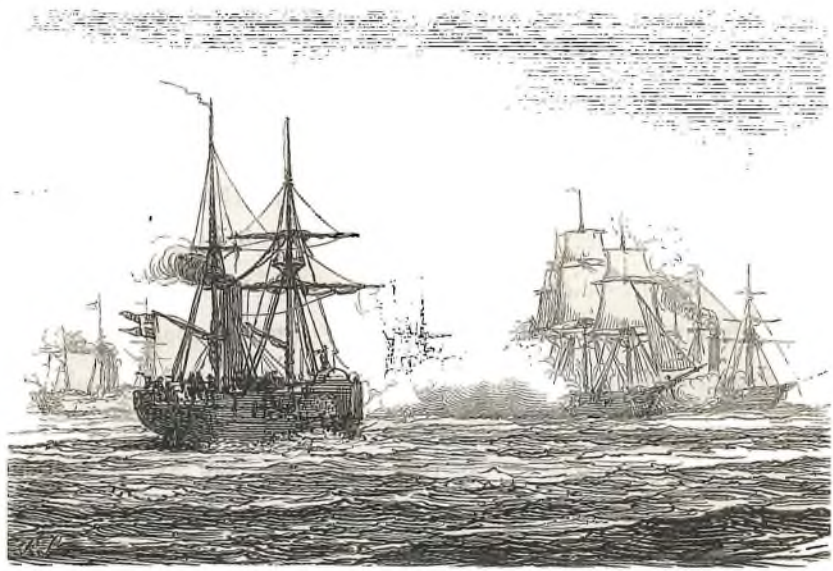

Aſſiſtance for Corvetten, da Kulingen var for ſvag til at Seilſkibene kunde naae op, og ſaaſnart dette var paa Skudvidde, flygtede alle tre Dampſkibe ind ad Elben; thi Fregatterne Rotha og Thetis vare imidlertid avancerede ſaa langt frem, at de havde affkaaret Dampſkibene fra at løbe ind i Weſeren igjen. Kampen havde varet noget over en Time, uden at noget af de fjendtlige Skud havde truffet Corvetten. At Admiral Brommy, der perſonlig havde ført de tre tydſke Dampere, ikke undlod at prale med denne

Kamp, og de tydske Blade at udhæve hans og hele Marinens Heltemod, er begribeligt.

Bombardementet paa Frederits vedblev uafbrudt hele Mai og hele Juni Maaned, dog kun nogle Timer om Dagen, og enkelte Dage slet ikke, formodentlig naar de manglede Ammunition. I Løbet af den Tid bleve ikke Faa saarede i Byen af Bomber og Granatstumper, og Antallet steg i en Maanedstid til henved et Halvhundrede. Iblandt de Døde og Saarede befandtes Ingenieur-Capitain Ernst saaret og Ingenieur-Lieutenant Bjerregaard død, af Artilleriet Lieutenant Glud død, og af Linien Lieutenant Hostrup død. Slesvig-Holstenerne jublede, hver Gang de efter deres Bombekast saae Flammerne stige iveiret indenfor Volden, og i deres Blade fortaltes, at Commandeuren for 1ste slesvig-holsteenske Brigade, Oberst de St. Paul, havde lagt en Daler paa Morseren til Frokost for de Folk, der havde skudt Spritfabrikken i Brand. I Stedet for det afbrændte Blokhuus lod Commandanten i Frederits et nyt Udenværk anlægge, hvis Skyts kunde bestryge Landstrimlen mellem Bæltet og Oversvømmelsen, som Blokhuset hidindtil havde forsvaret, og tillige gik Ingenieurerne, dækkede af Infanteri, en Nat ind paa denne Landstrimmel og opkastede et Brystværn tværs over den. Bag dette fik de Voldriffelskytter, der vare ankomne fra Kjøbenhavn, deres stadige Plads. Smaa Udfald fra Fæstningen, for at see, hvorledes det gik til i Terrainet, og enkelte Sammenstød i Kjæden udfyldte Tiden.

Hver femte Dag afløstes Garnisonen; den nye Garnison overførtes i Dampskibe og Færgefartøier, og den afløste førtes paa samme Maade tilbage. Denne Frem- og Tilbageskiben af Folk vakte i den første Tid stor Uro hos Fjenden; senere blev han vant til den og brød sig ikke videre derom; kun anlagdes idelig nye Skandser mod Stranden, baade Syd og Nord for Fæstningen, for at forhindre Overfarten. Derfor verledes idelig Bomber og Granater mellem Fæstningen, Stribs Batteri og de fjendtlige Skandser; thi man vilde forhindre Fjenden i at arbeide paa Skandser og Løbegrave, og det var en Umulighed, da han om Natten kunde opkaste Volde, der dækkede Arbeiderne om Dagen. Imidlertid mistede Fjenden dog endeel Folk ved denne Beskydning, og næsten daglig gik Vogne Syd paa med Saarede. Slesvig-Holstenerne beklagede især Tabet af Oberst St. Paul, der blev dødelig saaret en af de første Dage i Juni Maaned. Flere af Fregatten Gefions Kanoner bleve bragte fra Eckernförde til Skandserne ved Frederits; disse vare især bestemte til at beskyde Færgefartøierne, der bragte Afløsning til Fæstningen. De fjendtlige Ingenieurer vare i en uafladelig Beskjæftigelse, og ved Juli Maaneds Begyndelse var Fæstningen omgiven med en Række Værker af forskjellig Størrelse, der syntes at ville trodse selv den dristigste Tanke om et heldigt Foretagende imod dem. Terrainet ved Frederits, der mod Syd og Vest er bakket, men mod Nord en flet Flade, er overskueligt 5 à 6000 Alen

fra Fæstningen. I Nordvest for denne begynder en Dal eller Slugt, hvorigjennem løber en Bæk. Ved at opdæmme denne Bæk har man dannet den saakaldte Oversvømning, der omgiver den sydlige og sydvestlige Side af Fæstningen i en Afstand af mellem 3 og 500 Alen, men fjerner sig mere imod Vest og Nordvest, hvor den har sit Udspring. Fra dette Udspring, hvor Slugten begynder, og til Stranden, Norden for Fæstningen, vare to Grupper af Værker i en Afstand af 1000 à 1200 Skridt fra Volden; paa Fjendens venstre Fløi, nærmest Stranden, vare endeel Løbegrave med flankerende Jld og Traverser; paa Fløien af Løbegravene et stærkt profileret Værk, lukket med Palisader i Struben; lidt bagved dette vare 3 stærke Batterier mod Fæstningen og den østlige Landingsbro; længere tilbage endnu 2 Batterier mod Stranden og Landingsbroen. I disse Skandser og Batterier vare tre 84pundige Bombekanoner, tre 24pundige Granatkanoner, to 24pundige Kuglekanoner og een 168pundig Morteer. Den anden Gruppe bestod af Løbegrave paa begge Sider af Igum-Veien, med fire Værker, hvoraf eet lukket med Palisader i Struben, og eet monteret med 168pundige Morterer; 700 Alen bag dette en stærk profileret Redoutte med fire Skydeskaar. Vesten for Oversvømningen, hvorover fører to Dæmninger: Veien til Snoghøi og Veien til Kolding, Norden for denne sidste Vei, var tæt ved Oversvømningen, en Række Løbegrave og bag disse et Batteri for to 24pundige Haandmorterer; længere mod Syd, Sønden for Fugle-

fangsveien, et Batteri med to 168pundige Morterer, i Forbindelse med en Række Løbegrave. Ved Slugten, hvor Blokhuset stod, var en Løbegrav og to mindre Forskandsninger; Syd for Teglværket et Batteri med to 24pundige Kuglekanoner; længere tilbage paa begge Sider af Koldingveien vare fire Forskandsninger, to aabne og to lukkede med Palissader i Struben, i hvilken var tre 84pundige Bombekanoner og en 24pundig Kuglekanon. Endelig var paa Erritsø Mark anlagt et Batteri mod Strib med to 24pundige Kuglekanoner og en 168pundig Morteer, og ved det saakaldte Sandalshuus fire Placements, det ene over det andet op ad en Bakke, for Feltskyts. Dette vil give en Idee om Storheden af vor Armees Heltegjerning den 6te Juli.

Den 30te Juni blev gjort et Udfald mod en Skandse, der var opkastet bag en Bondegaard ved Treldeskov. Oberstlieutenant Irminger ledede Udfaldet, og det lykkedes at forjage Fjenden og aldeles at demolere Skandsen; den var endnu ikke monteret med Kanoner, Besætningen bestod af Infanteri. Vi havde to saarede Officerer: Capitain Salchow, af 1ste Reserve-Jægercorps, og Lieutenant Holm, af Ingenieurerne, een død: Lieutenant Møller, af 3die Jægercorps, og 19 saarede Underofficerer og Menige. Fjenden arbeidede strax Dag og Nat paa at opkaste nye Skandser; den 4de Juli vilde nogle Kanonbaade hindre Arbeidet ved det ødelagte Batteri i Treldeskov; Fæstningen

gav ogsaa nogle Skud, og dette fremkaldte en Beskydning fra alle de fjendtlige Batterier, der vedvarede i 3 à 4 Timer.

Briggen St. Croix, ført af Capitain-Lieutenant Holm, der havde Station i Bugten ved Danzig, mødte Kl. 5½ Eftermiddag den 28de Juni et Dampskib, som ikke tonede Flag; den gav derfor et løst Skud, som blev besvaret med et skarpt fra Dampskibet, der nu tonede Flag, og viste det sig, at det var det preussiske Dampskib Adler, ført af Commodore Schröder. Briggen gav den sit Lag, og Dampskibet fyrede igjen, men paa meget langt Hold, hvorfor ikke een af dets Kugler traf. Denne Beskydning varede i henved fire Timer; Briggen alene gjorde, efter preussisk Angivelse, 192 Skud, hvoraf kun 3 Kugler traf Dampskibet. Da Corvetten Galathea, ført af Capitain Prosilius, nærmede sig, tog Dampskibet Flugten ind i Bugten. Den preussiske Beretning om denne Kamp fylder ligesaa meget i Aviserne som hele General Bülows Rapport om det ved Frederits afholdte Slag.

Rye

Voier og Jerslev holdtes beſat af Forbundsarmeen efter Slaget ved Gudſø den 7de Mai; General Ryes Armeecorps ſtod ved Veile, med Forpoſter Syd for Byen. Den 8de Mai om Formiddagen Kl. 9 ſaaes ſtærke Infanteri- og Cavalleri-Afdelinger at rykke frem gjennem Skoven, og kort efter blev Kjæden, beſtaaende af 2 Compagnier af 1ſte Jægercorps, angreben. De to andre Compagnier trak igjennem Veile og beſatte den ſøndre Side af Skoven imellem Chausſeen og Veien til Grundet. Efterat Forpoſten Syd for Byen havde opholdt Fjenden en god halv Time, fik den Ordre til at trække ſig tilbage og beſætte Skoven i Forening med de andre Compagnier af Corpſet. To Compagnier af 6te Bataillon, der havde havt Forpoſten Veſt for Veile, beordredes ligeledes til Lille-Grundet, hvor de toge Stilling

paa Høiderne, med en Kjæde foran i Skoven, til Understøttelse for Jægerne. 6 Kanoner vare placerede saaledes, at de bestrøge Veien, der førte til Byen; flere Indskjæringer til Kanoner vare gjorte baade paa den østlige og vestlige Side af Chaussèen, for at sikkre Retraiten. Kl. 11 rykkede 3 fjendtlige Bataillioner ind i Veile, men at komme Nord ud var for Fjenden en Umulighed; thi Kanonilden holdt Veien ryddelig. Preusserne listede sig enkeltvis til at

avancere fra Huus til Huus i Udkanten af Byen og opad Veien og vedligeholdt en svag Tirailleurild fra Vinduer og Døre, medens svære Colonner over Haraldskjær og Bresten, Vest for Veile, begyndte at true Brigadens Flanke. Generalen beordrede derfor Retraite. 7de Bataillon optog 6te Bataillon og 1ste Jægercorps og trak sig derefter fægtende tilbage gjennem Skoven ad Veien til Bredballe.

Imellem denne Vei og Chaussèen ved Juelsbjerg ere nogle Slugter, som 12te Bataillon, under Oberst Læssøe, havde besat, og hvorfra den modtog Fjenden, medens Brigaden indtog en Stilling foran Juelsbjerg, bagved Slugterne. Chaussèen løber her i østlig Retning. Nord for den stod 7de Liniebataillon og 4 Kanoner af Batteriet Harthausen; Syd for 12te Bataillon stod 1ste Jægercorps og 4 Kanoner af Batteriet Schultz. Fjenden angreb raskt, men blev modtagen med en velrettet Ild, især fra 2 Kanoner paa Chaussèen. Dog maatte de 4 Kanoner kort efter gaae tilbage, da de ved Tirailleurernes Nærmelse bleve udsatte for at miste for mange Folk, uden at Kanonerne kunde virke med Eftertryk mod en Kjæde. Batteriet Harthausen, der var bedre placeret paa en Høide, Nord for Juelsbjerg, holdt ud i længere Tid, indtil et 24pundigt Granatbatteri kjørte op imod det og tvang det til Retraite. Her blev Capitain Gotsche dødelig saaret. Fjenden trængte bestandig haardere paa i høire Flanke; derfor sendtes 7de Bataillon og to Compagnier af 4de Reserve-Bataillon ud i den derværende Skov, for at standse hans Fremtrængen; dette lykkedes ogsaa. Imidlertid dannedes en Arrieregarde, under Oberst Flindts Commando, bestaaende af 6te Liniebataillon, 4 Kanoner af Batteriet Harthausen og 2 Escadroner, medens Brigaden formerede Colonner, for at fremskynde Marschen; thi Fjenden var tæt i høire Flanke hele Veien, idet han vedblev at udbrede sin Linie i de langs Chaussèen liggende

Skove. Retraiten gik igjennem Bredal, medens en levende Blænkerild vedligeholdtes for at give Hovedſtyrken Tid til at vinde aabent Terrain. Nord for Bredal trængte Fjenden ikke paa, og Kl. 5½ Eftermiddag faldt det ſidſte Skud. General Nyes Corps havde i disſe to Dage kjæmpet mod Preusſere, Bayrere og Sachſere; Infanteriet beſtod ene af Preusſere. Det ſachſiſke og bayerſke Cavalleri viſte ſig Nord for Veile i det gjennemſkaarne Terrain ved Lille-Grundet; men det havde aldrig ſaaſnart naaet det aabne Plateau, før det blev modtaget med en Hagl af Kanonkugler, der tvang det til atter at dække ſig i Huulveien, der fører henimod Store-Grundet, og ſiden kom det ikke

tilsyne, uagtet den fjendtlige Avantgarde-Commandeur, Oberst v. Schlegel, efter tydsk Beretning, flere Gange lod Cavalleriet anmode om at angribe de Danskes høire Flanke, før de naaede Bredal. Tabet for Armeecorpset den 8de var 23 Saarede og 40 Savnede. Fjenden havde efter egen Opgivelse 40 Saarede, og deriblandt 3 Officerer.

En Deel Transportskibe, hørende til Corpsets Intendantur, laae i Veilefjord, da Fjenden gik mod Byen. Modvind og Lavvande hindrede dem i at komme ud af Fjorden, før Kysten var i Fjendens Vold, og han benyttede sig strax af denne Omstændighed. Kl. 5 om Eftermiddagen lod han 4 Kanoner give dem et Lag fra den søndre Strandbred, og 10 af Skibene, fordetmeste Jagter og Slupper, maatte vende om og løbe ind til Byen igjen. Preusserne lagde naturligviis Beslag paa Lasten, men ikke mange af dem havde Last inde; dog faldt 500 Tønder Havre i Fjendens Hænder.

Efterat det samlede Armeecorps havde gjort et kort Holdt ved Hedensted, fortsattes Marschen til Olsted Aa, hvor der var den første nogenlunde holdbare Stilling. Forposterne udsattes fra Ulstrup over Lystrup og Olsted mod Usinggaards Skov og derfra til Gjedsager Aa. Bag denne Linie forlagdes de øvrige, efter to Dages Kamp udmattede Tropper. Staben havde Qvarteer i Hattinge, Generalen i Thorsted, der ligger lidt Øst for Chausseen. General Rye fandt det dog ikke raadeligt at lade sig angribe i denne

Stilling, hvorfor han den næste Morgen Kl. 6 befalede Afmarsch, og Corpset gik igjennem Horsens til Stillingen bag Hansted Aa, medens Forposterne bleve paa den sydlige Side af Horsens og Arrieregarden i Hansted By. Cavalleriet, med en Deling Artilleri, stod Vester ude. Den fjendtlige Avantgarde rykkede samme Dag frem til Remmerslund, hvor den forblev de tre følgende Dage; kun foretoges en Recognoscering mod Horsens den 11te af Oberst v. Schlegel selv. Den 13de Mai gik den preussiske Avantgarde mod Horsens. Vore Forposter trak sig tilbage, uden at gjøre Modstand, og Fjenden rykkede ind i Byen, deels ad Veile-Chaussee, deels ad Bygholms-Veien. Horsens var fra dette Øieblik af og lige til Vaabenstilstanden afsluttet og stedse besat af Fjenden. Preussernes og Sachsernes Opførsel var upaaklagelig; men Bairerne var der Meget at sige paa, og det ikke alene her, men hvor de kom.

Medens Byen blev besat af den preussiske Avantgarde, gik en fjendtlig Colonne Vester ud, for at omgaae General Ryes Stilling bag Hansted Aa. Corpset, der havde staaet paa Alarmpladsen fra Kl. 6 om Morgenen, var allerede atter gaaet i Cantonnement, og kun Escadronen Bruhn var sendt ud paa Recognoscering, da Generalen Kl. 11 blev underrettet om, at Fjenden vilde omgaae høire Fløi, og at han allerede stod ved Lundum. Corpset fik øieblikkelig Ordre til Tilbagetog. Oberst Flindt commanderede Arrieregarden, bestaaende af 1ste Jægercorps, 4de Reserve-Bataillon, 6te Ba-

taillon og Batteriet Harthauſen, ſom trak ſig ad Chauſſeen til Skanderborg, medens Oberſt Phaff med 1½ Eſcadron, 1 Compagni og 2 Kanoner gik ad den gamle Aarhuus-Landevei. Uagtet dette pludſelige Opbrud bleve dog alle Befalingerne udforte med Orden og Roiagtighed; Dieblikkene vare koſtbare, og de bleve ikke ſpildte. Da Corpſet gjorde holdt og tog ſin forſte Stilling Nord for Gjedved Molle, trængte allerede det fjendtlige Cavalleri frem fra Lundum mod Gjedved, hvor det gjorde holdt, formodentlig overraſket over ikke at træffe den Modſtander, ſom det havde anſtrengt ſig ſaa meget for at omgaae og tilintetgjøre. 2 preusſiſke Huſarer og 2 baierſke Dragoner faldt ved denne Leilighed i vore Hænder. General Rye fortſatte Tilbagetoget til Egnen ved Skanderborg. Fuldbro og Nybro beſattes mod Veſt og Egnen ved Herſkindsgave mod Oſt. Denne Stilling holdt Corpſet til den 22de Mai. Den 17de recognoſcerede Fjenden ved Nybro og Fuldbro, og Dagen efter alarmerede han venſtre Flanke mod Fruering, trak ſig atter hurtig tilbage; men en Eſcadron preusſiſke Huſarer kaſtede ſig pludſelig over en Deling af Ritmeſter Herambs Eſcadron, ſom commanderedes af Lieutenant Juul-Brockdorf, og tog 16 Menige og en Underofficeer til Fange. Da Eſcadronen rykkede frem til Undſætning, ilede Huſarerne over Hals og Hoved Syd efter med deres Fanger. Den 23de om Morgenen alarmerede Fjenden, dog uden at foretage noget egentlig Angreb. Opad Dagen blev Generalen underrettet

om, at Fjenden vilde angribe den næste Dag med sin hele Styrke; han befalede derfor Corpset at afmarschere Kl. 5 Eftermiddag og indtage en Natstilling ved Framlev, med Hovedqvarteret i Lyngbygaard. Den 23de om Morgenen førte Fjenden stærke Colonner frem, baade i Øst og Vest, og 6 Cavalleriregimenter vare bestemte til at omgaae Stillingen ved Skanderborg, som alt var forladt. General Ryes første Plan, at trække sig op mod Randers, opgav han nu, da han erfarede, at Fjenden havde samlet sin hele Styrke for at angribe ham den 24de fra tre Sider. Kl. 5 Eftermiddag afmarscherede Corpset fra Stillingen ved Framlev, gjorde en Svingning mod Øst, gik forbi Aarhuus og tog Stilling Nord for Byen, med fremskudte Poster i Veilby og Lisberg og Cavalleri-Vedetter paa Bankerne, Syd for Aarhuus. Hovedqvarteret var paa Skjæringmunkegaard. Fjenden besatte Skanderborg og blev atter staaende flere Dage her. Formodentlig maatte han først skaffe sig Underretning om, hvor General Ryes Corps var trukket hen, og hvilken Stilling det havde indtaget, før han turde rykke videre frem. Flere Spioner bleve ogsaa i disse Dage opsnappede paa forskjellige Steder, og skjøndt nogle af dem vare danske Mænd, altsaa kjøbte Forrædere, bleve de dog ikke straffede. Den 29de om Morgenen rykkede en fjendtlig Afdeling Infanteri og Cavalleri med to Kanoner mod Aarhuus. Den halve Escadron, der havde Vedetposter Syd for Byen, trak sig tilbage, og Fjenden besatte Byen, men

forlod den atter Kl. 2 Eftermiddag. Vore Dragoner kom ind af den nordre Port, ligesom Preusserne marscherede ud af den søndre; kun en Trompeter, et ungt Menneske paa 18 à 19 Aar, af det 11te preussiske Husarregiment, gav sig god Tid og red omkring i Gaderne; en af vore Dragoner fik Die paa ham og satte efter ham. Jagten gik op ad een Gade og ned ad en anden, indtil endelig Dragonen fik ham

i Klemme i en lille Gade; Trompeteren lod da Sablen falde og bad om Pardon. Han blev nu ført til Hovedqvarteret, som var i Skjødstrup, og den samme Dragon, som nylig havde villet hugge Trompeteren sønder og sammen i Aarhuus Gader, stod her og fordrev Tiden for sin Fange ved at gynge ham, imedens denne med en Cigar i Munden bestandig forcerede ham til at kaste ham høiere tilveirs.

Den 30te Mai blev General Rye underrettet om, at Preusserne vilde besætte Aarhuus den næste Dag. Et Com-

pagni af 7de Bataillon, 2 Kanoner og en halv Eſcadron var poſteret Syd for Aarhuus i Marſelisborg Skov og havde Ordre til at trække ſig langſomt tilbage igjennem Byen, uden at gjøre ſtor Modſtand, for ikke at udſætte Byen for at blive beſkudt. Den 31te om Formiddagen Kl. 9 kom de forſte Preusſere frem af Marſelisborg Skov. Det var en preusſiſk Landeværns-Bataillon (Meſchede), fort af en Major Wiebe, et Compagni af 12te Infanteri-Regiment, under en Capitain Diezelſki, og tre Eſcadroner af 8de Huſar-Regiment, under Major, Hertugen af Würtemberg. Denne Colonne anfortes af Oberſtlieutenant Grev Weſtorp. Den mellemſte Colonne, en Jægerbataillon og to Eſcadroner af 11te Huſar-Regiment, anfortes af Major Hülſen, og den venſtre Colonne, en Bataillon af 15de Infanteri-Regiment, to Compagnier Jægere, 8 Kanoner og to Eſcadroner af 11te Huſar-Regiment, fortes af Oberſt Lebbin. Denne Colonne blev beſkudt af vore to Kanoner, der havde taget Stilling ved den ſydlige Vandmolle; men da det fjendtlige Batteri prodſede af, for at beſvare deres Ild, trak de ſig tilbage med Cavalleriet. Den oſtre Colonne, der havde fulgt Stranden, blev ligeledes modtagen af Dampſkibet Hertha, Capitain Sommer, og Kanonbaadene Holſt og Wulf. Den mellemſte Colonne derimod fandt ingen Modſtand og gik derfor lige paa Aarhuus og beſatte Frederiksporten, inden vore Infanteriſter endnu vare komne ind af Strandporten; derved bleve ſytten Mand afſkaarne og tagne af Preusſerne. Saaſnart Fjenden

naaede til Byen, ophørte al Beſkydning, og den begyndte først igjen, da han rykkede ud af den nordre Port, for at gaae mod Riisſkov, der var beſat af 7de Bataillon. Lieutenant Cetti af 3die Dragon-Regiment holdt udenfor Skoven med en Deling Dragoner, da den fjendtlige Blænkerkjæde avancerede over Marken; han lod ſine Dragoner ſlutte ſammen og gjorde et Choc langs ad Blænkerkjæden hvorved han aldeles

overred den. Men da to Eſcadroner preusſiſke Huſarer paa ſamme Tid kom op ad Randersveien og bleve angrebne i Front af Ritmeſter Barth med en Eſcadron af 6te Dragon-Regiment og i venſtre Flanke af Ritmeſter Heramb med en Deling af hans Eſcadron, gav Cetti ſig ikke Tid til at tage Fangerne med, men huggede ind i Huſarernes høire Flanke. Den bageſte Eſcadron Huſarer gjorde ſtrax omkring og tog Flugten; den forreſte var nødt til at holde Stand og hugge

fra sig i vild Fortvivlelse; Flere af dem kastede sig af Hesten; blot Dragonerne løftede Armen. Det hele Choc og Fægtningen stod paa i 10 Minuter, hvorefter Preusserne i vild Flugt joge tilbage til Aarhuus, forfulgte af vore Dragoner indtil en Lystskov udenfor Byen; denne frygtede man var besat af Infanteri og gjorde derfor holdt. Ritmester Heramb var let saaret og en Trompeter ihjelskudt eller stukket, det var hele vort Tab. Fjenden efterlod en død Officeer: Lieutenant v. Bardesleben, og flere Menige paa Pladsen: en Officeer, Prindsen af Salm-Salm, og 16 Husarer toges til Fange. En Major Clawiter holdt sig haardt saaret om Hestens Hals og red i Carriere til Aarhuus; derfra blev han kjørt til Skanderborg i en Wienervogn. Til denne By kom samme Dags Aften ti Vogne med saarede Husarer og tre fangne danske Dragoner. Oberst Lebbin holdt paa Torvet i Aarhuus og modtog Melding Nord fra, da den første Husar kom jagende og meldte, at Cavalleriet var slaget og sprængt. Obersten sagde: „Har jeg ikke sagt det, at de Danske have hele deres Cavalleri her." Strax efter kom en anden Melding af samme Indhold. „Jeg har alt hørt det," sagde Obersten vred; men da den tredie af samme Indhold kom strax efter, udbrød han forbittret: „To Gange er nok!" — Der blev givet Ordre til Tilbagetog, og hen paa Eftermiddagen var Byen rømmet af Fjenden og besat af vore Dragoner. Ved Forposterne indfandt sig Prindsen af Salm-Salms Tjener og en catholsk Præst, som ansøgte om at give Prindsen den sidste

legemlige og aandelige Biſtand, da han efter Sigende ſkulde være dødelig ſaaret. Præſten blev med tilbundne Øine ført ind paa Torvet i Aarhuus, hvor han fik en Stol at ſidde paa, indtil Svaret kom fra Generalen. Prindſens Tjener ſtillede ſig frivillig i Fangenſkab, for at hjælpe ſin Herre. Generalen lod Præſten ſvare, at Prindſen befandt ſig vel, han havde kun et Par Hug i den ene Arm og behøvede derfor ingen Biſtand, hvorefter Præſten atter forlod Aarhuus. Samme Præſt var ellers en meget gemytlig Mand, der ikke lod ſig genere af ſin juſt ikke behagelige Situation: at ſidde midt paa et Tørv med tilbundne Øine, men ſnakkede ret muntert med de Tilſtedeværende; han fortalte blandt Andet, at han ſelv i ſin Ungdom havde været Huſar og gjort Krigen med. Da han havde glemt ſit Lommetørklæde, tog han ſin Tegnebog frem og rakte den uden Mistro til den, der ſtod ham nærmeſt, med Bøn om at kjøbe ham et i en Boutik.

Denne Fægtning nedſatte aldeles de preusſiſke Huſarer i vore Dragoners Øine, fordi de ſmaa og unge Mennesker, hvoraf Regimentet beſtod, ikke havde Kræfter til at hugge igjennem Dragonernes Kappe, Mundering og formodentlig Nattrøie, hvorimod Dragonerne blot behøvede at hugge een Gang til, for at ſtyrte en Preusſer af Heſten, og dog praler en tydſk Beretning med, at de preusſiſke Huſarer, efter at have beſtaaet fire Cavallerifægtninger med forſkjellige Afdelinger danſke Dragoner, hæderligt beholdt

Valpladsen, fordi saavel Husarerne som deres Heste viste „eine größere Gewandheit."

Preusserne bleve staaende hele Natten og den næste Dag tæt Syd for Aarhuus, uden at foretage noget Angreb. Efterhaanden trak Fjenden sine Forposter tilbage, og vore bleve skudte længere frem, indtil den Stilling, de havde for Angrebet paa Aarhuus; og begge Parter forbleve i den nu indtagne Stilling indtil den 21de Juni.

Paa Efterretningen om, at en tydsk Executions-Commando var dragen Vester ud, afsendtes Ritmester Brock med en Escadron af 3die Dragonregiment og 50 Mand af 1ste lette Bataillons Depotcompagni, under Capitain Rest, for at forjage den. Om Aftenen den 8de Juni blev Ritmester Brock, ved en Lobesedel fra Herredsfoged, Fuldmægtig Mazanti, underrettet om, at den tydske Commando bestod af churhessisk Cavalleri, som vilde overnatte i Norresnede. Mazanti, der var constitueret i Herredsfoged Hundrups Fraværelse, som Landsthingsmand, fik Ordre af den churhessiske Ritmester til at følge med paa Executionen. Uden at ændse Faren for maaskee at blive mishandlet eller dræbt, hvis Fjenden opdagede Planen, afsendte han en paalidelig Karl med en Lobesedel til Inspecteur Bindesboll paa Silkeborg, som denne besørgede til Ritmester Brock, hvori Alt paa det Noiagtigste var opgivet. Planen lykkedes fuldkommen; Kl. 12 samme Nat omringede vort Cavalleri og Infanteri i al Stilhed de af Churhesserne belagte Gaarde, de bleve

vækkede af deres trygge Søvn med den Underretning, at de vare fangne Mænd; kun Ritmeſteren var kommen ud af Sengen og ſtod paa Gulvet i bar Skjorte, med en Piſtol i hver Haand; han gjorde imidlertid ingen Brug af dem, men overgav ſig ſtrax paa Opfordring. 1 Ritmeſter, 2 Lieutenanter, en Læge, 1 Kuurſmed, 4 Oppaſſere, 55 Huſarer

og 66 Heſte vare Byttet. For at hevne dette Tab, rykkede nogle Dage efter 1400 Mand churheſſiſk Cavalleri og ſchaumburg-lippiſke Jægere med 4 Kanoner mod den ulykkelige By. Bønderne, ſom ikke vare forblevne uvidende om den Hevn, Tydſkerne havde truet med, underrettedes itide derom og toge Flugten med Qvæget og deres bedſte Sager, ſaa at Fjenden, da han ankom, kun fandt gamle Folk og Syge ved Huſe og Gaarde. Herredsfogden, der havde forladt Landsthinget og var ilet hjem, kom til Stedet, for om muligt at afværge Ulykker, men blev noget

beroliget, da Anføreren for Commandoet erklærede, at han ikke var kommen for at hevne, hvad de Danske havde været i deres gode Ret at foretage, men kun for at inddrive Restancer. Paa Herredsfogdens Tilbud at være behjælpelig blev svaret, at han skulde blive kaldet, hvis det gjordes nødvendigt, hvorpaa man escorterede ham bort, med Betydning om Intet at udsige om de fjendtlige Troppers Stilling. Kort efter begyndte Udplyndringen; og da Soldaterne først vare blevne berusede, kjendte Ødelæggelsen ingen Grændser mere; især gik det ud over Kroen og Præstegaarden. Sølvtøi, Uhre, Dækketøi, Sengklæder bleve revede eller ødelagte, Gardinerne nedrevne, Vinduerne udslaaede, Skilderier, Borde, Stole, Claverer huggede i Stykker, og Bøger brændte; i Kroen løde de løbe ud af Tønderne paa Gulvet, hvad de ikke kunde drikke; i Skolen bleve Bænke, Borde og Døre huggede i Stykker; i Bondergaardene bleve Væggene huggede ind fra det ene Rum til det andet, kort sagt, ingen Røverbande fra den ældste til den nærværende Tid har raset værre paa noget Sted end disse disciplinerede Tropper fra det ærefjære og dannede Tydskland. I Præstegaarden fandt man i Laaget til Fortepianoet indridset: „Hier haben die Churhessen haussirt.“ Og Nørre-Snede er ikke det eneste Sted, hvor Churhesserne have efterladt sig et godt Renommée; thi i Skandrup Kirke ødelagde de Prædikestolen og alle Stolene, kastede Ligene ud af Kisterne og huggede Monumenterne

paa Kirkegaarden i Stykker. Dog vare Churhessерne ikke de Eneste, som begik Noverier; thi i Veile og Skanderborg Amter inddreve slesvigholsteenske Patrouiller Contributioner, medtoge Solvskeer og Uhre, hvor de fandt dem, ja opbrøde Skabe og Kister, for at søge efter Penge og Solvtoi. Det Eneste, hvorover Bønderne vare ret tilfredse med Slesvigholsteenerne, var, at, naar disse udskreve Heste til Preussерne, toge de af Malice de daarligste, de kunde finde, og Preussерne sendte da Bønderne deres Heste tilbage som ubrugelige.

Den 21de Juni rykkede Preussерne atter mod Aarhuus. Der var givet Befaling til ikke at beskyde dem Sønden for Byen, derfor blev den besat af dem uden Modstand; men Nord for Byen standsedes deres Fremrykning ved Dampskibets og Kanonbaadenes Granater. Den fjendtlige General Hirschfeldt sendte derfor en Parlementair ud til Capitain Sommer, med en skriftlig Underretning om, at han havde besat Aarhuus og vilde holde denne Stilling; i det Tilfælde, man tvang ham til at opgive den, vilde han brænde Byen af. Capitain Sommer sendte denne Skrivelse til General Rye, som svarede, at det var ham umuligt at flytte Byen; vilde General Hirschfeldt brænde den af, da var det en Ulykke, som Krigen medførte; Kanonbaadene skulde forblive, hvor de vare, og virke mod Fjenden, hvad de formaaede.

Den følgende Dag holdt Preussерne sig rolige i Byen, medens stærke Afdelinger gik deels Vester ud, henad Viborg,

deels over Borum og Sabro til Grumføre, og stode saaledes lige i høire Flanke af General Ryes Corps. Men da Bestemmelsen, hvis Corpset skulde blive nødt til at forlade Jylland, var at gaae rundt om Kalovig igjennem Molslandet til Helgenæs, vare ogsaa alle Forsigtighedsregler tagne for at sikkre dette Tilbagetog. Det smalle Land imellem Kalovig og Kolindsund var forskandset og spærret ved Forhugninger; her vilde Fjenden faae en haard Dyst, og denne Stilling kunde ikke omgaaes uden over Byen Greenaa, der naturligviis ogsaa vilde blive besat af Corpset; endelig var, som før er sagt, den smalle Landtunge, der forer fra Mols til Helgenæs, stærkt forskandset. Corpset forblev altsaa i sin Stilling, med Flanken støttet mod Kalovig, veg kun tilbage, naar en overlegen fjendtlig Styrke angreb, men gik atter frem, saasnart Fjenden trak sig tilbage. Disse smaa Fægtninger gik ikke sjelden paa, men det saae mere ud som idelige Recognosceringer af Fjenden end egentlige Angreb, og Tabet var derfor ikke stort paa nogen af Siderne.

I de sidste Dage af Juni Maaned vare flere Bataillioner afmarscherede igjennem Mols til Helgenæs, men Ingen vidste, hvad denne Forringelse af Styrken havde at betyde. Den 1ste Juli afgav General Rye i al Hemmelighed Commandoen til Oberst Flindt; han vilde gjøre en Lystreise, hed det sig, med Dampskibet Hertha til Helgenæs; han afgik med det, men kom ikke tilbage. Nogle Dage, fulde af

Gisninger og Uro, forløb, inden man erfarede den sande Aarsag til disse mange hemmelige Afmarscher, hvorefter en med endnu større Uro blandet Glæde talte Timerne, der forløb. Imidlertid var General Rye med de fra Helgenæs afgaaede Bataillioner ankommen til Bogense den 1ste og 2den Juli. Flere Dage hengik med at gjøre de fornødne Inddelinger af Brigaderne og tage alle de Forholdsregler, der ere nødvendige og maae gaae forud for ethvert storartet Foretagende. Veiret var ogsaa i disse første Dage af Maaneden storm- og regnfuldt; endnu den 5te Juli om Formiddagen havde man megen Besvær med at overskibe Tropper fra Strib til Frederits; men om Eftermiddagen opklaredes Himlen, og Stormen lagde sig, og i det skjønneste Veir gik Færger og Dampskibe over det smalle Belt, fulde af Soldater, Kanoner, Heste og Vogne, dog ikke uden at blive hilsede af fjendtlige Kugler, der ofte sloge ned lige ved Siden af Baadene. Men uden Tab stod den hele danske Armee, med Undtagelse af begge Flankecorpserne, Natten imellem den 5te og 6te Juli, opstillet i Frederits Gader.

De tydſke Generaler havde været i fuldkommen Vilderede og i ængſtelig Spænding, for hvad de Danſke dog havde iſinde. En Melding fra General Bauer, der commanderede i det Sundevedſke, underrettede Overgeneralen Prittwitz om, at en betydelig Transportflaade den 24de var afgaaet fra Als. General Prittwitz gav øieblikkelig alle under ham commanderende Generaler Ordre at være paapasſelige. General Bonin ſvarede, at det var ſandſynligere, at de Danſke ſendte Tropper til Als, og raadede derfor til ikke at ſprede Armeen i Slesvig for meget. Da Efterretningen kom, at Transportflaaden var gaaet til Ankers ved Aſſens, tilintetgjorde man Broen ved Aarøſund, af Frygt for en Landgang. General Wynecken havde allerede ſendt Tropper Syd efter

til Eckernførde og Nord efter til Hadersleb. Fra Aarhuus kunde Helgenæs's østre Side ikke observeres, derfor var man uvidende om, hvad General Rye foretog sig; men uheldigvis desorterede En, som var Overlober fra 1848 og havde gjort Tjeneste ved Artilleri-Depotet i Randers; hvorledes han havde forskaffet sig Underretning, veed man ikke; men han berettede General Hirschfeldt, at General Rye var afgaaet med flere Bataillonner til Fyen, og at det formodentlig gjaldt et Udfald fra Frederits. General Prittwitz blev strax underrettet derom; han sendte øieblikkelig en Skrivelse til Bonin, som denne modtog Natten imellem den 5te og 6te Juli. Endeel af Tropperne i Skanderborg og Horsens fik Marschordre Syd efter, og Generalerne Wynecken og Diederich i det Slesvigske Befaling at marschere til Kolding; men det var forsildig; thi samme Nat, den 6te Juli Kl. 1, marscherede General Meza i al Stilhed med Avantgarden, Oberst Næders Brigade, bestaaende af 1ste lette Bataillon (Oberstlieutenant Walther), 2den lette Bataillon (Oberstlieutenant Hindenburg), 2det Jægercorps (Oberstlieutenant Branner), 3die Forstærknings-Bataillon (Oberstlieutenant Gerlach), 1ste Forstærknings-Jægercorps (Major Schepelern), et halvt Espingol-Batteri (Major Meincke) og Batteriet Wegener, ud fra Frederits ad Kongens Port og ad de igjennem Volden dannede Udfaldsporte, for at angribe de paa begge Sider af Igum-Veien liggende Løbegrave og Værker. Sam-

General de Meza.

tidig med Avantgarden rykkede 5te Brigade, under General Rye, beſtaaende af 6te Liniebataillon (Oberſtlieutenant Bentzen), 7de (Major Voigt), 9de (Major Krabbe), 4de Reſerve-Bataillon (Major Thrane), 1ſte Reſerve-Jægercorps (Major Bonnez) og Batteriet Marcusſen ud langs Stranden, for at angribe Strandbatterierne og de ved Treldeſkov beliggende Løbegrave og Skandſer. Saaſnart det fornødne Terrain var vundet, ſkulde 3die Brigade, under General Schleppegrell,

General Rye.

følge Avantgarden og ſenere ſlutte ſig til dens venſtre Fløi, og 4de Brigade, under General Moltke, følge General Ryes. Var Fjendens Styrke ſtærkeſt imellem Overſvømmelſen og Igum, ſkulde Avantgarden og Brigaden Schleppegrell udføre Hovedangrebet, var den derimod ſtærkeſt mod Nord, ſkulde dette udføres af Avantgarden og Brigaden Rye. 3die Brigade (Schleppegrell) beſtod af 3die Linie-Bataillon (Oberſtlieutenant Paludan), 5te (Major Helgeſen), 3die Jægercorps

(Major Cock), 1ste Forſtærknings-Bataillon (Major Stockfleth), 2 Compagnier af 2den Forſtærknings-Bataillon (Capitain Hohling) og Batteriet Jeſſen. 4de Brigade (Moltke)

General Moltke.

beſtod af 8de Linie-Bataillon (Major Lemmich), 11te (Oberſtlieutenant Staggemeyer), 5te Reſerve-Bataillon (Oberſtlieutenant Arenfeldt) og Batteriet Moſſin. Cavalleriet, under Oberſt Juel, var deelt i to Diviſioner, den første under Major Torp, den anden under Major Hegermann-Linden-

crone. Reserve-Artilleriet bestod af Batteriet Schultz og Halv-Batterierne Tillisch og Jonquières.

Samtidig med Udfaldet foretog Marinen, under Commandeur Garde, to Demonstrationer, den ene med et Dampskib og to Kanonchalupper i Veilefjord, den anden med et Dampskib, to Kanonchalupper og to Joller tilligemed 18 Transportbaade, hvori langs Ræklingen var opstillet Soldater, fra Indløbet til Koldingfjord og Nord efter. To Kanonchalupper (Stage og Larsen) beskjøde Skandserne ved Møllebugten.

Avantgarden formerede strax udenfor Fæstningen Compagni-Colonner, med Blænkere imellem hver Colonne, og rykkede frem Vest for Treldeveien. Uden at løsne et Skud, kastedes strax de fjendtlige Forposter med Bajonetten. De saakaldte Igum-Skandser, fire Værker, hvoraf eet var lukket med Palissader i Struben, foruden Løbegravene, befandtes nu i Avantgardens venstre Fløi. Et Compagni af 1ste Forstærknings-Jægercorps trak til Høire for at bringe Forbindelsen tilveie imellem Avantgarden og Brigaden Rye. Igumskandserne aabnede en voldsom Kardætsk- og Geværild mod de fremrykkende Colonner, men i første Tilløb vare Løbegravene og de mindre Forskandsninger tagne; 1ste lette Bataillon trængte frem til Høire af Skandserne og var et langt Stykke Vei forud for de andre Bataillonner, da fire fjendtlige Kanoner begyndte at beskyde den i Front, medens Geværilden fra Høire og Venstre uafladelig pillede Folk ud

af Rækkerne. Bataillonen maatte gjøre holdt midt i denne Ild, deels for at oppebie 2den Bataillon og 2det Jægercorps, der endnu vare ifærd med at storme Skandserne, deels

for at afvente Forbindelsen med Brigaden Rye. Bataillonen udholdt denne farlige Stilling i henved en Time, uden at vakle; Halvdelen af dens Officerer faldt, Geledderne bleve stedse tyndere, men Bataillonen vidste, at Alt beroede paa, at den ikke lod sig kaste, og den stod urokkelig. Imidlertid havde 2den Bataillon og 2det Jægercorps to Gange stormet mod det store blænderede og lukkede Værk ved Igumveien. Soldaterne sprang ned i Gravene og krøbe op ad Voldskraaningen, ja Capitain Schøning af 2den lette Bataillon plantede endog Fanen paa Bryststværnet; men en saa voldsom Ild modtog dem fra Skandserne og et opkjørt Felt-Batteri, at de maatte vige. Mange Brave vare allerede døde og saarede, og endnu var Udfaldet uvist. General Meza jog hen til 1ste Bataillon og bad dem holde ud og staae fast.

Tre Compagnier af 1ste Forstærknings-Jægercorps vare sendte ud i høire Flanke, hvor det første Compagni allerede havde sin Plads fra Angrebets Begyndelse, og denne Understøttelse, i Forening med Espingolerne, hjalp 1ste Bataillon meget til at bestaae den haardnakkede Kamp. 3die Reserve-Bataillon, som havde staaet i Reserve, optog Kampen, i Forening med de mindre udmattede Afdelinger af 2det Jægercorps og 2den lette Bataillon, mod Igum-Skandsen, og trods Kardætsker og Kugler blev Skandsen stormet og tagen, og Besætningen nedhugget eller fangen. Batteriet Wegener var kjørt op i Kjæden udenfor Skandsen; og for dets Kugler vege nu ogsaa de fjendtlige Colonner, der vare trængte frem paa alle Sider, idet de bleve tagne i Flanken ved et raskt Bajonetangreb af 3die Forstærknings-Jægercorps, som derefter i Forening med 3die Forstærknings-Bataillon forfulgte den flygtende Fjende. Brigaden Schleppegrell var rykket ud en god halv Time efter Avantgarden; den formerede Pelotons-Colonner og gik frem i to Træfninger. Da 2det Jægercorps maatte vige fra Igumskandsen, blev det bestrøget i Flanken af et Batteri, Vest for Slugten, og de Batterier, som der vare opkastede. General Schleppegrell beordrede derfor Batteriet Jessen frem med to Compagnier af 2den Forstærknings-Bataillon til Dækning, for at besvare Kanonilden, medens 3die Jægercorps og 50 Frivillige af 2det Forstærknings-Jægercorps, under Lieutenant M. Petersen, gik det fremrykkende fjendtlige Infanteri imøde, og 3die Linie-Ba-

taillon sikkrede Forbindelsen med Avantgarden. Saaledes havde altsaa Brigaden gjort en Svingning til Venstre, og gik frem imellem Slugten og Avantgarden. Efter en halv Times Kanonade tang det fjendtlige Artilleri. 3die Jæger-corps og 3die Linie-Bataillon kastede ved et rask Angreb det fjendtlige Infanteri og forfulgte nu de Flygtende, støttet med den høire Fløi til Avantgardens venstre, i Retning mod Stonstrup. Da 3die Jægercorps var passeret den nordligste Spidse af Slugten, stormede det mod de mindre Forskandsninger, der befandtes paa den vestre Side af denne, og toge dem. Lieutenant Thorkelin med en Afdeling Jægere erobrede en Feltkanon. Men den stærke Skandse ved Koldingveien forsvarede sig endnu haardnakket og afslog flere Angreb af Jægerne. Fæstnings-Commandanten, Oberstlieutenant Lunding, sendte derfor to Compagnier af 6te Reserve-Bataillon, under Oberstlieutenant Kæsemodel, ud af Fæstningen til Understøttelse, og nu blev Skandsen atter stormet og tagen; men den tappre Oberstlieutenant Kæsemodel blev liggende dødelig saaret paa Brystværnet. De to Compagnier af 6te Reserve-Bataillon, nu commanderede af Capitain Bech, og to Compagnier af 2den lette Bataillon, under Capitain Schöning, stormede og toge, uagtet en heftig Granatild, derefter Skandsen, Øst for Fuglesangsskov; de andre mindre Værker ned mod Mollebugten paa Erritsø Mark forlod Besætningen uden Kamp, og Fjenden blev nu forfulgt, idet han flygtede til alle Sider.

Paa ſamme Tid, ſom Avantgarden rykkede ud af Kongeporten, var General Rye med ſin Brigade gaaet igjennem Forhugget langs Stranden. 1ſte Reſerve-Jægercorps marſcherede foran i Compagni-Colonner, efter det fulgte 9de Bataillon og 4de Reſerve-Bataillon; 6te og 7de Bataillon dannede anden Træfning. Jægerne gik raſk frem mod Strandſkandſerne. Her vare først Løbegrave med Traverſer og med flankerende Ild, paa Fløien af Løbegravene et ſtærkt paliſſaderet Værk, lukket i Struben, længere tilbage tre ſtærke Skandſer og derefter to, ſom laae mod Stranden og Landingsbroen. Uden at løsne et Skud toges de Værker, der overſkare Strandveien. De to første Jægere paa Bryſtværnet af den første Skandſe, Lieutenanterne Hyrup og Eichmüller, faldt døde paa Stedet. Jægerne hevnede deres

Fald; de vendte sig rask mod Skandsen paa den østre Side af Veien og stormede den. En Deel af dem forfulgte de Flygtende, medens de Andre trængte frem mod det store palisaderede Værk, hvis Løbegrave naaede til Stranden. To Compagnier af 9de Bataillon gik, dækkede af den høie Brink, langs Stranden mod Treldeskov, for at rense den, medens de andre to Compagnier, i Forening med 4de Reserve-Bataillon, kastede det fjendtlige Infanteri tilbage og stormede flere Forskandsninger. Understøttet af det store palisaderede Værks Kanonild og et Feltbatteri, rykkede en fjendtlig Infanteri-Colonne frem mod 4de Reserve-Bataillon og 3die Compagni af 9de Bataillon; men vore brave Soldater gik paa med Bajonetten og kastede dem aldeles, hvorpaa de rask trængte frem mod Igeskov, med den venstre Fløi støttet til Avantgardens høire. 6te og 7de Bataillon, 4de Compagni af 9de Bataillon og 1ste Reserve-Jægercorps, der nu atter havde samlet sig, beordredes til at storme det store palisaderede Værk. Officererne sprang foran, Soldaterne fulgte rask efter, men den meest morderiske Ild fra Skandsen strakte hele Rækker til Jorden; Soldaterne, der et Øieblik vare standsede, vilde atter frem, men Angrebet havde ingen Kraft; thi de fleste Officerer vare døde eller saarede. Infanteriet trak sig derfor tilbage, og Batteriet Marcusen aabnede en vedholdende og heftig Ild mod Skandsen, som denne ikke lod ubesvaret. Batterichefen blev saaret, og mange Artillerister faldt; men

Schlacht von Crécy.

Batteriet vedligeholdt sin Ild, under Capitain Raaslöffs Commando. 8de Linie-Bataillon, fra General Moltkes Brigade, var imidlertid rykket frem, og Stormen fornyedes tredie Gang. Major Lemmich omgik Værket, for at tage det i Struben, der var palisſaderet, men han blev ſaaret, hvorefter Capitain Pontavice overtog Commandoen og førte Bataillonen frem; 6te Linie-Bataillon gik mod Fronten, medens 7de Bataillon og et Compagni af 1ſte Forſtærknings-Jægercorps kaſtede ſig i de til Stranden førende Løbegrave og, ved at trænge frem fra diſſe, toge Værket i Flanken. Denne Gang formaaede Intet at ſtandſe de Stormende; i et Nu var Bryſtværnet bedækket af vore Soldater, der myldrede op fra alle Sider, nedbrøde Palisſaderne med Haandkraft, idet Mand hængte ſig ved Mand, og for at komme op traadte den Ene paa Ryggen af den Anden. Det var ikke Forbittrelſe, der drev vore Soldater fremad, thi da havde de øieblikkelig myrdet de Fjender, der vare i Skandſen; men det var den faſte Villie at ſeire eller falde, der førte dem over Palisſader og Vold. Over 200 Fanger, deriblandt fire Officerer, bleve tagne i Skandſen; den øvrige Beſætning var flygtet under Stormen. Ingen havde under den ſidſte Storm ſeet Generalen; thi Alle havde kun havt Øie og Tanke henvendt paa eet Maal, og det ſtod bag det fjendtlige Bryſtværn; nu, da han blev efterſpurgt, var han ikke at finde. Han havde ſelv tilfods, da hans Heſt var bleven ſkudt under ham, ført 4de Reſerve-

Bataillon mod Løbegravene; det var al den Underretning, man kunde erholde. Imidlertid indtraf en Melding, at en høi fjendtlig Officeer laae død omtrent 1000 Alen bag Løbegravene; man ilede derhen og fandt ikke en fjendtlig Officeer, men vor egen uforglemmelige General Rye.

Oberstlieutenant Irminger overtog strax Commandoen og førte Brigaden frem. De fjendtlige Colonner, der tilligemed to Kanoner havde understøttet ved Forsvaret af Skandsen og Løbegravene, opløste sig i vild Flugt henad Veilby, saasnart vore Tropper avancerede.

General Moltkes Brigade havde, paa samme Tid, som 3die Brigade fulgte Avantgarden, fulgt 5te Brigade langs Stranden. Saasnart Terrain var vundet, og Seiren sikkret paa denne Kant, gjorde den en Svingning til Venstre, udenom Slugten og Oversvømningen, og marscherede mod Gudsø Passet, for at besætte dette. Fjenden flygtede overalt, og de fra Brigaden mod Bjert og Taulov udsendte Recognoscerингspatrouiller bragte ikke alene Fanger tilbage, men betydelige Forraad af Proviant, Vaaben og Lazarethrequisiter. Af 3die Brigade havde 3die Jægercorps og 3die Linie-Bataillon vedvarende forfulgt de flygtende Fjender over Igum, Stallerup og igjennem Stoustrup; 3die Jægercorps afsøgte derpaa Fuglesangs Skov og gik tilsidst paa Heisekro, for at bemægtige sig den derværende Reservepark og Ammunitions-Beholdning. En Deling Husarer havde først gjort et Choc, men maatte trække sig tilbage for en

heftig Granatild; 1ste Compagni af 3die Jægercorps gjorde derefter et Bajonetangreb, fordrev Fjenden og erobrede Pladsen med alle Vognene. Holstenerne kom to Gange tilbage; men Compagniet holdt Pladsen, og da 5te Bataillon og Espingolerne kom det til Undsætning, toge de Flugten.

3die Brigades Hovedstyrke rykkede frem til Heisekro. 5te Bataillon, der havde afløst 3die Jægercorps, gik rask frem i Forening med Batteriet Schultz og en Deling Husarer. Ved Havreballegaard havde Fjenden trukket friske Tropper til sig og gjorde nu, understøttet af et 12pundigt Batteri, en haardnakket Modstand der, saavelsom i Passet ved Havreballe. To Compagnier af 5te Bataillon, under Capitain Nielsen, og to Compagnier af 2den Forstærknings-Bataillon kastede Fjenden fra Gaarden ned mod Passet, og da Artilleriet ikke formaaede at virke med tilbørlig Kraft mod den velplacerede Fjende, gik de fire ovennævnte Compagnier mod Skoven, kastede Fjenden ud af den og over Passet, som da blev besat af 1ste Forstærknings-Bataillon.

Avantgarden og 5te Brigade (Irminger) forfulgte Fjenden i nordlig og vestlig Retning. 5te Brigade trængte frem til Randsfjorden, der fra Veilefjord løber imod Syd; over denne Fjord ere to Badesteder; det yderste blev beherskt af de i Veilefjord stationerede Kanonbaade, der drev flere flygtende Afdelinger tilbage; det sydligste Badested blev besat af 4de Reserve-Bataillon og enkelte Compagnier af 7de og 9de Bataillon og 1ste Reserve-Jægercorps. Derved blev en

ſtor Deel af de Flygtende afſkaaren og tagen til Fange; kun enkelte Afdelinger var det lykkedes at vade over, dog ikke uden at lide betydeligt Tab, idet vore Kugler fulgte dem til den modſatte Bred. Blandt de ſaaledes Faldne var en Major Staffeldt, der havde tjent i den danſke Armee indtil Oprørets Udbrud; mere drevet af Forholdene end af Tilbøielighed, blev han Slesvig-Holſtener og ſkal ſenere bitterlig have angret ſit Frafald. Han naaede med en Snees Mand til Badeſtedet, da han pludſelig ſaae ſig omringet. „Giv Dem, Herr Kammerjunker," tilraabte ham Lieutenant Jæger, der før Krigen havde været Underofficeer og ſtaaet ved haus Compagni i Rendsborg. „Aldrig!" ſvarede den Fortvivlede og ſtyrtede ſig i Vandet; endnu

engang blev han opfordret til at overgive sig, hvorpaa han blev skudt.

Avantgarden var trængt frem til Veilby, for at spærre Veien for de Flygtende. Capitain Falkenberg af 1ste Forstærknings-Jægercorps trængte frem Syd for Byen og afskar 4 Feltkanoner, som bleve tagne med Bespænding og Mandskab. Her blev ligeledes en Deel Vogne, Heste og Vaaben gjort til Bytte.

Ingenieurerne, under Capitainerne Arnholtz og Linde, havde udviist en magelos Iver og Raskhed; saasnart et Værk var taget, stode strax disse brave Folk med Hakker og Spader og arbeidede, uden at ændse Kugler og Granater, og man behøver blot at mindes, at alle de fjendtlige Værker om Aftenen den 6te Juli vare forsvundne, for at overtydes om den næsten utrolige Kraft, der ligger i en Mands Arm, naar Villien er i Hjertet. De udslettede paa een Dag, hvad Fjenden med overordentlige Anstrengelser havde været to Maaneder om at reise.

Den Jubel, hvormed det erobrede Skyts blev ført tilbage til Fæstningen, er noksom beskreven og bekjendt; det var Lønnen for en 10 Timers blodig Kamp, det var Trophærne af den Seier, der skulde betale to Aars Krænkelser og Forhaanelser. Disse vare nu afvaskede i Blod, Seiren var kjøbt med mange Braves Liv, men aldrig før havde et Udfald fra en Fæstning havt et saa storartet Resultat; Historien manglede

et Blad, og de danske Landsoldater skreve det den 6te Juli 1849 ved Frederits.

De erobrede Trophæer og det tagne Bytte udgjorde 31 Stykker Skyts, 29 Affuitager, 6000 Stykker Bomber, Granater og Kugler, 86 Vogne, 2500 Geværer foruden andre Vaaben, en Deel Træk- og Rideheste, et betydeligt Forraad af Krud og Infanteriammunition, Proviant og Lazareth-Gjenstande. Af Fanger toge vi: 30 Officerer, 8 Læger og 1626 Underofficerer og Menige, Alle usaarede, og af Saarede: 11 Officerer, 1 Læge og 284 Underofficerer og Menige. Paa Valpladsen fandtes af Fjendtlige 5 Officerer og 197 Underofficerer og Menige.

Vort Tab beløb sig til 258 Døde og 1639 Saarede og Savnede, deriblandt 25 døde og 50 saarede Officerer. Flere af vore brave Brødre fra Norge og Sverrig deelte vore Krigeres hæderfulde Smertensleie; blandt de Døde vare Lieutenanterne Cederström, Lagerbjelke og Duse.

Af danske Officerer faldt under Stormen paa Skandserne General Rye, Oberstlieutenant Kæsemodel, Capitainerne Fugl, Welding og Bentzen; Lieutenanterne Moldrup, Sehested, Flor, Buch, F. O. Petersen, Eichmüller, Ussing, Lorentzen, Scheel, Ibsen, Hyrup, Rosenstand-Goiske, Ursin, A. Lorentzen, A. Larsen, Ravn, Møller, Cassen, Schouw, samt Underlæge Blichfeldt. Senere døde Major Krabbe, Capitain Schwartz, Lieutenanterne Tronier, Holst og Grüner.

En Deel af Slesvig-Holſteenerne flygtede til Veile, hvor General Bonin ſøgte at ſamle Reſterne af ſin Armee, ſaa godt han kunde; en anden Deel flygtede over Kolding ind i Slesvig, og Flere af disſe vandrede efter Rygtet til deres Hjem, uden at møde ved Depoterne. General Bonin ſkrev til Statholderſkabet i Holſteen, at han i god Orden havde trukket ſig tilbage for Overmagten, og ſelv General Prittwitz roſte, formodentlig af Høflighed mod Bonin, den unge Hærs Forhold. Saalænge den ſtod bag Bryſtværnet, ſloges den godt, men i aaben Mark var der ikke et Sted, hvor den holdt Stand, ſelv i de bedſte Stillinger, ſom ved Gudſø, Havreballe og ved Bredſtrupbro.

Den 6te Juli rykkede Preusſerne ud fra Aarhuus og de øvrige Cantonnementer, for, ſom det hed, at kaſte General Ryes Corps over paa Mols og derefter gaae til Randers. Vore Forpoſter vege langſomt tilbage for de fremrykkende Preusſere, der bleve beſkudte fra Kanonbaadene, men paa for lang Diſtance. Norden for Skjødſtrup gjorde imidlertid Preusſerne pludſelig omkring og ilede, ſom om de vare forfulgte paa det heftigſte, tilbage til deres Stilling. Formodentlig var Efterretningen om Slesvig-Holſteenernes Nederlag ankommen til General Hirſchfeldt i Aarhuus, og han har da ikke turdet rykke længere Nord paa, iſær da der fra Skanderborg og Horſens var affendt Tropper Syd efter. Den næſte Dag flyttede General Prittwitz ſit Hovedqvarteer til Store-Grundet ved Veile. Fra den Dag levede

Preusserne i Aarhuus og Omegn i en bestandig Frygt for en Overrumpling. Hvert Øieblik bleve de alarmerede, endogsaa over de største Ubetydeligheder, f. Ex. naar der ankom 3 à 4 Transportskibe paa eengang til Helgenæs, hvori de da antoge, at en heel Armee kunde være, eller naar Dampskibet og Kanonbaadene havde flere Flag oppe end sædvanlig. Engang gjorde endogsaa nogle løse Køer om Natten Forposterne forskrækkede; disse gave Ild, og kort efter saae man alle Bauner brænde.

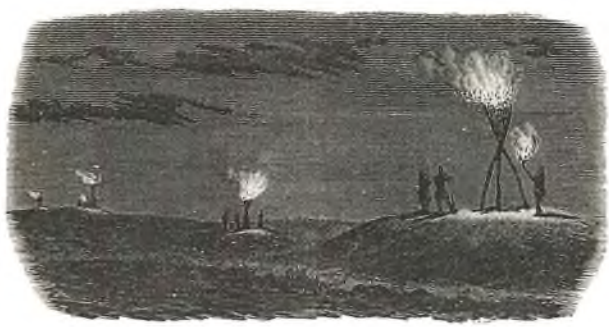

Endelig kom Forløsningens Time. Kongen af Preussen havde den 10de Juli i Berlin underskrevet en Vaabenstilstand, som skulde vare i 6 Maaneder, og hvorefter alle Rigstropper skulde forlade Danmark, og Hver gaae til Sit. Slesvig-Holstenerne skulde trække sig Syd for Eideren. Slesvig skulde deles i to Dele; den sydlige skulde Kongen af Preussen besætte med 6000 Mand, og den nordlige skulde en neutral Magt besætte med 4000 Mand; man henvendte

sig til Kongen af Sverrig. Fra først af var det imidlertid bestemt, at denne Deel kun skulde besættes af 2000 Mand; senere blev Antallet fordobblet, fordi Kong Oscar paastod, at 2000 Mand var for lidt. Et svensk-norsk Armeecorps, under General Malmborg, blev strax gjort mobilt, og ved August Maaneds Slutning havde det besat hele Nordslesvig. Regjeringen i Slesvig skulde bestaae af en Commission af to Medlemmer (hvoraf Kongen af Preussen skulde vælge det ene, Kongen af Danmark det andet) samt en Voldgiftsmand, som skulde vælges af England. Commissionen skulde regjere i Kongen af Danmarks Navn. Kongen af Danmark valgte Kammerherre, Cabinetssecretair Tillisch; Kongen af Preussen valgte Grev Eulenburg, Vicepræsident i Stettin, og til Voldgiftsmand valgtes af England den brittiske Charge d'affaires og General-Consul i Hamborg, Oberst Hodges. Slesvig-Holstenerne protesterede i Berlin mod denne Vaabenstilstand, men bleve kun udlete, og de berlinske Blade haanede endogsaa Slesvig-Holsteinismens Uforskammethed. Da de saae, at de Intet kunde udrette i Berlin, besluttede de ikke at adlyde Preussens Befaling: at trække Armeen Syd for Eideren. Gensdarmer jagede Slesvig rundt, lige op til Kongeaaen, for at inddrive resterende Skatter og tvungne Laan, og bortslæbte med det Samme de vaabendygtige unge Karle. Sessioner bleve rigtignok holdte rundt omkring; men de gave ikke noget Udbytte; thi enten mødte Folkene ikke, eller ogsaa deserterede de paa

Veien til Rendsborg. Gensdarmerne toge derfor Karlene med, hvor de traf paa dem. Fra Vaabenstilstandens Afslutning og til de svenske Troppers Ankomst var Tilstanden i Nordslesvig skrækkelig; thi Lovløshed herskede i den videste Udstrækning, og Slesvig-Holstenerne benyttede sig deraf. I det Sydlige, hvor Preusserne senere havde besat Landet, fik Slesvig-Holstenerne ogsaa Lov at raade, og det næsten saalænge Vaabenstilstanden varede; thi Regjeringscommissionen kunde Intet udrette mod den preussiske General Hahn, der havde Commandoen Syd for Demarcations-Linien. Denne Demarcations-Linie gik fra Geltingbugt over Sternberg, Syd for Flensborg og dens Gebeet, derfra mod Nordvest over Schytterhuus, Nord for Tonder, Syd for Mogeltonder. Slesvig-Holstenerne havde som sagt først besluttet, ikke at adlyde Preussens Opfordring til at underkaste sig Vaabenstilstanden; der sendtes Noter til alle Tydsklands Regjeringer med Opfordring til at staae dem bi; men i Landsforsamlingens Møde den 7de August toges dog den Beslutning at adlyde. Imidlertid vare de tydske Rigstropper i bestandig Marsch Syd efter. General Hirschfeldt forlod Aarhuus den 24de Juli om Morgenen i et frygteligt Regnveir. I Førstningen, da han havde besat Byen, havde han viist en meget brutal Opførsel; senere blev det dog lidt bedre, og da han skulde forlade den, stillede han sig i Spidsen for den Bataillon, der sidst afmarscherede, og trak igjennem hele Byen med den, hilsende til alle Vinduer, medens Musikcorpset spillede „den

tappre Landſoldat". Da vore Tropper rykkede ind i Byen henad Middag, blev det det ſkjønneſte Veir; Gaderne vare blomſterſtrøede, og Dannebrogs-Faner vaiede ud af ethvert Vindue. Modtagelſen var ſtorartet; det var, ſom om et dybt Frihedsſuk blev draget af hele Befolkningen efter en lang Indeſpærren. Ligeledes i Horſens, Veile og Kolding; Borgerne vidſte ikke ſelv hvorledes de ſkulde viſe Soldaterne deres Glæde og Taknemmelighed, Alt ſyntes dem for lidt. Saaledes blev Soldatens Marſch igjennem hele Danmark en blomſterſtrøet Feſtvei, henad hvilken han vandrede under Hurraraab og Sang.

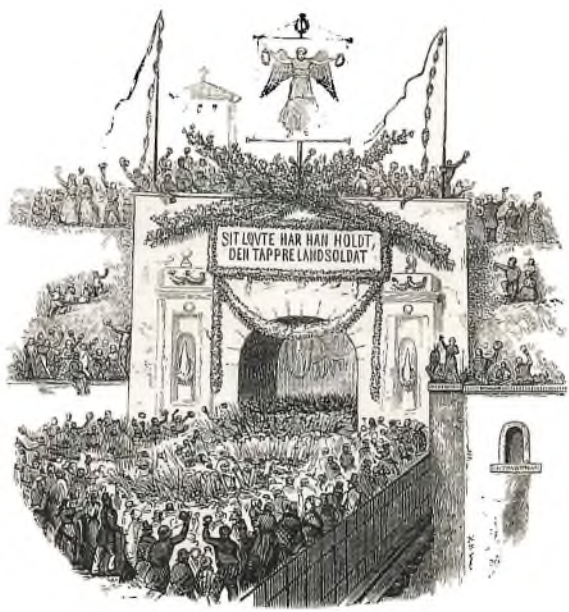

1850.

Med al Agtelſe for den engelſke Politik og dens Ledere og uden at forglemme den Tak, vi ſkylde det engelſke Folk for den varme Deeltagelſe, det har viiſt os, kan det dog ikke negtes, at vore Underhandlinger om Freden ikke kom et Skridt videre under den engelſke Mægling, før Keiſeren af Rusland atter opraadte med Kraft til vor Fordeel. Denne ophøiede Monark har lige fra Oprørets Udbrud og Tydſklands Deeltagen været en trofaſt Støtte for Danmark. Fri for Lidenſkabelighed, retfærdig i ſin Tænke- og Handlemaade, faſt i ſine Beſlutninger, fulgte han Begivenhedernes Gang, og da det rette Øieblik var kommet, talte han Sandhedens Ord til Tydſkland og tilkjendegav det ſin ubøielige Villie. Derfor maa enhver danſk Mand, hvilken politiſk Mening han end har, med Taknemlighed ſee op til denne kraftige Aand, denne redelige Politiker, Nutidens ſtørſte Regent, Danmarks trofaſte Allierede: Keiſer Nicolai den Førſte.

Kaiſer Nicolai den Erſte.

Vaabenstilstanden var udløben den 17de Januar 1850, uden at Freden var bleven afsluttet. Preussen havde forlangt, at Fredsunderhandlingerne, der hidtil vare førte i London, skulde føres i Berlin, forat man hurtigere kunde komme til et Resultat; men den danske Befuldmægtigede, Baron Pechlin, havde opholdt sig næsten en Maaned i Berlin, uden at det havde været ham muligt at faae det preussiske Cabinet til at udnævne en Befuldmægtiget, med hvem han kunde underhandle. Endelig lykkedes det den engelske Gesandt, Lord Westmoreland, at faae Valget istand, og det faldt paa Herr v. Usedom. Den 4de Januar blev Baron Pechlin underrettet derom, men først den 17de, samme Dag Vaabenstilstanden udløb, fandt den første Sammenkomst Sted, i hvilken den danske Regjerings Forslag bleve overleverede. Nu forløb atter 14 Dage, uden at Herr v. Usedom lod høre et Ord fra sig, og det uagtet den engelske Gesandt havde overrakt det preussiske Cabinet en Note fra sin Regjering, der udtrykkelig paalagde det at have sin Opmærksomhed henvendt paa den danske Sag. Vaabenstilstanden var udløben; men da ingen Opsigelse fra nogen af Siderne havde fundet Sted, bestod den indtil videre. De tydske Byer langs Østersøen begyndte at blive bange for en fornyet Blokade og klagede derfor deres Nød for det preussiske Ministerium; dette forsikkrede dem, at Freden efter al Rimelighed var nær, og at deres Havne under ingen Omstændighed vilde blive blokerede. Dette havde Ministrene ogsaa forsikkret Aaret iforveien; man satte derfor ingen Lid til deres Ord, men vedblev at lamentere. Cabinettet i Berlin brugte imidlertid alle mulige Udveie, for at udhale en endelig Afgjørelse af Fredsbetingelserne. I Fredspræliminairerne af 10de Juli 1849 stod, at den Forbindelse mellem Slesvig og Holsteen, hvorom Krigen førtes, skulde ophøre, og den politiske Forbindelse mellem Slesvig og Danmark fuldkommen anerkjendes. Denne Basis for Freden vilde Preussen ikke erkjende som den, hvorpaa Underhandlingerne skulde bygges, da man i Frankfurt, efter Preussens egen Tilskyndelse, negtede at erkjende baade Vaabenstilstandens og Fredspræliminairernes Gyldighed. Endvidere forlangte Preussen Vaabenstilstandens Forlængelse i 6 Maaneder; Danmark var villig dertil, naar Preussen vilde indestaae for, at den blev overholdt i alle sine Punkter, og især strengt drage Omsorg for, at den preussiske General Hahn i Sydslesvig ydede Regjeringscommissionen i Flensborg militair Bistand, hvor den behøvede den, for at see sine Anordninger udførte og sine Embedsmænd sikkrede paa Liv og Gods; dette negtede Preussen at fuldføre, „fordi det ikke kunde". I sin Tale i det preussiske Kammer erklærede Ministeren v. Schleinitz, som Grund for, at Preussen ikke kunde overholde Vaabenstilstanden, „at Slesvig-Holstenerne ikke vare demokratiske Oprørere, men aristokratiske." Tiden blev ogsaa udtrukken om denne Sag, og man bestyldte uden videre Danmark for denne Forhaling. Til Lykke for os havde vi fortræffelige Forsvarere og

kraftige Venner i de engelske og franske Blade, der med varm Iver toge sig af vor Ret og vor Sags Retfærdighed.

Men Preussens Ænker vare ikke tilende hermed; Cabinettet i Berlin søgte endnu paa anden Maade at fortrædige den danske Regjering. Af den nye Forsamling i Frankfurt, der nu kun bestod af Diplomater fra alle Lande, var den preussiske General Radowitz bleven et meget formaaende Medlem, og gjennem ham lykkedes det Berlinercabinettet at udvirke, at den Gesandt, Kongen af Danmark, som Hertug til Holsteen og Lauenburg, sendte dertil, erklæredes udelukket fra Forsamlingen, fordi „Danmark endnu var i Krig med Tydskland, og fordi man i Frankfurt ikke kunde anerkjende de Grunde, der fra flere Sider fremførtes til Fordeel for Danmark". Nye Underhandlinger om denne Sag optoge atter Tiden. Imidlertid rustede Slesvig-Holstenerne sig af alle Kræfter, og man var ikke mere sikker paa, om de ikke vilde trænge over Eidersloden ind i Slesvig, som de dog i Grunden aldrig havde forladt; thi Fæstningen Frederiksort havde under hele Vaabenstilstanden været besat af slesvig-holsteenske Soldater, medens deres Embedsmænd fungerede i Ro og Mag, inddrevne Skatter og Afgifter lige op til Demarcationslinien og sendte dem til deres Hovedkasse i Rendsborg. Desværre var Bestyrelsescommissionen aldeles magtesløs Sønden for den Linie, hvor de kunde bruge svenske og norske Soldater. Da den engelske og russiske Minister i Berlin naadeligt bleve paa, at Fredsunderhandlingerne skulde fremmes, fandt Preussen paa at faae udvirket i Frankfurt, at en Befuldmægtiget skulde udvælges og afsendes derfra, for nøiere at gjøre sig bekjendt med Stemningen og Tilstanden i Hertugdømmerne, som om Preussen ikke meget godt kjendte den. Dette Valg tog ogsaa Tid, thi Herr v. Lepell fra Darmstadt kunde ikke, og Herr v. Seebeck fra de thüringske Stater maatte ikke for sin Regjering. Endelig afreiste Herr v. Wollpract; han blev meget vel modtagen af Slesvig-Holstenerne; men Norden for Demarcationslinien spurgte man, hvad han vilde, eller man agtede slet ikke paa hans Nærværelse, eftersom det tydske Forbund aldeles Intet havde at gjøre med hvad der angik Slesvig. Han reiste altsaa tilbage, og man hørte ikke mere til ham eller til noget Resultat af hans Sendelse.

I de sidste Dage af Februar ankom den russiske Minister i Stuttgart, Fyrst Gotschakoff, til Frankfurt og tilkjendegav Forsamlingen, at han var afsendt af Keiseren, for at anerkjende Forbundscommissionen som lovlig Repræsentant for det tydske Forbund. Derover opstod en stor Glæde blandt de Herrer Repræsentanter; men nu kom der et Tordenslag, som bragte Glæden til at forstumme, idet der nemlig blev knyttet den Betingelse dertil, at Kongen af Danmarks Repræsentant for Holsteen og Lauenburg ogsaa modtoges og anerkjendtes ved Forsamlingen, og at den tilborlige Opfyldelse af Vaabenstilstanden og Fredspræliminairerne af 10de Juli 1849 blev

fikkret. Paa samme Tid ankom en truende Note fra Keiseren af Rusland til Cabinettet i Berlin, hvori forlangtes en snarlig Afgjørelse af den danske Sag, og hvad der ved denne Note især ærgrede Tydskerne var, at Rendsborg og Frederiksort i den blev kaldte slesvigske Fæstninger. En venskabelig Note fra samme Keiser til Cabinetter i Wien om at fremskynde Sagen i Frankfurt forøgede Preussens Forlegenhed. Underhandlingerne bleve mere levende, og skjønt Preussen endnu vedblev at anvende allehaande diplomatiske Kunstgreb, for at holde fast paa Slesvig, som det saa nødig vilde slippe, saa forstod dog den duelige og utrættelige danske Underhandler, Baron Pechlin, at bevise de mæglende Magter det Falske i disse Kunstgreb, og han vedblev den Paastand, at ingen tydsk Magt havde Ret til at blande sig i Slesvigs indre Forvaltning.

Slesvig-Holstenerne sendte den ene Befuldmægtigede efter den anden til Berlin, deels for at faae Deel i Underhandlingerne, som man bestandig negtede dem, deels for at faae Lov af Preussen til at føre Krigen paa egen Haand og strax rykke ind i Slesvig med deres Armee. Men Preussen turde ikke drive det slette Spil videre, end det allerede havde gjort, og det truede derfor offentlig Slesvig-Holstenerne med at kalde de preussiske Officerer, og deriblandt General Bonin, bort fra Armeen (efter en Paragraph i Vaabenstilstanden), hvis de gik et eneste Skridt videre, end de alt vare gaaede. For dog at understøtte dem saa meget som muligt med at skaffe Penge til Armeens Underholdning, hvortil de høilig trængte, fik General Hahn Ordre til at concentrere sine Tropper, under Skin af at have en Magt samlet, hvis Slesvig-Holstenerne, imod Forbudet, skulde overskride Eideren. Ved denne Forholdsregel blev en stor Deel af Sydslesvig blottet for Tropper, og de slesvig-holstenske Embedsmænd kunde da saa meget mere ugeneert opkræve Skatter og Afgifter og sende dem til Rendsborg; men da de preussiske Tropper dog kun en yderst sielden Gang havde understøttet Bestyrelseskommissionens Anordninger, havde denne Demonstration ikke synderlig forværret den utaalelige Opførsel, der hidindtil var udviist imod disse og enhver Danskfindet Sønden for Demarcationslinien. I Begyndelsen af April Maaned tog pludselig General Bonin sin Afsked fra den slesvig-holstenske Armee, og flere preussiske Officerer fulgte hans Exempel. Uenighed imellem Generalen og Statholderskabet skal have været Aarsag dertil. En anden Preusser, General Willisen, der var sat ud af Tjenesten i Hjemmet, blev strax engageret, da man troede at han, ifølge sin frie Stilling, kunde handle mere uafhængigt af Preussen. Man var i Kiel særdeles tilfreds med dette Valg og hævede ham til Skyerne for den Maade, hvorpaa han organiserede Hæren. For at forsøge paa at kaste et Slør over alle disse krigerske Forberedelser, eller maaskee for at tilfredsstille et Fredsparti i Hertugdømmet, besluttede Statholderskabet at sende en Deputation til Kjøbenhavn, for at underhandle med Landsherren. Preussen

greb med Glæde denne nye Udvei til at forhale Freden og tilfyndede derfor dette Skridt af al Magt. Deputationen bestod af Grev Rewentlow, Regjeringsraad Heinzelmann, Syndicus Prehn og Overretsraad Momsen, og denne skulde bane Vei til en fredelig Afgjørelse af Stridsspørgsmaalet. Men Kongen af Danmark kunde naturligviis ikke indlade sig paa at underhandle med Oprørere, og Enhver vidste jo ret godt, at det Hele kun var et Skalkeskjul. De erholdt dog en privat Audients hos Hans Majestæt og havde et Par private Sammenkomster med to af vore Ministre, for at Tydskerne ikke skulde sige, at vi vare aldeles haardnakkede og uforsonlige, som de raabte og skrege nok paa i alle deres Blade; men det førte til Intet, da deres Fordringer vare lige saa uforskammede som ved Krigens Begyndelse. En østerrigsk Note til Forsamlingen i Frankfurt forlangte den danske Befuldmægtigedes Anerkjendelse og Optagelse i Forsamlingen. Østerrig havde atter vundet Kræfter efter sine indre Uroligheder til at optræde som tydsk Stormagt og kunde nu holde Preussen Stangen. Forbittret over at maatte give efter, besluttede Kongen af Preussen at nedlægge sit Mandat som den Enehandlende i Tydsklands Navn og Interesse, og derved kom Danmark til at naabe lidt friere, da de politiske Traade til denne Side bleve overskaarne. Slesvig-Holstenerne, der vare deelte i et Krigs- og et Fredsparti, vidste ikke, til hvilken Side de skulde helde; snart levnede de ikke Preussen den mindste Ære og vilde handle uafhængigt, snart tryglede de det om at erholde Bistand, eller Tilladelse til at føre Krig med Danmark paa egen Haand. Alt dette, forenet med Danmarks Klager over Brud paa Vaabenstilstanden, satte Preussen i den piinligste Stilling til de mæglende Magter, der fordrede Vaabenstilstandens Overholdelse; dette var atter til vor Fordeel. Paa den polske Grændse stode 100,000 Mand Russere, og den russiske Keiser havde reent ud erklæret Kongen af Preussen, at han ikke forblev neutral, hvis Krigen atter udbrød imellem Preussen og Danmark; Østerrig stod i det meest spændte Forhold til Preussen og modarbeidede alle dets politiske Planer med Hensyn til Tydsklands Reorganisation, hvorved Preussen vilde have den største Magt og Indflydelse. Disse Tryk fra alle Sider lammede den preussiske Ærgjerrigheds vilde Flugt, og Tanken om at slutte en Separatfred med Danmark begyndte at dukke op i dets Statsmænds Hjerner; men aldrig saa snart havde disse udtalt denne Tanke, før den atter var forkastet af den danske Underhandler; thi Preussen havde under hele Krigen beraabt sig paa, at det handlede i det tydske Forbunds Navn og efter dets Fuldmagt; Danmark kunde altsaa kun slutte Fred med Preussen, naar det handlede efter sin Fuldmagt. Ved en Separatfred med Preussen var Danmark berøvet sit kraftigste Tvangsmiddel: Blokaden af de østersøiske Havne, og dog skkrede Intet for, at de andre tydske Stater sendte saavel regulaire Tropper som Vagabonder ind i Holsteen, for at forøge den allerede slagfærdige holsteenske Armee. Men at det saaledes ikke lykkedes

Preussen paa denne Maade at berede sig en Udvei, bidrog kun til, at hele Forholdet og Tilstanden blev endnu værre; Underhandlingerne afbrødes, optoges og afbrødes igjen, og hverken den engelske eller den russiske Gesandt formaaede at overbevise Berlinercabinettet om Retfærdigheden i den danske Fortolkning af Fredspræliminairerne, hvorom hele Tvisten dreiede sig.

De slesvig-holsteenske Tillidsmænd, som de kaldte sig, havde opholdt sig hele Maimaaned i Kjøbenhavn, og da de, som ovenfor er sagt, reiste tilbage med uforrettet Sag, opløftede den tydske Presse et Ramaskrig over de frække, haardnakkede Danske; men man var saa vant til en saadan Medfart fra den Kant, at man ikke mere lagde Mærke dertil. Tause ventede man i Danmark paa Udviklingen af de diplomatiske Forhandlinger, medens Alt blev udrustet baade til Lands og Vands.

Keiseren af Rusland havde imidlertid været i Warschau i Slutningen af Maimaaned, og Prindsen af Preussen var sendt dertil, for at erfare hans Mening saavel om Tydsklands Forhold som om den danske Sag. De tydske Blade kunde ikke fortie, at Keiseren fuldkommen havde billiget de Danskes Handlemaade, saavel i politisk som i krigerisk Henseende, og at han havde truet med, at han, hvis Preussen ikke kunde tilvebringe Ro og Fred i Holsteen, da vilde overtage det og sende Tropper derind; dette var atter et Tordenslag for de Tydskes Øren: Russiske Tropper i Holsteen! De trøstede sig imidlertid med, at det vilde blive ved Trudslen, da Keiseren intet Bestemt havde yttret. Men da den russiske Minister i Berlin, Baron Meyendorff, havde havt en Conference med den russiske Udenrigsminister, Grev Nesselrode, som var paa en Reise i Tydskland, forandrede Sagen sig pludselig; den danske Underhandler blev indbuden til en Conference med den preussiske hos Udenrigsministeren von Schleinitz og i hans Overværelse, til den 30te Juni. Dette Møde varede i fem Timer — man blev enig — og den 2den Juli var Fredstractaten afsluttet.

Paa samme Tid optraadte de europæiske Stormagter endnu mere energisk, ved i London at affatte en Protest mod det hele Tydskland i Form af en Protocol, der tillige skulde støtte de fremtidige Bestemmelser om Arvefølgen i Danmark. Denne Protocol blev den 4de Juli foruden af England, Frankrig og Rusland ogsaa undertegnet af Sverrig og senere af Østerrig, med et Slags Forbehold af Tydsklands Rettigheder, og deri erklæredes det *som disse Magters Princip, hvilket de ogsaa vilde hævde: at opretholde det danske Monarkies Integritet, der staaer i Forbindelse med Magtens Ligevægt i Europa og er af Vigtighed for Fredens Bevaring.*

Hovedmomenterne af Berliner-Fredstractaten vare: At der skulde være Fred, Venskab og god Forstaaelse mellem Danmark og det tydske Forbund; alle mellem begge Parter afsluttede Tractater skulde atter træde i fuld Kraft; de høie Contrahenter forbeholdtes alle de Rettigheder, de

havde før Krigen; der fastsattes den Intervention, som Kongen af Danmark, Hertugen af Holsteen, havde at anraabe, i Overensstemmelse med Forbundsretten, til Opretholdelsen af sin ligitime Autoritets Udøvelse i Hertugdømmet Holsteen; dernæst skulde Grændsen fastsattes imellem Kongen af Danmarks Stater, som ikke hørte til Forbundet, og dem, som hørte dertil, nemlig imellem Holsteen og Slesvig; og endelig skulde Ratificationen af Fredstractaten være skeet, og Udvexling finde Sted 3 Uger efter Afslutningen, den 2den Juli. Men der hengik 3 Gange 3 Uger, og Tractaten blev dog ikke ratificeret; thi da Østerrig nu havde den største Magt og Indflydelse ved Forbundet i Frankfurt, vilde Preussen ikke anerkjende den og forlangte derfor, at enhver tydsk Regent skulde underskrive Fredstractaten for sit Vedkommende; flere negtede dette i Begyndelsen, og deriblandt ogsaa Østerrig.

Ved Fredsslutningen blev tillige en Separatprotocol underskreven af Preussen og Danmark, hvis Hovedbestemmelser, foruden Fred og Venskab, gik ud paa at ordne Forholdene ved Slesvigs Rømning af de svenske og norske Tropper og Besættelse af de danske. Saaledes skulde de fremmede Tropper begynde Udmarschen 11 Dage efter Fredsslutningen den 2den Juli og være ude af Slesvig den 17de Juli, og før Preusserne vare over Eideren, maatte de danske Tropper ikke sætte Foden paa Slesvigs Grund, med mindre det bragtes i Erfaring, at Slesvig-Holstenerne vare gaaede over Eideren. Danmark maatte dog under ingen Omstændigheder udstrække sine Krigsoperationer Sønden for Eideren.

Slesvig-Holstenerne fik imidlertid Lov til uhindrede af Preussерne at marschere ind over Grændsen, ja den preussiske General Hahn og Insurgent-Generalen Willisen skulle endog før den Tid i Forening have afstukket Terrainet og lagt Planen til Forsvaret af Passet ved Idsted. Den slesvig-holstenske Hærs Indrykning i Byen Slesvig den 15de Juli skal have været en sand Comedie, hvori naturligviis ogsaa Hertugen af Augustenborg spillede en Rolle. Provst Boysen modtog Armeen i Byens Borgeres Navn med en glimrende Tale, hvori han forsikrede, at deres Valgsprog var: „Fast som Egen". Generalen besvarede Talen med et Leve for Slesvig-Holsteen; derpaa raabte han: „Og nu fremad!" hvorpaa Armeen marscherede — ind i Byen og blev indquarteret.

Kongen af Danmark udstedte den 14de Juli en smuk Proclamation til Slesvigerne, hvori han siger: „Min Hær drager ogsaa til dem, hvis Ombømme har ladet sig forvirre, hvis Øren hidindtil vare lukkede for vor landsfaderlige Stemme. Dog kommer den ikke for at bringe Straf og Hevn; ikke blot med Retfærdighed, men ogsaa med Mildhed har Vort og Vore Forfædres Scepter været ført over Eder, som over Eders Fædre."

Proclamationen frugtede Intet blandt Oprørerne; deres Hær stod slagfærdig i Passet ved Idsted, forstærket fra alle tydske Stater ved permitterede Soldater og Officerer; ja der blev endog tilsendt dem et heelt Batteri med Bespænding og Tilbehør.

Keiseren af Rusland havde sendt sin Flaade til Hertugdømmernes Kyster, rede til at staae os bi med Raad og Daad, hvis det gjordes fornødent, men England protesterede mod en russisk Intervention. Alle holsteenske Havne bleve blokerede af de danske Skibe, og da man havde bragt i Erfaring, at Insurgenterne allerede den 13de Juli vare marscherede over Eideren og havde besat Eckernförde, rykkede den danske Armee ind i Slesvig den 16de Juli. Uagtet den meest trykkende Hede, der foraarsagede, at ikke faa Soldater udmattede styrtede om paa Landeveien, blev dog Marschen under Sang og Lystighed uafbrudt fortsat lige til Flensborg. General Schleppegrells Brigade, der fra Als gik gjennem Sundeved, ankom først og blev modtagen med Jubel af Indvaanerne, der havde smykket alle Huse med Dannebrogsfaner og bestrøet Gaderne med Blomster. Efterhaanden ankom Brigaderne fra Fyen og Jylland, og den 19de Juli var hele Armeen samlet i Omegnen af Flensborg. Byens Borgere kappedes om at vise Soldaterne alt det Gode, de kunde; Mad, Viin og Kage blev uddeelt i rigeligt Maal, og man skulde ikke troe, at det var den samme By, i hvis Gader danske Officerer, der Aaret i Forveien som

Parlementairer ankom til General Prittwitz, vare blevne forhaanede og mishandlede. Skjøndt de Tydskſindede nu forſøgte paa at holde gode Miner, kunde de dog ikke aldeles dæmpe deres Harme over feilſlagne Forhaabninger; ſaaledes negtede Lorentzen til Wasſersleben de af Hede udmattede Soldater en Drik Mælk eller Vand; forbittrede herover grebe endeel Borgere, der vare tilſtede, Herr Lorentzen, trak ham ud af Huſet og havde maaſkee ſlaaet ham ihjel, hvis ikke de ſamme Soldater, han havde negtet en Drik Vand, havde reddet ham. Ligeledes bleve tre af Byens tydſkſindede Borgere dygtigt gjennempryglede af nogle Matroſer, fordi de lee af vore ſaarede Soldater, der den 24de om Aftenen bleve bragte til Lazarethet. Imidlertid var dog kun en ringe Deel af ſaa ſlet Tænkemaade, hvilket nokſom Omſorgen for vore Saarede efter Slaget den 25de beviſte, og den, der har været Vidne til denne ædle Opoffrelſe, vil aldrig glemme Flensborg Byes Mænd og Qvinder.

Den ſlesvig-holſteenſke Damp-Kanonbaad v. der Tann, ført af en Lieutenant Lange, der i 1848 havde været Styrmand i danſk Tjeneſte, var loben ud fra Neuſtad, formodentlig for at kapre danſke Skibe, der ſøgte ind til Travemünde, paa Lübecks Territorium. Den 20de Juli, om Morgenen, opdagede Dampſkibet Hekla, der commanderedes af Capitain E. Suenſon, den fiendtlige Damper inde paa Neuſtädterbugten, men inden Hekla kunde komme paa Skud, var den ſmuttet ind i Traven. Lübeck, ſom det var af megen Vigtig-

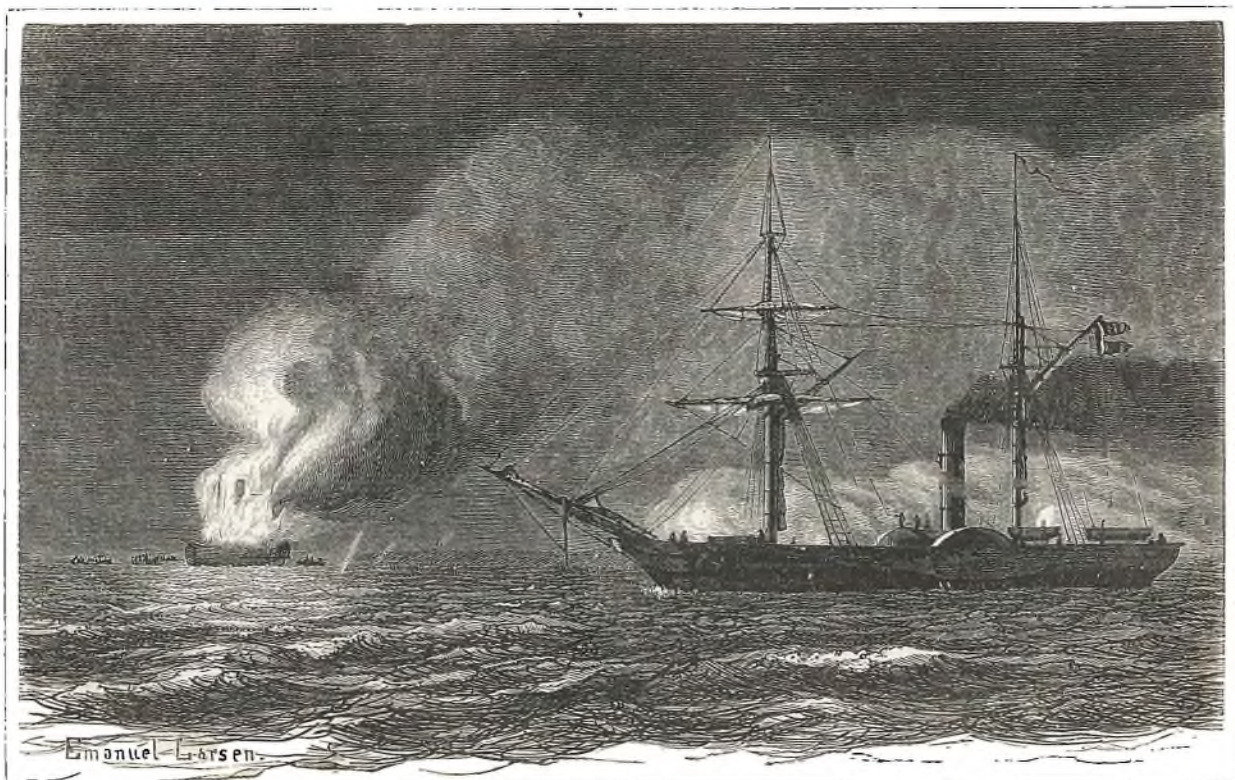

Affairen mellem Hekla og von der Tann.

hed for, at dens Neutralitet blev overholdt, forlangte af Lieutenant Lange, at han enten skulde desarmere Dampbaaden eller forlade Havnen. Lieutenanten valgte det Sidste og forlod Travemünde den 21de om Aftenen. For at undgaae at blive iagttaget af Dampskibet Hekla, der havde lagt sig til Ankers i Neustädterbugten, kneb v. d. Tann saa nær til Landet som muligt, men var uheldig nok til at blive staaende fast netop lige ind for hvor Hekla laae. Han maatte nu strax lade Dampen gaae, og denne Dampsøile blev opdaget ombord i Hekla. Capitain Suenson befalede først at give et Avertissementsskud, da man formedelst Mørket endnu var i Uvished, om det virkelig var den fjendtlige Dampbaad; dette Skud blev strax besvaret med 2 Bombeskud, som begge traf Hekla, saarede 3 og dræbte 1 Mand. Capitain Suenson fortsatte Beskydningen i en Time, hvorefter v. d. Tann kom i Brand. En Baad blev afsendt fra Hekla, for at undersøge Forholdene; den fjendtlige Dampbaad fandtes paa Grund og forladt af sin Besætning; kort efter sprang den i Luften, og om Morgenen var den nedbrændt til Vandgangen.

Corporal Levin af 4de Dragonregiment med 6 menige Dragoner saae sig efter en vidtudgaaende Patrouillering pludselig affkaaren af henved en Snees slesvig-holsteenske Dragoner. Der var kun Valget mellem at overgive sig eller bugge sig igjennem, og Patrouillen valgte eenstemmig det Sidste. Tætsluttede satte de 7 modige Karle affted i Carriere; Slesvig-Holstenerne vege til begge Sider, som om de

vilde gjøre Plads for dem, men huggede dog til begge Fløi=mændene, idet de fore forbi dem; den ene slap uskadt igjen=

nem, men Lars Nielsen Thingsted=Mark, der havde tabt sin Casque, idet de satte an, blev saaret i Hovedet; han hængte dog paa Hesten, og Patrouillen naaede uhindret ind til vore Forposter.

Krigen var saaledes begyndt baade til Lands og Vands; det første Slag var slaaet, det første Blod flydt. Det var smaa Indledninger til det store Drama, for hvilket Tæppet nu rullede op.

Til Statholderſkabet havde General Williſen ſendt Rapport, hvori hans Stilling i Idſtedpaſſet var beſkreven. Man troede først, at det var et Krigspuds, da man læſte den i de offentlige Blade; men indløbne Rapporter og tilſidſt en Recognoſcering, under Oberſt Irmingers Commando, overbeviſte General Krogh om, at Fjendens Stilling var ganſke ſom Rapporten havde angivet, nemlig: Hovedſtyrken i Affnittet, ſom dannes af Langſø og Arnholtſø, med Forſkandsninger Norden for Idſted Skov, den høire Fløi vel forſkandſet ved den østre Ende af Langſoen ved Vedelſpang og venſtre Fløi ved Lyrſkov, med Forpoſter langs Treneſloden fra Treia til Langſted, og i Gammellund; derfra ſtrakte Forpoſtlinien ſig over Siverſted til Havetofte. Ved Gyldenholms Skovhuus var et Badeſted gjennem Langſø,

og, for at lette en Debouchering, havde man ſlaaet en Lobebro over Soen. Denne af Naturen ſtærke Stilling var end mere forſtærket ved, at alle Aaer og Bække ſamt Trenefloden vare opdæmmede, alle Broer afkaſtede og alle Overgangsſteder barricaderede. Dette Bolværk, med en uhyre Moſe foran ſig, var beſat med omtrent 30,000 Mand, og mod det gik vor Armee, der ikke var meget ſtørre, men ſtærkere ved en bedre Diſciplin og fremfor Alt ved den Overbeviisning, at den førte Retfærdighedens Sværd.

Den 24de Juli om Morgenen Kl. 3 rykkede vor Armee, efter at have bivouakeret om Natten omtrent en Miil Sonden for Flensborg, frem i 2 Diviſ., under Generalerne Moltke og Schleppegrell, et Reſerve-Cavalleri, under General Flindt, og et Reſerve-Artilleri, under Oberſt Fibiger. 1ſte Diviſ., Moltke, beſtod af 3die Brig., under Oberſt Schepelern, 4de Brig., under Oberſt Theſtrup, 6te Brig., under Oberſt Irminger, Diviſ.-Artilleriet, under Oberſtl. Lüttichau, og Garde-Huſarerne, under Oberſtl. Torp. 3die Brig., beſtaaende af 6te, 7de og 8de Linie-Bat., 4de Reſerve-Bat. og 1ſte Jægercp., Battr. Glahn, en Eſcadron Huſarer, en Eſcadron af 4de Dragon-Regiment, en Deling Feltingenieurer, ſamt det mobile Bro-train, marſcherede fra Wandrup; ved Toldhuſet, Syd for Kragſted, dreiede Brigaden af og marſcherede forbi Jorl Kirke, mod Sollerup og Solbro. — 4de Brig., beſtaaende af 9de og 11te Linie-Bat., 5te og 6te Reſerve-Bat., 2det Jægercp., og 6te Brigade, beſtaaende af Livgarden til Fods, 1ſte og 2den lette

Bat., 1ste og 4de Forſtærknings-Bat., 2 Compp. af 1ste Reſerve-Jægerep., et 12pundigt og to 6pundige Batt. og Garde-Huſar-Diviſ., marſcherede ad Chauſſeen til Slesvig. Reſerve-Cavalleriet: 3die, 4de og 6te Dragon-Regiment, med Battr. Wegener, dreiede af i Overſo og gik til Tarp. 2den Armee-Diviſ., Schleppegrell, beſtaaende af 1ste Brig., Oberſt Krabbe, 2den Brig., Oberſt Baggeſen, og 5te Brig., Oberſt Næder, et 12pundigt og to 6pundige Battr., under Oberſtl. Fuhrmann, ſamt 3 Eſcadroner af 4de Dragonregiment, under Oberſtl. Nielſen, marſcherede fra lille Solt mod Havetofte. I og ved denne By gjorde Diviſ. holdt; den havde ikke ſtødt paa Fjenden og blev derfor ſtaaende der til den næſte Dags Morgen Kl. 3. Af General Moltkes Diviſ. var 4de Brig., Theſtrup, beordret ſom Avantgarde og tildeelt Battr. Schultz ſamt to Eſcadroner Huſarer, under Oberſtl. Torp. Kl. 10 Formiddag ſtod Avantgarden ved Bollingſted Aa, der ſkjærer Chauſſeen ved Stenderup Kro. Brig. formerede ſig Syd for Aaen bag de derværende Høider, medens 2det Jægrep., under Oberſtl. Branner, beſatte Vandløbet. 9de Bat., under Major Harbou, og 11te Bat., under Oberſt Staggemeyer, formerede Kjæder med Compagni-Colonner paa begge Sider af Chauſſeen, og to Kanoner med Bedækning fulgte Veien, medens Huſarerne gjorde en omgaaende Bevægelſe, Veſten om Stenderup Skov. 6te Reſerve-Bat., under Oberſtl. la Cour, fulgte første Træfning ſom Reſerve. Gjennem Stenderup By, ad de oſtlige Veie, trængte paa ſamme Tid 5te Reſerve-Bat.,

under Major Scharffenberg, frem i Høide med de tvende forreste Bataillioner ved Chaussee, og Fjenden kastedes ved dette kraftige Angreb ud af Stenderup og Popholt Skov, over Mosen, og først paa Høiderne, Sønden for Helligbækken, gjorde vore modige Bataillioner holdt. Kort før 9de Bat. naaede Helligbækken, fik Major Harbou en Kugle i Armen, og Capitain Nørager overtog derfor Commandoen. Kjæden forlod Høiderne, for at tage en Stilling langs med Helligbækkens nordre Side og den sydlige Rand af Popholt Skov. Cavalleriet og de to Kanoner trak sig bag Popholt Kro; de 6 Kanoner af Batteriet, 11te Linie-Bat. og 2det Jægercp. indtoge Bivouak Norden for Skoven. Af 6te Brig. besatte 1ste lette Bat., under Oberstl. Walther, Stenderup By og stod som Reserve for 5te Reserve-Bat., der havde besat Popholt Skov. 6te Brig. selv indtog Bivouak bagved Avantgarden. En Time efter at Alt var kommen i Ro, rykkede Fjenden pludselig frem igjen med en betydelig Forstærkning; hans Artilleri bestrøg Chaussee ned mod Helligbæk Kro, medens Infanteriet trængte vor Kjæde tilbage. 2det Jægercp. rykkede frem til Popholt Kro, og 2 Kanoner ilede de tvende der placerede til Forstærkning. Den betydelige fjendtlige Overmagt havde allerede trængt vor Kjæde tilbage til Skoven, hvor den søgte at dække sig, inden de i og bag Skoven staaende Bataillioner fik sig ordnede. Især blev Avantgardens venstre Fløi stærkt beskudt med Granater, og Fjenden forsøgte ved et heftigt Angreb at gjøre sig til Herre

over Klapholdt Hede; men 11te Bataillon rykkede i Linie med 5te Reserve-Bat., og 4de Forstærknings-Bat., under Major Saint-Aubain, gik frem i yderste venstre Flanke, Garden, under Oberstl. Kirchhoff, og 2den Eskadron Husarer, under Ritmester Torp, ilede over Stenderup til Understøttelse. Fra General Schleppegrells Division arriverede 13de Bat., under Major Trepka. Oberst Irminger tog Commandoen over venstre Flanke, medens Oberst Thestrup commanderede i Centrum, og efterat Alt var ordnet, lød det: „Fremad!" Dette gjentoges af Soldaterne, og fremad gik det med fældet Bajonet; Fjenden veg paa hele Linien, og vore Bataillioner standsede ikke, før de havde kastet ham over paa den sondre Side af Helligbækken. Kampen havde været meget haard baade i venstre Flanke og i Centrum ved Popholt. 1ste og 2den lette Bat. vare fra 6te Brig. ankomne til Understøttelse; saaledes forstærket gik Centrum, eller høire Floi, frem igjen, og kastede Fjenden over Høiderne paa den sondre Side af Helligbæk Kro; dog maatte 2det Jægercp. først storme Kroen og kaste Fjenden ud af Stillingen med Bajonetten.

Medens dette foregik i Centrum ved Chaussèen, var 3die Brigade, under Oberst Schepelern, ikke mindre beskjæftiget ved Solbro. Efterat Fortravet, bestaaende af 1ste-Jægercorps, en Deling Husarer og en Deling Dragoner, under Major Wilsters Commando, havde besat Sollerup, fremsendtes 4de Comp., under Capitain Caroc, for at rense Terrainet paa den vestre Side af Trenefloden. Ved et rask

Bajonetangreb tog Compagniet en Gaard, der holdtes besat af Fjenden, og jog ham derfra over Solbro. Fra den modsatte Side af Trenen blev Compagniet nu heftigt beskudt baade af Artilleri og Infanteri, men forstærket ved en Peloton af 3die Comp., ført af Lieutenant Olsen, udholdt de raske Jægere Ilden, indtil Major Wilster efter Forlangende fik 2 Kanoner, under Lieutenant Falbe, til at besvare den fjendtlige Granatild; disse trak Fjendens Skud fra Jægerne paa sig og reddede derved tillige Gaarden fra at blive skudt i Brand. 4de Comp., der havde kjæmpet haardest fra om Morgenen til langt over Middag, blev nu afløst af 3die Comp., hvorefter det trak sig bag Gaarden som Reserve; men da Fjenden kort efter trak sine Kanoner tilbage og efterhaanden ogsaa ophørte med Geværilden, troede man Kampen endt for den Dag og overgav sig til Hvile, hvortil Folkene hvilig trængte, efter at have marscheret fra Kl. 3 om Morgenen og kjæmpet fra Kl. 7½ til Kl. 3 Eftermiddag. Men neppe var en Time forløben i Ro, før man saae stærke fjendtlige Colonner, bestaaende af Infanteri, Artilleri og Cavalleri, rykke frem fra Landsbyen Jübeck. 2 Comp. af 6te Linie-Bat., som commanderedes af Major Rodenberg, stode tilligemed en halv Escadron Dragoner og de for omtalte to Kanoner som Reserve for 1ste Jægerep.; en større Styrke laae det ikke i Oberst Schepelerns Plan at vise Fjenden; men da det viste sig, at den fjendtlige Styrke var 2 à 3 Bat., 2 Escadroner Cavalleri og 2 Battr. Artilleri,

besluttede Oberſten at forſtærke Fortravet med de to andre Compagnier af 6te Bat. og med en Deling Granatkanoner af Batteriet Glahn. Under Capitain Stjernholms Commando rykkede denne Deling i Forening med de omtalte 2 Kuglekanoner frem mod Fjenden. Major Wilſter havde allerede optaget Kampen paany med ſine Jægere, og Compagniet Dreier beſkjød heftigt og med Held Broen, ſom Fjenden i Stormcolonner var rykket frem imod. Sprængt til alle Sider ved Jægernes velrettede Ild flygtede denne Colonne, efterladende mange Døde og Saarede. Den Stabsofficeer, der førte Stormcolonnen, ſaae man ride i Galop fra den ene Hob til den anden og gjøre ſig forgjæves Umage for at ſtandſe dem i Flugten, men kun nogle Faa fik han tilbage, for at ſlæbe de Saarede og Døde bort. Stormen var afſlaaet, men en voldſom Kanonild af 2 Battr. fra to forſkjellige Stillinger vedvarede til Kl. 8 om Aftenen, hvorefter Oberſt Schepelern kaldte ſaavel Artilleri ſom Jægere ud af Ilden, da Kampen ikke kunde føre til noget afgjørende Reſultat, efterſom han først ſkulde forcere Overgangen den følgende Dag.

Kl. 3 om Morgenen ſtod Brigaden paa Alarmpladſen i og ved Sollerup. 8de Linie-Bat., under Oberſtl. Lemmich, afmarſcherede mod Hünningen, deels fordi det ſagdes, at denne By var beſat af Fjenden, deels for ad denne Vei at gaae over Trenen og falde Fjenden ved Jübeck i Flanken. 1ſte Jægercp. rykkede derpaa raſk frem mod Solbro. 1ſte Comp., under Capitain Mayern, var i Spidſen; en voldſom Regn af

Kugler og Granater modtoge dem; Broen var deels opbrudt, deels opfyldt med Grene og Løv, ſom allerede brændte raſk, men 1ſte Comp. 1ſte Afdeling, under Lieutenant Ludvigſen, ſprang driſtigt over den, idet den holdt ſig til den Side, hvorfra Vinden kom, medens Lieutenant Magius med flere Jægere vadede gjennem Strømmen; og trods alle Kugler og Granater ſtode de i et Nu paa den modſatte Bred og ſtormede med Hurra frem til de forreſte Gjærder. Fjenden flygtede ſkyndſomt til Jübeck, forfulgt af Jægerne, medens 6te Linie-Bat. gik mod Eſpertofte. Broen var bleven repareret af Ingenieurerne, under Lieutenant Carſtenſen, og en Reſerve-Bro ſlagen af Brotains-Materialet, under Capitain Hedemanns Ledelſe, hvorefter hele Brigaden paſſerede Trenen og rykkede frem. Jübeck blev ſtormet af 1ſte Jægercp., i Forening med 8de Bat., der fra Hünningen atter ſtødte til Brigaden, og Fjenden blev kaſtet en Fjerdingvei ud i Terrainet, hvorpaa

Brigaden vendte sig mod Schuby, hvor den ankom lidt over Kl. 11 Formiddag. Denne By var besat af Fjenden, og 6te Linie-Bat. beredte sig til at tage den med Bajonetten, da Ordre indløb til Brigaden at trække sig samme Vei tilbage og søge at forene sig med Divisionen paa Chausseen imellem Idstedpasset og Helligbæk Kro.

Kl. lidt over 3 om Morgenen begyndte 5te Brigade Kampen Østen for Slesviger-Chausseen. De fjendtlige Forposter vege strax for et rask Blænker-Angreb, men betydeligt forstærkede ved deres Reserver og et Batteri, der kjørte op Vest for Chausseen, gjorde de holdt, og en heftig Tirailleurild udbredte sig over hele Linien, medens Batteriet Marcussen besvarede den fjendtlige Kanonild fra Lyngbankerne og Chausseen, Sønden for Helligbæk. Da Fjenden kjørte endnu et Batteri op, blev Batteriet Lund beordret frem til Assistence. I Dagningen begyndte det at støvregne; hen paa Morgenen tog det til med Regnen, og en tyk Taage lagde sig over hele Egnen. Da Skuddene mere og mere tiltoge i Livlighed paa høire Side af Chausseen, bleve flere af Brigadens Bataillonер sendte ud til denne Side i den saakaldte Bogemose, og 3die Linie-Bat., Oberst Vett, 5te Forstærknings-Bat., Major Dau, og Størstedelen af 3die Forstærknings-Bat., Oberstl. Gerlach, udholdt her en varm og anstrengende Kamp. Kl. 8 ankom Melding fra 2den Brigade, at denne var sprængt i Landsbyen Øvre-Stolk, og Divisions-Generalen Schleppegrell samt flere Officerer faldne. Øieblikket var uhyggeligt;

General Schleppegrell.

man vidſte ikke, hvad man ſkulde gjøre; Regnen ſkyllede ſtærkt, og Diet formaaede neppe at overſkue hvorledes Kampen ſtod ſelv paa det nærmeſte Sted. Overgeneralen fattede imidlertid hurtigt den Beſlutning at affende 3 Bat., under Oberſt Theſtrup, til Underſtøttelſe for 2den Brig.; General de Meza, der fulgte Overgeneralens Stab, overtog Commandoen i General Schleppegrells Sted, og imidlertid holdtes Kampen i Centrum ſtaaende. Flere Ordonnantſer affendtes ad forſkjellige

Veie, for at beordre Oberst Schepelern tilbage til Divisionen; og disse traf ham med hans Brigade, idet han vilde tage Schuby, som alt er berettet. Batteriet Harthausen maatte nu ene optage Kampen i Centrum, medens Oberst Irmingers og Ræders Brigader afverlende kjæmpede i Bøgemosen og Bøgeholdt Krat, fra Engbro til Chaussee. Efter en Times Forløb kjørte ogsaa Batteriet Lund og senere Halvbatteriet Jonquières op og beskjød Passet ved Idsted Kro, og denne Artillerikamp vedvarede uafbrudt lige til vore Stormcolonner rykkede frem.

2den Brigade var marscheret fra sin Bivouak Kl. 1 om Morgenen. Ved Klapholdt afsendtes 4de Linie-Bat., under Major Neergaard, 10de lette Bat., under Oberstl. Ræder, 3die Jægercp., under Oberstl. Kock, et 6pundigt Battr., Dinesen, 1 Escadron Dragoner, under Lieutenant Deichmann, og Halvdelen af 4de Ingenieurdeling, under Capitain Thestrup, det Hele under Brigadecommandeur Krabbes Commando, mod Vedelspang, medens 2den Brig. og de øvrige til 1ste Brig. hørende Bataillioner og Artilleriet gik mod Øvre-Stolk. Oberst Krabbes Ordre lød paa at opholde og beskjeftige Fjenden ved Vedelspang og Søndre-Fahrensted, men ikke at forcere Passet før nærmere Ordre. Da Brigaden afmarscherede fra Klapholdt, dannede 4de Linie-Bat. med 2 Kanoner og nogle Dragoner Fortrabet. Kl. 3 kom dette allerede i Engagement; Kanondelingen beskjød den fjendtlige Stilling, medens 4de Bat. fordrev Blænkerne fra Hegn til Hegn lige til Boglund. Ved

denne By kom 3die Jægercp. til, og Fjenden blev kastet ud af den. Han traf sig skyndsomt tilbage til de Sønden for Byen liggende Høider, der vare besatte med 4 à 5 Bat. Infanteri og et Batteri. Angrebet mod denne Stilling udførtes af 3die Jægercp. og 10de lette Bat., medens Batteriet Dinesen beskjød Fjenden fra nogle smaa Høider, Øst for Landeveien. Fjenden gjorde kraftig Modstand, som en Følge af hans Overmagt; men den Uforsagthed, hvormed Jægerne og 10de lette Bat. gik frem, forbausede Fjenden, og han veg tilbage til Skoven foran Vedelspang. Han førte friske Tropper i Ilden; vore 2 Bat. maatte gjøre holdt, og Fægtningen blev staaende. Fjenden søgte gjennem Kalbek Skov at omgaae den venstre Fløi, hvorfor 2 Comp. af 4de Bat., under Capitain Müller, bleve sendte Norden om Skoven. En Peloton af samme Bataillon marscherede mod Søndre-Fahrensted, for at finde den over Søen kastede Løbebro og tillige for at vedligeholde Forbindelsen med 2den Brig.; denne Peloton blev indviklet i en levende Kamp med en overlegen Fjende og fik derfor strax Assistance af nogle Afdelinger fra 1ste og 3die Reserve-Bat. I denne Stilling modtog Brigadecommandeuren Underretning om, at Divisions-Generalen var falden, og at General de Meza havde overtaget Commandoen, og tillige blev det ham beordret, at han, dersom Brigaden ikke kunde holde Stand ved Vedelspang, da skulde trække sig tilbage til 2den Brig., der dengang stod Norden for Idsted. Stillingen var meget vanskelig for 1ste Brig.; den havde kjæmpet haardt fra

Kl. 3 om Morgenen med 3 Batt. og et 6pundigt Battr. mod i det mindſte 5 fjendtlige Batt., et 6pundigt og et 12pundigt Battr.; men hver Mand følte, at der ſtod for Meget paa Spil ved at retirere og lade Fjenden omgaae Flanken, og derfor ſtode de faſt og vedbleve Kampen, maaſkee den haardeſte og meeſt langvarige under hele Slaget. Først da det fjendtlige Centrum ved Idſted var kaſtet, traf Fjenden ſig tilbage fra Vedelſpang og overlod vore tappre, men udmattede Tropper Paſſet.

General Schleppegrell havde, da Brigaden Krabbe var marſcheret mod Vedelſpang, rettet ſin Marſch mod Øvre-Stolk. 12te Bat. under Oberſt Læſſøe havde Avantgarden; efter den fulgte 2den Reſerve-Bat., Major Dodt, og 5te Linie-Bat., Major Bülow. Beſtemmelſen var, at 2den Reſerve-Bat. ſkulde gaae mod den af Fjenden kaſtede Løbebro over Langſø, men i Øvre-Stolk fik Bataillonen Ordre at marſchere mod Idſted, da den 13de Bat., ſom kom bag efter Generalens Stab, nu var beſtemt til at ſøge Broen. For at lade en Mand, paa hvem man ſtrax efter Slaget kaſtede ſin Mistillid, vederfares Ret, maa det berettes, at Oberſt Læſſøe med 12te Bat. afſøgte Byen Øvre-Stolk, før nogen anden Bataillon marſcherede derigjennem, og at General Schleppegrell endogſaa, da han af den Grund maatte gjøre holdt udenfor den, udraabte i ſin Ivrighed for at komme frem: „Nu troer jeg pinedød, han afſøger Byen, naar vi komme med 5 Batailloner bagefter.“ Fra Øvre-Stolk gik 12te Bat. i ſydlig Ret-

ning mod et Krat, der var ſtærkt beſat af Fjenden, og kom ſtrax i en levende Fægtning, medens Granat-Kanonafdelingen af Batteriet Baggeſen, der commanderedes af Lieutenant Lønborg, beſkjød et fjendtligt 6pundigt Batteri. Fjenden blev kaſtet og traf ſig tilbage til Grydeſkov, hvorom en heftig Kamp udſpandt ſig. Skoven blev tagen og atter tabt; idet Oberſt Læſſøe anden Gang befalede at blæſe „Avanceer",

traf en Kugle ham i Bryſtet; han ſegnede af Heſten, og med de Ord: „Skriv til min Moder og hils hende!" udaandede han ſin kjække Sjæl. Ogſaa den modige og begeiſtrede Lieutenant Blom fandt her Heltedøden. 2den Reſerve-Bat. og 5te Linie-Bat. marſcherede paa ſamme Tid mod Paſſet mellem Idſtedſø og Langſø, og Fægtningen var ſtaaende for diſſe

Oberſt Løvſoe.

tre Bataillioner, da der hørtes Skud falde bag ved dem; men ſtolende paa den betydelige Styrke antoge de, at der ingen Fare var paa Færde. General Schleppegrell havde afſendt 3die Reſerve-Jægercp., under Major Goſch, og en halv Deling Dragoner mod Romech og red ſelv igjennem Dyre-Stolk med ſin Stab, 6 Kanoner af Batteriet Baggeſen, der havde et Compagni af 2den Reſerve-Bat., under Capitain Middelboe, til Dækning, og 2 halve Eſcadroner Cavalleri, under Ritmeſterne Meyer og Buchwald; efter dem fulgte 13de Bat., under Oberſt Trepka,

og længere tilbage kom Reserven, under Oberſtl. Henckel: 1ſte Reſerve-Bat., 2 Compp. af 3die Reſerve-Bat. og Batteriet Juſt. Generalen var ivrig for at faae det 12pundige Batteri til Skud, hvorfor Capitain Baggeſen lod 2 Kanoner, førte af Lieutenant Møller, prøbe af ved en Høi, omtrent 1000 Alen Syd for Byen, medens Ingenieur-Lieutenant Bauditz lod de levende Hegn, der betog Sigtet, fælde; ſtrax derpaa kjørte atter 2 Kanoner op, førte af Lieutenant Lund. En Cavalleri-Patrouille, under Lieutenant Nellemann, havde været ude i Terrainet mod Langſø, men havde ingen Fjende ſeet, hvilket vel tildeels havde ſin Grund i, at Veiret var ſaa taaget og regnfuldt; thi kort efter, i det Øieblik, 13de Bat. marſcherede igjennem Øvre-Stolk, trængte Maſſer af Fjender op i venſtre Flanke. Kanondækningen blev kaſtet ud imod dem, men var for ſvag til at ſtandſe dem; et Cavalleri-Chok af den halve Eſcadron Buchwald henad Idſtedveien mislykkedes; i et Nu var hele Terrainet opfyldt af Fjender; Stabs-Capitain Kranold blev ſendt tilbage med Ordre til 13de Bat., men faldt midt i Byens Gader; Capitain Bauditz af Staben og Lieutenant Vaupell gjorde et Cavalleri-Chok med den anden halve Eſcadron, under Ritmeſter Meyer, for at renſe Byen; men Ritmeſteren og Lieutenant Nellemann faldt; Lieutenant Vaupell blev ſaaret, og Heſten blev ſkudt under Capitain Bauditz. Capitain Baggeſen, hvis Heſt var ſaaret, ilede til Fods afſted, for at redde ſine Kanoner; fra den ene af de to, der førtes

af Lieutnant Møller, vare Hestene skudte, hvorfor den maatte blive staaende; den anden kom Lieutenanten kjørende med, men han blev selv skudt paa Stedet. Capitain Baggesen og en Constabel fra den efterladte Kanon, der fulgte ham, løftede Lieutenanten op paa en Vogn fra Trainet, der slap igjennem med Liget; men idet Capitainen og Constablen vilde gaae igjennem et Grøftegab, satte en Hob fjendtlige Soldater dem Bajonetten for Brystet; de maatte overgive sig og bleve førte Syd efter. Ved de 2 Kanoner under Lieutenant Lund gik det næsten lige saa galt; den ene maatte efterlades, da Hestene vare løbne løbske med det Cavalleri, der kom tilbage fra at have gjort Choc hen ad Idstedveien; den anden førte den saarede Lieutenant Lund tilbage. General Schleppegrell faldt dødeligt saaret af Hesten inde paa Marken bagved Kanonerne, og hele Staben sprængtes til alle Sider. Lieutenant Carstensen faldt ogsaa her, i Nærheden af Generalen, men ikke under Forsvaret af Capitain Baggesen, som nogle Beretninger sige; thi Capitain Baggesen havde kun seet Lieutenanten et Øieblik om Morgenen, da han ikke var ansat hos ham, men hos Divisions-Artilleriets Commandeur, Oberstl. Fuhrmann. 13de Bat. var som sagt paa Marschen gjennem Øvre-Stolk, da Overfaldet skete; de to forreste Compagnier vare lige ved den sydlige Ende af Byen, da de første Geværskud faldt, og Fjenden trængte frem bag Gjærderne og Husene; de to bageste Compagnier trak sig tilbage i forskjellige Retninger Nord efter. Adjutanten, Lieutenant Scholler, samlede omtrent

150 Mand om Fanen og førte den udenfor Byen. Oberſt Trepka ordnede ſaa hurtigt ſom muligt de to forreſte Com=

Oberſt Trepka.

pagnier til et Angreb, men ſelv temmelig nærſynet, red han for tæt ind paa Fjenden og faldt; Compagnierne gjorde flere Angreb, men bleve af Overmagten trængte tilbage igjen. Af Reſten af Bataillonen, der holdt den nord=lige Side af Byen beſat, maatte Størſtedelen vige tilbage for den voldſomme fjendtlige Ild, og Alt ſyntes at være uund=gaaeligt tabt. Men en Ordonnants, der var ilet til Oberſtl.

Henckel, for at melde det Passerede, og som yttrede, at Alt var tabt, fik af den djærve Oberst kun det Svar: „Aa Sladder!“ hvorpaa han commanderede „Frem!“ Ankommen til den nordlige Ende af Byen, optog han de retirerende Folk af 13de Bat., gik rask paa Grøfter og Gjærder, Huse og Haver, jog Fjenden til midt ind i Byen, hvor Fægtningen en Tid blev staaende, indtil Batteriet Just kjørte op i venstre Flanke og beskjød Fjenden, der havde trukket Forstærkning til sig, og 2 Kanoner fra Batteriet, under Lieutenant Thestrup, kom ind i Byen og bestrøg Gaden med Kugler og Kardætsker. Nu gik det atter frem, og Fjenden, der led et stort Tab af Folk, veg overalt; Byen blev renset, og da Resten af 2den Brigade havde forenet sig med 5te Linie-Bat. og 2den Reserve-Bat., der havde trukket sig tilbage paa Stolk, gik det rask fremad, idet den brave Oberst med 1ste Reserve-Bat. gjorde flere Angreb i Fjendens Flanke. Disse modige Angreb forfærdede Fjenden i den Grad, at han ikke alene veg overalt i største Hast, men 500 Mand overgave sig som Fanger; vore efterladte Kanoner bleve atter erobrede tilbage; de Saarede og Døde forbleve i vor Magt, paa Oberstl. Bülow af Generalstaben nær, som Fjenden tog saaret med sig. I Byen Stolk faldt, foruden Oberst Trepka og Capitain Kranold, ogsaa Lieutenanterne Prütz og Kald, og ikke Faa af Bataillonens Mandskab bleve paa Stedet under denne voldsomme Gadekamp. 17 Insurgenter, som havde skjult sig i Krokjælderen, da 1ste Reserve-Bat. ankom, bleve trukne frem

Capitain Kranold.

og gjorte til Fanger, og dette har formodentlig givet Anledning til den megen Tale om, at Byen ikke var tilstrækkeligt afsøgt, skjøndt det er bevisligt, at alle de Bataillioner, der under Anførsel af von der Horst angrebe Øvre-Stolk, vare komne over Løbebroen ved Gyldenholm.

3die Reserve-Jægercp. var gaaet mod Idsted By, og Fjenden var kastet ud af den, men kom betydeligt forstærket tilbage, hvorfor Jægerne atter maatte trække sig tilbage. Imidlertid holdtes dog Kampen staaende ved Byen og

Schlacht von Zorndorf.

Passet, indtil General de Meza havde overtaget Commandoen over Divisionen, og denne var ordnet saaledes, at det besluttede Hovedangreb af hele Linien paa Fjendens Hovedstilling kunde udføres. Da afsendte Divisions-Generalen Melding til Overgeneralen, og Ordre uddeeltes derefter til et Bajonetangreb. Regnen var ophørt, Taagen lettet, og Solen begyndte at skinne, da Stormcolonnerne rykkede frem over hele Linien, under det frygteligste Kanonbulder og en Hagel af Kugler og Granater. Af 1ste Divis. ved Chausseen var 1ste Comp. af 4de Forstærknings-Bat. og Livgarden til Fods i første Træfning, formerede i Compagni-Colonner, med Kjade foran. 2den lette Bat. fulgte til Understøttelse, 9de og 11te Bat. udgjorde Reserven. Disse gik mod Idsted Skov i Forening med hele 5te Brig. samt 5te og 6te Reserve-Bat., 2det Jægercp. og 5 Kanoner af Batteriet Baggesen, under Lieutenant Lønborg, medens 12te lette Bat., 5te Linie-Bat. samt 1ste og 2den Reserve-Bat., 2 Compp. af 3die Reserve-Bat. og Batteriet Just, under Oberstl. Henckels Befaling, toge Passet mellem Langsø og Idstedsø og derefter trængte frem igjennem Catharina-Skoven.

Stormen udførtes med beundringsværdigt Mod og Kraft fra alle Sider; imod Forventning faldt meget faa Folk under den; af Stabsofficerer faldt kun den tappre Commandeur for 4de Forstærknings-Bat., Major Saint-Aubain, dødeligt saaret af en Granatstump. Fjenden blev kastet over hele Linien, efterladende 3 Kanoner paa Plateauet, Norden

for Idsted Kro; en Escadron Dragoner gjorde Forsøg paa at tage dem tilbage; men Gardens Kjæde formerede Kredse, og en velrettet Salve fra disse jog dem øieblikkelig paa Flugt. Vor Kjæde trængte rask igjennem Skovene og besatte dem, medens 6te Brig. fulgte Cavalleriet, der over Lyrskov var afsendt mod Schuby og Hunsby.

Reserve-Cavalleriet, der fra Tarp var gaaet mod Bollingsted, fandt denne By besat af Fjenden og barrikaderet. Escadronen Barth satte af Hestene og formerede Kjæde, medens et Compagni af 1ste Forstærknings-Bat., under Capitain Görtz, stormede Byen og kastede Fjenden ud af den. Men da Broerne vare afkastede, og Skoven Syd for stærkt besat af Fjenden, maatte man opgive at trænge videre frem. Byen holdtes besat af Compagniet Götz og 2 Kanoner, medens Cavalleriet efter Ordre traf til Chaussèen, for over Lyrskov, Schuby og Hunsby at omgaae den flygtende Fjende. Ved Landsbyen Store Dannevirke, der endnu holdtes besat af Fjenden og var barrikaderet, modtoges Cavalleriet af en heftig Geværild, hvorved en Snees Heste og flere Dragoner bleve paa Pladsen. Det var umuligt for Cavalleri alene at trænge videre frem. Dragonerne besatte derfor de bagved liggende Byer: Lille Dannevirke og Hunsby.

Fjendens Kraft var brudt med Tabet af den faste Stilling; han retirerede ikke, men flygtede; en svag Modstand forsøgtes vel ved Neu-Behren og ved Falkenberg, men den opgaves øieblikkelig, saasnart vore Kanoner begyndte at spille.

Medens Skovene Thiergarten og Pöhler-Gehege bleve afsøgte, gjorde Armeen et langt Hviil udenfor Slesvig, ved de saakaldte Hønsehuse. Henimod Kl. 8 om Aftenen begyndte Indmarschen i Slesvig By, hvor Alt var roligt, og hvor den simplere Befolkning kappedes om at række Soldaterne Noget at drikke og spise, medens ethvert af de fornemme Huse enten var tomt, eller havde Gardinerne for Vinduerne nedrullede. Armeen marscherede stolt, med skarpskuldret Gevær, igjennem Byen, syngende "den tappre Landsoldat". Paa Dannevirke gjordes holdt, og der indtoges en Bivouakstilling.

Insurgenternes Tab var stort: 1704 Fanger, blandt hvilke vare 15 Officerer, førtes til Kjøbenhavn; i Slesvig og i Flensborg begravedes efter Slaget 17 fiendtlige Officerer og 205 Underofficerer og Menige; 5 Officerer og 534 Underofficerer og Menige laae paa vore Lazarether, og dog havde Fjenden ført Størstedelen af sine Saarede og Faldne tilbage. Af fiendtligt Skyts erobredes 4 Kanoner, 2180 Geværer og Carabiner, 727 Sabler og Hirschfængere, 15 Trommer, 1026 Hjelme, Pikkelhuer og Chacots, 1255 Patrontasker og 613 Kogekjedler. Paa Gottorp Slot fandtes 8 militaire Vogne, nogle Forpleiningsgjenstande, hvoriblandt 16,200 Pd. Bisquit, 35,000 Pd. Hø, 8000 Pd. Halm, 2004 Tdr. Havre, 204 Tdr. Rug og 4040 Potter Brændevin.

Vort Tab i disse to mindeværdige Dage var omtrent 3800 Saarede og Faldne, deriblandt 140 Officerer.

De tydske Magter, der havde understøttet Oprørerne med Raad og Daad, vare forbausede og flaue over dette for dem sørgelige Udfald; især var Preussen, der offentlig havde pralet af, at det havde skabt den fortræffelige Hær i Slesvig-Holsteen, sat ud af Stand til at foretage Noget til Fordeel for den. Slesvig, dette Land, hvorefter alle de tydske Længsler higede, var tabt, og den afsluttede Fred med Danmark bandt deres Armeer til Hjemmet. Forgjæves skreg Statholderskabet ud over hele Tydskland om Officerer og Folk, for at udfylde de aabne Huller; vel strømmede en Deel Vagabonder og nogle tydske Officerer dertil, men Hullerne bleve dog ikke mere udfyldte, og den frygteligste Demoralisation udbredte sig i hele Insurgentarmeen efter dette Nederlag.

Den 26de Juli besatte Major Neergaard med 4de Linie-Bat. Eckernforde, og Marinen tog Station i Bugten; Fregatten Gefion, der endnu laae i Havnen, var besat af preussiske Soldater. Det blev forbudt disse saavelsom Sofolkene at gaae i Land; alt Inventarium fra dette Skib og Christian den Ottende, som fandtes i Byen, blev taget; Borgerne maatte selv lade det store Anker fra Christian den Ottende, som de havde indmuret i Kirkemuren, tage ud og levere det til Commandeur Bille. De fjendtlige Batterier og Skandser bleve demolerede, og Forskandsninger opkastede til eget Forsvar. Ved Midsunde og paa Dannevirke begyndte ogsaa strax Skandsearbeidet, og en mægtig Befæstning reiste sig efterhaanden paa de gamle Volde fra Hadeby-Noer til

Store Dannevirke og derfra til Hollingsted. Dette Arbeide lededes af den dygtige Ingenieur-Major Dreier og gjør ham og Corpset Ære. Den fjendtlige Hær havde taget Stilling bag Eideren med Forposter mellem Bissenso og Wittenso; og paa en lille Cavallerifægtning nær, afbrød kun enkelte smaa Sammenstød af Patrouiller det første Par Ugers Ro.

Denne Cavallerifægtning fandt Sted den 28de Juli om Morgenen. Idet 1ste og 2den Escadron Garde-Husarer, under Ritmesterne Breckvoldt og Torp, brøde op fra Bivouakstillingen ved Bustorf for at trække i Contonnement, kom en Ordonnants fra Forpost-Commandeuren og bad om Assistance, da fjendtligt Cavalleri og Infanteri havde kastet de yderste Feltvagter tilbage. Ritmester Torp gjorde strax omkring og fulgte Chaussèen, hvor han kort efter ogsaa mødte den flygtende Feltvagt, der forfulgtes af 2 Escadroner holsteenske Dragoner. I det første Sammenstød gjorde Husarerne strax henved en Snees Fanger; Fjenden gjorde omkring og traf sig omtrent en 500 Alen tilbage, hvorpaa han atter gjorde Front. Ritmesteren lod sine Husarer slutte sammen og angreb anden Gang; Fægtningen blev hidsig; de forreste Geleder blandedes imellem hverandre, og Mand kjæmpede mod Mand. En fjendtlig Officeer traf sin Pistol, for at nedskyde Ritmester Torp, men Trompeter Jørgensen huggede ham over Armen, saa at han tabte Pistolen. „Verfluchter Trompeter!" hørte man ham udraabe, hvorpaa

han traf ſig ud af Kampen. Da 1ſte Eſcadron nærmede ſig, toge Inſurgenterne iilſomt Flugten, forfulgte af Huſarerne til henimod Jagel, hvor Forfølgningen ophørte af Frygt for, at fjendtligt Infanteri ſkulde ligge ſkjult bag Grøfter og Gjærder. Eſcadronen havde ingen Døde, kun var Ritmeſter Torp, Lieutenant Seheſted, Trompeter Jørgenſen og et Par Huſarer let ſaarede. Efter Bøndernes Udſagn maatte Inſurgenterne lade flere ſaarede Officerer og Menige kjøre bort fra Jagel.

Kong Frederik den Syvende havde i en Proclamation takket ſin tappre Hær og tilkjendegivet den ſin høieſte Tilfredshed. Paa ſamme Tid udgik fra Krigsminiſteriet en offentlig Bekjendtgjørelſe, at alle Officerer, Underofficerer og Menige fra fremmede Lande, ſom vare eller fremtidig toge Tjeneſte i Oprørshæren i Holſteen, maatte vente ſamme Straf, hvis de toges til Fange, ſom de indfødte Oprørere, der ſtode udenfor Beſkyttelſe af Folkeretten. Dette bevirkede ikke Andet, end at General Williſen udſtedte en Bekjendtgjørelſe, at han vilde behandle de 500 danſke Fanger, han havde, med ſamme Haardhed, ſom de Danſke behandlede Slesvig-Holſtenerne.

Den 6te Auguſt ſprang Laboratoriet i Rendsborg i Luften ved Uforſigtighed. Exploſionen ryſtede hele Byen, og næſten ikke et Huus beholdt Tag eller hele Vinduer. Mange Menneſker omkom eller ſaaredes, og alle Artilleriſkolens unge Elever, der arbeidede oven over det Sted, hvor

Ilden tændte, fandt en ynkelig Død. Ondskaben greb denne Leilighed til at beskylde de danske Fanger for at have, enten ved Bestikkelse eller paa anden Maade, udført denne Ulykke, og man maatte derfor føre dem til Glückstadt, for at undrage dem den oprørte Pøbels Raseri.

Dagen efter afmarscherede et Detaschement, under Anførsel af Oberstl. Helgesen, mod Friederichsstadt, for at tage denne By. Kl. 7 om Aftenen stødtes paa Fjenden, som efter en temmelig hidsig Fægtning blev kastet af 7de Bat., under Major Voigt (den forhenværende Commandeur, Major Wörritzhöffer, var bleven ansat som Stabschef ved Brigaden), og om Aftenen var Friederichsstadt besat af vore Tropper. Capitain Schack blev haardt saaret, forresten var Tabet af Mandskab ikke stort. Byen blev nu befæstet mod alle Sider. Den 8de August foretoges en Recognoscering med en Brigade, under General de Mezas Commando. Hensigten var fra de af Fjenden besatte Districter at tilveiebringe Fourage, hvorpaa Armeen havde Mangel. Angrebet rettedes især mod Stenten-Molle og Dyvensted, hvor det gik meget varmt til; ogsaa ved Sorgbro var Fægtningen hidsig. Hen paa Eftermiddagen trak General de Meza sig atter tilbage, men havde dog ved denne Affaire et forholdsviis ikke ubetydeligt Tab, da han angreb Fjendens faste Stillinger.

I Tydskland og i England vedbleve Diplomaterne at skrive Noter og at forklare og protestere mod Londonnerprotocollen; enkelte Gange blev dog Holsteens Fredeliggjørelse

omtalt, og Statholderſkabet udſtedte derfor et nyt Manifeſt, medens det i al Stilhed lod General Williſen forberede et Angreb paa vor Stilling. Statholderſkabet var i Trang for Penge til Armeens Forpleining, Landsforſamlingen ſkulde indkaldes og votere nye Skatter, derfor turde det ikke lade Armeen ſtaae ubevægelig bag Forſkandsningerne. Dog først den 12te September om Morgenen viſte Fjenden ſig ved vore Forpoſter Syd for Eckernförde, men trængte ikke videre paa.

Langs med Oſterbæk, Sønden for Kochendorf, til hen imod Vindebynoer, ſtod 10de Bat., under Oberſtl. Næder, paa Forpoſt. Det var henimod Middag, da fjendtlige

Maſſer viſte ſig i Syd og en heftig Fægtning udviklede ſig efterhaanden, hvorunder 10de Bat. traf ſig langſomt tilbage

over Coſelerhede. Ved Coſel vilde Slesvig-Holſteenerne omgaae Bataillonen; men Broen ved Ornum-Molle var afbrudt, og Bækken opdæmmet. Syd for Langſø afloſtes 10de Bat. af 3die Jægerep., under Major Hveberg, medens 4 Kanoner fra Batteriet Dineſen kjørte op til Underſtottelſe. Fjenden udviklede nu en ſtorre Infanteriſtyrke, og 10 Kanoner ſpillede mod vore 4 Pieeer.

Efterat Fjenden atter her, trods hans ſtore Overmagt, var bleven opholdt, for at give 10de Bat. Leilighed til at tage Stilling i Løbegravene bag Langſø, gik 3die Jægerep. langſomt tilbage, og 10de Bat. optog atter Kampen. Saaledes underſtottende hinanden, gik Retraiten til Midſunde, hvor 3die Reſerve-Bat., under Oberſtl. Lorentzen, havde beſat Brohovedet og Løbegravene. Brigadecommandeuren, Oberſt Krabbe, beordrede nu hele Styrken, med Undtagelſe af 3die Reſerve-Bat., der havde optaget Kampen, tilbage over Broen. Paa Høiderne Norden for Slien opkjørte 6 Kanoner af Batteriet Dineſen og 4 Kanoner under Capitain Schou. En voldſom Artillerikamp begyndte her og vedvarede i to ſamfulde Timer, uden at Fjenden med 24 Kanoner af ſvær Caliber kunde bringe vore 10 Stykker til Taushed. Granater, Kanonkugler og Spidskugler regnede ned over vore modige Artilleriſter; de agtede det ikke, men ſtode ſom Helte. To 24pundige Granatkanoner og to 12pundige Kuglekanoner, der vare kjørte op paa en Odde i vor høire Flanke, beſtrøge hele Linien og nødte Capitain Dineſen til at gjøre Front med

to 12pundige Granatkanoner imod dem. Paa samme Tid dannedes en fjendtlig Stormcolonne, der gik frem imod Brohovedet; vor Kanonild rettedes derfor ene efter dette Infanteri, og af de fire første Skud ramte de to lige i de forreste Rækker og spredte Colonnen til alle Sider. Stormen var afslaaet, men Artillerikampen var for ulige; allerede havde Batteriet tabt mange Folk, deriblandt den tappre Capitain Schou, der blev truffen af en Spidskugle lige i Brystet, og endnu saae man intet Resultat. Capitain Dinesen traf derfor Halvbatteriet Schou og to Kanoner af sit eget Batteri ud af Ilden, for at have en Reserve, da Kugleregnen tydede paa, at Alt vilde gaae i Stumper og Stykker. Altsaa havde man nu kun 4 Kanoner til at besvare Ilden af 24, og dog turde Fjenden ikke anden Gang gaae paa Brohovedet. Man ventede dette efter den Bevægelse, der viste sig paa den fjendtlige Side, og beredte sig allerede til at tage imod ham paa det Kraftigste, da man med Et opdagede, at de fjendtlige Artilleristers prodsede paa og joge bort i fuld Galop. Brigadecommandeuren beordrede øieblikkelig hele Styrken til at rykke over Broen igjen. Med Sang og Hurra gik 10de Bat. og 3die Jægercp. over, medens 3die Reserve-Bat. modigt forfulgte de flygtende Skarer og gjorde henved halvandet hundrede Fanger, deriblandt 2 Officerer. Forfølgningen gik saa hurtigt frem, at det næsten ikke var muligt for Capitain Recke, der med 4 Kanoner fulgte Infanteriet, at komme til Skud; thi Fjenden retirerede

ikke; han flygtede. Da Mørket faldt paa, ophørte Fægtningen af ſig ſelv; og for dog at gjøre nogen Skade, ſtak Fjenden Ild paa den danſke Hytteleir ved Kochendorf. Vort Tab paa denne hæderfulde Dag beløb ſig til 183 Saarede, deriblandt 7 Officerer, og 32 Døde, deriblandt Capitainerne Schou og Kühle. Fjendens Tab var, foruden de nævnte Fanger, efter egen Opgivelſe, ligeſaa ſtort ſom vort. Samme Dag alarmerede Fjenden baade i vort Centrum og paa høire Fløi ved Syderſtapel.

Ved Eckernförde var Fjenden ligeledes med en betydelig Styrke gaaet paa vor ene Bataillon, der ſom ſagt havde Ordre til at trække ſig ned i Cappeln i Tilfælde af et

Angreb. Bataillonen forlod altsaa Byen, da Fjenden nærmede sig, og Soldatesquen fra Krigsskibene, under Capitain Falkenberg, besatte den. De fjendtlige Colonner gik Vesten om Vindebyneer og gave sig til at beskyde to Kanonbaade fra de af vore egne Ingenieurer opkastede Skandser; Fregatten Thetis, under Capitain Polder, og Kanonbaadene aabnede en voldsom Ild imod Skandserne, som nødte Fjenden til at forlade de 2 forreste. Han besatte nu Borby, en lille By strax udenfor Eckernförde, som Kanonbaadene derfor skjøde i Brand. Et Par Huse i Byen geraadede i Brand, men ellers led den Intet; thi den blev ikke besat af Fjenden, deels for ikke at udsætte den for at blive skudt i Brand, deels fordi vore Skibe holdt ham i tilborlig Respect ved deres velrettede Skud. Skibssoldatesquen vedblev at tirailere, til det blev mørkt, hvorefter den gik ombord. Commandeur Bille, der selv ledede Kampen, lod nu Fjenden, der stod Norden for Byen i Løbegravene, beskyde af Kanonbaaden Widding, medens Fregatten vedligeholdt Ilden mod den sydlige Side. Da man hele Dagen, ved at fyre i forskjellige Retninger, havde været nødt til at sætte Granater enten over eller tæt om Stavnen af Fregatten Gefion, havde denne ikke været uden Fare, og et Par Skud skulle endogsaa være gaaede igjennem Skroget; men det var gaaet heldigt indtil om Aftenen, da en Granat antændte en Tømmerstabel, der stod paa Land i Nærheden, og Gefion undgik kun at blive antændt af Tømmerets voldsomme Brand derved, at et

stærkt Høivande gjorde det muligt for Besætningen at hale noget ud fra Bolværket. En Patrouille, ført af en Officeer, var den eneste Fjende, der om Natten kom i Byen; den næste Dag var den forsvunden, og 4de Linie-Bat. besatte atter Byen. Ved Midsunde blev Befæstningen betydeligt forstærket ved Volde eller Skulderværn for Lobegravene og stærke Palisfaderinger, da man af det Angreb havde lært at kjende, hvad der var mangelfuldt. Ogsaa ved Eckernförde blev en Forandring foretagen; man opgav Tanken paa et mere haardnakket Forsvar fra Landsiden, hvorfor alle Skandser og Lobegrave Syd for Byen bleve tilintetgjorte; Bataillonen blev trukken til Midsunde, hvor Oberst Krabbe atter maatte afstaae 10de lette Bat. til Centrum, og et Depot-Compagni i Forening med Soldatesquen fra Skibene blev den fremtidige Besætning i Eckernforde.

6 Kanonbaade bleve, strax efter at Slesvig var erobret, sendte gjennem Aggercanalen, for at gaae til Sylt og Föhr; men idelige Storme forhindrede Baadene fra at løbe ud i Vesterhavet før i de første Dage af September. Den 9de laae alle Baadene i Listerdyb; men først 8 Dage senere blev Föhr besat, da Lavvande havde forhindret Baadene i at passere Løbene mellem Øerne. De fjendtlige Kanonbaade trak sig Syd efter uden at indlade sig i Kamp; men Dampskibet Geiser, under Capitain-Lieutenant Wulff, løb ned og lagde sig i Heverstrommen. Den 17de om Formiddagen Kl. 10 observeredes en Damper med Fartøier paa Slæb,

ſtaaende Syd efter; Geiſer lettede ſtrax og ſtod Nord efter, og det viſte ſig, at det var det ſlesvig-holſteenſke

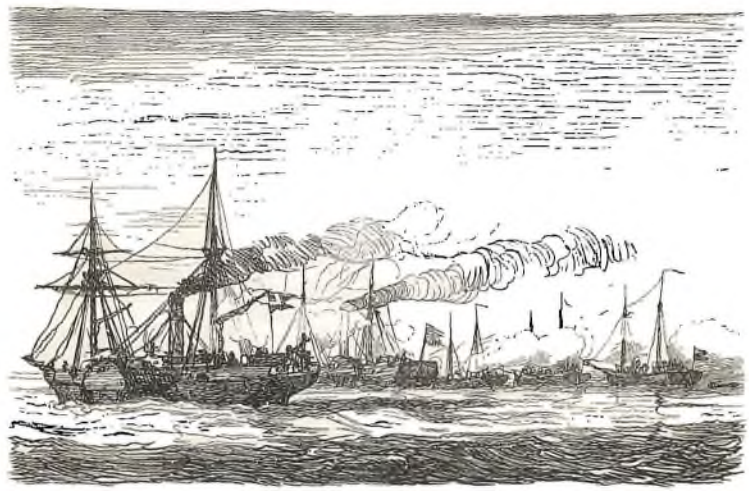

Dampſkib Kiel med 3 Kanonbaade. Geiſer gav Fjenden et Lag, ſom denne ſtrax beſvarede, og en levende Ild vedligeholdtes nu, idet Geiſer vedblev at løbe rundt om den fjendtlige Eſquadrille og gav den Lag for Lag. Uheldigviis traf efter ¾ Times Kamp en fjendtlig Kugle Raperten af Geiſers Bombekanon, hvorved denne blev gjort ubrugelig, og da tillige en Rømmenaal blev afbrudt i Fænghullet paa en 18pundig Kanon, maatte Capitain Wulff afſtaae fra Forfølgningen; han vendte derfor Bredſiden til og gav Skud for Skud ſaalænge, han kunde række. Et lidet Dampſkib: Vildanden, der var medgivet vore Kanonbaade til at ſlæbe dem, havde ikke Kraft nok til

at kunne føre Baadene til rette Tid op til Kampplads̃en, og inden Geiser fik dem paa Slæb og kom tilbage op mod Strømmen, havde den fjendtlige Eſquadrille faaet et saa langt Forſpring, at det blev umuligt atter at indhente den. Geiser havde 10 Mand saarede, af hvilke een senere døde; da Kampen førtes paa kort Afſtand, maa Fjendens Tab ikke have været ringe.

Omtrent en Maanedstid efter forefaldt en lignende Kamp paa Østkysten. Ved Bülck, den yderſte Pynt af Landet ved Indløbet i Kielerfjorden, havde Linieſkibet Skjold, under Commando af Capitain Secker, og Dampſkibet Hekla, commanderet af Capitain E. Suenſon, Station i October Maaned 1850. Den 16de October, da begge Skibene i ſtille Veir havde ankret op omtrent en halv Miil Øſten for Bülck, obſerveredes et Dampſkib med 4 Kanonchalupper paa Slæbetouget, alle med trefarvede Flag, at komme ud af Kielerfjord og dreie til i en Linie mellem Labø og Bülck. Begge de danſke Skibe lettede Anker, men da Linieſkibet formedelſt Vindſtille ikke kunde ſkyde ſynderligt over Stevn, beordrede Capitain Secker Dampſkibet at løbe ind og engagere. Kl. 6¼ Eftermiddag var Hekla i Skudvidde, og Engagementet begyndte. Capitain Suenſon holdt krydſende fra den ene Kyſt til den anden under en vedholdende Ild. Den commanderende Lieutenant paa det holſteenſke Dampſkib Løven ſtod paa Løbebroen mellem begge Hjulkaſſer og commanderede — i Skjorteærmer. — Hekla fik flere Kugler i Skroget, uden at

de dog gjorde videre Skade. En af Heklas Granater faldt lige ved Krudkammeret i en Kanonbaad, og i et Nu vare Lieutenant og alle Folkene overbord; de vilde hellere drukne

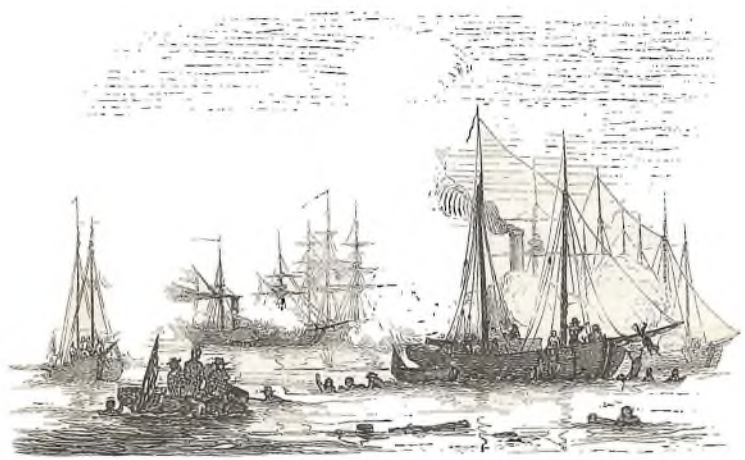

end ſpringe i Luften, og desuagtet hængte de ſig dog faſt under Bougſprydet og i Siderne af Baaden, indtil Dampſkibet kom til Hjælp med Fartoier. En eneſte Mand ſkulde have været modig nok til at blive ombord, og enten er det lykkedes ham at ſlukke Granaten, eller Brandrøret er ikke brændt ud, nok, Baaden ſprang ikke i Luften dengang, og Beſætningen kunde have ſparet det kolde Bad. Kl. henimod 7 kom det holſteenſte Dampſkib Bonin ud af Kielerfjorden med en Kanonjolle paa Slæb; men det vilde ikke rigtig til at aſſiſtere ſin Kammerat Løven (man har ſenere erfaret, at der var Uenighed mellem de Commanderende), hvorfor

denne, efter endnu en halv Time at have fortsat Kampen, trak sig ud af Ilden med to beskadigede Kanonchalupper paa Slæb. Hekla kunde ikke, uden at udsætte sig for Landbatteriernes Ild, afskjære de fjendtlige Fartøier, og disse holdt sig bestandig i Dækning af hines Kanoner. Kl. 8 trak alle de fjendtlige Fartøier sig tilbage indenfor Landbatterierne, og man saae dem paa Veien være beskjæftigede med at opfiske en Deel af deres bortskudte Gods samt en Jolle, et Bevis for, at Heklas Kugler havde ramt. Desværre kom Linieskibet ikke paa Skudvidde under hele Affairen, thi det vedblev at være Stille. Hekla havde 11 Kugler i sit Skrog, men ikke en Mand død eller saaret.

Sidelige ſmaa Alarmeringer og Opſnappen af Patrouiller hørte til Dagens Orden, og September Maaned var næſten udløben, uden at Fjenden, ſom man havde ventet, gjorde noget Forſøg i det Større paa Centrum eller høire Fløi. Men ved Skippere, ſom under neutralt Flag paſſerede Canalen, for igjennem Eideren at gaae ud i Nordſøen, havde man erfaret, at Fjenden ved Bargen havde ſlaaet en Skibsbro over Eideren, og at 2 Dampſkibe ſamt nogle Kanonbaade, hvis Skandſeklædninger vare garnerede med Uldſække, havde taget Station ved Syderſtapel. Vel havde v. d. Tann før Affairen ved Midſunde recognoſceret mod Friederichsſtadt, og ſkulde ved den Leilighed have erklæret, at mod denne By var Intet at gjøre, men disſe Omſtændigheder tydede dog paa Noget. Friederichsſtadts Beſætning, ſkjøndt udmattet ved det

ſvære daglige Skandſearbeide, var beſjælet af den bedſte Aand og ventede med Rolighed, endogſaa med Glæde et Angreb. Ved at lede Vandet fra Eideren ind i Trenen, havde denne Flod naaet en Høide af 4 Fod over dagligt Vande, og ved en Gjennemſkjæring af Trenediget, Nord for Chauſſeen til Seeth, var en Overſvømmelſe tilveiebragt langs den indvendige Side af Diget, hvorved tillige Grøfterne i Marken, der gaae foran Byens østlige Side til Geeſtlandet ved Seeth og Drage, havde optaget en ſtørre Vandſtand. Man kunde

Oberſtlieutenant Helgeſen.

saaledes kun blive angreben langs Digerne og Chaussеen, og disse vare befæstede ved Byen, og fremskudte Redoutter, Blokhuse og Lobegrave vare bestemte til først at modtage den indtrængende Fjende. — Fredagen den 27de September modtog Pladscommandanten, Oberstl. Helgesen, Melding om, at Fjendens Styrke paa den modsatte Eiderbred syntes forøget. Ved Faldskjærmsraketter blev man overtydet om, at Fjenden var ifærd med at nedbryde Færgehuset, hvorfor 2 Granatkanoner, placerede bag Havnediget, aabnede en Ild imod Stedet, som nødte Fjenden til at opgive Arbeidet. Den følgende Dag reconnoscerede Fjenden, dog uden at indlade sig i Kamp. Natten imellem den 28de og 29de var det ikke alene lykkedes Fjenden at nedbryde Færgehuset, men endogsaa at aabne fire Skydeskaar, vendte mod Friederichsstadt. Kl. 8 om Morgenen kom 2 Dampskibe ned ad Floden med 2 Kanonbaade og nogle Transportfartøier, besatte med Soldater, paa Slæb; samtidig hermed rykkede fjendtligt Infanteri frem paa Chaussеen fra Seeth. Kl. 8½ aabnede Fjenden sin Ild fra det bag det holsteenske Eiderdige opførte Batteri, der var monteret med 2 Stkr. 24pundige Granatkanoner samt 2 Stkr. 24pundige Haandmorterer, og fra det bag Diget henlagte Infanteri. En halv Time senere begyndte Kanonbaadene at beskyde de fremskudte Forskandsninger paa Eiderdiget. Besætningen holdt Stand, til Værket var fuldkommen ødelagt, hvorpaa den trak sig tilbage. Major Meincke forsøgte med nogle Riffelskytter og Espingoler at tage det ødelagte Værk tilbage; men det lykkedes

ikke. Vort Artilleri havde i Begyndelsen optaget Kampen; men da dets mindre Skyts ikke kunde række saa langt som Fjendens svære, indsaae man snart det Unyttige i kun at bortskyde Ammunition og holdt derfor inde med at besvare Fjendens Skud.

Det fjendtlige Infanteri, der hidindtil havde fundet Dækning bag en Bøining af Diget, ordnede sig nu til en Storm imod Molleværket, der laae bag den nylig omtalte ødelagte Skandse. En spredt Kjæde, efterfulgt af 2 Colonner, nærmede sig Værket lige til de foran dette anlagte Forhindringer; her bleve de modtagne med en saa levende Kardæsk-, Espingol- og Geværild, at de med et betydeligt Tab maatte trække sig tilbage. Efter Fangers Udsagn tabte ét Compagni alene ved denne Leilighed 60 Døde og Saarede. Kanonerne vare imidlertid vedblevne at spille mod vore Værker. Mod en paa Eiderdiget opkjørt Kanon og mod Kanonbaadene vedligeholdt vort Artilleri en levende Ild, som havde tilfølge, at et Dampskib mistede sin Skorsteen, en Kanonbaad sin Mast, og da Roret paa en anden Kanonbaad blev skudt i Stykker, traf alle Fartøier sig ud af Ilden. Henimod Aften sagtnedes den fjendtlige Ild; dog vedbleve enkelte Granater hele Natten at flyve gjennem Luften og knalde vore Folk om Ørene. Ved Patrouilleringen om Natten forsøg Lieutenant Steenstrup nogle Sapeurer, der vare ifærd med at kaste en Bro over en af Gjennemskjæringerne paa Chaussèen, og indbragte det dertil bestemte Værktøi.

Samme Dag, som dette første Angreb paa Friederichsstadt skete, gik Fjenden over Eideren ved Wollerhum med en Styrke af 4 à 500 Mand, hvormed det lykkedes ham at kaste Besætningen ud af Tønningen, der ligger ved Eiderens Udløb i Nordsøen; Capitain Buhl faldt her efter et heltemodigt Forsvar af sin Post som Commandant, og Lieutenant Wohnsen toges tilfange, efter at have viist Fjenden den meest kraftige Modstand. Den lille By Gardingen imellem Friederichsstadt og Tönningen undgik heller ikke et Overfald, og Besætningen: Lieutenant Wedel, 4 Underofficerer og 25 Menige, blev tagen tilfange. Den 30te September arbeidede Fjenden paa at placere sit Skyts saa fordeelagtigt som muligt og gav kun enkelte Skud imod Byen. Den 1ste October aabnede Fjenden en heftig Ild mod Byen og Skandserne. Denne Beskydning vedvarede hele Dagen; den paafølgende Nat blev Byen beskudt med gloende Kugler. Samme Dag gjorde han Forsøg paa at storme langs Trenediget; men den velrettede Ild fra det saakaldte Centralværk paa Chausseen og fra Infanteriet nødsagede ham til at vende om. Forstærkning var imidlertid ankommen fra Slesvig, og den var fornøden; thi 4de Reserve-Bat., under Major Thrane, havde staaet i Skandserne fra den 28de September til den 2den October. Bataillonen blev afløst af 1ste Reserve-Bat., under Oberstl. Henckel. Denne Bataillon kom drivvaad af Regn fra Forpost udenfor Dannevirke, satte sig strax paa Vogne, og under Hurra og Sang pidskede Soldaterne selv paa Hestene, for

saa hurtigt som muligt at komme deres betrængte Kammerater tilhjælp. 7de Bat. og Compagniet Hummel af 6te Bat. havde i 4½ Dogn staaet under Gevær; alle disse udmattede Tropper bleve derfor forundte 24 Timers Hvile. 2 Granatkanoner af Batteriet Buntzen forøgede endvidere Artilleristyrken. 2den og 3die October hengik under vedvarende Artillerikamp. Den 4de October spillede samtlige fjendtlige Kanoner mod Byen og Værkerne med en forøget Heftighed; at dette var Forspillet til en Storm, og at den vilde blive foretagen langs med Eiderdiget, derom tvivlede Ingen; thi 8 fjendtlige Kanoner vare placerede her; disse, Kanonbaadene og Batteriet paa den holsteenske Side beskjøde Molleværket og Havnediget, hvor vore Granatkanoner og Espingoler vare placerede, for at bringe dette Skyts til Taushed, for der blev stormet. Man beregnede, at 30 Granater og Kugler i Minutet bleve kastede mod Byen og Værkerne. Kl. 5¾ om Eftermiddagen modtog Commandanten Melding om, at Fjenden i stærke Colonner rykkede frem; Beskydningen af de østlige Værker aftog; kun vedblev man at kaste Granater, gloende Kugler og congrevske Raketter ind i Byen, uagtet den brændte paa alle Kanter. 7de Bat. stod i yderste Forsvarslinie; den modtog Forstærkning fra de indre Værker, og 4de Reserve-Bat. rykkede ligeledes ud. 1ste Reserve-Bat., der var henlagt i Koldenbüttel, fik Ordre til at komme til Staden; den blev om Aftenen ligeledes fordeelt i Værkerne, og nu stod en tætsluttet Masse rede til at modtage den modige, ja næsten

overmodige Fjende. Fra Eiderdiget til Chaussee lob en Markvei; paa denne havde Fjenden stillet de til Bestormelsen af Værket ved Gooshof bestemte Colonner; til at bestorme Mølleværket rykkede Colonner frem paa Eiderdiget. 5 Batailloner gik imod disse to Værker; saasnart de vare paa Skudvidde, modtoges de af vort Artilleri, der commanderedes af Capitain Stiernholm, med Kugler og Kardætsker; men de gik uforfærdede frem. Espingol- og Infanteriilden begyndte nu ogsaa at gjøre lyst imellem dem; men Intet standsede dem, for de stode ved Brystværnene; det lykkedes dem endogsaa at plante en Fane paa Mollesandsen, men nu gjorde de blanke Vaaben Udslaget; Bajonetter og Kolber rasede mod hverandre, medens harmfulde Ord fulgte hvert Slag, ligesom i Oldtidens Kampe. Det var en frygtelig Kamp om Liv og Død, thi Ingen vilde vige. Endelig lykkedes det vore tappre Soldaters Udholdenhed at kaste Fjenden tilbage, og den første Storm var afslaaet. Endnu engang gjorde han et Forsøg paa at storme, men det mislykkedes. Han satte sig nu fast bag de ødelagte Palisfaderinger og foran Mølleværket og vedligeholdt en morderisk Geværild mod vort Infanteri. Lieutenant Gyntelberg af 4de Reserve-Bat. gik med 4 Mand ud over Graven, Norden for Mølleværket, for at recognoscere; han kom kun tilbage med 2 Mand og meldte, at det syntes, som om Fjenden forberedte sig til en ny Storm, samt at man var ifærd med at gjennemgrave Brystværnet. Vore Soldater havde allerede mærket Aabningerne og stoppede

Slaveen paa Frederikshavn.

derfor deres Tornyſtre ind i dem, medens en velrettet Ild, ſom flankerede den udenfor liggende Fjende, nødte ham til at forlade Volden. Flere Forſøg paa atter at ſtorme mislykkedes aldeles, og Kl. 11 om Aftenen, da Fjendens Ammunition paa Eiderdiget ved et Granatſkud fra vor Side blev ſprængt i Luften, trak han ſine Bataillioner tilbage, og Kampen var endt. Hele Beſætningen ſtod Natten over i Værkerne, til det viſte ſig med den kommende Dag, at kun det til Skytſets Bortførelſe nødvendige Mandſkab var efterladt af Fjenden.

Uagtet det Mod, hvormed de ſlesvig-holſteenſke Soldater gik frem mod Kugler og Kardætſker, manglede dem aldeles den Diſciplin, der er nødvendig for at noget Foretagende i Krigen kan lykkes. Saalænge Alt gik godt, adlød de deres Officerer; men da den første Storm var afflaaet, da de havde ſeet deres Kammerater drukne i Grøfterne og ſidde hjælpeløſe faſt i Moradſerne, kunde Officererne ikke faae dem til at gaae paa; man kunde fra danſk Side tydelig høre, at de paa Commandoet: Frem! ſvarede: "Nei, for denne Gang ikke mere." Fjendens Tab var uhyre; af hans 6te Bat. kom kun 400 Mand levende hjem, de andre Bataillioner vare vel mindre medtagne, men dog haardt nok; af den 3die Inſurgent-Bat. druknede et halvt Compagni ved, at en Bro over en af Gjennemſkjæringerne blev ſprængt af vore Granater. Man kan uden Overdrivelſe anſlaae Fjendens Tab til 1000 Mand. Vort Tab under hele Beleiringen og Stormen var 63 Døde, deriblandt 2 Of-

ficerer, Lieutenanterne Vaupell og Wadskjær, 259 Saarede, deriblandt Capitainerne Schaumann, Voss og Lieutenant Moltke af Artilleriet; 13 Savnede. Ved Tønningen og Garding, som strax efter at de vare overrumplede, atter bleve tilbageerobrede ved Forstærkninger, der ankom fra Brigaden, faldt Capitain Buhl, 13 Mand saaredes og 89 savnedes. I Byen Frederiksstad, hvor vore Soldater midt under det frygteligste Bombardement, selv udmattede af Kamp og Nattevaagen, med det meest menneskekjærlige Sind hjalp Beboerne at flytte og redde deres Bohave, blev omtrent 31 Mennesker af forskjellig Alder og Kjøn dræbte eller saarede.

Dette Forsvar for Frederiksstad blev beundret af hele Europa som et af de berømmeligste, Historien har at opvise, og den danske Soldat skrev sig ved det et udødeligt Navn selv i sine Fjenders Erindring. General Willisen vilde have Navnet Frederiksstad sat som et Hædersminde i den 6te slesvig-holsteenske Bataillons Fane; vi Danske sætte intet Navn i vore pletfrie Faner, men gjemme dem i vore Hjerter.

Freden var endelig, efter en lang Venten, bleven underskreven af de fleste tydske Fyrster og tilsidst af Forbundet i Frankfurt, og man begyndte at tale om, at et østerrigsk Corps skulde marschere til Holsteen, for at afvæbne Armeen og bringe Ro og Fred tilveie; men ogsaa dette blev trukket i Langdrag, thi først skulde en Commissair afgaae med Opfordring til Statholderskabet om at standse med Fjendtlighederne. Forsamlingen i Kiel var krigerisk stemt og

vilde endogsaa med Vaabenmagt modsætte sig de østerrigske Tropper, hvis de kom; derved opstod Spaltninger i Regjeringen, og Forvirringen voxede alt, som den politiske Horizont formørkedes, og Stemningen blev mere nedtrykt ved de idelige Uheld. Opraab udgik over hele Tydskland om Pengehjælp for det betrængte Land Slesvig-Holsteen, og Hvervingscontoirer fandtes overalt, endog i Kongen af Preussens Hovedstad Berlin, for at forøge den indsmeltede Armee; men det gik kun smaat med Pengebidragene, hvorimod en Deel afskedigede preussiske og hannoveranske Officerer og Soldater efterhaanden ankom. Alt spaaede dog Undergang, især da Ridderskabet og Godseierne begyndte at gjøre sig opsætsige mod et nyt udskrevet tvungent Laan. Preussen forsøgte endnu engang at hjælpe dets gamle Forbundsfæller ved, at Herr v. Radowitz foreslog en Vaabenstilstand mellem Holsteen og Danmark, medens det tydske Forbund paatog sig Afgjørelsen af Striden. Statholderskabet i Holsteen havde aldrig saa snart modtaget dette venskabelige Vink fra Preussen ved General Hahn, før det, stolende paa dets Bistand som hidindtil, tog det store Ord og indvilligede i en Vaabenstilstand paa den Betingelse, at Danmark traf sine Tropper tilbage til det nordlige Slesvig. Men denne Gang forregnede de sig; thi Preussen var altfor ydmyget af Østerrig og for presset af Rusland, England og Frankrig om en endelig Afgjørelse, til at det turde vove paa at understøtte et saadant Forlangende; dertil kom den sidste dybe

Fornedrelse for dette Land, der havde talt saa store Ord i Tydskland: Keiseren af Rusland befalede Kongen af Preussen at fjerne den krigsgridske Minister v. Radowitz, og han maatte adlyde. En energisk, fredelskende og klog Mand: Baron v. Manteuffel, kom nu til Roret i Preussen, og Sagerne fik en anden Vending; han indsaae, at Landets Redning stod for Øieblikket over den indbildte krænkede Ære; han rakte Haanden til Østerrig, og den blev modtagen. I det preussiske Kammer erklærede han, at man maatte bryde med Revolutionen, baade med den i Sloprok og Tøfler og med Barrikadekjæmperne. Han bød dristigt i det sure Æble, at fornegte et Slesvig-Holsteen og at tilbyde Tropper til dets Fredeliggjørelse, medens alle Hvervinger og Pengeindsamlinger bleve forbudne. En østerrigsk og en preussisk Commissair bleve udnævnte til at gaae til Holsteen, medens man i begge Lande gjorde Tropper bevægelige for at marschere mod Norden.

Imidlertid havde General Willisen ladet sine Soldater føre en Guerillakrig; fjendtlige Patrouiller gjennemstreifede uafladelig Terrainet udenfor vor Forpostlinie, og hvert Øieblik hørte man om Sammenstød mellem disse og vore Patrouiller, hvor snart Een, snart Flere vare døde, saarede eller fangne. Den 24de October traf Lieutenant Castenschjold med 80 Dragoner paa en heel Eskadron fjendtlige Dragoner; et raskt Sammenstød og en munter Fægtning fulgte derefter, hvorved vore Dragoner toge 13 Mand og

13 Heste; af Saarede ansloges Fjendens Tab til 20 Mand; Vore havde 4 let Saarede og 5 Savnede. Den 14de Novbr. recognoscerede Fjenden vor Stilling Nord for Breckendorff. Vi toge en Officeer og 5 Mand tilfange; selv havde vi 3 Saarede og 4 Savnede. Samme Dag foretog Oberst Gerlach med 2det Forstærknings-Jægercps. og 5te Forstærknings-Bat. en Recognoscering mod Breckendorf, da man ventede et større Angreb og vilde kjende den Styrke, der var trukken sammen. Fjenden kastedes ud af Byen og efterlod 2 Døde og 14 Fanger; selv havde Corpset intet Tab. Dermed udfyldtes Tiden i næsten halvtredie Maaned, og det var beundringsværdigt, at vore brave Soldaters Udholdenhed lige saa lidt svigtede som deres Mod og Tapperhed.

Den preussiske Minister havde erklæret, at „man i Tydskland ikke kunde ønske en Tilstand, hvor Undersaatterne med væbnet Haand vilde afvinge deres Landsherre Rettigheder", og paa samme Tid ankom Ordre til de i den holsteenske Armee staaende Preussere nopholdelig at vende hjem. Statholderskabet forlangte, at General Willisen skulde modsætte sig; men han turde ikke og lod sige, at den 15de December skulde alle de preussiske Soldater og Officerer være afskedigede. Ved en Conference i Olmütz mellem den østerrigske og preussiske Minister blev vedtaget, at en østerrigsk og en preussisk Commissair skulde afgaae til Hertugdømmet, for i Forening med en dansk, udnævnt af Kongen af Danmark, at overtage Regjeringen saasnart Statholderskabet var afsat og Armeen

opløst. Alt dette vidste Statholderskabet, og dog fordrede det af General Willisen, at han skulde og maatte angribe de Danske. Denne Uheldets Søn vilde ikke oftere gjøre Forsøg paa "at lokke de Danske til et Slag i aaben Mark," hvorpaa, efter eget Sigende, kun hans Angreb paa Midsunde og Frederiksstad gik ud; han modsatte sig derfor, og Krigspartiet, i hvis Spidse Statholderen Beseler stod, gav ham uden videre Afsked, med 2000 Mk. Courant i livsvarig Pension. I en begeistret Proclamation tog han i December Maaned Afsked fra Hæren, som svarede ham med at kaste Steen og raadne Æbler efter ham, da han steg i Vognen paa Banegaarden. Von der Horst overtog Commandoen over den slesvig-holsteenske Armee med den Betingelse at angribe, og da Statholderskabet proclamerede ham for Hæren, sagde det, at det satte al sin Lid til den tappre Armee. General Krogh ventede derfor hver Dag et Angreb. Det preussiske Cabinet sendte øieblikkelig Statholderskabet en Advarselsskrivelse, hvori det sagde, at "det alvorligt maatte fraraade, at man gjorde Hertugdommets Skjæbne afhængigt af et Slag, da man i saadant Tilfælde ikke kunde overtage nogen Garanti for dets Rettigheder og neppe vilde kunne forhindre, at Landet blev besat af de Danske." Heraf sees, at den gamle Kjærlighed ikke ganske var uddød i den trofaste preussiske Barm; men Slesvig-Holsteen var og blev utaknemmeligt; det vilde Intet høre. General v. der Horst holdt stor Parade i

Rendsborg, forfremmede Officerer i Masse, og en storartet Plan blev lagt til at trænge ind i Angeln med hele den holsteenske Armee; men den faldt ud til, at 2 Bataillioner og et Par Kanoner den 31te December om Morgenen angrebe vore Forposter. Ved Möhlhorst var Kampen haardest; Fjenden stormede Løbegravene og skjød en Gaard i Brand. Ved vort Artilleries Ankomst blev Fjenden standset i sin Fremtrængen og tilsidst kastet tilbage; ved Middagstid var Kampen endt. 10de Bat. havde 6 Døde, deriblandt Lieutenant Dalgas, der, saaret ved Idsted, nylig var vendt tilbage fra Lazarethet, 4 Saarede og 26 Savnede. Holsteenerne havde 14 Døde og Saarede, blandt hvilke 2 Officerer; 6 bleve tagne tilfange. Den følgende Dag, 1ste Januar 1851, toge vore Dragoner ved Kropperbusk 17 Mand tilfange, og hermed endte de mangfoldige smaa Fægtninger, vore Tropper havde bestaaet siden Stormen paa Midsunde og Frederiksstad. Den 6te Januar ankom de tvende Commissairer til Kiel; den østerrigske var Grev Mensdorf Pouilly, den preussiske General v. Thümen. De bleve meget høfligt modtagne af Statholderskabet og gjengjældte Høflighed med Høflighed. Den næste Dag begyndte Forsamlingerne paa Slottet i Kiel; Commissairerne fordrede Armeens Reduction til en Trediedeel, at den strax skulde gaae tilbage over Eideren, at Landsforsamlingen skulde opløses, og Statholderskabet afstræde. Statholderskabet fik 5 Dages Betænkningstid; men da de østerrigske Tropper allerede nærmede sig med stærke Skridt til Holsteens Grændse, og da selv

Preussen, dette Land, som det havde stolet paa til det sidste Øieblik, gav sine Tropper til, for at tvinge det, var Valget ikke tvivlsomt. Grev Rewentlow erklærede nu Commissairerne, at Landet underkastede sig Tydsklands Villie, med Forbehold af sine Rettigheder, som vare erkjendte i Fredstractaten af 2den Juli. Han stillede derfor disse Rettigheder under det tydske Forbunds Beskyttelse og nedlagde sin Post, saasnart den af Forbundet udvalgte Regjering var indsat. Armeen blev derefter trukken tilbage, og Reductionen begyndte strax. Fangerne bleve frigivne fra begge Sider, og Hver reiste til sit Hjem. Ved Februar Maaneds Begyndelse stode Østerrigerne, under Feltmarschallieutenant Legeditsch, i Holsteen; den 8de Februar rykkede østerrigske og preussiske Tropper, under General Signorino, ind i Rendsborg og besatte Neustadt, og den 9de besatte 2 danske Bataillioner, under Oberst Gerlach, Rendsborgs Kronværk. General Krogh vedblev at føre Commandoen i Slesvig over det til Besættelsen af dette Land bestemte Troppeantal. Resten af Armeen marscherede mod Nord, for at indtage de for dem bestemte Garnisoner. Overalt bleve de modtagne med uhyre Jubel, og den danske Borger, der erkjendte Soldatens Værd, der ikke alene ærede og agtede ham, men ogsaa elskede ham, gjorde Alt, for at vise sin Taknemlighed. I hver By vare Fester arrangerede til Troppernes Modtagelse, medens Gader og Huse prangede med Faner og Krandse. I Kjøbenhavn var hvert Hus fra Overst til Nederst smykket med Dannebrogsflag og grønne

Krandſe, og en Æreport var opreiſt paa Gammeltorv, hvorigjennem Bataillonerne marſcherede. Paa Slotspladſen modtoges de af Kongen, der takkede dem for deres Tapperhed og Udholdenhed. I en Proclamation til dem ſagde han, at han var „ſtolt af ſin Armee." I Ridehuſet, der var prydet med Krandſe, Flag og Trophæer, blev Bataillon for Bataillon beværtet, medens Sange og Taler lode til deres Ære og Priis. Hans Majeſtæt havde ſelv den Naade flere Gange at deeltage i disſe Collationer, og Alle glemte under den almindelige Jubel, at det gamle Sønder-Jylland endnu ikke var en Deel af Danmark, uagtet det var vundet tilbage med Sværdet.

VALPLADSEN
IDSTED

KAART
over
FREDERICIA
med Omegn
samt de fjendtlige Værker
om Fæstningen,
som forefandtes den 6te Juli 1849.
(Efter Topogr. Opt.)
Forklaring
1 Batterie mod Stranden
2 ... do ... do
3 Redoute
4 ... do ...
5 Batterie
6 ... do ...
7 Værk, lukket med Palisader.
8 do ... do ... blenderet.
9 Batterie mod Strib.
(ee Overcommelse)
10 Batterier mod
11 Befæstningen
15 og Landings-
16 broen.
12 Skandser for Inf. & Feltsk.
13 Værk, lukket med Palisad.
14 Batterie.
a og d Löbegrave, b og c:
1ste Parl. mod Bastionerne
Georg Christian v. Danmark
Hulsminde
Rands
Brøndsted
Nebbe G.
Rands Fjord
Igestrup
Treide
Fjedsted
Weilby K.
Weilby
Balle
Osterged
Igum
Christinedjerg
Stenderup
Follerup M.
Gammelby
Herslev
Tolstrup
Kobbel G.
Kjærs G.
Sandelby G.
Torp
Høirup
Taarup
Skanegaarde
S. Vilstrup
Tvelen Nebel
Helm S.
Tavlov K.
Skibdrup M.
Krybily Kro
Gudsø M.
Studsdal
Gredsø
Oddersted
Vilstrup
Skjærbek
Kidhedbro
Kolding Fjord
Fænø Kalv
Fænø
Slesvig
Mile
Fredericia
Bugt
Batteri
Strib
Ladegaard
Kubeks Mølle
Skjærbeks Mølle
Middelfart
Fyen

FREDERIKSTAD
med dens
FORSKANSNINGER
1850.
HERREN HALLIG
Grændse for Oversvømmelsen
TREEN FLODEN
For Oversvømmelsen
Grændse-
Retraite-Vei
Hasslinger Chaussee
Stort Værk til Enfilering
Forklaring
a a Palisadering
b b do med Grav og Forhindrg.
c do som ÷ de Forsvar.
d Flank. Emplacements.
e Udvidede Gröft.
f Udvidelse af Graven med stærke Forhindringer.
g Palisadering.
h Indskjering m. Skydeskaar til 4 Kanoner.
FRESEN KOG
OLDE KOG
SCHLICK-KOG
ST. ANNEN SOGN
Færgehuus
Infanteri-Placements
Centralværk
Tenailt Værk
Blenderet Batteri
Rendsborg Chaussee over Seeth
Ved Insurgenternes Ild brandte og beskadigede Huse,
i Byen brændte 128, udenfor 9.
Beskadigede i Byen 275 udenfor 12. Af de øvrige 84 de fleste beskadigede.

KAART
over
HERTUGDØMMET
SLESVIG
til Oversigt af Krigsskuepladsen 1848.50.
Maalestok paa 10 Miil: (geograph:)
danske
Fredericia
Kolding
Middelfart
Assens
Fænborg
Nordborg
Apenrade
Gravenstein
Sønderborg
Flensborg
Glücksborg
Tønder
Lygumkloster
Ribe
Hadersleb
Christiansfeldt
Bredsted
Husum
Nordstrand
Föhr
Amrum
Sylt
Hoyer
Wesselburen
Frederikstadt
Schwabstedt
Tönning
Garding
Rendsborg
Kiel
Eckernförde
Schleswig
Cappeln
Sommerstedt
Heide
Wöhrden
Albersdorf
Meldorf
Barlt
Neumünster
Bredstrup
Veile
Hoiris
Egtved
Gjesten Lærskov
Andst
Vonsild
Tapa
Jels
Bjerndrup
Aarösund
Hoptrup
Jersdal
Barsö
Lott
Rödekro
Gjenner
Broacker
Sundeved
Satrup
Nybøl
Klipleu
Bommerlund
Ladelund
Medelby
Karlum
Valsbøl
Stedesand
Deezbøl
Klixbøl
Oksbøl
Langenæs
Nordmarsk
Grode
Hooge
Felvorm
Hattstedt
Trieva
Schuby
Ostenfelt
Hollingstedt
Reide
Hohn
Delve
Seeth
Sorgfl.
Lunden
Tating
Kating
Eider str.
Teslingstedt
Jevenstedt
Nortorf
Bramstedt
Hohenwestedt
Schenefeldt
Brügge
Westenzee
Bovenau
Hemmelmark
Dänischenhagen
Gettorf
Preeriksort
Stimmande
Arnis
Sieby
Riseby
Kl. Vaabs
Midsunde
Satrup
Hanefoft
Stenderup
Popholt
Vidstedt
Soltbro
Viöl
Jordt
Vandrup
Joldelund
Oksholm
Olsbøl
Tinglev
Aabenraa Fjord
Nordborg
Sønderhav
Ketting
Augustenborg
Ulderup
Feldsted
Bredvad
Rapsted
Lygum
Jordsand
Rømø
Ballum
Meelden
Brede
Arrild
Toftlund
Bevtoft
Brøns
Skrydstrup
Jægerup
Gram
Spandet
Roager
Manø
Sønderby
Darum
Jerne
Hjerting
Føvling
Skodborghuus
Folding
Holsted
Grædsted Bro
Kongeaaen
Vidaa
Flads Aa
Jels
Kodding
Veilstrup
Lille Bælt
Bramsø
Alter
Mougstrup
Hammelev
Tornving
Vilstrup
Arrösund
Aaro
Bogø
Fredsgaard
Strub
Snoghöi
Veilby
Bredstrup
Hoiris
Vonsild
Veilstrup
Tapa
Alter
Topskovgaard
Bjerndrup
Bogø
Aaro